

Mustafa Hussain, Ferruh Yılmaz og Tim O'Connor

MEDIERNE, MINORITETERNE OG MAJORITETEN

**– en undersøgelse af nyhedsmedier
og den folkelige diskurs i Danmark**

NÆVNET FOR ETNISK LIGESTILLING

1997

MEDIERNE, MINORITETERNE OG MAJORITETEN

– en undersøgelse af nyhedsmedier
og den folkelige diskurs i Danmark

© Mustafa Hussain, Ferruh Yilmaz, Tim O'Connor
og Nævnet for Etnisk Ligestilling 1997

Henvendelse vedrørende denne bog:

Nævnet for Etnisk Ligestilling

IndenrigsMinisteriet

Christiansborg Slotsplads 1

1218 København K

Grafisk produktion: Thorup Grafik

Forside: Sonja Iskov og Ferruh Yilmaz

I kommission hos Forlaget Thorup

ISBN: 87-7889-015-2

“Nævnet for Etnisk Ligestilling har til formål at rådgive Folketinget, regeringen, lokale og centrale myndigheder, organisationer og institutioner i spørgsmål om etnisk ligestilling. Nævnet skal arbejde for at modvirke forskelsbehandling mellem personer med dansk oprindelse og personer med anden etnisk oprindelse”.

Indholdsfortegnelse

Forord <i>ved Peter Seeberg</i>	5
Koordinatorens forord <i>ved Mustafa Hussain</i>	7
Del - I <i>ved Mustafa Hussain</i>	9
Kapitel 1: Introduktion	11
1.1. Undersøgelsens baggrund og opbygning	11
1.2. Nogle teoretiske perspektiver og begrebsforklaringer	13
1.3. Generelle karakteristika ved nyheder og nyhedsproduktionsprocessen	20
Kapitel 2: Etniske minoriteter og medierne i europæisk forskning og debat	25
2.1. Problemets erkendelse på europæisk niveau	25
2.2. Nogle europæiske undersøgelser af medier og etniske minoriteter	27
2.3. Medier og minoriteter i Danmark - en kort oversigt	35
Kapitel 3: Konstruktionen af den etniske virkelighed i offentlige nyhedsmedier	50
3.1. Etnisk nyhedsstof i licensfinansieret tv og radio	50
3.2. Temaer og emner i den licensfinansierede nyhedsstrøm	51
3.3. Sammenfatning	90
Del - II <i>ved Tim O'Connor</i>	99
Kapitel 4: "Den moderne tids frådende mediepolitiske hav"	101
4.1. Indledning	101
4.2. Fantompressen	108
4.3. "Fremmedarbejdere er mindre kriminelle end danskere - men hvor længe?"	129
4.4. "Vi bliver ved den islamiske fremmarch"	139
4.5. Andre omtalte emner og opsummeringer	150
4.6. Opsummering	163
Del - III <i>ved Ferruh Yilmaz</i>	173
Kapitel 5: Medieforbrugernes opfattelse af den etniske virkelighed	175
5.1. Indledning	175
5.2. Konstruktionen af virkeligheden; diskurs og diskursanalyse	177
5.3. Analyser af den folkelige diskurs om de etniske minoriteter	178
5.4. Interviewene og analysen	198
5.5. Etniske minoriteter i den danske diskurs	200
5.6. Konklusion	250
Bilag:	255
Kapitel 6: Hovedkonklusioner i fremtidsperspektiver	259
6.1. Sammenfatning af resultater	259
6.2. Hvad kan der gøres?	266
Bibliografi	270

Tabeller og figurer

Figur 1.3.1. Indekset over presseartikler 1981-95	45
Tabel 3.2.1. Etniske nyhedstemaer i public service-kanalerne	52
Tabel 3.2.2. Emner eller historier under temaet asyl og indvandring	54
Tabel 3.2.3. Historier om kriminalitet og vold	69
Tabel 3.2.4. Anvendte religiøse prædikater i nyhedstrømmen	80
Tabel 3.2.5. Anvendte nationale/etniske prædikater i nyhedstrømmen	81
Tabel 3.2.6. Social distance i forhold til nationale, racemæssige, juridisk-sociale og religiøse identiteter	82
Figur 3.1. Hovedtemaer i nyhedsstrømmen	90
Figur 3.2. Minoritetsmedlemmer som aktive og passive nyhedsaktører	93
Tabel 4.2.1. Etniske nyheder i forhold til øvrige nyheder i pressen og tv	111
Tabel 4.2.2. Negativ dækning i perioden i forhold til størrelsen af artikler	112
Tabel 4.2.3. Antal af artikler og indslag om etniske minoriteter	112
Tabel 4.2.4. Antal af nyhedsindslag i public service-tv	113
Tabel 4.2.5. Procentvis spalteplass anvendt på etnisk stof vedr. EU/USA	114
Tabel 4.2.6. Negative artikler og indslag i forhold til total dækning	114
Tabel 4.2.7. Omtale af etniske minoriteter i EU/USA i danske medier	116
Tabel 4.2.8. Etnisk stof fra Danmark fordelt efter emner	119
Tabel 4.2.9. Emner i forhold til de enkelte medieorganisationer	120
Tabel 4.2.10. Læserindlæg i pressen (inkl. TV2)	123
Tabel 4.2.11. Negative læserindlæg i forhold til emner i pressen (inkl. TV2)	124
Tabel 4.3.1. Antal artikler/nyhedsindslag vedrørende kriminalitet	129
Tabel 4.3.2. De mest omtalte historier om kriminalitet	130
Tabel 4.3.3. Dækning af de enkelte historier om diskrimination/racisme	138
Figur 6.1.1. Negativ dækning (i %) i de enkelte medier.	261

Forord

Nævnet for Etnisk Ligestilling har den tilfredsstillende endnu efter udløbet af sin første funktionsperiode at kunne forelægge en rapport om pressens og de øvrige mediers bidrag til forøgelse af diskriminationsproblematikken. Materialet - avisartikler og tv-indslag - er sammenstillet fra en 3 måneders periode i 1996, og skulle derfor give et billede af, hvordan diskriminationsproblematikken arter sig nærmest NU.

De tre forfattere, Mustafa Hussain, Tim O'Connor og Ferruh Yilmaz, og en til projektet tilknyttet vejleder, professor Lise Tøgeby, Århus Universitet, takkes for deres beredvillighed til at virkeliggøre projektet.

Medierne er ikke uskyldige i deres svingende tilskud til diskriminationen af de etniske mindretal. Ytringsfriheden er et stort begreb at indføre som undskyldning for det sæt af uhyrligheder de, gennem et misbrug af en af demokratiets uomtvistelige spilleregler, tillader at gøre ondt værre.

Medierne ved godt, hvad de gør og hvad de forvolder.

Også ytringsfriheden har sin kultur at tage vare på.

I håbet om, at rapporten vil tjene sit formål: Som et hjælpemiddel i den åbne debat, hvor de reelle omstændigheder kan blottes i gensidighed til samfundets virkeform i åbenhed.

Peter Seeberg

Éngang formand for Nævnet for Etnisk Ligestilling

Koordinatorens forord

Den foreliggende undersøgelse er bestilt af Nævnet for Etnisk Ligestilling, som også har bevilliget midler til gennemførelsen af projektet. Det var Nævnets ide, at vi tre forfattere med vidt forskellig faglig baggrund skulle fremlægge denne rapport om mediernes behandling af de etniske minoriteter.

Tim O'Connor er cand. jur. og arbejder i skatteministeriet. Ferruh Yilmaz er M.A. i kommunikationsstudier fra Goldsmith College i London. Jeg er fil.kand. i sociologi og økonomisk historie fra Lunds Universitet. Men vi har også noget tilfælles. Vi har alle tre erfaringer fra journalistisk arbejde og har beskæftiget os med medie- og minoritetsforhold her i landet.

Hvis blot vores analyser formår at fremlægge nogle nyttige oplysninger og nye vinkler til forståelsen af mediernes vigtige rolle for udviklingen af de inter-etniske relationer i samfundet, vil formålet med undersøgelsen være opnået. Bogen henvender sig til enhver, som interesserer sig for massemediernes betydning for etniske relationer i et (sen-) moderne samfund.

Som koordinator for projektet vil jeg benytte lejligheden til at takke ledelsen og personalet på Sociologisk Institut, KU, for at huse projektet. En særlig tak til professor Peter Gundelach og professor Margareta Bertilsson for deres moralske støtte og faglige hjælp under arbejdsprocessen. Det samfundsvidenskabelige fakultet, KU, takkes for administration af projektet.

Selv om vi tre forfattere naturligvis selv er ansvarlige for indholdet af vores arbejde, er der en del mennesker, hvis konsultationer undervejs fortjener en hjertelig tak. Professor Lise Tøgeby, Aarhus Universitet, skal have mange tak for sin vejledning med projektet generelt.

Dr. Tove Skuttnabb-Kangas, RUC, takkes for sine konstruktive bemærkninger til kapitel 2.

Dr. Klaus Bruhn Jensen, Københavns Universitet, og professor Ron Eyeran, Lunds Universitet takkes for deres nyttige kommentarer til analysen i kapitel 3, og professor Jens Tonboe, Aalborg Universitet, skal have mange tak for den interesse han har vist for problematikken.

På projektets vegne vil jeg takke følgende studerende fra Københavns og Aalborgs Universiteter samt fra RUC for interviews, transkription og sproglig granskning af manuskripter: Bella Marckmann, Jonas Lindholm, Kirstine Vinderskov, Camilla

Aagaard Nielsen, Mette Fink-Nielsen, Tania Christensen, Lise Barlach, Kirsten Palmvang, Mulle Signe Nielsen, Rikke Thomsen, Bitten Laursen, Lena Schilling Sørensen og Peter Andersen.

Tine Nielsen skal have mange tak for edb-assistance. Jette Laage-Petersen fra Indenrigsministeriet takkes for korrekturlæsning af hele rapporten.

Endvidere vil jeg gerne takke Dansk Journalist Forbund og forfatterne til research-artiklen, "Pilestræde tog magten over meningerne", Mads Båstrup og Erik Valeur, for deres tilladelse til at gengive artiklen.

Mustafa Hussain
Ballerup, 1997

DEL - I

Kapitel 1

Introduktion

1.1. Undersøgelsens baggrund og opbygning

Mediernes indflydelse på vores hverdagsliv og på vores opfattelse af, hvordan den hastigt forandrede verden omkring os hænger sammen på en betydningsfuld eller forståelig måde er en kendsgerning, som for længe er blevet slået fast af samfunds- og kommunikationsvidenskaberne.

Denne undersøgelse er således ikke et nyt forsøg på at bekræfte eller afkræfte dette afprøvede videnskabelige faktum. Følgelig er undersøgelsens formål ikke at påvise en eksakt sammenhæng i et et-til-et forhold mellem den medieformidlede virkelighed og den brede offentligheds opfattelse af situationen, men at vise, hvordan medierne bidrager til den dominerende diskurs, som er med til at vedligeholde marginalisering af de etniske grupper.

Etniske relationer påvirkes, som bekendt, af forskellige historiske, økonomiske, politiske eller ideologiske faktorer og af forskellige magtfulde aktørers holdninger, ytringer og konkrete handlinger. Medierne er således del af den overordnede samfundsstruktur, som spiller en vigtig rolle i et moderne samfunds kulturelle produktion. (F.eks. Rosengren, 1986, 1988).

Den sociale og kulturelle eksklusion af de specifikke etniske minoriteter fra samfundslivets mange sfærer fortsætter i mange vesteuropæiske lande. Og det på trods af en række integrationspolitiske initiativer i EU-landene - også i Danmark. Hvordan bidrager medierne til den dominerende konsensus, som er med til at legitimere etniske uligheder?

I de kommende analyser ser vi nærmere på en af samfundets vigtigste institutioner, nemlig pressens nyhedsformidling, hvorigennem diskursen om minoriteter, de "andre", de "fremmede" kommunikeres dagligt i det offentlige rum. Vi undersøger

endvidere, om der er sammenfald mellem mediediskursen om etniske minoriteter i nyhedsformidlingen og medieforbrugernes opfattelse af den etniske virkelighed i samfundet.

Undersøgelsen er delt op i tre selvstændige sektioner:

- 1) Public service-medierne.
- 2) Den trykte presse.
- 3) Den offentlige eller folkelige diskurs.

I kapitel 2 gennemgår jeg deskriptivt dels den politiske erkendelse af problemet, at medierne spiller en afgørende rolle i etniske forhold, dels præsenteres et resumé af den hidtidige europæiske forskning på medie- og minoritetsområdet. Dette kapitel afrundes med en kort beskrivelse af mediernes behandling af indvanderer- og flygtningespørgsmålet i Danmark, med henvisninger til debatten og den relevante akademiske forskning på området.

I kapitel 3 præsenteres den endelige analyse af de nyheder om etniske minoriteter, der i en given periode blev formidlet af det licensfinansierede radio og fjernsyn, også kaldet public-service medierne.

Analysen er bygget på dels en *kvantitativ indholdsanalytisk* metode for at kortlægge, hvilke emner og med hvilken hyppighed medierne fokuserer, når de taler om minoriteter i nyhederne. Dels på en kvalitativ tilgang, den *diskursanalytiske metode*, hvor sprogbruget i nyhedsteksterne analyseres - eller *måden*, hvorpå medierne omtaler de etniske minoriteter og anskuer og konstruerer den etniske virkelighed gennem sin diskursive praksis.

Dette kapitel afsluttes med en foreløbig konklusion på analysen af public-service mediernes nyhedsformidling om etniske minoriteter eller minoritetsrelaterede emner. De kaldes herefter *etniske nyheder*, og omfatter kun de nyheder, som vedrører det danske samfund.

I kapitel 4 præsenterer Tim O'Connor sin *narrative analyse* af de trykte mediers behandling af de etniske nyheder. Metoden er en fortælling, som bygger på argumentative præmisser, der udmønter sig i beretninger om det formidlede stof ud fra et kritisk perspektiv.

O'Connor giver her læserne et vink om, at virkeligheden kan anskues fra andre vinkler og virkelighedsperspektiver end de ganske rutineprægede vinkler, som den største del af dagspressen gør brug af i sin praksis. I sin analyse af pressen, i bredeste forstand, har O'Connor inkluderet også det etniske stof i danske medier, som vedrører minoriteter i EU og USA. For yderligere introduktion til O'Connors analyse, se det

indledende afsnit (4.1) i sektion 2.

I kapitel 5 (sektion 3) præsenterer Ferruh Yilmaz sin diskursanalyse af udskrifter fra kvalitative interviews blandt majoritetsmedlemmer (medieforbrugere) for at kortlægge befolkningens opfattelse af de etniske forhold, som de udtrykkes i mediefremmede, dominerende temaer og termer. Yderligere introduktion til denne analyse findes i selve kapitlets indledning i afsnit 5.1.

Kapitel 6 sammenfatter hovedresultater fra forfatternes undersøgelser og peger på de problemområder i nyhedsformidlingen, der (re)producerer etniske uligheder i tekst og tale gennem diskursiv redaktionel praksis, i meningsdannelse eller i repræsentationer. Her karakteriseres den dominerende diskurs i medierne, som både påvirker og afspejler den generelle politiske og den folkelige (eller offentlighedens) konsensus om minoriteter.

For overskuelighedens skyld, er henvisning til litteratur mv. og oversættelser af lange fremmedsprogede citater indført som noter ved afslutningen af hvert kapitel undervejs. Bagest i bogen findes en samlet bibliografi.

1.2. Nogle teoretiske perspektiver og begrebsforklaringer

Læsere af denne undersøgelse, der ikke er vant til kommunikations- og samfundsvidenskabelige teorier og begrebsapparater, kan forhåbentlig få større nytte af læsningen, hvis de læser forklaringerne på nogle af de vigtigste begreber og analytiske redskaber i dette og det efterfølgende afsnit (1.3). De øvrige læsere kan vælge at gå direkte til kapitel 2.

Repræsentation er et nøglebegreb fra kulturstudier inden for samfundsvidenskabene, og henviser til brugen af sproget, når man vil sige et eller andet meningsfuldt om verden eller repræsentere verden på en meningsfuld måde for andre mennesker inden for en specifik sociokulturel kontekst. Repræsentation er således “ the link between concepts and language which enables us to refer to either the ‘real’ world of objects, people, or indeed to imaginary worlds of fictional objects, people and events”. (Hall, 1997).

Diskurs er oprindeligt et begreb fra sprogstudierne, men har vundet mere og mere indpas i samfundsvidenskabene efter, at den franske filosof, Michel Foucault, introducerede begrebet i sin historiske analyse af reproduktion af *viden* og *magt* gennem samfundsinstitutioners diskursive praksis.[1]

Hos Foucault er det ikke sproget, men diskursen, der danner et repræsentations-system.

Det er diskursen, der bestemmer den måde, hvorpå man siger, henholdsvis *ikke* siger, noget om tingene på en meningsfuld måde i en given historisk og social sammenhæng. Diskursen konstruerer tankens genstand og dirigerer, hvordan den repræsenteres gennem sproget. (Se endvidere Yilmaz' beskrivelse af diskurs i indledningen til kapitel 5).

I sprogteorien refererer diskursen til "systematiske og sammenhængende sæt af indtryk, metaforer osv"., som konstruerer en genstand på en specifik måde, men også de faktiske vekslinger af tale og tekster mellem individer og grupper betegnes som diskursen. [2]

Set i sprogteoretisk perspektiv er en af de centrale indsigter forbundet med diskursen, at mennesker ikke bruger sproget vilkårligt for at kunne formidle informationer eller for at kommunikere med hinanden; mennesker konstruerer virkeligheden gennem sprogbrug i redegørelser og beretninger, eller i tekster og tale, på bestemte måder i forskellige kommunikative situationer for at opnå en bestemt effekt. Talen (dvs. sprogbrugen) er også en *handling* - udover at være et instrument til at formidle budskabet eller kommunikere blot for kommunikationens skyld. Og det betyder bl.a., at sproget, som sprogforskeren Roger Fowler (1996) har noteret, i sig selv ikke er et gennemslagsligt vindue med udsigt til virkeligheden. Set fra denne vinkel er en analyse af sprogbrugen (f.eks, hvilke ideologier ligger bag ved repræsentationer og hvordan de naturaliseres i diskursen), en interessant forskningsgenstand, også for sociologiske studier af institutioner, organisatoriske strukturer og magtforhold (som relationer mellem forskellige konstellationer af interessegrupper) såvel som forandringsprocesser i samfundet.

Tilgangen eller metoden kaldes *diskursanalyse*, og kan siges at være en tværfaglig og avanceret form for tekst analyse; altså en analyse af sproglige handlinger, der forklarer en tilstand og adfærd eller forudsiger forandring gennem teorien om diskurs. [3]

Der er en del skoler inden for den diskursanalytiske metode. Uenigheder går, groft sagt, ikke ud på spørgsmålet om grundpræmisser af teorien om diskurs, men drejer sig om, hvad der bør medtages eller ikke medtages som "rå data" i analysen, før man kan konkludere, at bestemte typer af ytringer eller tekster, eller bestemte "klasser af tekster" (Chalaby, 1996) afspejler en bestemt diskursstruktur eller proces. Følgelig er diskursanalyse som forskningsmetode ikke bare en idealmodel til at foretage analyser af forskellige typer af tekster. Ydermere har kritikerne hævdet, at epistemologisk set (d.v.s., hvad er viden og hvordan opnås den) er diskursanalyse en hermeneutisk metode (baseret på fortolkninger af andres tekster) og derfor kan subjektivitet ikke

undgås - ligesom i andre kvalitative metoder. [4] Kritikken kan ikke afvises helt og problemet med den diskursanalytiske metode er faktisk det samme, som det er med demokratiet; vi foretrækker det, for vi kender ikke et bedre politisk system til at regere en moderne nationalstat.

Der er også et andet vigtigt metodologisk aspekt forbundet med kvalitativ og kvantitativ tilgang til virkeligheden. Også de såkaldt "hårde data" (tal) er subjektive fortolkninger af virkeligheden og kan ikke garantere en endegyldig sandhed om verden omkring os [5]. Potter og Wetherell (1996) peger på, at i f.eks. repræsentative holdningsundersøgelser er der altid risiko for, at ikke alle de adspurgte nødvendigvis fortolker eller forstår begreberne på samme måde, som det var tiltænkt og udtrykt i spørgeskemaerne. Således vil holdninger, der udtrykkes af respondenterne i højere grad være præget af respondenternes subjektive fortolkning af de begreber, der gives i forbindelse med interviewet. Der kan også være usikkerhed om, hvorvidt respondenterne kommer med deres "ærlige" mening, som påvirker deres handlinger, eller om de fortæller dét, som efter deres "objektive evalueringer" vil være socialt eller moralsk ansvarligt at sige om det adspurgte i en bestemt kontekst.

Så det billede af befolkningens holdninger, som måles numerisk gennem den repræsentative undersøgelse, har også sin begrænsning. Jo mere ømtåleligt et emne er, desto større er risikoen for afvigelsen mellem de faktiske holdninger, som udmønter sig i konkrete handlinger i specifikke situationer, og de beretninger respondenterne kommer med under kvantitative interviewundersøgelser, hvor svarmulighederne allerede er begrænset i spørgeskemaets kategorier eller skala.

Den kvantitative tilgang til holdningsundersøgelser forudsætter i princippet, at alle har en opinion om emnet og en konsistent holdning til den forskningsgenstand, som respondenterne spørges om. Dette er en falsk forudsætning. Den franske sociolog, Pierre Bourdieu, afviser kategorisk, at der findes noget, der kan kaldes offentlig opinion - i hvert fald i de procenter, som opinionmålings institutter præsenterer over for offentligheden. Disse opinionsmålinger er selv en del af processen, der legitimerer magtrelationer. (Bourdieu, 1995: 149-57). Undersøgelser, der er baseret på åbne, eller ikke-strukturerede, kvalitative interviews bevidner, at respondenterne udtrykker en ikke-konsistent holdning til undersøgelsesternes genstande (f.eks. om troværdigheden af pressen eller holdninger til minoriteter), og respondenterne varierer deres meninger om det adspurgte gennem variationer i beretninger - dog indenfor et bestemt repertoire af sprogbrug alt efter den kommunikative situation. (F.eks. vil respondenterne ofte formulere deres holdninger til minoriteter anderledes under en interviewsituation i forhold til, når de taler med venner under uformelle forhold).

Potter og Wetherell påpeger, at den type af usikkerhed (hvad folk egentlig mener i forhold til, hvad de siger under interviewsituationen) kan minimeres gennem diskursanalyse af f.eks. transkriptioner fra kvalitative interviews og andre typer af tekster (f.eks. artikler i aviserne) ved, at der lægges mærke til variationer i beretningerne.

Et andet gældende synspunkt om den maksimale objektivitet anbefaler en kombination af forskellige metoder - afhængigt selvfølgelig af problematikken. Vores tilgang til at identificere etniske uligheder - udtrykt som fordomsfulde repræsentationer - i nyhedsformidling og deres afspejling i diskurs(er) om minoriteter blandt medieforbrugere har tilstræbt en sådan kombination eller *triangulering*. (Denzin, 1978).

Den metode som Yilmaz tager i anvendelse (kapitel 5) trækker hovedsaglig på Jonathan Potter og Margaret Wetherells (op.cit.) analytiske tilgang, mens metoden, som jeg trækker mest på under analysen af tekster fra de offentlige medier (kapitel 3), hovedsagelig hælder til Teun van Dijks interdisciplinære metode, som også kaldes *kognitiv tilgang*. [6]

Den kognitive tilgang forudsætter en fælles sociokulturel "global viden" (som er baseret på samfundets værdier og normer) omkring emnet og "lokal viden" (baseret på vores hverdagsagtige erfaringer med omverden) om en bestemt situation og kommunikativ kontekst, som deltagerne i diskursen trækker på under kommunikationsprocessen.

Et eksempel: Når vi som tv-seere lytter til og ser nyhederne, har vi i forvejen en hel del forestillinger om forskellige emner, episoder og begivenheder lagret i vores hukommelse som "skripter", og disse "situationsmodeller", *skemaer*, hjælper os til ubevidst at forstå en lang række budskaber af vidt forskellig art fra nyhedstekster. [7] Omvendt har journalisterne en formodning om gennemsnitslytternes formåen til at forstå eller fortolke historierne, der gør, at journalisterne ikke behøver at forklare enkeltheder i en nyhedshistorie, hver gang de forsyner os med en ny enhed af informationer.

Dette gælder også f.eks. når en politiker kommer med en udtalelse af typen: "Indvandrere vil ikke integreres" uden at specificere, *hvilke* indvandrere eller *hvad* hun/han mener med integration. Lytterne i en sådan kontekst vil trække på nogle tidligere omtalte historier eller udtalelser om "indvandrere", eller episoder og situationer, hvor "integration" kom på tale og muligvis bliver ens egen oplevelse af "indvandrere" også genkaldt i erindringen for at fortolke eller *dekod*e, hvilke grupper af "indvandrere", der er tale om (eller hvem der er *kodet* ind i diskursen). På tilsvarende måde kalder medieforbrugere på *skripter* eller *modeller* på områder så vidt forskellige som "internationale relationer", "indvandring", "EU-anliggende", "miljø

og økologi” osv., når de fortolker nyhedstekster. Disse kognitive modeller, eller med andre ord stereotyper, om forskellige emner og temaer betyder i princippet, at mennesker anvender nogle stiltiende kategorier i sorteringsprocesser af virkelighedsoplevelser. (Fowler,1996).

Det er en fælles social kognition fra begge sider under meningsfuld kommunikation, som gør diskursen mulig eller tilgængelig. Derved er diskursen ikke blot en individuel sproglig handling, men også en social interaktion. (van Dijk,1997). Det kognitive perspektiv indebærer endvidere, at deltagerne i diskursens kommunikation betragtes som kreative aktører, der bruger sproget strategisk, hvor konteksten samt den “globale viden” både begrænser og giver nye muligheder for, at den kommunikative interaktion skal lykkes - et perspektiv, der tillige understøttes af de nyere sociologiske perspektiver på *handlen* og reproduktion af *sociale strukturer*. (F.eks. Giddens, 1984; Layder, 1997).

Ifølge den kognitive og interdisciplinære tilgang til diskursen er *ideologi* et sæt af indbyrdes relaterede attituder, som ofte ubevidst intervenserer under fortolknings-, konstruktions- og repræsentationsprocesser i kommunikationen. Ideologier er dermed mentale repræsentationer, der danner basis for en social kognition, dvs. for fælles orientering og attituder hos en bestemt interessegruppe. (van Dijk, 1997:29). Ideologien er således et grundlæggende kognitivt system for målrettede og interesseorienterede fortolkninger og repræsentationer af den sociale virkelighed. (van Dijk, 1991a).

I repræsentationen af minoritetsgrupper gennem en fordomsfuld diskurs, f.eks. kulturforskellighed, konstrueres ideologisk på en sådan måde, at etniske hierarkier, eller rangordning af etniske grupper, forekommer som naturlige, *common sense-agtige* egenskaber af repræsentationer - i en bestemt historisk og social kontekst. “Sund fornuft-” og “tagen-for-givet” - anskuelse af verdens realiteter gør, at vi bliver ved med at tale og skrive om de konstruerede ‘andre’ i *stereotype* vendinger - dog uden at være bevidste om det. Ideologien er således indlejret i selve diskursen.

Konstruktion er et begreb fra Peter Berger og Thomas Luckmanns (1966) teori om videnssociologi, hvor det fænomenologisk forklares, at virkeligheden konstrueres socialt i samfundet - dette lærer vi bl.a. gennem den sproglige socialisering. Det konstruktivistiske perspektiv på virkeligheden er blevet debatteret gevaldigt lige siden publiceringen af den igangsættende tese i midten af 1960’erne. Diskussionen kan forenklet siges at være en debat mellem essentialisme kontra idealisme. (Burr, 1996; Andersen, 1997). Ifølge teorien om social konstruktion, i en ekstrem version, findes der ingen objektiv ‘sandhed’, som er iboende eller som kommer indefra i verdens

objekter eller genstande. Og hver form for 'sandhed', som vi tager for givet, eksisterer ikke uafhængigt af dem, der tænker, snakker, skriver eller beretter om den. Sproget i sig selv er således også en social konstruktion. Et "træ" kan siges på mange måder i forskellige sprog. "Fjernøsten" som et (politisk) geografisk begreb er også en social konstruktion. Det konstruktive perspektiv i sprog- og kulturstudier, skriver Stuart Hall, anerkender den offentlige og sociale karakter af sproget. Det erkender, at hverken tingene i sig selv eller de individuelle sprogbrugere kan fastlægge meninger i sproget. Tingene giver ikke i sig selv mening; vi konstruerer meninger ved anvendelser af repræsentationssystemer, begreber og tegn. (Hall, 1997:25).

Hvordan hænger diskurs og det konstruktive perspektiv så sammen? For at besvare spørgsmålet vil jeg gerne begrænse mig til analysens umiddelbare formål, nemlig at identificere diskursen, der antages at reproducere etniske (u)ligheder i nyhedstekster og tale. Eller sagt på en anden måde: Hvordan er den etniske diskurs konstrueret i nyhederne og hvilke materialer (f.eks. sproglige udtryk og retorik; valg af emner eller temaer, fremhævelser eller nedtoninger i vinkling af nyhedshistorier, tildeling af identiteter og positioner i nyhedstekster) anvendes i konstruktionen af etnisk virkelighed i samfundet?

Norman Fairclough (1992) har peget på, at diskurs ikke er en praksis, som bare repræsenterer verden, men *significerer* verden; dvs. konstituerer og konstruerer verden i betydninger. Fairclough skelner mellem tre konstruktive virkninger af diskursen under kommunikationsprocessen:

1. Discourse contributes to the construction of "social identities" and the "subject positions".
2. Discourse helps construct social relationships between people.
3. Discourse contributes to the construction of systems of knowledge and belief.

Disse 'effects' eller virkninger af diskursen, siger Fairclough, korresponderer med tre funktioner af sproget, der eksisterer samtidigt og påvirker hinanden i alle diskurser - nemlig 1) vedrørende "identiteter" og 2) "relationel" og til sidst 3) "ideationel" funktion af sproget.

Den første refererer til, hvordan sociale identiteter er placeret i diskursen. Den anden afgør, hvordan sociale relationer mellem deltagere af diskursen forhandles, og

hvordan de udspiller sig i sproglige handlinger. Den tredje funktion refererer til måden, hvorpå teksten skaber betydninger om verden og dens processer, væsener eller realiteter og deres indbyrdes sammenhæng. (Fairclough, 1992:64).

De konstruktive virkninger af den etniske diskurs bliver forhåbentlig tydeligere, når vi gennemgår nyhedstekster i kapitel 3 og transkriptioner fra interviews blandt medieforbrugere i kapitel 5.

Da vores undersøgelse har direkte med nyhedsmedier at gøre, vil jeg gerne gøre opmærksom på følgende indsigt fra medieforskningens metodologi, netop fordi den harmonerer med van Dijks diskursanalytiske metodes teoretiske rammer:

“Nyhederne er et produkt af sociale institutioners handle; organisatoriske, ideologiske, økonomiske og politiske forhold udgør tilsammen en social struktur, der genererer en bestemt type nyhedsoutput. Konstruktionsprincippet indebærer, at man ser selve den sociale proces som det, der skaber nyhederne og gør en begivenhed tilgængelig som social hændelse og betydningsmæssigt fænomen”. (Hjarvard, 1995: 61).

Det konstruktive perspektiv indebærer således, at nyhedsdiskursen om etniske minoriteter på et givet tidspunkt - strukturelt set - er et resultat af en kompleks vekselvirkning mellem forskellige magtfulde institutioner og interessegrupper, og ikke alene er et produkt af journalistisk rutine og praksis. Medieorganisationer har dog en vis autonomi i form af redaktionel uafhængighed, og i den type samfund som vi bor i, nærmest en monopolagtig position i formidlingen af den dominerende definition af den etniske virkelighed. (van Dijk, 1991). Her spiller de daglige nyhedsmedier en afgørende rolle, idet de for de fleste samfundsmedlemmer er hovedkilden til orientering om etniske forhold i samfundet; ikke alene på grund af en begrænset social interaktion mellem majoritet og minoriteter i det daglige liv, men undersøgelser viser, at de temaer og emner, som majoriteten inddrager under samtaler om minoriteter hovedsageligt stammer fra medieformidlede historier - også blandt folk i de områder, hvor interetnisk interaktion forekommer i det daglige liv. (van Dijk, 1987; Husband & Hartmann, 1974). Det betyder, at på trods af variationer i personlig mening om etniske minoriteter, vil den overvejende “*latitude of opinion*” (Dvs. rækkevidden af repræsentationer, termer og metaforer, som anvendes i stillingtagen og vurdering af den etniske situation) være begrænset af de temaer og emner, som er fremherskende i mediediskursen. (van Dijk, 1988, 1991; Verma, 1992).

1.3. Generelle karakteristika ved nyheder og nyhedsproduktionsprocessen

“It is not the event which is reported that determines the form, content, meaning or ‘truth’ of the news, but rather the news determines what it is that the event means: its meaning results from the features of the sign-system and the context in which it is uttered and received”. (John Hartley, 1995:15).

Selektionskriterier

At visse temaer og emner udvælges og foretrækkes som nyheder frem for andre, er ikke alene et spørgsmål om journalisters og redaktørers subjektive vurderinger. Bestemte begivenheder og episoder vurderes som relevante i overensstemmelse med mere eller mindre institutionaliserede professionelle rutiner, som bygger på en række udtalte principper, det være sig nyhedskriterier, samfundsmæssig relevans eller vigtighed, journalistiske værdier og kulturelt forankrede nyhedsværdier eller udtalelsers autencitet og kilders pålidelighed. Derfor vil de fleste af de nyheder, man finder i ét medie også findes i andre. Hvad mediebrugerne imidlertid ikke kender og ikke kan kende på forhånd, er en given redaktions subjektive kriterier for udvælgelse, ved hjælp af hvilke, visse begivenheder eller bestemte emner og temaer droppes eller nedtones som mindre vigtige vinkler på historien eller fremhæves gennem forskellige sproglige strategier og andre tekniske manipulationer - hvis begivenheden altså overhovedet omtales som en nyhed. For at undersøge om et nyhedsmedie forholder sig ensidigt til etniske minoriteter, er det derfor ikke tilstrækkeligt at se på, hvilket etnisk stof, det specifikke medie formidler rutinemæssigt og hvordan. Det er også nødvendigt at se på de begivenheder, som i andre henseender opfylder udvælgelses-kriterierne for nyheder, men som alligevel ikke rapporteres af medieorganisationerne.

Kilder

Journalister bruger en række kilder i den daglige nyhedsproduktion. Sådanne kilder kan være telegram- eller nyhedsbureauer, egne korrespondenter eller reportere, pressemeddelelser og kontakter til store institutioners og virksomheders informationsmedarbejdere, politirapporter og domsudskrifter, officielle udredninger og andre rapporter, udtalelser fra forskellige organisationers eller politiske partiers talsmænd/kvinder, nyhedsbreve fra regeringen, andre medier og forskellige dokumenter (f.eks. videnskabelige resultater, informationsudveksling inden for

forvaltningen samt lækager) eller live-dækning af spektakulære begivenheder og episoder som f.eks. demonstrationer, sportskonkurrencer, konferencer, folketingsdebatter osv.

De foretrukne kilder og deres beskrivelse af virkeligheden såvel som journalisters udelukkelse af andre kilder spiller, som vi skal se senere, en afgørende rolle i konstruktionen af den etniske virkelighed.

Nyhedsaktører

Med nyhedsaktører menes de personer eller organisationer, hvis verbale handlinger (udtalelser, taler, nye love eller folketingsdebatter, beslutninger) eller ikke-verbale fysiske handlinger (demonstrationer, arrestationer, tyverier, vold eller drab), er selve nyhedens indhold og centrale tema. Nyhedsaktører kan både være aktive og passive aktører.

Et eksempel: I en historie om socialministerens beskæftigelsestiltag over for de unge, som lever af sociale ydelser, er socialministeren den aktive aktør, mens de unge er passive - medmindre nogle af disse også citeres direkte i nyhedsteksten. En ideelt balanceret nyhed vil indeholde elementer med både den aktive og den passive aktør - i særdeleshed, hvis emnet er af kontroversiel karakter. Vi skal senere se, at denne "balancedimension" har stor betydning for et fair billede af de etniske minoriteter.

Nyhedsstruktur

Alle medieformidlede nyheder udviser en række fælles strukturelle egenskaber. Hvad enten det drejer sig om de verbale og visuelle medier eller den trykte presse, indeholder hvert enkelt indslag en overskrift efterfulgt af en indledning, som sammenfatter historiens pointe ved hjælp af detaljer fra et eller flere af historiens under-temaer. Der er ingen fast regel som dikterer, hvilken detalje der skal optræde først, men overskriften og indledningen angiver imidlertid tilsammen historiens essentielle vinkel, en *makroproposition* (det *overordnede udsagn*) [8], som signalerer nyhedens tematiske indhold og struktur. (van Dijk, 1991a; 1991b; 1988). Overskriften og indledningens vigtigste funktion er at sikre, at nyhedens centrale tema hurtigt fanges, for at give brugeren mulighed for at afgøre, om hun eller han vil fortsætte. (Garst & Bernstein, 1982). Overskriften fungerer også som en indirekte indikation af nyhedens konklusion eller som en hentydning til, i hvilken retning brugerne bør rette deres opmærksomhed, mens de gennemgår den verbale eller skrevne tekst - eller billederne.

Overskrifterne aktiverer derfor den relevante almene viden om situationen, idet

den trækker på brugerens generelle hukommelses- "skript" eller "situationsmodel" for forståelse, fortolkning eller bearbejdning af den slags situationer. Denne "situationmodel" styrer fortolkningen af historiens øvrige detaljer. Med van Dijks ord:

"Given the prominence of headline in semantic and cognitive representation of the news report, and hence their role in further processing and memorization, this definition (given in the headline) of the ethnic situation is crucial in processes of communication".[9]

I de fleste kvalitetsmedier er der således, hvis vi ser bort fra nogle mindre forskelle medierne imellem, sædvanligvis en rimelig overensstemmelse mellem teksten og konteksten på den ene side og overskrift og indledning på den anden. Når nyhederne er partiske eller på anden måde sensationiseret for at fange brugernes interesse, er reglerne for overensstemmelse typisk ikke overholdt: teksten kan f.eks. pege på en anden detalje end overskriften lægger op til.

I tilfældet med tv-nyheder spiller også studieværtens afsluttende bemærkning, et såkaldt *nedlæg*, en vigtig rolle for "hukommelsesmodellen", idet den indrammer og opsamler detaljerne i en enkel kort bemærkning - ofte i *commonsense* vendinger. Ifølge medieforskeren John Hartley udelukker nedlægget på sin vis andre fortolkningsmuligheder for seerne/lytterne end netop den, som journalisterne oprindeligt havde tænkt sig med hele historien. (Hartley, 1995).

Sproget/ stilen

Det er vigtigt at være opmærksom på, at alle nyhedsteksterne er en kombination af subjektivt valgte ord og stilistisk komponerede fraser og sætninger, og i tv-nyheder tillige live- eller still-billeder. Selve valget af ét ord frem for et andet for at udtrykke noget mere eller mindre ens eller for at betegne referenterne, hvad enten det er i overskriften og indledningen eller i brødteksten, kan signalere journalistens holdninger, følelser, vurderinger eller bedømmelser af situationen eller begivenhederne (f.eks. uroligheder i stedet for demonstrationer eller terrorister i stedet for frihedskæmpere og omvendt). Valget af terminologi er researcherens vigtigste middel til at nærme sig en nyheds ideologiske indhold. (Fowler, 1996; van Dijk, 1991a, Fairclough, 1995), selv om også andre komplekse elementer som f.eks. stil og retorik, semantiske strukturer, fonetiske understregninger, nyhedens placering i udsendelsen, lay-out og omfang samt valg af fotografier er vigtige indikatorer i en mere fuldstændig diskursanalyse.

Vi skal senere undersøge i detaljer, om den diskursive og vilkårlige brug af ord og fraser i tekster, overskrifter og indledninger om etniske nyheder, afviger fra de normer om saglighed, upartiskhed og nøjagtighed, som understreges i journalisterens professionelle etik og de offentlige mediers programpolitik.

Omfang/størrelse/længde

Da vores råmateriale for radio og tv foreligger som udskrifter af de formidlede tekster og ikke som lyd- og billedbånd, er det umuligt at angive indslagernes tidsomfang. Der er derfor konstrueret et størrelsesindeks for indslagene, som bygger på den plads, en tekst udgør på en standard A4-side. En historie, som fylder en hel side, er angivet som størrelsen 1,00; en halv side i størrelsesordenen 0,50 og så fremdeles. Nyhedsindslagernes omfang indikerer almindeligvis den vigtighed og relevans, som journalister og redaktører tillægger en given nyhed i de medier, hvor den samlede udsendelseslængde er fastlagt på forhånd.

NOTER

1. En udmærket introduktion til Foucault's værker findes i Rabinow, P (ed) (1984): *The Foucault Reader - an introduction to Foucault's thought*.
2. cf. Burr, V (1995): *An Introduction to Social Constructionism*. Det bør bemærkes, at fornylig har den britiske sociolog Jean K. Chalaby foreslået, at sociologerne bør opgive at bruge begrebet sådan som det defineres inden for den lingvistiske sfære og hellere begrænse sig til klasse af specifik omtalemede i sociologisk analyse af f.eks. journalistiske tekster eller tekster, der produceres i andre samfundsinstitutioner. Se hans essay, *Beyond the prison- house of language: Discourse as a sociological concept*, i *The British Journal of Sociology*, vol 47 No. 4, December, 1996.
3. Der findes en række lettilgængelige bøger om diskursanalytisk metode. For de interesserede kan henvises til van Dijk, T. (ed) (1997): *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, volume 1 & II*; Potter & Witherall (1996) [1987]: *Discourse and Social Psychology*; Fairclough (1995): *Media Discourse*. Anderson (1987) giver et godt billede af nogle diskursanalytiske studier, som tager udgangspunkt i forskellige faglige discipliner. For en kort gennemgang af den interdisciplinære metodes anvendelse i nyhedsanalyse, se van Dijk (1991b): *The Interdisciplinary study of news as discourse*.
4. Se f.eks. Burr, Vivien (op.cit.) s. 163 fremad.
5. Se f.eks. en velskrevet artikel om denne problematik, med særlig relevans til holdningsundersøgelser med standardiserede spørgeskemaer, af Tove Arendt Rasmussen i Højberg et al. (1994).
6. En nærmere beskrivelse af denne tilgang findes i van Dijk (1994): *Discourse and Cognition in Society*, i Crowley, D. & Mitchell D. (ed): *Communication Theory Today* eller Fairclough (1995), s. 28-29.
7. Om disse "skriptter" og "situationsmodeller" og deres funktion i fortolkning af nyheder, se endvidere, Fowler (1996): *Language in the News - Discourse and Ideology in the Press*, s. 10-24.

8. Macroproposition er et analytisk begreb i van Dijks strukturelle analyse af nyhedstekstens form og indhold. Nyhedsteksten komponeres af en del mikro udsagn som angives i overskriften i en kort version. Overskriften indikerer således den overvejende diskurs om emnet som berøres i nyhedsteksten. Se van Dijk (1988b).
9. van Dijk (1991a): *Racism and the Press*, s. 52, "Givet overskriftens betydning for nyhedens semantiske og kognitive repræsentationer, og følgelig disses rolle i den videre bearbejdning og memorisering, er denne [overskriftens] definition af den etniske situation helt afgørende i kommunikationsprocessen".

Kapitel 2

Etniske minoriteter og medierne i europæisk forskning og debat

“... Media representations are the products of social institutions that exist in a particular culture and media images both reflect and influence that culture’s understanding of issues and people”.
(Sussana Hornig Priest, 1996:183).

2.1. Problemets erkendelse på europæisk niveau

At massemedierne i de vestlige samfund spiller en afgørende rolle for etableringen af synet på etniske minoriteter, og at medierne kan være et vigtigt instrument i bestræbelserne på at bekæmpe racisme, fremmedangst og antisemitisme i Europa, er der i dag bred enighed om inden for de internationale forskersamfund, lige såvel som der er en større erkendelse heraf på det politiske niveau i Europa.

Før vi fokuserer på de videnskabelige undersøgelser af massemedier og etniske forhold, som danner det teoretiske grundlag for denne undersøgelse, præsenteres derfor en kort oversigt over problemets erkendelse på det politiske niveau i Europa gennem de seneste år.

I *Wien-deklarationens* femte punkt (oktober 1993), som handler om bekæmpelse af racisme, opfordrer regeringscheferne fra Europarådets medlemslande medierne til at rapportere og kommentere racistiske og intolerante handlinger faktisk og ansvarligt og til løbende at udvikle professionelle koder for etik, som lever op til disse krav.

Derudover kom “*Interim Report from the Sub-Committee of the Consultative Commission on Racism and Xenophobia of the European Union*” med følgende anbefalinger inden for informations- og kommunikationsområdet:

1. "Vore demokratiske samfund bygger på pressefrihed, men denne frihed indebærer ansvarlighed.
2. Medierne spiller en central rolle i forbindelse med håndteringen af problemet, idet de ikke blot *gengiver* virkeligheden, men også - bevidst eller ej - *påvirker* den. (*Egen fremhævelse*).
3. Arbejdsgruppens opgave er ikke alene at diskutere veje til bekæmpelse af racisme og fremmedangst, men også at udarbejde en strategi for vellykket fremme af accepten af kulturel og religiøs mangfoldighed på alle samfundsmæssige niveauer i Europa.
4. Accepten af forskellighed i alle dens former er en grundlæggende forudsætning for skabelsen af et klima, i hvilket racisme og fremmedangst er fuldstændig uacceptable".

Senere, i juni 1995, afspejles lignende opfattelser og anbefalinger i Europarådets "*Report to the Parliamentary Assembly of the Hearings on Migrants, Ethnic Minorities & Media*."

I mediesammenhæng har der været en række møder og konferencer inden for European Broadcasting Union (EBU), International Federation of Journalists (IFJ), nationale journalistorganisationer og en serie konferencer afholdt af en organisation kaldet Public Service Broadcasting for a Multicultural Europe (PBME) - hovedsagelig finansieret af EU. [1]

Disse europæiske aktiviteter og erklæringer vidner om en stigende erkendelse af mediernes centrale rolle i udviklingen af relationer mellem forskellige etniske grupper. Der er med andre ord i dag bred enighed om, at medierne faktisk spiller en afgørende rolle for konstruktionen af forestillinger om den etniske virkelighed i de vesteuropæiske samfund, og at pressen kan være et instrument til bekæmpelse af racisme såvel som til legitimering af etnisk ulighed ved at fremme en negativ opinion eller konsensus.

Som vi skal se senere, tages der i en række af Den Europæiske Unions medlemslande en række initiativer til at integrere etniske minoriteter på medie- og kommunikationsområdet, fx. inden for områder som rekruttering af journalister fra de etniske minoriteter, undersøgelser og undervisning, debatter og seminarer om medie- og minoritetsrelaterede emner. Men i Danmark har erkendelsen af problemet omkring

mediernes betydning for skabelse af positive etniske forhold eller negativ konsensus omkring den etniske situation hidtil været minimal - for ikke at sige direkte fraværende.[2] Dette forhold er åbenlyst såvel gennem fraværet af social- og kommunikationsvidenskabelige undersøgelser som gennem den politiske dagsorden, politik og planlægningsprocesser, der er relateret til integration af de etniske minoriteter eller - for den sags skyld - de skridt der tages af *Public Service-medier* (licensfinansierede medier) i retning af minoriteternes integration i de bredt orienterede, *mainstream* udsendelser.

Før vi vender os mod den danske situation og gennemgår nogle hidtidige forskningsresultater og -iagttagelser, skal imidlertid kort introduceres nogle videnskabelige undersøgelser af medier og minoriteter fra andre europæiske lande. Denne beskrivelse udgør også den metodologiske ramme for analysen af de danske offentlige mediers behandling af den minoritetsrelaterede informationsstrøm i Danmark, i kapitel 3.

2.2. Nogle europæiske undersøgelser af medier og etniske minoriteter

Skønt der er foretaget en række undersøgelser i USA og Canada vil jeg begrænse mig til vesteuropæisk forskning. Det bør imidlertid nævnes, at den "hvide" presses reproduktion af fordomsfulde opfattelser af "farvede" minoriteter i USA har slående lighed med den europæiske presse undtagen for en enkelt positiv udvikling inden for de seneste år, nemlig at flere "farvede" dukker op i mainstream pressen og i de store radio/tv-stationers nyhedsredaktioner.

Trods en vis positiv udvikling i USA i andelen af Afro-amerikanere og andre farvede minoriteter i løbet af de seneste ti år tyder den overordnede strukturelle vurdering af forholdet mellem medier og minoriteter på, at meget er forblevet det samme.[3]

Wilson & Gutiérrez (1995) har peget på, at de nyeste tendenser i medieudviklingen indikerer, at medierne hastigt bevæger sig fra *masse-* til *klasse*kommunikation i det højt kommercialiserede mediemiljø i USA. Dette har betydet, at de allerede marginaliserede etniske grupper er blevet yderligere marginaliserede i et mediemiljø, hvor medierne fokuserer eksklusivt på potentielle forbrugere med tilstrækkelig købekraft til at sikre mediernes annonceindtægter.

En ret ny undersøgelse af racisme og medier udført af en forskergruppe ved University of Technology i Sydney, Australien, har vist, at de dominerende medier i

det australske samfund, som i andre sammenhænge bryster sig af egalitarisme og multikulturalisme, ofte ser bort fra forskellige minoriteters interesser og perspektiver og fra tid til anden fremviser et racistisk billede af dagens Australien ved at konstruere stereotype fortællinger om "de andre" i forskellige mediegenrer: Nyheder, underholdning og annoncer. (Jakubowicz et al., 1994).

Lad os vende blikket mod nogle vesteuropæiske lande.

Storbritannien

En af de første sociologiske undersøgelser i Europa er Charles Husband & Paul Hartmann's britiske survey, "*Racism and the Mass Media*" (1974a). Denne undersøgelse omfatter en indholdsanalyse af pressen såvel som en interviewundersøgelse af holdninger til etniske minoriteter. En af de vigtigste konklusioner, som er dokumenteret igen og igen i andre tilsvarende undersøgelser fra varierende geografiske områder [4], er, at holdninger til etniske minoriteter svarer til indholdet i pressen på en sådan måde, at selv om holdningerne ikke skabes direkte gennem mediernes eksponering, så udtrykkes de i termer defineret af medierne. Eller, som den britiske undervisningseksperter, Gajendra Verma, (1992) med reference til dette pionerstudie har bemærket i et essay om, hvordan tv kan påvirke holdningerne til etniske minoriteter:

"...the important effect of the mass media is not that watching television makes us more violent or permissive or racist, but that the media throw some features into sharp relief, obliterate others, select and limit the issue which are worthy of consideration or recall. The mass media do not determine attitudes, but they do structure and select information we may use on which to base decisions about what attitude is appropriate". [5]

På baggrund af indholdsanalysen af den britiske presse konkluderer Husband & Hartmann, at pressen vedholdende fremviser et billede af Storbritannien som et hvidt samfund, i hvilket den farvede befolkning optræder som en afvigelse, et problem eller blot en mærkværdighed frem for som en del af samfundet.

Sociologerne interviewede et lige stort antal skoleelever (på 11-12 år og 14-15 år) fra to forskellige boligområder. Et, hvor børnene havde forholdsvis meget kontakt med farvede immigranter (i skolen) og et, hvor børnene havde lav eller næsten ingen kontakt.

Deres analyse afslørede, at de børn, hvis opfattelser svarede til pressens historier om indvandrere (*faren ved for mange indvandrere og indvandrere som kilde til*

konflikter), også angav medierne som deres informationskilde. Antallet af børn, der betragtede indvandrere som kilde til konflikter, var betydelig større i det område, hvor børnene havde ringe kontakt med indvandrere sammenlignet med områderne med stor kontakt, hvor børnene også kunne trække på egne oplevelser, *erfaringsviden*, når de udtrykte deres holdning.

En anden af undersøgelsens bemærkelsesværdige konklusioner var, at massemedierne spillede en vigtig rolle i produktionen af konsensuel viden (den dominerende opfattelse, baseret på beskrivelse i stedet for personlig oplevelse) om minoriteternes tilstedeværelse i samfundet.

I essayet "*The Mass Media and Racial Conflicts*" sammenfatter Hartmann & Husband (1974b) på følgende måde:

"... We have argued that a number of factors pertaining to traditional culture, to the media as institutions, the technologies and their related ideologies, and to the interplay between these factors, operate to structure the news coverage of race related matters in a way that causes people to see the situation primarily as one of actual or potential conflict. Blacks come to be seen as conflict-generating *per se* and the chances that people will think about the situation in more productive ways - in the terms of issues involved or of social problems generally - are reduced. The result is that the real conflict is amplified, and potential for conflict created. For the media not only operate within the culture, they also make culture and they help shape social reality". [6]

På baggrund af en undersøgelse foretaget i de tidlige 80'ere på vegne af *The Commission for Racial Equality* konkluderede Barry Troyna (1981), at fokus i nyhederne fra midten af 70'erne skiftede fra problemer omkring indvandring til problemer, som skyldtes selve tilstedeværelsen af indvandrere. Det betyder, at selv om temaer og emner i nyhederne omkring indvandrere skiftede i løbet af årene, forblev den overordnede mediediskurs, indvandrere som *kilde til konflikt*, intakt.

Andre vigtige britiske analyser blev foretaget af Stuart Hall og hans kolleger ved *Centre for Contemporary Cultural Studies* i Birmingham i de tidlige 80'ere og sene 70'ere.

Disse studier var tværfaglige i den forstand, at de analyserede racerelationer under et bredere kulturalanalytisk forskningsprogram (med fokus på socialt delte holdninger, politisk økonomi samt ideologier bag nyhedsproduktion og -reception ved at kombinere social- og politisk videnskab med humanistiske forskningstraditioner (litteraturkritik, semiotik, sprogteori og tekstanalyse). I et essay om race og medier,

“*The White of Their Eyes: Racist Ideologies and the Media*”, ([1981] 1995) hævdede Stuart Hall således, at “ ‘racisme og medier’ direkte berører spørgsmålet om ideologi, og at vi allerede i sproget finder forskellige ideologiske diskurser udviklet”. [7]

I 1991 præsenterede en hollandsk ekspert i diskursanalyse fra Amsterdams Universitet, Tuen van Dijk, en omfattende undersøgelse af den britiske presses indhold og mediebrugernes opfattelse af de etniske forhold under titlen *Racism & the Press*. Undersøgelsen indeholder en kvantitativ indholdsanalyse samt en tværfaglig diskursanalyse af pressen og interviews blandt medieforbrugere. Den afslører bl.a., at den britiske presses dominerende mediediskurs omkring etniske minoriteter var fordomsfuld, idet problemets intensitet dog afhang af, hvordan aviserne ideologisk placerede sig i forhold til højre-venstre i britisk indenrigspolitik. Jeg skal præsentere nogle konklusioner fra denne omfattende undersøgelse, som også gennemgår og sammenligner tidligere undersøgelser af medier og minoriteter i Europa og Nordamerika i et komparativt perspektiv:

“... minorities continue to be associated with a restricted number of stereotypical topics, such as immigration problems, crime, violence (especially “riots”), and ethnic relations (specially discrimination), whereas other topics, such as those in the realm of politics, social affairs and culture are under-reported. Moreover, as is the case for education, if such topics become prominent at all, then again problems and conflicts get more attention ... an empirical study among the readers suggested that the reproduction of racism by the Press is largely effective, not so much because all readers always adopt the opinions of the Press, which they often do and sometimes do not, but rather because the Press manages to manufacture an ethnic consensus in which the very latitude of opinions and attitudes is quite strictly constrained. They not only set the agenda for public discussion (what people should think *about*) but, more important, they strongly suggest *how* the readers should think and talk about the ethnic affairs”. [8]

van Dijks analyse dokumenterede endvidere, at pressen betragtede nyhedskilder fra etniske minoriteter som mindre troværdige, og at repræsentanter fra de etniske mindretal ofte blev latterliggjort i pressen. (van Dijk, 1991a).

Sammenfattende er alle de nævnte undersøgelser enige om at konkludere, at britisk presse afbilleder en stereotyp opfattelse af de ‘farvede’ minoriteter. Man konkluderer også, at massemedierne er medansvarlige for de anspændte etniske relationer, idet de spiller en vigtig rolle i (re)produktionen af fordomme omkring den etniske situation.

Tyskland

Vender vi os mod Tyskland blev en sociologisk undersøgelse foretaget af Merton og hans kolleger i 1986 [9], baseret på analyser af Tysklands mest indflydelsesrige nyhedsmedier. Undersøgelsen afslørede, at udlændinge - og specielt tyrkere - primært blev præsenteret i en negativ ramme ofte knyttet til vold og kriminalitet.

Ruhrmann og Kollmer foretog i 1987 [10] en anden omfattende undersøgelse, som anskuede nyheder om indvandrere ud fra en teori om hverdagsviden og virkelighedens rekonstruktion. Dette arbejde viste, at den tyske presse, bevidst eller ubevidst, var medansvarlig for fremmedangst eller had til udlændingene. Igen fandt man, at tyrkerne var den negative rammes hovedofre. Med andre ord, hudfarven var ikke det centrale i mediernes negative fokus på udlændinge.

Med udgangspunkt i socialpsykologisk teori om gruppeidentitet har den norske antropolog, Thomas H. Eriksen (1994), som beskæftiger sig med europæisk identitet, anført, at tyrkerne altid er blevet betragtet som "de andre" i forhold til europæisk identitet. Efterkrigstidens tyske mediers negative fokus på først og fremmest tyrkiske indvandrere bekræfter således denne socio-historisk funderede ideologiske konstruktion af "de andre" og følgelig reproduktionen af kulturelt forankrede og ideologisk konstruerede forudindtagede opfattelser, som journalister ikke altid kan være opmærksom på i deres daglige arbejde.

Skønt der findes en række andre undersøgelser og kritiske essays om dette emne fra Tyskland, er de utilgængelige pga. manglende oversættelse og det forhindrer en yderligere beskrivelse.

Jeg skal dog kort nævne et vigtigt tysk studie af Noelle-Neumann (1974), som ved hjælp af en social-psykologisk tilgang forklarer, hvorfor offentligheden med tiden "bøjer" sig for de holdninger, som udbredes af medieinstitutionerne.

Massemedierne spreder en "helhed af meninger, bevidstheds- og følelsesmæssige holdninger, værdier og adfærd, som - til en given tid på et givet sted - må demonstreres offentligt af samfundsmedlemmerne for, at disse ikke skal føle sig isoleret fra det øvrige samfund". [11]

Ifølge denne teori er det imidlertid ikke alle, der tager den konsensus, som medierne udbreder, til sig. De, hvis holdninger ikke passer til dette dominerende opinionsklima, finder sig selv fanget i en ondartet passivitet af frygt for at blive isoleret i samfundet. Jeg vil imidlertid gerne tilføje, at offentligheden i de hastigt udviklende samfund, karakteriseret ved dagligt informationsoverskud, tenderer mod at bøje sig passivt for den dominerende mediediskurs - i særdeleshed i sager, hvor den ikke selv er i stand til at foretage en kvalificeret vurdering om situationen, som følge af mangel

på alternative kilder. Denne tavshed eller passivitet kan medvirke til, at den medieskabte konsensus også bliver til den dominerende konsensus i samfundet.

Tavshedsspiralen er også titlen på en af de tidligste undersøgelser om emnet, minoriteter og medier fra Sverige, som vi nu retter opmærksomheden mod.

Sverige

Den første undersøgelse af medier og minoriteter fra 1981 blev foretaget af Löwe Hedman, som gennemgik telegrammer fra det nationale bureau, TT, pressen og de nationale tv- og radiostationer.

Hedman konkluderede, at svenske medier udviste en neutral holdning til spørgsmålet om indvandring og generelt behandlede indvandrere som et aktiv for det svenske samfund. Få år efter denne rapport, som blev udført for offentlige myndigheder (Diskrimineringsutredningen), fulgte Hedman op på undersøgelsen og kunne i 1985 konkludere, at mediernes omtale af indvandrerforhold var blevet negativ i løbet af de forløbne få år, og at fokus var skiftet til konflikterne mellem indvandrerne og det omgivende svenske samfund. (Hedman et al., 1985).

Den svenske forsker, Ylva Brune, foretog en indholdsanalyse af de svenske medier mellem 1985–1988, som første gang blev udgivet som Deifo-rapport nr. 14 i 1990. Forfatteren konkluderede, at:

1. Alt i alt var nyhedsstrømmen om minoriteterne koncentreret omkring spørgsmål vedrørende ny indvandring og asylsøgere, deres modtagelse af de offentlige myndigheder, asyl- og indvandringspolitik samt udvisninger af asylsøgere. Nyheder om integration af de indvandrere, som allerede levede i Sverige, blev nedtonet i den samlede nyhedsstrøm.
2. I den generelle nyhedsstrøm var nyhedernes hovedaktører eller de individer, hvis udtalelser eller handlinger konstituerede nyhedstemaet, hovedsagelig svenskere og i særdeleshed fra den administrative elite.
3. Flygtninge og indvandrere optrådte hovedsagelig i nyhederne, når de befandt sig i en konfliktsituation i samfundet og blev opfattet som forårsagende problemer for svenskerne og samfundet.

4. Flygtningene blev kun portrætteret som sympatiske personer i de tilfælde, hvor enkeltindivider - først og fremmest børn eller enlige mødre - blev truet med udvisning af myndighederne.

Brune bemærkede også, at nyhedsstrømmen om flygtninge fra midten af 80'erne var karakteriseret ved udtryk som "invasion" og "ukontrollabel flygtningestrøm". (Brune, 1995). En tendens, som også kan iagttages i de danske medier i den samme periode.

Mediediskursen omkring de etniske minoriteter, som havde været neutral-positiv indtil ankomsten af krigsflygtninge fra Iran, Irak og Libanon, begyndte at blive negativ i løbet af 80'erne.

Ifølge et par andre forskere er denne tendens i mediediskursen næsten blevet et permanent træk - også i Sverige. I de seneste år har de svenske medier i udpræget grad fokuseret på indvandreres vold og kriminalitet. [12]

Mediesociologen Birgitta Löwander fra Umeå Universitet bemærker således fra sine eksperimentelle receptionsundersøgelser, at den svenske offentlighed fortolker den etniske situation i de samme modeller, som gengivet gennem tv. Det aktuelle emne var racisme- og antiracismedemonstrationer, hvor begge grupper - racister så vel som indvandrere og andre anti-racister - portrætteredes som en trussel mod lov og orden. (Löwander, 1993;1997).

Dette billede af etniske minoriteter i de svenske massemedier er også blevet bemærket af en række andre forskere, som ikke er direkte involveret i medieforskning.

For eksempel skriver en førende sociolog i etniske forhold, Aleksandra Ålund, i forbindelse med et af de utallige tv-programmer om vold blandt 'indvandrerunge' i sin seneste publikation om unge i Sverige:

"Förekomsten av våldshandlingar förklarades med kulturkonflikter. Den ensidiga fokuseringen och kombinationen av text och bild framstår som typiskt för hur man i det mass-mediala sammanhanget systematiskt förenklar det sociala livets komplexiteter. Kultur (deras, ungdomarnas, invandrarernas) förknippas med våld och brot. Sambandet tas omdelbart för givet, underförstått eller uttalat". [13]

Ålund påpeger endvidere, at medierne gennem denne slags formidling bortforklarer voldens sociale sammenhæng, mens diskrimination, segregation og stigmatisering er en realitet for store indvandrergrupper i Sverige. (Ålund, 1977).

For nu at tage endnu et eksempel, så anfører sociologen Kristi Kuusela som

forklaring på, hvorfor den svenske befolknings holdning til muslimer er blevet negativ:

“(...) even the mass media has negatively influenced the Swedish picture of Muslims. Certain events reported in the mass media have probably importance as to give the negative view of Islam. In particular, the Khomeni-Rushdie scandal and Saddam Hussein have had the greatest significance. Today Betty Mahmoody’s book “ Not without my daughter”, which relates her own and her daughter’s flight from Iran, has further influenced Swedish public opinion. The book has sold in hundreds of thousands of copies in Sweden and the publicity around the book, and now the film, has gone not without notice”. [14]

Alt i alt adskiller mediediskursen om etniske minoriteter i Sverige sig ikke væsentligt fra resten af vesteuropæiske demokratier, selv om graden af fordomsfulde repræsentationer kan variere fra medie til medie, idet svenske massemedier stadig er opdelt efter ideologiske og partipolitiske linier.

Holland

I Holland blev den tidligste undersøgelse udgivet af den førnævnte hollandske forsker, van Dijk (1983). Siden da er der kommet en række udgivelser fra samme forfatter såvel som fra andre forskere. [15]

En af de mest ambitiøse og nyskabende undersøgelser med anvendelse af metoder fra områder som mikro-sociologi, social-psykologi, kommunikation og diskursanalyse har titlen “ *Communicating Racism - Ethnic Prejudice in Thought and Talk* ” og er af nævnte forfatter. I denne bog, baseret på feltarbejde i Holland og USA, demonstrerer van Dijk at de etniske fordomme, som den “hvide” befolkning bringer ind i deres daglige konversation, hovedsageligt stammer fra medieformidlede nyheder og historier. (van Dijk, 1987).

Undersøgelsen er måske den til dato mest omfattende analyse af reproduktionen af etniske fordomme gennem samfundets forskellige institutioners diskurser. Tesen er, at fordomme reproduceres socialt gennem tekst og samtale. Undersøgelsen viser, at massemedierne spiller en meget vigtig rolle i denne proces, og at den etniske fordom er en socialt delt (*socially shared*) attitude, som hovedsagelig reproduceres gennem medierne i samspil med forskellige eliter og samfundsmæssige institutioner. Efter at have analyseret, hvordan presseformidlede historier om kriminalitet f.eks. indvirkede på den hollandske befolknings uformelle konversation, konkluderer van Dijk at folk, som var bange for kriminalitet blandt etniske grupper, ofte refererede til medierne

som deres hovedkilde til information. (1987: 364). Og i en anden bemærkelsesværdig undersøgelse, udgivet under titlen: “*News Analysis - a case study of national and international news in the press*”, skriver han, at befolkningen ikke alene var bange for stigende vold og kriminalitet men at de også forbandt den stigende kriminalitet med minoritetsgrupper. (van Dijk, 1988a).

Professor van Dijk og hans studerende gennemgik et stort materiale fra den hollandske presse sammen med interviewdata fra medieforbrugerne. Om mediernes konstruktion af etnisk virkelighed og dens konsekvenser for samfundet, konkluderede undersøgelsen:

(“The media...) autonomously reinterpret, reconstruct and therefore contribute themselves to the production (of ethnic opinion) and, hence, to the construction of the ethnic consensus that underlies the racist ideologies and practices of our society”. (1988a: 213)

For at kunne sammenligne med danske forhold vil der blive refereret til nogle af de betydelige resultater fra denne undersøgelse i analysen af de danske nyheder i næste kapitel.

Lad os nu vende os mod forholdet mellem medier og minoriteter i Danmark gennem præsentation af en redegørelse af en del af debatten, analyse, social- og politisk- videnskabelige undersøgelser eller forskningsresultater siden midten af 80'erne. Bemærk dog, at jeg undlader beretninger fra de seminarer og den debat (i 90'erne), som blev arrangeret af Nævnet for Etnisk Ligestilling, Dansk Journalistforbund, Presse Nævnet og Folkeoplysningssamrådet og et par indvandrerorganisationer som f.eks. Ind-sam m.m. fordi der ikke findes tilstrækkeligt materiale på skrift fra disse møder og seminarer.

2.3. Medier og minoriteter i Danmark: En kort oversigt

I artiklen “*Forfulgt af pressen*” har B.T.'s chefredaktør, Arne Notkin (1995), påpeget, at begge de diametralt modsatte holdninger i Danmark, dvs. på den ene side de danskere, som er imod (indvandringen af) udlændinge og på den anden side indvandrerne og flygtningene, beskylder pressen for at være partisk. Notkin mener, at begge påstande indeholder et element af sandhed. For, som han mener, pressen tager ikke et eksplicit anti-indvandrer standpunkt på lederplads, og den dækning som indvan-

drere og flygtninge får i pressen er “plaget af uvidenhed og manglende perspektiv”.

Notkin referer til Berlingske Hus’ elektroniske artikel-database og anfører nogle meget interessante tal. På baggrund af det avismateriale, som er udgivet af Det Berlingske Hus siden 1990, peger Notkin på, at skønt ca. 800.000 danskere årligt modtager bistandshjælp i kortere eller længere perioder, optræder udtrykket *bistands-klient* alligevel kun i 637 artikler. I modsætning hertil optræder ordet *flygtninge* i 7.516 artikler og ordet *indvandrere* i 2.825. [16]

Samme forfatter viste nogle få år tidligere, at størstedelen af de læserbreve, som fandt vej til avisernes spalter, havde et negativt syn på indvandrere og flygtninge. [17]

Notkin har ret i, at den danske presse generelt ikke indtager en direkte negativ holdning over for minoriteterne på lederplads, men læserskaren læser almindeligvis lederne selektivt, mens nyhedsspalterne, og i særdeleshed overskrifterne, læses mere rutinemæssigt. Hvis man skal vurdere pressens adfærd, er det nødvendigt at se på pressens daglige indhold og ikke på de sporadiske toleranceappeller i lederne. De sidste reflekterer alene redaktørens holdninger, som måske ikke altid korresponderer med organisationens daglige praksis. Den første undersøgelse af pressens indhold er foretaget af journalisten Ole Hammer i 1984. På baggrund af en undersøgelse af de 8 største landsdækkende aviser over 3 måneder skrev Hammer:

“Undersøgelsen dokumenterede nemlig, at påstanden om, at indvandrere oftest optræder i negativ sammenhæng, er korrekt. Det samme gælder påstanden om, at der lægges mest vægt på rets- og kriminalstof, og ikke så meget på andre områder.... Det fremgik af undersøgelsen, at af 75% af det stof, dagspressen bringer om indvandrere, er rets- og kriminalstof 60% og stof om racisme 15%. Alle øvrige stofområder udgør tilsammen 25%. Eksempelvis drejede kun 3 ud af 279 undersøgte artikler sig om forhold på arbejdsmarkedet, 1 drejede sig om sociale forhold, 3 om kvindeforhold og 8 om skole og uddannelse”.

Hammer konkluderede, at skønt aviserne faktisk udviste en positiv eller neutral holdning over for indvandrere, kunne nyhedsemnerne og andre typer materiale, som aviserne fokuserede på, alligevel være skyld i det generelt negative billede af minoriteterne, som kom til udtryk i diverse meningsmålinger og holdningsundersøgelser fra Social Forsknings Institut (SFI) i 80’erne. (Hammer, 1988).

Andre iagttagere har bemærket, at der siden 80’erne endog er sket en ændring i pressens holdninger. Det vil sige, at mediernes adfærd i forhold til de etniske minoriteter fra at være neutral eller positiv er blevet mere eksplicit negativ i den periode, som

var karakteriseret af en vis tilgang af krigsflygtninge fra Mellemøsten, stigende arbejdsløshed blandt industriansatte og Schlüter-regeringens introduktion af budgetstramminger. For eksempel dokumenterede den kendte journalist fra Danmarks Radio, Peter Thygesen, i en avisartikel i dagbladet Information, at opinionsklimaet omkring flygtninge fra Iran i de danske aviser pludselig skiftede fra positivt til negativt. [18] Og i et papir, præsenteret på en international konference i Schweiz, bemærkede den britiske forsker Charles Husband - på baggrund af beretninger fra sine danske kilder - således:

“...also in Denmark the press have been shown to have a highly nationalistic, and racist, perspective on the arrival of minority population”. [19]

Også en række danske intellektuelle og berømte forfattere fornemmede denne forandring i mediediskursen omkring minoriteterne. Det gælder f.eks. filosofen, Villy Sørensen, som i et personligt brev (1987) udtrykte sin bekymring for flygtningene fra Iran, som søgte tilflugt fra et religiøst fundamentalistisk regime, men selv blev beskyldt for at udgøre en islamisk invasion af landet. En anden anerkendt forfatter, Klaus Rifbjerg, udtrykte lignende opfattelser under et interview (1989) med et canadisk tv-selskab om, hvordan muslimer blev behandlet i den offentlige debat.

Ændringen fra midten af 80'erne i *måden*, medierne begyndte at tale og skrive om etniske minoriteter på, foregik dog ikke uden opmærksomhed fra hjemlige samfundsforskere.

De tidligste studier af medieformidlede budskaber om minoriteter - primært på debatsiderne og i læserbreve - blev udført af en historiker fra Center for Kulturforskning ved Aarhus Universitet, Jørgen Würtz-Sørensen, og er publiceret i en serie arbejdspapirer. I disse papirer anførte Würtz-Sørensen, at fordommene om “de andre” allerede kunne spores i læserbreve fra de tidlige 60'ere - forud for “fremmedarbejdernes” ankomst. Disse fordomme rettede sig imidlertid mod sydeuropæere som f.eks. grækere, italienere og spaniere, men sådanne læserbreve var sjældne og blev først og fremmest publiceret i formiddagsbladene. Med ankomsten af indvandrere fra slutningen af 60'erne rettedes opmærksomheden nu mod tyrkerne, jugoslaverne, pakistanerne etc. [20]

Würtz-Sørensen, hvis historiske analyse dækkede en periode på 25 år af efterkrigstidens indvandring, bemærkede i tilknytning til den voksende anti-muslimske stemning, at islam ikke dominerede den offentlige debat i Danmark før 70'erne. Islam blev et centralt tema i anti-indvandring holdninger fra slutningen af 70'erne, sat i gang

af Fremskridtspartiets kampagner. (Würtz-Sørensen, 1988a).

Som led i et større forskningsprogram ved Aarhus Universitet publiceredes antologien "*Islam og muslimer i de danske medier*" med støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd. Også i denne publikation hævdede en række artikler og essays, at de danske medier ensidigt portrætterede de muslimske minoriteter med hentydninger til historiske stereotyper og kulturelt forankrede "fjendebilleder". (Dindler & Olesen, 1988).

I 1992 præsenterede politologen, Carsten Svane Hansen, sin analyse af racisme i Danmark. I et kapitel viet til massemediernes rolle i produktionen af et anti-indvandrings- og fremmedangst-klima bemærkede Hansen, at næsten alle artiklerne (22) i de to formiddagsblades (*Ekstrabladet* og *B.T.*) målrettede kampagne mod "udlændingene" (se nedenfor under case-studier) i sommeren 1990 byggede på ren og skær manipulation af forskellig art. Efter en gennemgang af en række historier fra forskellige medier konkluderede Hansen kritisk, at resultatet af denne manipulative journalistik er, at:

"Taberne er indvandrene og flygtningene, der bestandig hænges ud, og de danskere, der ønsker at behandle de "fremmede" som ligeværdige mennesker.. Men det er svært at stoppe. Det fortsætter. Historie efter historie - af vekslende kvalitet.... Men det må være umanerligt svært for læsere, lyttere og seere at finde ud af, hvornår man lyver og manipulerer eller fortæller sandheden". (Hansen, 1992:196).

I 1993 udgav sociologen, Mai Heide Ottesen, sit deskriptive studie af flygtninge- og indvandrerforskning for SFI under et vidensopsamlingsprojekt, "*De Fremmede i Danmark*". (Ottesen, 1993). Også dette studium indeholder et kapitel om medieadfærd, som dækkede de indtil da eksisterende analyser af medier og minoriteter i Danmark. Med reference til undersøgelsens konklusion bemærkede journalist Lars Møller (op.cit.) således:

"... at pressen har en tendens til at gøre specielt den muslimske kultur til en selvstændig bærende forklaringskraft for problemer bekræfter samfundsforsker, Mai Heide Ottesen, i Socialforskningsinstituttets statusrapport, "*De Fremmede i Danmark 2*". (1993).

Hun fremhæver, at de danske undersøgelsesresultater understøttes af større undersøgelser i Sverige og medieanalyser fra en række EU-lande. Rapporten konkluderer, at det er uhyre vanskeligt at måle, hvad konsekvenserne af et negativt medie billede er for

holdningsdannelserne på længere sigt. Men flere forskere, så vel i Danmark som internationalt, har peget på risikoen for, at et formidlet verdensbillede med overdreven fokus på negativitet og konflikter kan gå hen og blive en selvopfyldende profeti, dvs. føre til øget fremmedhad i befolkningen". (Møller, 1993).

Samme efterår udgav den danske forsker fra Umeå Universitet, professor Carl-Ulrik Schierup, en af de mest omfattende sociologiske analyser af etniske forhold i Danmark med titlen, "*På Kulturens Slagmark*" (1993). Med anvendelse af en bred vifte af teoretiske og empiriske indsigter fra europæiske undersøgelser om emnet, pegede Schierup på en virksom, men skjult, logik i den øjeblikkelige anti-indvandrer diskurs i Danmark: En forsimplet opfattelse af "kultur", som dominerede sprog og handling hos alle scenens aktører, hvad enten de var mod minoriteterne, eller ude på at hjælpe dem gennem bestræbelser på at forstå dem og integrere dem i samfundet. 'Kultur' var blevet såvel en sygdom som en kur, som indvirkede på og forstærkede de anstrengte etniske relationer i det danske samfund i 80'erne og 90'erne.

I dette scenario blev de virkelige problemer i forbindelse med velfærdsstatens krise og diskriminationen af etniske minoriteter inden for alle det sociale livs områder trængt i baggrunden, mens 'kulturen' som forklaring på problemet blev trukket frem inden for politisk, akademisk og mediernes diskurs. [21]

I et af bogens afsnit, som berører mediernes konstruktion af "indvandrerproblemet", viser Schierup med reference til en mediekritik af Tim O'Connor (1990), hvordan denne konstruktion foregår:

"Man lagde skylden for den høje arbejdsløshed blandt mennesker med indvandrerbaggrund på disse mennesker selv, og man talte om indvandreres og flygtninges urimelige udnyttelse af det danske velfærdssystem. Man talte om "anden generations" svage repræsentation i uddannelsessystemet. Emner som "hustrumishandling", "tvangsægteskaber" og "muhammedansk fanatisme" skulle komme til at tilhøre journalistikkens yndlingstemaer". Der skabes et skævvredet billede, mener Tim O'Connor (på basis af *B.T.s* artikelserie "*De Fremmede*"), "ved at generalisere ud fra enkeltstående, outrerede tilfælde, ved udelukkende at beskrive indvandrere i forbindelse med problemer som socialt bedrageri og hustrumishandling og ved at udelukke beskrivelser af mere almindelige tilfælde, hvor indvandrere eller flygtninge passer deres arbejde, betaler deres skat og lever et familieliv, der ligner normaldanskerens". (Scheirup, 1993: 244).

Scheirup bemærkede yderligere, at denne mediekonstruerede etniske virkelighed uundgåeligt har bidraget til etableringen af en negativ konsensus om minoriteterne

blandt flertallet af befolkningen, og som han formulerer det:

“Der findes helt åbenbart et samspil mellem massemediernes rapportering på den ene side og politiske holdninger og beslutninger på den anden, selv om det ikke altid står klart, hvad der er hønen, og hvad der er ægget”. (Ibid. s. 245).

Det bør også noteres, at en del repræsentanter fra minoriteter og indvandrerorganisationer i den samme periode protesterede stærkt mod, hvad de opfattede som mediernes hetzagtige kampagner mod svage grupper i samfundet, og endda advarede mod disses konsekvenser for de unge indvandrere, som følte sig stemplet, udelukket og marginaliseret under den herskende medie- og politiske konsensus. [22]

Lad os kaste lidt empirisk lys på medierepræsentanternes og andre journalisters gentagne påmindelse om, at de blot gengiver samfundets politiske virkelighed og se om de blot afspejler denne virkelighed, eller om de også manipulerer den efter specifikke interesser.

I det følgende præsenteres 3 casestudier, som kan udgøre en del af dokumentationen for, at medieorganisationerne ikke blot er passive formidlere af den etniske situation og den politiske virkelighed i samfundet, men derimod konstruerer denne virkelighed ved at benytte forskellige manipulative overtalelsesstrategier. Og at de derudover spreder falsk og ubekræftet information, så længe det passer ind i spektret af de allerede udbredte fordomme om de etniske minoritetsgrupper.

Casestudie 1

De målrettede anti-indvandrer­kampagner

På trods af det faktum, at de refererede europæiske undersøgelser af medier og minoriteter har vist, at massemedier spiller en vigtig rolle for dannelsen af anti-indvandrer konsensus i de respektive lande, er det imidlertid uset, at medierne i de europæiske lande fra tid til anden igangsætter målrettede kampagner (med anvendelse af forskellige metoder til at fange ekstra opmærksomhed hos deres publikum eller læsere) f.eks. ved at annoncere en særudgave om “de fremmede” eller ved at reservere særlige spalter med “eye-catchers” (blikfang) til den såkaldte debat om udlændinge. Sammenlignet med andre lande har de danske medier taget yderligere et skridt i denne negative retning. Ikke bare formiddagsbladene, *B.T.* og *Ekstrabladet*, men også de licensfinansierede tv-stationer har igangsat sådanne kampagner i løbet af 90'erne under særlige “eye-catchers” som “*De fremmede*” (*EB*, Danmarks Radio, TV-2), “*Dem og os*” (*EB*), “*Muhammedanskerne*” (*B.T.*) og “*Godhedens pris*” (*EB*). Og mens

dette manuskript skrives - i det europæiske år mod racisme, 1997 - køres endnu en kampagne i *EB* under titlerne “*Hvad skal vi gøre med de fremmede?*” og “*Hvor tolerant skal vi være?*”.

Under denne kampagne bærer avisen også et logo med sit navn på arabisk i tilknytning til de pågældende spalter, i tv-reklamer (inklusive public service-TV2) og på reklamebannere ophængt på offentlige steder over hele landet. Tidligere havde *B.T.* på samme måde benævnt en af sine kampagner mod udlændinge med en neologisme: “*Muhammedanskerne*”. Et udtryk, som kombinerer ordene “muhammedaner” og “danskere”. Der skulle således ikke herske tvivl om, hvem avisen var efter i sin målrettede kampagne.

Da den licensfinansierede tv-station, TV2, begyndte en sådan målrettet kampagne i 1994, var en af de film stationen viste under denne særlige programserie, “*Ikke uden min datter.*” (Se under afsnit 2.2., Sverige, for kommentarer til denne film).

På samme måde viste DR-TV f.eks. under sin specielle fokus på “*De fremmede*” en dokumentarudsendelse, hvis tema var, at de fleste jobs i fremtiden vil blive flyttet til Fjernøsten, og at det vil skabe yderligere arbejdsløshed i Europas industrialiserede lande.

I EU-sammenhæng står de danske medier således alene med sådanne åbenlyst målrettede kampagner, som hævder at udvide debat- og informationsniveauet, men som i sit indhold spreder angst for tilstedeværelse af specifikke etniske minoriteter - et unikt eksempel på efterkrigstidens journalistisk praksis i et vestligt, liberalt og demokratisk samfund.

Casestudie 2

Medierne som engagerede aktører i den etniske politik

I et interview i tidsskriftet, *Dansk Presse*, hævdede en politolog fra Aarhus Universitet, lektor Ole Tonsgaard, at:

“Flygtninge- og indvandrerproblemet er i høj grad medieskabt. Helt overvejende interesserer det ikke folk en døjt. Det er ikke på vælgernes dagsorden, hvilket vi kunne se ved valgene i 1987, i 1988 og ved unions-afstemningerne. Senest ved kommunevalget i november [1993] insisterede pressen på, at flygtninge og indvandrere var det helt store spørgsmål. Men det blev det ikke og det kunne jeg godt have sagt på forhånd. Når flygtninge og indvandrere ikke kommer folk mere ved, så er det fordi, der ikke er ret mange af dem. Men pressens prioritering får folk til at tro, at der er mange, og til at tro, at andre mener, at flygtninge og indvandrere er et vigtigt politisk problem”. [23]

Pilestræde tog magten over meninger

□ I en radiodokumentar for nylig fulgte Danmarks Radios Montagegruppe inddragelsen af flytningene og indvandrerne i den danske kommunalvalgkamp 1993. Indsamlingen af stoffet begyndte allerede i månederne før valget – som foregik i november – dengang der endnu var udsigt til et soleklart flytningvalg.

Det blev en af de sjældne processer, hvor journalisternes researchvinkel viste sig fuldstændig fejlagtig: Forestillingen om et »flytningvalg« eksisterede kun mellem ledende Christiansborg-politikere og en række store landsdækkende medier.

Forinden var »de fremmede« gennem en våd sommer blevet udsat for fem mediemæssige *højtryk*, der startede med et krav om visumtvang og fortsatte med beskyldninger for bistands-fusk (Vesselbo-sagen), yderligere beskyldninger for særlig hyppig kriminalitet, snyd i boligkøerne (Hvidovre-sagen) og misbrug af familiesammenførings-reglerne. Især sidstnævnte diskussion udløste tilsyneladende stor forargelse i medierne.

I det kølvand rejste en række Christiansborg-politikere tesen om et »flytningvalg«. De blev tæt fulgt af de større medier med Berlingske Tidende, B.T., Jyllands-Posten og TV 2 som nogle af de mest vedholdende.

Alle hotte spor var blinde Montagegruppens researchere ringede til samtlige landets 52 politikredse, indsamlede udsagn og materiale fra lokalmedier i Jylland, på Fyn, Lolland og Sjælland og kontaktede ligeledes en lang række kommunalpolitikere. Her led en næsten enslydende afvisning af samtlige *hotte* spor: Der var *ingen* særlig hyppig kriminalitet hos indvandrere og flytninge, fastslog de mange politichefer (kun to nævnte en væsentlig forskel), ligesom beskyldningerne for fusk med både bistand og familiesammenførin-

To analyseinstitutter fik aktiv indflydelse på flytningedebatten – da Berlingske fortav en ubelejlig Gallup, og B.T. vendte op og ned på en GFK-meningsmåling.

Af Mads Båstrup og Erik Valeur

ger var tøjlagte (sidstnævnte kunne spores til 142 tilfælde blandt tyrkiske indvandrere på et år!). Endelig meldte både kommunalpolitikere og den lokale presse alle vegne, at deres valgkamp bestod af helt andre emner, hyppigst: *ældreproblemer og kommunale budgetter* – derefter: *miljø, lokale anlægsbyggerier og lokale trafikbeslutninger*.

Men – i de toneangivende medier og på Christiansborg bestod billedet af »flytningevalget« uforandret, og på Socialdemokratiets kongres i star-

ten af september gik statsministeren på talerstolen med et særligt budskab om at lytte til »borgernes angst og bekymringer« – bl.a. formuleret ved statsministerens oplæsning af et brev fra en ukendt »fortvivlet«, dansk kvinde.

Berlingske fortav »uheldig« Gallup

I ugerne før kongressen indgik to bestilte meningsmålinger til Det Berlingske Hus. Gallup havde for Berlingske Tidende spurgt danskerne: »Hvad er det vigtigste politiske spørgsmål for Danmark?« og selv opremset en række svarmuligheder: Arbejdsløshed, forurening, flytninge, økonomi, socialvæsen... Det vigtigste spørgsmål var arbejdsløsheden (hver anden dansker), derefter miljø og økonomi – flytningene pegede kun seks procent af danskerne på.

Det kunne på netop dette tidspunkt have udløst et opsigtsvækkende dementi af medieforestillingen om et »flytningvalg«. Og det kunne være fremkommet *inden* Danmarks statsminister gik på talerstolen og lagde yderligere ved på bålet. Når det ikke fremkom, skyldes det ganske enkelt, at avisen i dette tilfælde *aldrig* – og det benævnes som højst ejendommeligt af fremtrædende Gallup-kilder – offentliggjorde resultatet (det var ifølge instituttet den eneste af årets hidtige 41 undersøgelser, der ikke blev trykt).

B.T. fordrejede

B.T. får en lignende mulighed: Her indgår en GFK-undersøgelse af danskernes holdning til flytningene kun få dage før Socialdemokratiets kon-

gres – men den trykkes først en lille uge senere. Oprindeligt har instituttet spurgt, om danskerne tror, at »myndighederne behandler flytninge så godt, at de ikke har lyst til at vende hjem, selv om forholdene i deres hjemland er blevet fredelige?«. Altså en personlig vurdering af en nuanceret problemstilling, der implicerer mange års ophold i Danmark – ligesom »fredelige« lande sagtens kan være uegnede til hjemrejse af andre årsager (f.x. hungersnød).

Da undersøgelsen fremtræder i B.T., er problemstillingen ændret til noget langt mere simpelt og håndgribeligt. På forsiden den 10. september skriver B.T. kort og godt: »VÆLGERNE I NY STOR UNDERSØGELSE: FLYGTNINGE HAR DET FOR GODT!«

Det er danskerne imidlertid aldrig blevet spurgt om. Spørgsmålet er, som erkendt af instituttets projektleder, blevet ændret på vejen til B.T.s forside og leder samme dag.

Af ændringen følger det simple, at danskerne over en kam mener, vi gør alt for meget for de fremmede. Af det følger den usagte konklusion, enhver kan regne ud. Og på side 8 i avisen udtaler fhv. statsminister Anker Jørgensen (på B.T.s baggrund) sin frygt for stigende racisme i befolkningen: »De, der siger sådan, har det selv for godt,« siger Anker.

Et næsten skjult resultat af undersøgelsen – og her er fremstillingen af spørgsmål og svar korrekt – viser imidlertid noget helt opsigtsvækkende: at 66 procent af danskerne synes, det er i orden med familiesammenføringer for ægtefæller (og 61 procent, når det gælder børn). Netop denne måling modsiger sommerens mest ophidsede diskussion overhovedet. Den trykker Danmarks største avis allersidst, allermederst på side 9. Uanset som to linier i en tabel, hvor den overses. De to tal omtales hverken på avisens forsider, i lederen eller i den to sider lange redaktionelle tekst.

● *Montagen »Brevet til Nyrup« genudsendes 2. påskedag kl. 20 på program 1*

En ting er imidlertid, hvad en samfundsforsker kan konkludere fra sin analyse af vælgeradfærd og indholdet af pressen, et andet vigtigt aspekt er *hvad* medierne selv gør for at påvirke den offentlige og politiske opinion ved anvendelse af forskellige manipulationer - udover de diskursive praksisser som ofte resulterer i en konstant negativ omtale af marginaliserede minoriteter. Lad os for illustrationens skyld se på en research foretaget af to journalister, Mads Båstrup og Erik Valuer, forud for valget i 1993. Deres artikel (trykt i *Journalisten* nr. 5, 1994) som her er medtaget i dens originale version, viser, at medierne i forbindelse med etniske forhold i almindelighed konstruerer virkeligheden ideologisk gennem redaktionelle strategier og ser bort fra professionens egen etiske norm og konventioner.

Casestudie 3

Medierne som formidlere af falsk information

I en tema-artikel i *Ekstrabladet* med overskriften "*menneskesmugling*" (27/12.96) citeres en overordnet politimand, Jørgen Tagge, som beklæder en central post inden for politiet, med billede over artiklen, som skal give indtryk af den størst mulige troværdighed. Politimanden citeres i artiklen for, at mange tamiler mister deres "fremmedpas" (et midlertidigt pas udstedt til flygtninge af de danske myndigheder) for derefter at bede om et nyt. Artiklen oplyser, at flygtningene med dette trick hjælper med at smugle flere tamiler ind i Danmark på deres "mistede" pas.

I anden del af historien bliver politimanden igen citeret med reference til en statistisk undersøgelse, som hans afdeling angiveligt skulle have foretaget for nylig:

"Ikke bare tamiler, men også pakistanere, afghanere og somaliere langt oftere end andre befolkningsgrupper ansøger om at få deres mistede fremmedpas erstattet med et nyt".

For at teste troværdigheden eller sandfærdigheden af den citerede information foretog jeg en stikprøve og bad myndighederne oplyse, hvor mange pakistanere, f.eks., der havde mistet deres "fremmedpas", og hvor mange af dem der fik et genudstedt.

Svaret fra myndighederne afslørede, at ifølge deres optegnelser havde *ingen* pakistanere indtil videre anmodet om genudstedelse af fremmedpas.

Lignende eksempler kan findes i de mere seriøse dele af pressen og de nationale tv-nyheder. F.eks. under politianholdelse af en indvandrer på Nørrebro fornylig protesterede ca. 30-40 personer, som blev til *200-300 indvandreres konfrontation mod politi* i pressen, inklusive DR TV-Avisen. [24]

Afslutningsvis skal en vigtig undersøgelse foretaget af Institut for Statskundskab ved

Sociologisk Institut
Københavns Universitet
Att. Mustafa Hussain
Linnésgade 22
1361 København K

Vedr. Antal pakistanere med dansk fremmedpas.

Ved brev af 2. januar 1997 har De i forbindelse med forskningsprojektet "Den etniske repræsentation i nyhedsmedierne", som er bestilt af Nævnet for Etnisk Ligestilling anmodet Udlændingestyrelsen om oplysninger om, hvor mange pakistanere i Danmark der har fået udstedt et dansk fremmedpas.

Styrelsen kan hertil oplyse, at der i perioden 1993 til 1996 er udstedt ialt 14 danske fremmedpas til pakistanere fordelt således:

- I 1993 har styrelsen udstedt ialt 6 fremmedpas
- I 1994 har styrelsen udstedt ialt 3 fremmedpas
- I 1995 har styrelsen udstedt ialt 1 fremmedpas
- I 1996 har styrelsen udstedt ialt 4 fremmedpas

Styrelsen kan endvidere oplyse, at der i perioden ikke er udstedt erstatningspas til pakistanere.

Med venlig hilsen

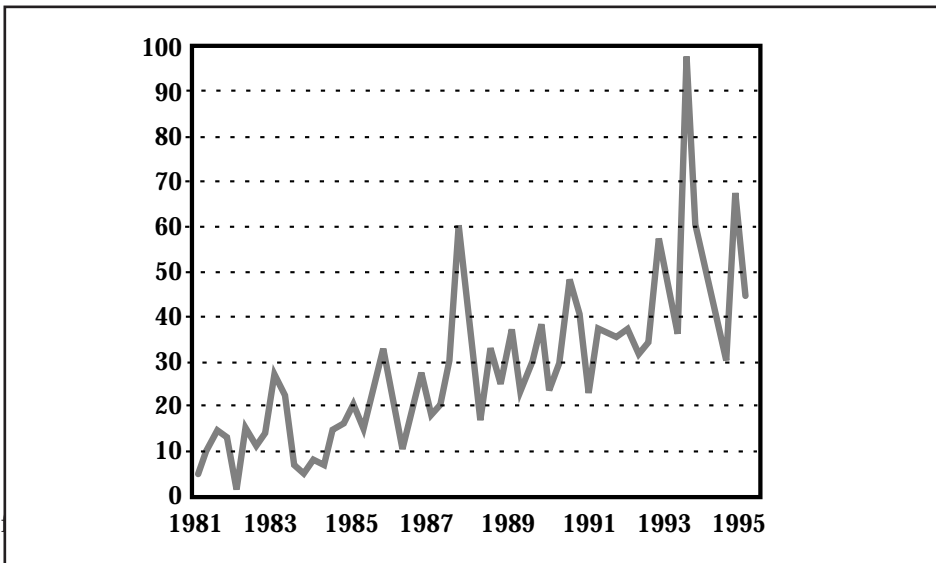
Jens Berg

Aarhus Universitet og finansieret af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd nævnes. Denne undersøgelse har mere at gøre med holdningsændring til minoriteter og politikernes og massemediernes rolle heri, og ikke selve medieadfærden eller den redaktionelle praksis, men den bekræfter alligevel det faktum, at medierne påvirker den offentlige opinion omkring den etniske situation, om end den viser, at medierne

ikke ændrer de fundamentale værdier hos den danske offentlighed. (Togeby & Gaasholt, 1995).

Offentligheden reflekterer og udtrykker holdninger til flygtninge og indvandrere i overensstemmelse med den opmærksomhed, medierne og politikerne har viet problemer i forbindelse med etniske minoriteter forud for enhver kvantitativ holdningsundersøgelse. Undersøgelsen viser, at danskerne udviste (relativt set) mere tolerance over for etniske minoriteter efter en periode, hvor medierne ikke fokuserede så meget på minoritetsemner. (Togeby, 1977). Og det bekræfter, hvad nogle af de ovenfor citerede undersøgelser har vist, nemlig at der i løbet af 80'erne har været en tendens til at medierne i stigende omfang har fokuseret på de etniske minoriteter med perioder karakteriseret af svingende interesser. Iagttag følgende figur:

Figur 1.3.1. Indekset over presseartikler 1981-95 (kilde: Gaasholt & Togeby, 1995)

I bogen *"I syv sind"*, som bygger på ovennævnte undersøgelse, har politologerne Lise Togeby og Øystein Gaasholt givet en del politiske forklaringer på de pludselige opsving i kurven: Folketingsdebat om udlændingelove (1983), kommunevalget (1985), Glistrups genkomst til Folketinget og en af Ishøj Kommunes rapporter om indvandrerproblemer (1987) og så fremdeles. Men for det absolutte toppunkt i efteråret 1993 har de ikke fundet en plausibel politisk årsag.

Togebj & Gaasholt (1995) demonstrerer, at omkring 80% af den danske befolkning får sin viden og information fra massemedierne alene, fordi de ikke selv møder medlemmer af de etniske minoriteter i deres hverdag. Og det betyder, at medierne har indflydelse på den *konsensuelle viden*, som flertallet af den danske befolkning måtte besidde om etniske situation i samfundet. Dette faktum modbeviser den alternative hypotese, at mediediskursen blot afspejler den konsensus, som allerede fandtes i befolkningen. (van Dijk, 1991a).

Sammenfatning og nogle bemærkninger

I dette kapitel har jeg præsenteret en kort beskrivelse af, at der både på europæisk politisk niveau og inden for international forskning i dag er stor erkendelse af mediernes afgørende indflydelse på etniske relationer. Denne erkendelse går ud på, at selv om medierne ikke direkte kan bestemme, hvilke holdninger man skal have om de "anderledes" medlemmer af samfundet, så har de dog en indirekte indflydelse på majoritetens opfattelse af, hvad og hvordan man bør tale om dem. Med andre ord er mediernes diskurs om de etniske forhold med til at bestemme, om de allerede eksisterende eller latente fordomme om andre folkeslag skal udryddes (f.eks. gennem saglig oplysning og ligestilling af alle borgere i den redaktionelle praksis), eller de skal styrkes og reproduceres ved at legitimere dem i det offentlige rum gennem ulig behandling af samfundsmedlemmer efter oprindelse, etnicitet eller kultur.

Det er en videnskabelig afprøvet kendsgerning, at medier, økonomi, politik, videnskabsproduktion, magt og de dominerende ideologier hænger sammen på en kompliceret måde, og at ikke alle samfundsmedlemmer har adgang til at kommunikere med det segmenterede samfund på lige vilkår. Eller, det er hvad Hartley (1995) har kaldt den "*accessed voice*", og som van Dijk (1987, 1993a) refererer sociologisk til *elitens diskurs*, hvor eliten består af politikere, embedsmænd, specialister og journalister (Togebj & Gaasholt, 1995), der får lov til at definere den sociale og politiske virkelighed i medierne.

I denne virkelighedsverden bliver de etniske minoriteter endnu mere marginaliseret, dels fordi de i sagens natur mangler ressourcer til at komme til orde, og dels fordi den kommunikative interaktion mellem majoritet og minoriteter er begrænset af samfundsstrukturen på en sådan måde, at medierne har en næsten monopolagtig position i produktion af den konsensuelle viden om minoriteter. Disse samfundsforhold indebærer yderligere, at også en del politikere og andre beslutningstagere, eller den brede offentlighed ikke kan undgå at blive påvirket af (og reagere på i deres handlinger), hvad medierne fokuserer på, og hvordan de formidler de etniske

forhold i landet. Det er netop heri medierne har et ansvar, fordi deres handlinger har samfundsmæssige konsekvenser. Man kan ikke ensidigt lægge hele ansvaret på politikerne, for det er jo ikke politikerne alene, der bestemmer mediernes indhold, selektionskriterier, sprogbrug og ideologiske overtalelsesstrategier; eller journalisternes professionelle etik, der understreger "objektivitet", "alsidighed" og "upartiskhed" på den ene side, eller journalisternes afvigelser fra den normative etik på den anden, når de formidler noget om de marginaliserede medlemmer af samfundet. Medierne ikke blot afspejler politik, de *påvirker* også politik (f.eks., Andersen, 1997; Dahl, 1994; Nordenstreng, 1977).

Tilbage bliver et af de vigtigste spørgsmål, der vedrører denne undersøgelse: Lever de danske nyhedsmedier op til deres ansvar, når de formidler viden og oplysninger om etniske minoriteter til den brede offentlighed, eller gør de forskel på mennesker efter deres etnicitet? Netop dét skal vi se nærmere på i det kommende kapitel, hvor jeg gennemgår en systematisk indholdsanalyse og en delvis diskursanalyse af public service mediernes behandling af etniske nyheder i en afgrænset periode. Vel at mærke public-service medier i et land, hvis erklærede politiske mål er ligestilling af samfundsborgerne efter de principper, der udspringer fra samfundets grundlæggende værdier og som er udtrykt i *loven om etnisk ligestilling* - vedtaget af Folketinget.[25]

Den foregående beskrivelse af international forskning, den hjemlige debat og den minoritetsrelaterede forskning viser, at der er grund til at foretage en systematisk gennemgang af massemediernes praksis. Lad os nu vende blikket mod mediepraksis og diskursen i nyhedsstrømmen.

NOTER

1. For et kort gennemgang af disse europæiske aktiviteter og anbefalinger se endvidere, (Singh & Morris, 1996; Vargaftig, 1996).
2. En undtagelse er dog den seneste betænkning, *Integration*, nr. 1337/1997, afgivet af det af indenrigsministeren nedsatte Integrationsudvalg, der kort nævner mediernes rolle i det holdningskabende arbejde på side 289-93. Noget nyt er også den kendgøring, at selve medieforskerne er blevet opmærksomme på medie-adfærd i minoritetsspørgsmål og er begyndt at kritisere situationen mere offentligt. Se f.eks en reportage om en nyere holdningsundersøgelse af Århus Universitet om flygtninge (dagbladet, Aktuelt, 11.september 1997), der viser at i forhold til juni 1996, hvor der var 18.8% danskere, der var meget bekymret over flygtningesituationen, var dette tal steget til 35% i september 1997. Udover politologen, Johannes Andersen, (statskundskab, Århus) kritiserer medieforskere, Preben Sepstrup, (Handelshøjskolen i Århus) og Stig Hjavard (Film- og medie, Københavns universitet) medierne for denne fremmedangst. Nyheden for øvrigt blev forbigået af public service-mediernes primetime tv-aviser.

3. Se f.eks. en omfattende deskriptiv og historisk undersøgelse af Wilson II & Gutiérrez (1995): *Race, Multiculturalism and The Media*. Om nyhedsmediernes påvirkning på race-politiske holdninger i nutidens USA, se f.eks. den empiriske undersøgelse af Pan Zhongdang og Gerald M. Kosicki i *Communication Research*, vol. 23, april 1996, s. 147-78.
4. Nogle af disse er blevet omtalt i den nærværende rapport. For en fuldstændige beskrivelse se også Simon Cottles essay, "Race", Racialization and the Media, i *Race Relations Abstracts*, vol. 17:2, May 1992, s. 3-57.
5. Verma, G. (1992): *Attitudes, Race Relations & Television i Twitchin*, J (ed): *The Black and White Media Show Book - Handbook for the study of racism and television*, s. 123.
 "...den vigtige effekt fra massemediernes er ikke, at vi bliver mere voldelige, eftergivende eller racistiske af at se tv, men at medierne fremhæver nogle træk, tilintetgør andre, udvælger og begrænser de spørgsmål, der er værd at overveje eller tænke tilbage på. Massemediernes bestemmer ikke holdninger, men de strukturerer og udvælger den information, hvorpå vi baserer vores beslutning om, hvilke holdninger der er passende".
6. Hartmann, P. & Husband, C. (1974b): *The Mass Media and Racial Conflict i Cohen, S. Young, J (ed): Manufacture of News*, s. 282.
 " Vi har argumenteret for, at en række faktorer, der er karakteristiske for traditionel kultur, medierne som institutioner, teknologierne og de dertil knyttede ideologier, samt samspillet mellem disse faktorer, alle aktivt strukturerer nyhedsdækning af racerelaterede emner på en sådan måde, at folk først og fremmest ser situationen som udtryk for aktuel eller potentiel konflikt. Sorte ender med at blive opfattet som konfliktgenererende i sig selv og chancen for, at befolkningen vil se situationen i et mere konstruktivt lys - i form af, at de spørgsmål, der er involveret eller sociale problemer generelt - er reducerede. Resultatet bliver, at den reelle konflikt forstærkes og der skabes et potentiale for yderligere konflikt. For medierne opererer ikke bare inden for kulturen, de skaber også kultur og de bidrager til at forme den sociale virkelighed".
7. Gentrykt i Dines, G & Humez, J.M. (ed) (1995): *Gender, Race and Class in Media*, s. 18. Om ideologiens rolle i nyhedstekster, hævder den britiske linguist, Roger Fowler, at " News is a representation of the world in language ... like every discourse [it] constructively patterns that of which it speaks. News is a representation in this sense of construction; it is not a value-free reflection of 'facts'". Se Fowler, R. (1996): *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*, s. 4.
8. van Dijk, T.A. (1991a): *Racism and The Press*, s. 245-46.
 "...minoriteter forbindes fortsat med et begrænset antal stereotypiske emner som indvandringsproblemer, kriminalitet, vold (specielt "optøjer") og etniske relationer (specielt diskrimination), mens andre emner som f.eks. dem i den politiske verden, sociale anliggender og kultur er underrepræsenteret. Hvis sådanne emner, som i tilfældet med uddannelse, bliver betydningsfulde overhovedet, får problemer og konflikter igen den største opmærksomhed. En undersøgelse blandt læserne antydede, at pressens reproduktion af racismen i det store og hele er effektiv. Ikke så meget fordi alle læsere altid overtager pressens holdninger, hvilket de ofte gør og nogle gange ikke gør, men snarere fordi det lykkes pressen at fremstille en etnisk konsensus, i hvilken spillerummet for meninger og holdninger er strengt afgrænset. De ikke bare sætter dagsordenen for offentlig debat (hvad folk bør tænke på), hvad mere vigtigt er: De antyder kraftigt, hvordan læseren bør tænke og tale om etniske anliggende".
9. Cf. van Dijk (1991a) op.cit.
10. Ibid.
11. Cf. Hedman et al. (1985): *Indvandrere i Tystnads Spiralen*, s. 66.

12. Se f.eks. en interessant reportage fra en nylig debat i Göteborg, hvor forskere og journalister diskuterede, hvem man burde frygte mest, nazisterne eller journalisterne, i *Samspil* nr.1:14, 1997.
13. Ålund, A.(1997): *Multikultningdom. Køn, Etnicitet, Identitet*, s. 24 " Voldepisoderne bliver [på tv] forklaret som kulturelle konflikter. Det endimensionale fokus og kombination af billede og tekst er typiske eksempler på, hvordan massemedier systematisk forenkler det sociale livs kompleksitet. Kulturen (deres, de unges, indvandrernes) knyttes til vold og kriminalitet. Denne sammenkædning tages automatisk for givet, hvad enten den er underforstået eller skæres ud i pap".
14. Kuusela, K. (1992): *Muslim mosques in Gothenburg. A case of cultural discrimination?* i Bacal, A. et al.: *Ethnic Discrimination. Comparative Perspectives*, s. 100-101. " ... selv massemediernes har påvirket svenskerne billede af muslimer negativt. Massemediernes omtale af visse begivenheder har sandsynligvis haft betydning for det negative syn på islam. Særlig Khomeni-Rushdie skandalen og Saddam Hussein har haft overordentlig stor betydning. Herudover har Betty Mahmoodys bog, " *Ikke uden min datter*", som handler om hendes og hendes datters flugt fra Iran, yderligere påvirket den offentlige mening i Sverige. Bogen er solgt i hundredtusinder eksemplarer i Sverige og omtalen af bogen, og nu filmen, er ikke forløbet upåagtet".
15. Ved slutningen af dette år forventes en omfattende undersøgelse af hollandsk fjernsyn (af Andrea Leurdiijk) at blive færdig på Amsterdam Universitet: *Informational Television and The Multicultural Society - A Netherland's Case-study*.
16. Perioden som disse tal dækker er dog ikke oplyst i artiklen.
17. Ifølge denne undersøgelse af 5 store aviser (foretaget af Anders Jerichow og Arne Notkin i en 4-måneders periode i 1989) var 66% af læserbrevene negative mod 25% positive. Cf. *Danske Presse* nr. 4, 1994.
18. Cf. Møller (1994): *Journalistikken puster til fremmedhadet* i *Danske Presse* nr. 4, 1994, s 18.
19. Husband (1988): "The Media And Refugees: Communication and Human Rights in the Refugee's World", Conference paper, Joint Study, i Hujanen, T. (red): *The Role of Information in the Realization of the Human Rights of the Migrant Workers*, Lausanne, oktober 23-27, 1988.
20. Se om disse arbejdsrapporter i bibliografien samt, under Würtz-Sørensen (1990): *Kulturmode/Kulturkonfrontation*.
21. Se mere herom i "sociologien og indvandrerforskningen" i *Sociologiens Fingertryk* (1990) og (Hussain, 1991).
22. For at få et glimt af hvor alvorlig situationen blev på institutionelt plan, og hvordan medierne legitimerede racialiserede repræsentationer af minoriteter med henvisning til ytringsfriheden, se (O'Connor, T. & Quraishy, B., 1991). Se også Quraishys artikel: *Racismens virkninger på unge muslimske indvandrere* i (Dindler & Olesen, 1989). Quraishy skrev, at racisme fremkalder nogle uhyggelige tendenser blandt unge, f.eks. "stigende militante tendenser, tilbøjelighed til bandedannelser, vold og kriminalitet, mistro over for myndigheder", osv., s.37.
23. Cf. *Danske Presse*, nr. 4, 1994, s. 19.
24. Se *Etnica* nr. 61, 1997, s. 21
25. Lov nr. 466 af 30. juni 1993 og lov nr. 408 af 12. juni 1997.

Kapitel 3

Konstruktionen af den etniske virkelighed i de offentlige nyhedsmedier

“Reality enters into human practices by the way of categories and descriptions that are part of those practices. The world is not ready categorised by God or nature in ways that we are all forced to accept. It is constituted in one way or another as people talk it, write it and argue it”.

(Jonathan Potter, 1996: 98).

3.1 Etnisk nyhedsstof i licensfinansieret tv og radio

I dette kapitel præsenteres en analyse af etnisk relateret nyhedsstof baseret på empiriske data fra landsdækkende tv- og radioudsendelser i perioden fra 9. september til 9. december 1996. Valget af periode var i princippet vilkårligt, men måtte dog af praktiske grunde passes ind i projektets tidshorisont.

Ved hjælp af traditionel indholdsanalyse [1] vil jeg undersøge, hvilken type viden og information der blev transmitteret i denne periode - og med hvilken hyppighed - samt hvad der kendetegner nyhedernes informationer om medlemmer af de etniske minoriteter.

Man bør dog være opmærksom på, at en *kvantitativ indholdsanalyse* ikke er tilstrækkelig til en tilbundsgående undersøgelse af alle betydningsfulde karakteristika ved informationsstrømmen. For at udforske det meningsunivers, den repræsentationspraksis og ideologi, som er indeholdt i mediediskursen om minoriteter og afdække de mulige stereotyper og fordomsfulde perspektiver i etnisk relaterede nyheder, analyserer jeg derfor en række udvalgte tekster ud fra en *diskursanalytisk* tilgang.

Hvordan er nyhedernes redegørelser konstrueret, og hvilken funktion opfylder

de? Hvis perspektiv fremhæves? Hvad handler nyhederne om, og hvad siger overskrifterne? Hvem bliver gjort til nyhedsaktører i nyhedsteksten og i hvilken sammenhæng? Hvilken identitet bliver medlemmer af minoritetsgrupperne tilskrevet i forbindelse med deres konkrete handlinger eller verbale ytringer? Hvordan er subjekt/objekt relationer konstrueret i diskursen? Hvilke "ideationelle" funktioner opfylder diskursen, og hvilken ideologi ligger bag repræsentationerne i nyhedsteksterne?

Derudover analyseres historienes undertemaer og detaljer samt deres generelle leksikale stil og retorik.

For at opnå viden om etnisk forskelsbehandling, vil jeg ydermere undersøge disse nyhedshistoriers produktionsprocesser, samt de medieprofessionelles diskursive praksis i lyset af de principper og den programpolitik, som vores licensfinansierede medier er forpligtet på, såvel som nogle af de moralske principper og normativt etiske koder, som fremhæves af medieprofessionen selv, f.eks. neutralitet, upartiskhed, relevans, nyhedsværdi og nøjagtighed samt andre koder og konventioner, dikteret af samfundets normer og værdier.

Den grundlæggende hypotese er, at hvis der råder etniske uligheder i et samfund, vil denne tilstand reflekteres i mediediskursen - således afspejler medierne den forskelsbehandling, som praktiseres. Og medierne er også med til at reproducere kulturelle værdier i samspil med samfundets andre vigtige institutioner. (Hartmann & Husband, 1974a; Hall, 1985; van Dijk, 1993a; Rosengren, 1986; 1988).

Og da medier ikke alene *reflekterer* de samfundsmæssige realiteter, men også *(re)konstruerer* dem gennem diskurs, og derved bidrager til konsensuel viden om minoriteterne, er det afgørende at undersøge, *hvilken type* viden og information medierne formidler om den etniske situation i samfundet. Alt i alt skal vi i dette kapitel se, hvilken rolle licensfinansierede medier spiller gennem repræsentationen af etniske minoriteter i den daglige nyhedsformidling, som kan anses at fremme eller vedligeholde etniske uligheder i tekst og tale i det offentlige rum.

3.2. Temaer og emner i den licensfinansierede nyhedsstrøm

Datamaterialet

I observationsperioden blev to af Radio-avisens nyhedsudsendelser undersøgt: 12-nyhederne og 18-nyhederne. Udsendelserne blev valgt på grund af deres længde. Nyhederne i de øvrige timenyheder er forholdsvis kortfattede - ofte blot overskrifter og hovedsætninger eller meget lette citater fra nyhedsaktørerne.

Undersøgelsesmateriale omfatter tillige 4 daglige tv-nyhedsudsendelser i den bedste sendetid fra DR og TV-2. Der var ialt 82 enheder fra de nævnte radio- og tv-udsendelser, der kunne klassificeres som etniske nyheder i perioden. Nyheder om etniske forhold i andre lande er ikke med i denne del af analysen.

Det er et velkendt faktum fra receptionsstudier, at tv-budskaber ledsaget af levende billeder har større indvirkning på fornemmelsen af virkelighed end budskaber, som blot høres. [2] I denne analyse har jeg imidlertid ladet fortolkningen af billeddata ligge og begrænset mig til verbale meddelelser eller tekster alene.

Idet jeg følger de almindelige principper for indholdsanalyser kategorisering af nyhedsstrømmen (dvs. klassifikation af materialet i forhold til generelle sociale, økonomiske, politiske, juridiske og kulturelle områder, hvilket skulle gøre disse kategorier udtømmende eller udelukkende over for hinanden), gennemgås i det følgende det transmitterede nyhedsmateriale fra de licensfinansierede kanaler.

Table 3.2.1. Etniske nyhedstemaer i public service-kanalerne (9.09.-9.12.1996)

Temaer / Kanal	DR Radioavisen	DR TV-avisen	TV2-Nyheder	Total
1. Asyl/indvandring	9	4	10	23
2. Beskæftigelse	1	1	3	5
3. Bolig	0	0	1	1
4. Sundhed	1	1	0	2
5. Uddannelse	2	2	0	4
6. Forskning	0	0	0	0
7. Politik	5	0	0	5
8. Kultur/kunst	0	0	1	1
9. Sociale forhold	0	0	1	1
10. Kriminalitet	4	12	11	27
11. Religion	0	3	1	4
12. Økonomi	0	0	0	0
13. Etniske forhold	1	1	2	4
14. Racisme	0	2	0	2
15. Andre	1	2	0	3
Total	24	28	30	82

Kategorisering af de tematiserede emner

Den ovenstående kategorisering af emner er foretaget i overensstemmelse med den anvendte taxonomi i andre internationale undersøgelser af etniske nyheder. Dette udgør en dobbelt fordel. For det første muliggør det en komparativ analyse af nyhedsstrømmen med henblik på at teste andre europæiske undersøgelser hypoteser og konklusioner på danske forhold. For det andet er det som nævnt tidligere ikke tilstrækkeligt blot at fokusere på, *hvad* disse nyhedsmedier taler om og *hvor ofte*, når de rapporterer om minoriteter og etniske tilstande. Det er også vigtigt at gøre rede for, hvilke sociale, politiske, kulturelle aktivitetsområder eller andre emner af almindelig (med)menneskelig interesse, der *ikke* formidles i forbindelse med de etniske minoriteter, men i øvrigt gøres til nyheder, når de vedrører befolkningsflertallets liv og handlinger. Dette aspekt er vigtigt for at identificere den underliggende diskurs, der kendetegner nyhedsstrømmen.

Dette analytiske fokus er også vigtigt af den grund, at omkring 80% af befolkningsflertallet som sagt har nyhedsmedierne som deres primære kilde til information om den etniske situation, og det fortæller os derfor noget om, hvilken viden og oplysninger disse mennesker rundt omkring i landet præsenteres for til daglig. [3]

I overensstemmelse med van Dijks argument (1988; 1991a) bør man være opmærksom på, at det primære emne for et nyhedstema som ofte har en del undertemaer, der berører andre emneområder. Vi undersøger hovedemnernes undertemaer fra kategori til kategori sideløbende med analysen af nyhedsteksterne og disses strukturelle komposition og kontekst. Denne fremgangsmåde gør, at når først en nyhed er identificeret og klassificeret i overensstemmelse med en emnekategori, vil nyhedens videre udvikling eller den efterfølgende reportages fremhævnings af historiens forskellige vinkler og undertemaer, blive behandlet under den oprindelige kategori så længe de efterfølgende nyhedshistorier præsenteres med reference til og trækker på genkaldelse af den oprindelige nyhedskontekst, episode eller begivenhed.

Et eksempel: Selv om den efterfølgende udvikling i nyhederne om udvisningen af den tamilske flygtning, Citra, i efteråret 1996, skiftede fokus i retning af hendes forsøg på at snyde myndighederne ved at lyve osv., er nyhederne i forbindelse med hendes udvisning hele vejen igennem behandlet under kategorien "asyl og indvandring", og ikke under kategorierne "kriminalitet" eller "bedrag/svindler".

Hvor det er skønnet nødvendigt, kan læseren i begyndelsen af hvert af de afsnit, hvor de enkelte kategorier gennemgås, finde en kort redegørelse for, hvilke typer nyheder der er placeret i en given kategori og hvorfor.

Vi vender os nu mod undersøgelsen af nyheder under de enkelte emnekategorier.

1. Asyl og indvandring

I denne kategori har vi placeret alt det materiale, som enten er direkte relateret til ankomsten af nye flygtninge, udvisning af asylsøgere, eller indirekte relateret i form af f.eks. udtalelser om de enkelte episoder som vedrører begivenheder relateret til emnet: "Asyl og indvandring".

Som ovenstående tabel viser, faldt 23 af observationsperiodens 82 historier i denne kategori, hvilket gør kategorien til et af de hyppigst forekommende nyhedsemner i den samlede strøm af nyheder om etnisk relaterede sager i de licensfinansierede medier - kun overgået af "kriminalitet, vold og politi".

Med andre ord udgjordes lidt under en tredjedel (29%) af al omtale af etnisk relaterede begivenheder i de licensfinansierede medier af sager som asyl, trusler eller udtalelser om udvisning og hjemsendelse.

Nu skal vi i detaljer se på nyhedsmaterialet for at se, hvilke delemner eller undertemaer der karakteriserede den strøm af nyheder, som formidlede situationen omkring politisk asyl eller indvandring i almindelighed.

Tabel 3.2.2. Emner eller historier under temaet asyl og indvandring

Historier / Emner	Antal	Størrelsesindeks
Repatriering/bosniske flygtninge	1	1.00
Flygtningestatistik	1	0.20
Sultestrejke/tamiler/udvisning	8	4.90
Citra/tamil/udvisning	10	12.90
Polsk pige/udvisning	1	1.10
Flygtningebørn/udvisning	1	1.20
Somalier/udvisning	1	1.30
Total	23	22.60

Kaster vi et blik på det samlede antal historier om migration, et af de mest tvingende politiske emner såvel nationalt som internationalt, er det bemærkelsesværdigt, at der ikke har været ret mange nyheder om selve det politiske aspekt. Dertil kommer, at der i hele periodens omtale af emnet generelt blev lagt vægt på enten trusler om udvisning eller hjemsendelse, eller en enkelt udvisningssag om den kvindelige tamilske asylsøger, Citra, på hvilken medierne brugte mere end halvdelen af sendetiden (12,90 ud af 22,60). Lægger man dertil den lange debat, som fulgte i TV2 og DR-TV's temaudsendelser, "Steph" henholdsvis "Profilen", fremstår Citra-sagen som

den nyhed, licensfinansierede kanaler fandt mest betydningsfuld i forbindelse med asyl- og indvandringsrelaterede emner.

Ingen af de øvrige udvisningstruede tamiler blev interviewet på tv som aktive nyhedsaktører med undtagelse af en udvisningstruet polsk pige i en enkelt historie på TV2.

Ikke alene viede de licensfinansierede kanaler enkelt-historien om Citra udstrakt opmærksomhed, de tog udtrykkeligt parti for denne "sympatiske" asylsøger, idet de samtidig indtog en kritisk holdning til myndighederne. Bemærk, at en række andre asylsøgere, heriblandt mange mandlige tamiler, i den samme periode blev udvist af landet, selv om de havde sultestrejket. Med undtagelse af Radio-avisen blev de andre udvisningshistorier stort set ignoreret af tv-nyhederne. [4]

Hvad der måske er det mest slående ved denne dækning er det forhold, at selve flygtningeproblematikken ikke blev gjort til nyhedsdækningens fokus, men derimod sensationsjagten ved at fokusere på en individuel "tragedie" *som en historie af generel menneskelig interesse*, "*human interest story*", altså en person-orientering af nyhederne. (Schudson, 1978; Manoff & Schudson, 1986:12-14).

I en undersøgelse af den hollandske presse fra midten af 80'erne bemærkede van Dijk således, at:

"The negative topicalization of minorities is balanced by two negative roles of autochthonous people in many press stories. First, the responsible authorities (minister of justice, the courts, or the police) are sometimes discussed critically when they plan to (or did) expel a sympathetic foreigner, typically a child or a mother with children. This kind of story is an excellent human affairs item, which implicitly shows the positive attitude of the press towards the minority groups. In other words, and in accordance with the dominant news values, the focus is on isolated incidents. Of course, the press does *not* systematically question strict immigration policies (in practice directed especially against black people or ethnically different people) and their enforcement by officers at the border". [5]

Den omfattende dækning med gentagne live-interviews af denne isolerede sag om den unge "sympatiske" tamilske kvinde, som gik i dansk skole, og DR-tv journalistens efterfølgende kritik af indenrigsministeren i et direkte interview på omkring 20 minutter ("*Profilen*" d. 5/11.1996 kl. 21:30) er et udmærket eksempel på mediernes konstruktion af det positive billede af sig selv, som ellers er draget i tvivl af en række videnskabelige undersøgelser og kritiske observationer [6] af mediernes generelle

adfærd i nyhederne om den etniske situation. Resten af de asyl- og indvandringsrelaterede emner behøver ikke yderligere kommentarer her, idet disse, som tidligere nævnt, primært er karakteriseret ved "trusler" om udvisning af forskellige grupper eller individuelle asylansøgere. Vi fortsætter derfor til den næste kategori.

2. Beskæftigelse

I undersøgelsesperioden transmitterede vores licensfinansierede kanaler sammenlagt 5 historier vedrørende et af de største problemer, etniske minoriteter står overfor, nemlig en gennemsnitlig tre gange så høj arbejdsløshed som den indfødte befolkning - for nogle grupperes vedkommende endda op til 40-50%.

Som det fremgår af tabel 3.2.1. får de af indvandrernes og flygtningenes problemer, som skyldes diskrimination og underliggende (kultur-baseret) racisme i samfundet, ikke megen opmærksomhed, specielt ikke fra det licensfinansierede tv, hvis programpolitik ellers udtrykkeligt fastslår, at mediet skal tjene hele Danmarks befolkning. De generelle sociale problemer eller vanskeligheder, som etniske minoriteter står overfor (f.eks. bolig, uddannelse eller sundhed) optræder kun sjældent som nyheder i de danske medier, og det er interessant at bemærke, at de episoder, begivenheder, handlinger og processer, som knytter sig til disse emner, ellers opfylder de dominerende nyhedsværdiers indlejrede krav om negativitet. Som tidligere anført tager medierne en enkelt historie, dramatiserer den og gør den følelsesladet, men de problemer, som tusinder af minoritetsmedlemmer, der opholder sig legalt i samfundet, står overfor, forsvinder selvfølgelig ikke som vigtige emner, fordi medierne ikke omtaler dem. De danske licensfinansierede kanalers ellers rutinemæssige omtale af beskæftigelsessituationen dækker sektorer, professioner, forskellige industrier såvel som regioner, lukning af større arbejdspladser, og de rapporterer jævnligt om den nyeste udvikling i arbejdsløshedstallene. Men det usædvanlige antal arbejdsløse blandt samfundets etniske minoriteter kan ikke siges at blive rapporteret, debatteret eller gransket ud fra de samme kriterier - hverken af tv's journalister eller permanente politiske eller økonomiske kommentatorer.

I løbet af undersøgelsesperioden optrådte 5 historier, som tematisk omhandlede følgende emner:

1. "Bosniske flygtninge tilpasser sig bedre det danske samfund end andre flygtninge. En tredjedel har enten job eller er under uddannelse". (*TV2-nyheder*; 09.09.96, størrelsesindeks 1.20). Resten af historien handler om en enkelt virksomhed, som

har ansat 9 flygtninge, om hvilke det endvidere oplyses, at arbejdsgiveren er ret godt tilfreds med dem.

- 2/3. Disse historier handler om, at politiskolen har optaget 7 elever fra minoritetsgrupperne med henblik på beskæftigelse som politibetjente. (*DR TV-Avisen*, 1.10.96, størrelsesindeks 1.40); (*TV2-Nyheder*, 1.10.96, størrelsesindeks 1.60).
4. Elektronikindustrien har skabt 2000 nye jobs i løbet af året, hvilket også er begyndt at hjælpe indvandrerne, som det er tilfældet med denne (en enkelt interviewet ansat flygtning, som har været i Danmark i 12 år. (*TV2-Nyheder*; 29.11.96, størrelsesindeks 1.10).
5. Århus kommune vil introducere "positiv særbehandling" for at lette adgangen til arbejdsmarkedet for flygtninge og indvandrere ved at reservere 50% af aktiveringsjobbene i kommunen til dem - "selv om indvandrere og flygtninge ikke udgør 50% af Århus' indbyggere". (*DR-Radio*, størrelsesindeks 1.00).

I de 6 typer daglige nyhedsudsendelser, de råder over, ofrede de licensfinansierede kanaler sammenlagt sendetid svarende til indekset (6,30) på 4 hovedemner i 5 nyhedsindslag i løbet af et kvartal, som berørte arbejdsløshed blandt etniske minoriteter. Som historienes overskrifter antyder, blev diskriminationsproblemer på arbejdsmarkedet ikke tematiseret i nogen af dem. Faktisk skabte de 5 historiers hovedpåstande en ramme med positive portrætter af arbejdsgiverne som de nyhedsaktører, der ikke diskriminerer, og som anerkender minoritetsmedlemmernes arbejde og færdigheder, idet arbejdsgiverne (Århus kommune og politiet) tager skridt i retning af at gøre noget for de arbejdsløse etniske minoritetsmedlemmer.

Lad os nu gennemgå et andet socialt område, som rutinemæssigt ignoreres i mediernes rapporter af etnisk relaterede samfundsmæssige begivenheder og processer - undtagen i de tilfælde hvor indvandrerne eller flygtningene selv betragtes som det samfundsmæssige problems årsag.

3. Boligforhold

I denne kategori har vi placeret de nyheder, der har boligsituationen, eller boligproblemer for enkelte familier eller etniske grupper som historiens hovedtema.

Det er velkendt, at de danske medier siden midten af 80'erne har haft en omfattende omtale af "ghetto" problemer, eller rettere: At de har konstrueret dette problem

ved at være et ukritisk talerør for primært lokale politikere ved at referere til indvandrernes kultur som forklaring på sociale og økonomiske problemer i de pågældende områder såvel som i samfundet som helhed. [7]

Denne gentagne og omfattende debat - og dermed offentligt delte mediediskurs - om "indvandrerghettoer" har efterladt et så varigt indtryk i offentlighedens bevidsthed, at en stor del af respondenterne i vores kvalitative undersøgelse kunne genkalde sig emnet i etableringen af deres indeks over opfattede problemer omkring indvandrere og flygtninge.

Diskursen omkring "indvandrerghettoerne" forsvandt fra avisernes overskrifter og de nationale tv-stationers udsendelser, da Poul Nyrup Rasmussens koalitionsregering nedsatte et udvalg i 1993, det såkaldte Byudvalg, for at undersøge socialt marginaliserede gruppers boligsituation - herunder indfødte danskere.

Problemet med generel diskrimination af de etniske minoriteter på boligmarkedet eller behovet for boliger til lavindkomstgrupperne i almindelighed, til hvilke størsteparten af indvandrerbefolkningen hører, er imidlertid ikke forsvundet.

En enkeltstående nyhed om boligforhold dukkede således op på *TV2 (Nyhederne 25/11.96, 19:00, størrelsesindeks. 1,20)* centreret omkring en enkelt etnisk gruppe. Historien indledes på følgende måde:

"Flygtninge fra Somalia har svært ved at leve i det danske samfund - familierne er tit meget store, og det er vanskeligt at finde lejligheder, der passer. Samtidig har en del dem svært ved at begå sig, resultatet er, at en del af somalierne ender på herberg".

Kernen i nyhedsindledningen er, at årsagen til at nogle Somaliere ender på herberg er "manglen" eller "fejlen" hos dem selv og f.eks. ikke hos dem, der er ansvarlige for disse flygtninges integration på arbejds- og boligmarkedet. Overskriften siger ikke f.eks.: "Kommunerne har svært ved at skaffe lejligheder ...".

4. Sundhed

Alle nyheder relateret til sundhedssektoren, i hvilke medlemmer af etniske minoriteter nævnes enten som nyhedens genstand, emne eller aktører er placeret under denne kategori.

En række socio-økonomiske og kulturelle betingelser gør uundgåeligt indvandrere og flygtninge mere sårbare over for helbredsrisici end befolkningen i almindelighed. I det følgende fremdrages nogle af disse faktorer.

Som i andre industrialiserede europæiske lande [8], blev de unge indvandrere i

Danmark fra slutningen af 60'erne hovedsageligt ansat i industrien med simpelt og hårdt arbejde, kendetegnet ved skiftende arbejdstider. Disse mennesker blev ofte udsat for farlige kemikalier, afkrævet tungt fysisk arbejde på støberier og i lagerhaller, og de levede ofte (og nogle gør det stadig) i gamle, fugtige og overfyldte boliger i forfaldne områder i den indre by i København, f.eks. visse dele af Vesterbro og Nørrebro. Disse faktorer, samt dårligere adgang til regelmæssige helbredsundersøgelser på grund af sproglige barrierer og en begrænset viden om sundhedssystemet etc., har ført til, at denne generation af indvandrere er relativt mere udsat for en række kroniske helbredsproblemer nu, hvor de er blevet ældre. Hertil kommer en række andre faktorer, som gør indvandrernes helbredssituation mere sårbar på grund af den socio-økonomiske profil, de deler med andre lavindkomstgrupper og arbejdsløse. Herudover har en række flygtninge oplevet krige eller været udsat for tortur og er derfor præget af forskellige psykiske spændinger og forstyrrelser, som påvirker deres daglige sociale liv og adfærd. [9]

I undersøgelsesperioden blev i alt to nyheder om sundhed præsenteret. En om krigstraumer blandt bosniske flygtninge (i *Radio-avisen*, størrelsesindeks 0,50), og én interview-rapport om HIV/AIDS blandt afrikanere og andre udlændinge (*DR TV-Avisen*). Ikke alene er indvandreres og flygtninges helbredssituation marginaliseret i strømmen af nyheder fra de licensfinansierede kanaler; hvad der måske er mere slående i denne sammenhæng er, at *TV-Avisen* indledte sin historie på følgende måde:

“Vi begynder med en historie om politisk korrekthed. Hvert andet nyt tilfælde af HIV-smitte blandt heteroseksuelle er i dag en udlænding. Og afrikanere udgør langt den største del af de HIV-smittede udlændinge i Danmark. Spørgsmålet er, om man kan tillade sig at advare danskerne mod at have ubeskyttet sex med afrikanere.... ” (*TV-Avisen* 13/10.96, kl. 21:00).

Bemærk, at formuleringen har adskillige implikationer:

1. Historien henvender sig *ikke* til hele Danmarks befolkning, som programpolitikken kræver. I så fald ville bekymringen for helbredsrisikoen være blevet udtryk også for befolkningens minoriteter. “...[om] man kan tillade sig at advare danskerne..”. understreger pointen.
2. Alle sorte mennesker bliver semiotisk gjort til potentielle bærere af HIV ved hjælp

af fællesbetegnelsen "afrikanere" (og de ledsagende billeder) på trods af, at der på det afrikanske kontinent lever millioner af "hvide".

3. "Politisk korrekthed" latterliggøres i denne sammenhæng i takt med, at historien skrider fremad. Der advares mod den politiske korrekthed som en uhensigtsmæssig forholdsregel, der i værste tilfælde kan medføre døden.
4. Hvad indvanderne med forskellig etnisk baggrund burde eller ikke burde gøre for at beskytte sig selv mod risikoen for HIV, er det tilsyneladende ikke de licensfinansierede nyhedsmediers ansvar at informere om.

Selve den grundtone, som journalisterne anvender, når de interviewer repræsentanter fra sundhedsmyndighederne og et par politikere i dette nyhedsindslag, hviler på et perspektiv, som antyder, at afrikanske udlændinge, som bor lovligt i Danmark, ikke har et helbredsproblem, der burde gøres noget ved. De forårsager nemlig problemet for os danskere, hvilket sundhedsmyndighederne derfor bør gøre noget ved. [10]

5. Uddannelse

Emner relateret til uddannelse af indvandrere og flygtninge eller deres børn bliver ligesom sundhed, boligforhold og beskæftigelse ikke gjort til genstand for nyhedernes historier - i særdeleshed ikke tv-nyhedernes - og det overordnede indtryk er det samme: Typisk bliver sådanne emner kun tematiseret, hvis indvanderne anskues som *årsag* til problemer for skoler, uddannelsesmyndigheder eller bredere sociale institutioner. Der er også lejlighedsvis eksempler på, at selv om der ikke er noget åbenlyst problem i historiens tema eller de begivenheder, der rapporteres, *problematiseres* historierne i nyhedstekstens formuleringer (se nyhed 2 nedenfor).

Også i forbindelse med uddannelse afviger de licensfinansierede danske medier ikke nævneværdigt fra den negative dækning, som andre nationale undersøgelser fra Storbritannien, Holland eller Sverige har peget på som almindelig i forbindelse med etnisk relaterede nyheder i pressen. (Hartman & Husband, 1974a; Troyna 1991; van Dijk, 1991a, 1988).

I den periode, vi fulgte, formidledes sammenlagt 4 nyheder, hvis tema her gengives med teksterne fra de oprindelige overskrifter:

1. Flere indvandrerforældre tager nu deres børn ud af de muslimske privatskoler og vender tilbage til Folkeskolen". (*DR-TV* 10/10.96, størrelsesindeks 1,50).
2. "Den mest effektive måde at lære indvandrerbørn det danske sprog, det er at undervise deres mødre - det mener lederne af en muslimsk skole. Han foreslår derfor, at indvandrerbørnene tager deres mødre med i skole". (*DR-TV* 12/11.96, størrelsesindeks 1,60).
3. "Flere dansktimer kan få danske forældre til at lade være med at trække deres børn ud af Folkeskolen". (*Radio-avisen* 28/10.96, størrelsesindeks 0,30).
4. "I Hedehusene syd for København har man i længere tid forsøgt at lære fremmedsprogede børn dansk, inden de skal begynde i Folkeskolen. Men trods de gode hensigter er det ikke helt let at gennemføre projektet". (*Radio-avisen* 13/11.-96, størrelse indeks 1,60).

For at illustrere, hvilken rolle sproget spiller i diskursens reproduktion, henledes læserens opmærksomhed på formuleringerne i nyhederne 1 & 2. Begge tekster repræsenterer en diskurs, som vedvarende sætter lighedstegn mellem *indvandrer* og *muslim*. En repræsentation, som også kan spores inden for andre af tidens populære og litterære tekster, f.eks. i hverdagens samtaler eller i sympatisk indstillede artikler om indvandrere, hvor sprogbrugerne ofte anvender betegnelser som "Ali", "Hassan", "Mustafa" eller "Mehmet", men aldrig "Singh", "Joseph" eller "Nicholai" som reference til unge, eller andre medlemmer fra indvandrergrupperne. Dette angiver det bevidsthedsmæssige *tankeobjekt*, som sprogbrugernes opfattelser af begrebet indvandrer relaterer sig til, og er en eksemplifikation af den øjeblikkelige mediediskurs omkring *indvandrere*. Dette er, hvad der menes med ideologisk konstruktion eller ideologiernes intervention i repræsentationer. Det turde være overflødigt at nævne, at virkelighedens indvandrere tilhører forskellige religioner og kulturer. Det interessante er, at denne diskursive anvendelse af begrebet *indvandrere* forekommer hyppigst i negative sammenhænge og i tilfælde, hvor intet ellers tilsiger, at vedkommende skulle være muslim, men hvor det alligevel insinueres af journalisterne. Dette kan illustreres med et tilfældigt eksempel fra dagbladet Politiken som ellers betragtes som "moderat" i indvandrerspørgsmål:

I kølvandet på den daglige pressehistorie om rockerkrig og blodige drab, begået af rivaliserende rockergrupper, afslører en "hemmelig" rapport fra Københavns

kommune i juni 1997, at rockergrupperne var begyndt at hverve indvandrere med træning i judo og karate for at beskytte sig. Rapporten sagde intet om de omtalte indvandreres nationalitet eller religion. Dagbladet Politiken bragte, ligesom andre medier, denne nyhed eller "lækage", og ingen af nyhedsteksterne talte om de omtalte indvandreres religiøse identitet. Men allerede dagen efter denne afsløring, den 28. juni 1996 bragte Politiken en tegning på debat-siden, hvor avisen har sin daglige hovedtegning om dagens emne, hvor en "farvet" indvandrer ikklædt karatedragt ligger på alle fire som en hund, og en "hvid" figur (en rocker) holder snoren og siger: "Rolig nu, Muhamed". Ingen kan herefter være i tvivl om, hvilken gruppe af indvandrere læserne bør rette deres opmærksomhed mod. Dagen efter, dvs. i Søndags-Politiken (den 29. juni), hvor læserskaren er den største i forhold til hverdage, kunne man i den "humoristiske" spalte, "At Tænke sig", på bagsiden af avisen læse følgende tekst:

- Hr. Jønke, er det korrekt, at Hells Angels er begyndt at optage indvandrere som prøve-medlemmer?
- Ja, vi har endda oprettet en muslimsk afdeling under navnet Halal Angels.
- Giver det ikke anledning til visse kultursammenstød?
- Nej, vi er blot lidt uenige om slagtemetoderne.

Tilbage til TV-Avisens nyhedstekster fra uddannelsesområdet. Bemærk, at journalisten i nyhed 1 f.eks. ikke siger, *at stadig flere muslimske forældre tager deres børn ud af privatskolerne og...*, eller *stadig flere muslimske indvandrere tager deres børn ud af modersmåls-privatskolerne eller de etniske privatskoler...* osv., hvilket flertallet af disse skoler faktisk er. Den konkrete skole, der refereres til i historien er formentlig den eneste, som understreger sin muslimske eller islamiske identitet i sit navn.

Heri præsenteres nogle få uddrag fra nyhedsteksten, som fulgte lige efter indledningen. Læseren bør dog være opmærksom på, at kursiveringerne er egne tilføjelser af hensyn til analysen af konstruktionen af begrebslige opfattelser, og de betegner således ikke speakerens fonetiske fremhævelser.

[Journalisten:] "Siden sidste efterår har Rådmandsgades Skole i København modtaget 20 *indvandrerbørn*, som tidligere gik på *muslimske privatskoler*. En sådan tilstrømning af privatskoleelever har man ikke tidligere oplevet. Tværtimod har tendensen før været, at indvandrerforældre fravalgte folkeskolen til fordel for de *muslimske skoler*".

Efter denne journalistiske tekst giver en skoleinspektør fra en folkeskole en

redegørelse for, hvorfor forældrene melder deres børn ind i hendes skole, samt hvilken forklaring forældrene giver på deres bekymring for deres børns fremtid. Dette efterfølges af et interview med en arabisk-talende person, som på skærmen identificeres som *Muhammads far* (skønt barnet, Muhammad, ikke optræder i historien) og ikke som noget som helst andet som f.eks. taxi-chauffør, butiksindehaver eller arbejdsløs, som er de almindeligt brugte markører for social identitet, når det gælder "hvide" danske nyhedsaktører. Denne side af den sociale identitet ville imidlertid være afgørende i en sådan nyhedsredegørelse og kontekst, fordi den signalerer, hvilke muslimske socialgrupper, med hvilken *kulturel kapital* (Bourdieu, 1984) i bagagen, der sender deres børn til disse nationale eller private skoler.

Hvorom alting er, så formulerer "Muhammads far" sin vurdering af sønnens skolegang på følgende måde:

[Far:] "Jeg mærkede, at han blev dårligere til dansk, når han talte med danskere. Han blev dårligere til dansk. I den *arabiske skole* talte han kun arabisk med lærere og kammerater".

I indslaget dukker billedet af skoleinspektøren nu op. Hun siger (formentlig uden at vide, hvad faderen har fortalt journalisten), at disse børn nogle gange ikke har haft engelsk, selv om det er obligatorisk.

Læs nu nøje den journalistiske tekst, som kommer umiddelbart efter den foregående information:

[Journalisten:] "Tidligere gik Muhammad på den *islamisk-arabiske skole* på Nørrebro, hvor meget af undervisningen foregik på arabisk. Når *indvandrerforældrene* vælger denne eller lignende skoler, skyldes det *ofte*, at børnene her også får Koranundervisning".

Sagens kerne er imidlertid, at de få forældre, som sendte deres børn på disse privatskoler gør det for at sikre, at deres børn forbliver i kontakt med deres oprindelige kultur og sprog. Derfor sender muslimske forældre fra Tyrkiet eller Pakistan da heller ikke deres børn i arabisk skole og omvendt.

Herefter dukker faderen op igen og som svar på et spørgsmål om koranundervisningen, som journalisten selv bringer ind i forbindelse med denne skole-skift-historie, fortsætter han, at han bestemt er interesseret i, at hans barn skal lære Koranen at kende, og at han mener, at hans søn også kan lære både arabisk og lidt om Koranen i folkeskolen.

Skoleinspektøren bekræfter, at børnene kan lære deres modersmål om eftermiddagen på skolen, idet hun alene fremhæver *modermålsundervisningen*.

Og så kommer journalisten igen:

“Ofte kommer *de muslimske børn* tilbage til folkeskolen i 5.-6. klasse efter 4-5 år på en *muslimsk skole*, og så kan det være vanskeligt at indhente det forsømte”.

Studieværten runder historien af med følgende information:

“I Københavns kommune er 25% af skolebørnene fra indvandrerfamilier”.

En nærmere analyse af disse uddrag fra historiens overskrift til dens afrunding antyder adskillige interessante implicite opfattelser og strategier, eller hvad man også kunne kalde *diskursens funktionelle egenskaber*: Hvad intentionen bag hele redegørelsen er, eller hvad journalisterne har forsøgt at henlede seernes opmærksomhed på gennem variende og diskursivt anvendte ord, udtryk og vinkler. Bemærk også, hvordan journalisten ved at anvende *variationer* (Potter og Wetherell, 1987) i sin redegørelse strategisk undgår pinligheden (efter at have opdaget, at hverken skoleinspektøren eller faderen bruger prædikatet “muslim” eller “islamisk” i deres reference til privatskolerne). Ved den lejlighed, hvor faderen kalder skolen på Nørrebro for en “arabisk skole”, anvender journalisten således en anden term, nemlig “islamisk-arabisk skole”, for derefter ved historiens afslutning igen at vende tilbage til udtrykket “muslimsk skole”. Jeg vil begrænse mig til at henlede opmærksomheden på yderligere én implicit strategi i historien. For en journalist er det kun et spørgsmål om at tage telefonen og ringe til undervisningsministeriet for at få det nøjagtige antal børn, som er registreret på forskellige private skoler. Gennem hele historien oplyses det aldrig, hvor mange indvandrerbørn der går på disse modersmåls- eller etniske privatskoler. Historien afrundes med en antydning om, at historien handlede om 25% af alle børn i Københavns kommune, og den reproducerer derfor den almindelige opfattelse, som selektivt behandler indvandrere (og reelle eller forestillede problemer relateret til dem) og muslimer under ét. Og historien handlede i virkeligheden om kun en brøkdel af de 25% børn fra indvandrerfamilier i København, der kommer fra vidt forskellig kulturel og religiøs baggrund.

På samme måde citeres en “leder af en muslimsk skole” i indledningen til nyhed nr. 2 for at sige, at “børnene skulle tage deres mødre med i skole”. I selve nyhedshistorien er der imidlertid intet, der udtrykkeligt kan retfærdiggøre at bruge prædikatet “muslim” om skolen og dens leder. *Muslimskheden* har intet at gøre med historiens kontekst, som drejer sig om et mor-barn projekt (oprettet for at gøre tilpasningen til skolen lettere for børn med sprogvanskeligheder) bortset fra, at man tilsynladende stimulerer fælles sociale fordomme og stereotyper om muslimske kvinder eller deres “undertrykkende mænd”, “som ikke tillader dem at gå i skole” - som om det var en genetisk egenskab hos muslimer.

Der var ingen indslag om forskning i perioden (jvf.. kategorien 6, tabel 3.2.1.)

7. Politik og love

Vi fandt 5 historier, som relaterede sig generelt til politiske sager vedrørende minoriteterne, f.eks. udtalelser fra politikere, folketingsdebatter, politiske partiers beslutninger og resolutioner, ny lovgivning, lovforslag eller offentlighedens krav om ændringer af love, regler og reguleringer samt de politiske reaktioner herpå.

Det er imidlertid interessant, at alle 5 nyheder kommer fra Radio-avisen. Emnerne er følgende:

1. Venstre og Det Konservative Folkeparti kræver straffe for omskæring af kvinder foretaget i udlandet af danske indbyggere. (Størrelsesindeks 1,00).
2. Venstre, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet enes om at gøre omskæring af kvinder foretaget i udlandet strafbar. (Størrelsesindeks 0,25).
3. Foreningen af Danske Flygtningevenner kræver ændring af procedure-reglerne for asylsøgning efter udvisningen af Citra. (Størrelsesindeks 0,30).
4. Indenrigsministeren er tilfreds med asylprocedurerne trods kritik fra pressen og andre i Citra-sagen. (Størrelsesindeks 1,50).
5. Indenrigsministeren forsvare folketingsbeslutningen om ikke at tillade sammenkøring af kriminalregisteret med et fingeraftryksregister for asylsøgere på trods af politiets anmodning. (Størrelsesindeks 1,30).

Alle teksterne i de ovennævnte nyheder omhandler nogle generelle politiske udtalelser, retfærdiggørelse af politikken eller enighed om en ny lov. Der er intet kontroversielt ved dem, idet de blot oplyser om politiske begivenheder, som de offentlige medier er forpligtet til at oplyse den brede offentlighed. Der var ingen sproglige manipulationer i nogen af historierne. Også de to nyheder om loven om omskæring af kvinder er behandlet fair og seriøst - i modsætning til tv og de kommercielle medier, som i årevis fejlagtigt har givet indtryk af, at dette er en islamisk skik. Og det på trods af det antropologisk kendte faktum, at visse folkeslag i Afrika, der tilhører forskellige "naturreligioner", samt de kristne koptere har praktiseret denne før-islamiske skik gennem århundreder.

8.-9. Kultur, kunst og sociale forhold

De kulturelle aktiviteter og kunstneriske udtryk, i hvilke indvandrere og flygtninge er hovedaktører, når almindeligvis ikke frem til de licensfinansierede mediers nyhedsudsendelser - selv ikke når disse aktiviteter er rettet mod det brede danske publikum eller samfund. Det samme er tilfældet med de sociale tilstande, som vedrører etniske minoriteters daglige liv og disses vanskeligheder eller succes.

Bemærk dog, at jeg ikke har inkluderet sport af den simple grund, at det måske er det eneste område inden for masseformidling, hvor medlemmer af de etniske minoriteter - i særdeleshed hvis de er succesfulde - ikke behandles som etniske eller udlændinge, men blot som sportsfolk.

Det er bemærkelsesværdigt, at vores undersøgelsesperiode tilfældigvis faldt i det år, hvor København var udnævnt til Europas kulturelle hovedstad, og at byen i den forbindelse var vært for en vifte af multikulturelle og multietniske aktiviteter og festligheder som f.eks. debat, drama, poesi, dans og film, ballet, teater osv. I løbet af perioden tildeltes en række kunstnere og forfattere fra de etniske minoriteter forskellige priser i forskellige konkurrencer under en række specielle projekter. Sideløbende med dette var der på kulturskibet *Kronborg* en debat om inter-etniske relationer og de etniske mediers rolle i det danske samfund. Vores licensfinansierede medier dækkede ingen af disse emner, skønt der var en strøm af nyheder om de forskellige aspekter, episoder, hændelser og begivenheder i forbindelse med *Kulturby '96*. Denne marginalisering bliver endnu mere alarmerende, når man sammeligner med, hvor megen opmærksomhed medierne viede historier om indvandrerunges vold eller kriminalitet i samme periode.

Selv under normale omstændigheder, dvs. når der ikke er ekstraordinære kulturelle aktiviteter, har vores licensfinansierede nyhedsudsendelser næsten hver dag mellem et og to indslag om kulturelle aktiviteter af forskellig slags. Men etniske minoriteter er usynlige i de offentlige mediers nyhedsstrøm.

Sammenholdt med van Dijks observationer i andre europæiske lande og USA, indikerer denne usynlighed inden for den kulturelle sfære ret tydeligt de begrænsede og stereotypiske roller, som de licensfinansierede danske medier, specielt tv-mediet, rutinemæssigt tildeler medlemmer af etniske minoriteter. Medlemmer af de etniske minoriteter optræder næsten ikke på tv-skærmen i rollen som kunstner, forfatter, filmmager, skuespiller, danser, maler, digter etc. Og selv om Danmarks Radio har en række journalister fra etniske minoriteter ansat ved nyhedsudsendelserne på fremmedsprog, bliver disse aldrig citeret i DR-TV's egne nyhedsudsendelser - selv ikke når nyhederne handler om de respektive etniske minoritetsgrupper eller deres

oprindelsesland. På samme måde optræder farvede indvandrere eller flygtninge yderst sjældent på tv som akademikere, videnskabsmænd eller eksperter, eller i det hele taget som intellektuelle engageret i produktive eller kreative aktiviteter. Og når de endelig optræder, er konteksten en negativ begivenhed eller historie som f.eks. en iransk dyrlæge, der optrådte på tv i undersøgelsesperioden i forbindelse med *Foreningen af Danske Dyrlægers* protest mod jøder og muslimeres rituelle slagtninger (se afsnittet om religion nedenfor).

Det kan imidlertid anføres, at hvis sådanne personer nogensinde bruges som nyhedskilde eller kommentatorer i forbindelse med et bestemt emne, så er rammen stort set altid negativ f.eks i tilknytning til inter-etniske konflikter, men sjældent i "normale" situationer, dvs. i sager relateret til bredere sociale, kulturelle, økonomiske eller politiske processer, strukturer og andre umiddelbart samfundsmæssige emner fra nyhedernes dagsorden. Ud over i nyhedsstrømmen er de synlige minoriteter også usynlige i andre medie-genrer som f.eks. underholdningsprogrammer, dramaer, talk-shows, situationskomedier etc.

Således var den eneste nyhed om kulturel, intellektuel og kunstnerisk kreativitet i forbindelse med etniske minoriteter, som blev omtalt af de offentlige medier (på TV2) i løbet af undersøgelsesperioden, et skuespil, skrevet af den kendte Danske forfatter, Kirsten Thorup, i forbindelse med *Kulturby '96*. Her er nyhedsteksten dog ret balanceret og fair, idet også de etniske minoritetsmedlemmer, som deltog i stykket, citeres som aktive nyhedsaktører. (størrelsesindeks 1,40).

Der var én historie i nyhedsstrømmen, som - om end med nogen vanskelighed - kunne placeres under kategorien "sociale forhold". Nyhedsemnet var en stor forsamling af 700 unge i København, som, med bidrag fra socialministeren om unges problemer, skulle diskutere ungdomskriminalitet. Men da historiens vinkel er generelle problemer omkring afvigelse blandt alle unge og ikke blot blandt de såkaldte "indvandrerunge", har jeg placeret historien under emnet sociale forhold og ikke under kriminalitet blandt unge fra de etniske minoriteter.

Lad nu vende os mod kvantitativt set den største emnekategori. Det emne, som de licensfinansierede medier i forhold til andre emner viede størst opmærksomhed i forbindelse med nyheder om etniske minoriteter, nemlig:

10. Kriminalitet, vold og politi

I denne kategori er placeret alle de nyheder, som har noget at gøre med politimynderhederne eller domstolene, dvs. alle slags episoder, historier og handlinger, som vedrører overtrædelser af straffeloven, spreder frygt, dvs. vold og andre ulovligheder

i hvilke indvandrere, flygtninge og deres efterkommere er indblandet.

I et essay med titlen "*The Grisly Truth about Bare Facts*" anfører Carlin Romano, at

"The most common form of journalistic inductive reasoning is what logicians sometimes call 'induction by simple enumeration' - the idea that if all observed objects or people of one kind have some property, then all objects or people of that kind have the property". [11]

Det betyder, at hvis det iagttages, at krage A, B og C alle er sorte, så er alle krager sorte. Det er denne form for induktion, vores licensfinansierede medier - og ikke mindst pressen i almindelighed - har anvendt i deres redegørelser for "indvandrer-volden" eller mere præcist, "de kriminelle andengenerations indvandrere" i løbet af det sidste kvartal i 1996. Hvis vi kigger på den måde, medierne brugte denne retorik på og introducerede nye begreber i omtalen af nogle få begivenheder eller episoder, ser vi, at de faktisk inkluderede samtlige efterkommere af indvandrere og flygtninge som kriminelle. På de individuelle opfattelsers niveau må det være et signal om selv-identitet til de unge fra de etniske minoriteter, som er vokset op med det danske sprog, ser tv og forstår den underliggende mentale grammatik bag sådanne symbolske konstruktioner: "Politiet oplyser, at de lignede andengenerations indvandrer typer" og "mørklødede", "sydlændinge" osv.

Lad os imidlertid for en stund forlade de journalistiske induktioner for at kigge på de nøgne *fakta* om "indvandrer volden" [12] og andre lovovertrædelser, berettet af de offentlige nyhedskanaler. Tabel 3.2.3. angiver et sammendrag af emner og temaer om kriminalitet.

Tabel 3.2.3. Historier om kriminalitet og vold

Historie eller emner	Antal	Størrelsesindeks
1. Illegale flygtninge under jorden	1	1.10
2. Anti-vold demonstration i Århus efter mord begået af "andengenerations indvandrere"	3	3.60
3. Indvandrerunge skudt i Århus - Gerningsmand ukendt	1	0.25
4. "Kriminelle indvandrerunge" bør sendes til Libanon	1	1.50
5. Tamilske Tigre truer landsmænd i Danmark - Presser for penge	1	1.80
6. Politirazzia mod andengenerations indvandrere i forbindelse med Rushdies besøg	1	1.80
7. Politistationen på Nørrebro beskudt	3	5.10
8. Politi arresterer "andengenerations indvandrere" efter skyderi på station	2	2.60
9. Palæstinenser sigtes for ulovlig omskæring af en dreng i Sverige	1	0.25
10. Kurdisk tyrker forlanges udleveret af Tyrkiet - sigtet for mord i Tyrkiet	1	0.25
11. Mange udlændinge indblandet i drabsstatistik 1996 fra København	1	1.30
12. "Andengenerations-indvandrer vold" i Odense	2	2.30
13. Dørmand ved Århus diskotek dræbt med knivstik	9	12.00
Total	27	33.85

Det første, som bemærkes er det forhold, at af alle de områder, som kunne udgøre indholdet af nyheder om etnisk relaterede emner, episoder og historier, står kriminalitet og vold øverst i kanalernes formidling af landets etniske situation. For det andet er det ikke bare kriminalstoffets hyppighed, som overgår alle andre emneområder, men også den sendetid, som blev tildelt kriminalhistorierne i nyhedsudsendelserne.

For det tredje afslører et nærmere eftersyn, at det ikke var selve antallet af kriminal- eller voldshændelser, der var årsag til den omfattende og jævnlige dækning, men derimod journalisternes gentagelser og tilbagevenden til de samme hændelser gennem forsøg på at finde nye vinkler og dimensioner på den samme sag igen og igen. Det holdt disse kriminalitetsrelaterede historier levende og "friske" dag efter dag og bidrog således til (re)produktionen af frygten for udlændinge og endog en følelse af systemets og myndighedernes magtesløshed over for "kriminelle andengenerations-indvandrere", hvilket ved årets slutning resulterede i en usædvanlig advarsel til disse unge fra statsministeren (som herhjemme også er 'pressens minister') i dennes nytårstale. I tabel 3.2.3. er nyhederne 2, 4, 7 og 8 samt i en vis udstrækning også 12

og 13 gensidigt forbundne. Det betyder, at 20 ud af 27 historier tager udgangspunkt i bare 3 episoder med kriminelle hændelser. De sidste 7 er uafhængige episoder. Som den amerikanske mediasociolog Altheide (1974) har bemærket, er det der bestemmer nyhedens tilblivelse ikke hændelser og deres objektive karakter men selve det perspektiv, der tillægges hændelsen. Sagt på en anden måde; det er diskursen om "indvandrevold" i mediernes praksis, der har gjort vold og kriminalitet til den største nyhedskategori og ikke de faktiske episoder af den karakter.

For det fjerde brugte både studieværter og reportere vedvarende udtrykket "andengenerations indvandrere" om de nyhedsaktører, som blev negativt afbilledet i den pågældende sammenhæng, men som *ikke* var efterkommere af indvandrere. Retorikken fortsatte på trods af mediernes normale rutinemæssige praksis, som skelner mellem *indvandrere og flygtninge* og ligeledes mellem deres børn eller efterkommere. Og derudover blev der hentydet til deres nationale oprindelse, skønt det ikke var klart, hvilken rolle deres nationale oprindelse spillede for den pågældende lovovertrædelse.

Journalistikken på dette område var klart i modstrid med de etiske regler, som er udarbejdet af forskellige journalistforeninger, de europæiske organisationer (f.eks. IJF, EBU, EUs konsultative kommission for bekæmpelse af racisme, fremmedhad og antisemitisme) eller de folkelige bevægelser (PBME, UNITED) som bekæmper xenophobi og arbejder for, at de statslige medier reflekterer etniske mangfoldighed i programudbud og ansættelsespolitik. [13]

Der er yderligere et par bemærkelsesværdige faktorer at iagttage i nyhedsdækningen. F.eks. hvor lille dækning det får (indeks 0,25), når det er en ung indvandrer, der bliver skudt (tredje punkt i tabellen), og at historien ikke forfølges yderligere. Og ydermere, at i den omfattende dækning af dørmændene, som blev stukket ihjel, blev hans identitet som populær sportsmand fremhævet - og ikke at han også var en indvandrer, der mistede livet under sit arbejde som dørmænd. På den anden side fik de unge mænd eller drenge, som angreb ham med en kniv, ingen anden identitet i mediedækningen end "andengenerationsindvandrere", "palæstinensere", "arabere" og så fremdeles. (Jvf. "subjekt position" og "identiteter" i diskursen i kapitel 1).

Skønt det som tidligere nævnt er meget kompliceret at måle medie-effekter, fordi disse afhænger af modtagernes prædispositioner, andre informationskilder og personlig kontakt med minoriteterne, synes det alligevel oplagt, at også politikere påvirkes af de sager, som pressen igen og igen sætter på dagsordenen. [14]

Det er derfor ikke overraskende, at statsminister Poul Nyrup Rasmussen, i sin

traditionelle nytårstale på det nationale tv, ganske klart antydede og advarede mod denne “andengenerations- indvandervold” som et universelt fænomen, i stedet for som enkeltstående tilfælde knyttet til nogle specifikke unge fra særlige områder og med særlig social baggrund. [15]

Måske endnu mere bemærkelsesværdig er den følgende udtalelse fra socialminister, Karen Jespersen, der (efter et mord i Århus, begået af en søn af en libanesisk krigsflygtning) som svar på et spørgsmål fra en journalist om, hvorvidt det var en god idé at sende disse “kriminelle unge indvandrere” tilbage til Libanon for resocialisering, siger:

“Det synes jeg ikke er nogen god idé, fordi de har brug for at lære at opføre sig som danskere. De skal leve her i Danmark og problemet er, at der er for langt mellem dem og os. Og jeg er bange for, den afstand bliver endnu større, hvis de kommer på en opdragelseslejr i udlandet”. (*Nyhederne* på TV2 15/9.96, 19:00).

Det fremgår af ministerens udtalelse, at uanset underliggende sociale, psykologiske eller andre eksistentielle årsager som diskrimination, offentlighedens misbilligelse, stigmatisering eller social eksklusion, der kunne resultere i aggressiv adfærd eller normløshed, kunne den danske ungdom aldrig begå en sådan voldshandling, som forårsagede et så tragisk dødsfald. Den ideelle løsning på disse krigsflygtningebørns normløshed vil derfor være, at de hurtigst muligt bliver forvandlet til “danskere”. Ministeren, der selv har en fortid som journalist i *DR TV-Avisen*, kunne have valgt mere neutrale udtryk, som f.eks.: de har brug for at lære at opføre sig som “almindelige” eller “anstændige” eller “lovlydige” borgere eller mennesker, i stedet for at fremhæve en nationalistisk dikotomi som “os” og “dem”, “danskere” mod “ikke-danskere”, som er hovedingrediensen i den “anti-fremmede” diskurs. Der lå givetvis ikke bevidste “anti-libanesiske” tanker bag ministerens udtalelse. Ærindet her er blot at fremhæve, hvordan diskursen om minoriteter kan blive til “almen sund fornuft” eller *common sense* på en sådan måde, at også mange politikere, som ellers opfatter minoriteterne med sympati, ofte ubevidst bruger diskursen som en naturlig måde at kategorisere verden og klassificere dens genstande. (Jvf. “ideationel” funktion af diskursen).

I et afsnit om positiv selv-præsentation i nationalistisk retorik i sin bog, “*Elite Discourse and Racism*”, påpeger van Dijk (1993a:72) at:

“Parliaments are the prime setting for nationalist rhetoric. Pride, self-glorification,

positive comparison with other countries, and related forms of positive self-presentation are common features in political discourse... Especially in debates about immigration and ethnic affairs in general, it is important to show that Our party, Our country, Our people are humane, benevolent, hospitable, tolerant and modern". [16]

Problemet med den slags redigerede indslag baseret på korte udtalelser fra fremtrædende politikere, eller regeringsrepræsentanter og andre betydningsfulde nyhedsaktører fra eliten, er nemlig, at de ofte formidles ukritisk eller *ujournalistisk* i medierne. Eller sagt i populære termer: Her forsvinder mediernes rolle som "vagt-hund" ud af formidlingsprocessen.

I et andet indslag blev politichef Kurt Jensen brugt som nyhedsaktør. Han kommenterer stigningen i statistikken over mord i Københavns politikreds i løbet af et år, hvor mange rockere og udenlandske statsborgere enten er blevet ofre eller gerningsmænd. De usædvanlige udsving i antallet af drabssager blandt rockerne forklares ikke med henvisning til den vestlige eller danske kultur. Men for udlændingenes og indvandrerens vedkommende kom han med følgende forklaring i *primetime* tv-nyhederne:

"Jeg tror måske, at det kan forklares lidt i den kulturelle baggrund. Herhjemme har vi stadigvæk rimelig respekt for menneskeliv. Jeg tror, at jo længere vi kommer væk fra vores breddegrader, jo nemmere er det at trække knive, og jo mindre værdsætter man andre folks liv". (*TV-Avisen* 28/11.96).

Journalisten stiller ikke spørgsmål ved troværdigheden af politichefens påstand (eller måske rettere sagt, viser ikke klip til yderligere uddybning af udtalelsen), men efterlader seerne med et budskab, som for det første legitimerer den neo-racistiske ideologiske grundidé, at kulturen er en naturlig og statisk størrelse - uafhængig af socioøkonomiske faktorer - er man født i et land syd for vores breddegrader, er man "dømt" en potentiel morder, der ikke respekterer menneskeliv. Og for det andet styrker den slags udtalelse fra "autoriteter" den herskende mediediskurs, der forklarer "de andres" negative handlinger gennem deres "kultur", mens "vores egne" handlinger forklares gennem henvisning til alle slags sociale, økonomiske og psykiske faktorer.

Skønt de fleste af kriminalhistorierne har drejet sig om det negative ved de negative episoder [17], er der nogle få tekster (igen først og fremmest fra Radio-avisen), som kan siges at være sobert journalistisk håndværk - målt efter de almene nyhedskriterier.

Men interessant er også en kriminalhistorie i 18:30 avisen i *DR-TV* (25.11.96).

Nyheden er baseret på interviews med unge fra de etniske minoriteter, som uden afbrydelser fra journalistens side får lov at give udtryk for deres meninger om problemet med diskrimination på forlystelsessteder og i samfundet som helhed. Formålet med at nævne dette positive eksempel på journalistik er ikke alene, at medierne her tillader de, der har fået en stereotyp og stigmatiseret identitet, selv at lufte deres meninger og erfaringer. Det interessante er, at journalisterne fra *TV-Avisen* derefter lancerer et par andre historier, som dæmper budskabet om diskrimination på diskotekerne og *betoner* budskabet om de unge indvandreres voldelighed. Senere samme aften (kl. 21:00) i et live-interview møder man formanden for UNG-Sam i studiet sammen med en dørmænd. Så snart talsmanden for de unge fra etniske minoriteter bringer diskriminationsspørgsmålet ind i samtalen, henvender studieværten sig mindre formelt til den "hvide" dørmænd, men mere formelt til minoritetsmedlemmet, som konsekvent tiltales med efternavn og det formelle De:

"De påstår, at de unge indvandrere diskrimineres - de afvises, fordi de er indvandrere og måske lidt mørke i hudfarven". (*DR-TV* 25/11.96, 21:30).

Den unge indvandrer bekræfter, at det er korrekt. Derefter vender journalisten sig til den (hvide) dørmænd med følgende ytring:

"Hvis det er rigtigt, Kim Hansen, så er der tale om diskrimination. Kan du så ikke forstå, at de bliver meget vrede?"

Pointerne er, at:

1. Journalisterne anlægger en social distance til unge fra minoriteterne gennem formel tiltale med "De", så snart diskriminationsspørgsmålet bringes på bane.
2. Journalisten indgyder seerne det indtryk, at påstanden om diskrimination er tvivlsom ved omhyggeligt at vælge sine ord som f.eks. "De hævder" i det første uddrag, og "hvis det er sandt" og "det kan siges" i det andet uddrag, skønt han havde en åben mulighed for at gå videre med sit næste spørgsmål til dørmænd.

I sin analyse af de trykte medier, "*Racism & The Press*", har van Dijk (1991a) vist, at hvis klagerne over racisme eller diskrimination, fremsat af de etniske minoriteter, nogensinde optræder i nyhederne, så mildnes de ofte af enten udtryk som "det

hævdes” eller “det påstås, men afvises af den anden part” eller ved ganske enkelt at bringe citationstegn omkring ordene. Dette kan naturligvis ikke gøres i de visuelle medier eller i verbal kommunikation, men journalisten råder over andre nedtoningsstrategier, som diskret kan anvendes. For en mere detaljeret beskrivelse af nedtoningsstrategier gennem signaleret distance og tvivl, se også van Dijk (1988: 191).

For yderligere at illustrere, hvilken slags information og konversation, tv-journalisterne bragte ind i *Familien Danmarks* dagligstuer (et udtryk, som journalisterne ofte bruger), præsenteres her endnu et par uddrag fra *DR TV-Avisen*.

I aftenens store nyhedsudsendelse d. 26/11.96 (*DR-TV*) indleder studieværten en nyhedshistorie, som stadig dvæler ved mordet på dørmænden i Århus, på følgende måde:

“Drabet på en århusiansk dørmænd i lørdags *har rejst spørgsmålet*, om myndighederne gør nok for dem og for de unge indvandreres voldelige adfærd. I Odense, hvor den formodede drabsmand og hans 4 kammerater kommer fra, siger en embedsmand i forvaltningen, at vi må lære at leve med, at også indvandrere begår mord”.

I detaljerne, som nu følger, fortælles seeren ikke, hvem der har rejst spørgsmålet. Det ser ud som om, spørgsmålet er rejst af journalisterne selv som en anledning til at dvæle ved historien om “indvandrevold”. Der er jo gået fem dage siden den tragiske episode - og læg mærke til episoden er den eneste af slagsen.

Efter et kort interview med en politimand, som fortæller, at politiet konstant overvåger en bande unge ballademagere på 15-20 personer (som også omfatter de fem, der tog til Århus og var mistænkte for drabet) fortæller den omtalte repræsentant for de sociale myndigheder, at yderligere overvågning af denne hårde kerne af unge afvigere vil blive en kostbar affære, og at den ikke vil bære frugt (bemærk i øvrigt, at de unge allerede bliver konstant overvåget af 2 politimænd fra kriminalpolitiet og 8 socialarbejdere).

[Journalisten:] “Så der må vi leve med, at den der lille gruppe indimellem tager til Århus og andre steder, og begår vold og knivstikkerier”?

[Embedsmanden:] “Vi må leve med, at vi i et samfund har mennesker, som ikke vil indordne sig under samfundet”.

Efter at have citeret embedsmanden indirekte nogle gange, stiller journalisten ham det næste spørgsmål:

“Får din datter lov til at gå inde i Odense City lørdag aften”?

[Embedsmanden:] “Hun bor derinde”.

[Journalisten:] “Ja? Er du ikke nervøs?”

[Embedsmanden:] “Jo, men det hjælper jo ikke noget, altså - jeg kan jo ikke beskytte min datter mod omverdenen ved at mure hende inde. Altså det at være menneske og gå rundt i Odense eller en anden storby er en risiko som man som menneske og som forældre må leve med - at verden er risikofyldt”.

[Studieværten:] “Efter nytår får Odense endnu flere midler til *kriminelle indvandrere* - kommunen har netop fået 1,5 millioner kroner fra EUs Socialfond”.

Journalisterne har således indirekte antydnet, at der er grund til at beskytte sine døtre mod overgreb fra ‘etniske’ unge på baggrund af en enkelt episode (som indtraf, fordi 5 unge flygtninge blev nægtet adgang til et diskotek). Og derudover, at der stadig var grund til at frygte de få unge mænd, selv om de er under konstant overvågning af politi og sociale myndigheder, hvilket reportagen selv har oplyst i indledningen. Journalisterne betoner frygten for denne håndfuld unge afvigere i en sådan grad, at det fremstår som om, selv politiet ikke kan forhindre disse unge i at gå rundt og forbryde sig mod byens døtre - en forbrydelse de i øvrigt aldrig har været indblandet i.

Argumentet er, at det ikke bare er *omfanget* af historier om kriminalitet i forhold til andre områder af den etniske situation som er et problem. Selvfølgelig skal også kriminalitet blandt medlemmer af etniske minoriteter omtales, så længe andre områder af de etniske minoriteters liv også optræder som “normale” i nyhederne. Problemet er imidlertid *måden*, hvorpå denne kriminalitet formidles i de licensfinansierede tv-stationers *primetime* nyhedsudsendelser, når der fremmanes frygt og angst som i historien ovenfor, samtidig med, at den sociale baggrund for en håndfuld unge kriminelles adfærd nedtones. For derefter, induktivt, at knytte dette til begrebslige konstruktioner og betydninger i repræsentationen, som forbinder selve det at være indvandrer med vold og kriminalitet som en “genetisk” eller en kulturel egenskab. Det er denne type etnisk diskurs i dagens europæiske samfund, en række socialforskere har refereret til som neo-racisme (f.eks. Barker, 1981) eller subtil eller snigende racisme.

Lad os nu kigge på den næste emnekategori, nemlig de nyheder som vedrører religion.

11. Religion

Før jeg fortsætter med at demonstrere, hvorledes religion i de licensfinansierede medier bruges som et parameter til at skelne mellem, hvilke medlemmer af samfundet der er “inde”, og hvem der er “ude” - hvorledes der medieres om naturgIVEN grænse-dragning mellem mennesker, der tilhører forskellige historiske verdensreligioner - skal vi lige se på et afsnit af Carlin Romanos analyse af amerikanske mediers forhold til

religion. Jeg citerer disse iagttagelser, fordi de i bemærkelsesværdig grad passer på den vesteuropæiske situation, inklusive den danske - i særdeleshed mediernes dækning af islam og de muslimske minoriteter. [18]

“The press does not critically examine privileged cultural beliefs. Consider coverage of religion. Although the foundational beliefs of the major traditional religions in the United States - Jewish, Protestant, and Catholic - all fly in the face of modern scientific knowledge, the American press avoids any critical examination of their doctrines. Newspapers cover the issues of religious freedom, but coverage of, or debates on the actual tenets of a religion is rare unless it concern “cults” ... (news) papers barely mention the activities of organized atheists... Some topics are taboo for the daily press. They are taboo, in part, because they are the religions of the editors and their readers”. [19]

I forbindelse med den vesteuropæiske situation i almindelighed har den franske historiker, Jerome Bourdon, i et essay med titlen, “*Foreigners on Prime Time or Is Television Xenophobic?*” anført, at:

“Portrættet af islam, islamiske nationer og muslimske indvandrere berettiger systematiske undersøgelser, fordi det er et emne, som angår alle europæiske lande... Indvandrerens islam bliver systematisk fremstillet som kilde til vanskeligheder forbundet med ‘integrationsproblemer’. Hertil kommer, at forbindelsen mellem den farlige islam i udlandet og indvandrerens islam ofte understreges ganske tydeligt”. (Bourdon, 1995:28).

Hvis de religiøse prædikater anvendes i nyhedernes udlægning af begivenheder og episoder - og det gælder ikke blot de internationale nyheder, men også de hjemlige - er det næsten altid islam, som tiltrækker sig størst opmærksomhed i de danske medier. I produktionen af nyheder om etniske minoriteter inddrager mange journalister rutinemæssigt islam - selv i de af historiens aspekter, som logisk set ikke har noget at gøre med religion, men derimod oftest med faktorer som social position, uddannelse, psykisk sundhed og tilhørsforhold til nationale traditioner og lokale skikke såvel som den enkelte nyhedsaktørs generelle verdensanskuelse og andre idiosynkratiske egenskaber. De fire historier i nyhedsstrømmen, som udtrykkeligt inddrager religionen, vedrører alle islamisk tro med undtagelse af en enkelt nyhed om rituel slagtning af dyr, som også nævner jøderne. Også her rettes opmærksomheden imidlertid først og fremmest mod muslimerne.

Følgende er de fire nyheder, præsenteret gennem de oprindelige overskrifter:

1. “Danskere og de muslimske indvandrere lever i samme samfund, men der er en afstand imellem dem. Danskere forfærdes over drab på indvandrerkvinder, der har krænket familiens ære, og mange indvandrere står mindst lige så uforstående over for danske normer”. (*DR-TV 9/9.96, 21:00, størrelsesindeks 2,50*).
2. “Et ældre muslimsk ægtepar fortalte i aften i TV-Avisen om deres syn på danskerne. Nogle af de udtalelser, blandt andet om æresdrab, har medført stærke reaktioner hos andre muslimer”. (*DR-TV 10/9.96, 21:00, størrelsesindeks 1,20*).
3. “Vi ser dem i i busser eller på gaden, indvandrerkvinderne bag sløret. Det er et slør, der skaber fordomme blandt os danskere. De fordomme vil indvandrerkvinder nu gerne gøre op med”. (*TV2 23/10.96, 22:00, størrelsesindeks 1,50*).
4. “En herboende iransk dyrlæge har udtænkt en ny og mere dyrevenlig metode til rituel slagtning. Metoden er muligvis den ideelle løsning, der kan tilfredsstille dyreværnsforkæmpere og muslimer og jøders krav til slagtning”. (*DR-TV 25/10. 96, 21:00, størrelsesindeks 2,70*).

Nyhed nr. 3 er en journalistisk reportage med interviews af deltagerne på et seminar i Odense, hvor det diskuteres, om de muslimske kvinder, som bærer det traditionelle tørklæde, virkelig er undertrykt af deres (muslimske) mænd. Historien viderebringer en bemærkelsesværdig information, da studieværten runder af med at fortælle, at der findes omkring 84.000 muslimer i Danmark, og at der blandt disse er 1.000 danskere, som er konverteret til islam. En sådan indramning af historien antyder, at påstanden om kvindeundertrykkelsen eller dens gendrivelse, som er historiens tema, berører 84.000 muslimer i Danmark. Kendsgeneringerne er imidlertid, at blandt alle de muslimske kvinder, der lever i Danmark, er det kun nogle ganske få, som følger denne traditionelle “dress-code”. Her er den tidligere nævnte selektive, journalistiske induktion igen på spil. Bemærk at man ikke siger *muslimske kvinder* men *indvandrerkvinder*.

Den begrebslige konstruktion eller repræsentation er tydelig i diskursen om “indvandrere”.

Den fjerde nyhed behøver vel egentlig ikke yderligere kommentarer. For som tidligere nævnt fokuserer sagerne omkring rituel slagtning, som regelmæssigt dukker

op i debatten, primært på muslimer, som altid omtales under ét. Det vil sige, at ligesom i andre negative omtaler om muslimer, skelnes der ikke mellem dem ved brug af empirisk skelnelige begrebslige kategorier som f.eks. ortodokse muslimer, praktiserende muslimer, sekulariserede muslimer, traditionalister, de moderne eller verdslige osv.

Nyhed nr. 1 er imidlertid speciel derved, at en licensfinansieret nyhedsudsendelse, som aldrig tidligere har tematiseret problemet omkring majoritetens fordomme, racisme og diskrimination - tværtimod - støber en fordom den anden vej rundt. Nemlig fordomme om fordommenes ofre, en velkendt strategi i den racistiske mediediskurs, som kaldes *blaming the victim* (man bebrejder offeret, at han/hun selv er skyld i at han/hun ikke bliver behandlet som et ligeværdigt menneske). Nyheden oplyser, at *herboende muslimer* har fordomme om danskerne, og den danner derfor udgangspunkt for det enkeltstående interview med et ældre ægtepar, som praktisk taget ikke har nogen social kontakt med den danske befolkning i deres hverdag, men lever et marginaliseret liv, isoleret fra resten af samfundet som tusinder af andre medlemmer af de etniske minoriteter. Selve påskuddet for denne tematisering fremgår ikke af historien. Hvad er relevans-, aktualitets- eller nyhedskriteriet for denne nyhed? Det kunne måske have givet nogen mening, hvis det samme medie forudgående havde præsenteret nogle nyheder om, hvordan indvandrere i almindelighed og muslimer i særdeleshed var ofre for fordomme fra samfundets oprindelige befolkningsmedlemmer.

Men jo mere man går ned i teksten, jo mere man opdager, at et indirekte påskud kunne være udgivelsen af en bog, som bekræfter de almindelige fordomme om muslimsk(e) kultur(er), skikke og traditioner [20], skrevet af en forfatter, der også fungerer som tolk i interviewet med det ældre ægtepar i *det samme indslag*. Dette rejser igen spørgsmålet om de kriterier for *upartiskhed* og *nøgternhed*, der hæges om i Danmarks Radios retningslinier og den generelle nyhedspolitik. De ting, som parret fik lov at sige i den nyhedsudsendelse vil efter al sandsynlighed blive betragtet som obskurantisme (oplysningsfjendtlighed) inden for de muslimske samfund, men dette danske medie udbredte disse betragtninger som repræsentative for de muslimer, som lever i Danmark og ikke som betragtninger hos et enkelt ægtepar med en specifik social baggrund (se indledningen til nyhed nr. 1 ovenfor). Bemærk også, at allerede i overskriften foretages sammenligningen mellem *danskere* og *muslimer* og ikke i overensstemmelse med tingenes logiske orden, f.eks. *kristne* over for *muslimer*. Dette er en meget almindelig strategi, som offentlige medier ofte anvender. Selv hvis vi betragter kategorien, muslimske indvandrere, som udenforstående, der ikke hører til i samfundet, hvilket åbenlyst er (neo)racistiske individers og grupper primære

ideologiske fundament, så ripper denne sproglige manipulation i sin logiske konsekvens også de konverterede danskere, efterkommerne af "hvide" danske forfædre, for deres nationale identitet. (Jvf. diskursens konstruktive virkninger i kapitel 1).

Den næste aften trækker nyhed nr. 2 på nyhed nr. 1 i et indslag, hvor en repræsentant for indvandrerne får lov at sige, at ægteparrets udtalelser dagen før ikke nødvendigvis dækker alle muslimer i Danmark, og at et æresdrab stadig er et drab og i øvrigt ikke retfærdiggøres af islam. Det betyder, at selv om en anden part inviteres i studiet for at "balancere" historien, drejer samtalen sig stadig om mord, når islam omtales som religion - en kosmologi, som i øvrigt ikke afviger afgørende fra jødedommens og kristendommens fundamentet eller doktriner.

Tilbage i 1993 udarbejdede en arbejdsgruppe under det, der dengang hed *Indvandrerrådet*, en rapport om opinionslederes og andre indvandrerrepræsentanternes syn på mediernes adfærd vedrørende minoriteterne. (Hussain et al., 1993a). Selv om det ikke var en systematisk undersøgelse af medieindholdet, kunne rapporten på baggrund af dette materiale konkludere, at muslimerne er specielt udsat for forudindtaget journalistik i medier. I kølvandet på denne rapport skrev TV2s administrerende direktør, J.F. Pedersen, til kulturminister Jytte Hilden, bl.a., at denne rapport for ham lignede et "muslimsk kampskrift", og i den efterfølgende debat i journalisterens fagblad, *Journalisten*, anførte tv-direktøren, at der også findes andre minoriteter og antydede dermed, at rapporten subjektivt koncentrerede sig om muslimer alene. Rapportens forfattere kunne imidlertid ikke forstå dette argument af den simple grund, at når andre religiøse minoriteter som f.eks. hinduer, buddhister eller jøder ikke blev hængt ud og ej heller klager over det, hvordan skulle rapporten så kunne klage på alle religiøse minoriteters vegne? Hvis den samme praksis kunne iagttages over for andre minoriteter, ville rapporten naturligvis have peget på det også. I takt med, at vi systematisk har gennemgået medieindholdet, er det blevet indlysende, at den eneste historiske religion blandt de etniske minoriteter i det danske samfund, som åbenlyst og rutinemæssigt omtales i negativ sammenhæng i public service fjernsyn, er islam og ikke hinduisme, buddhisme, jødedom eller andre. Ikke blot i de nyheder, som åbenlyst anvender prædikaterne "islamisk" og "muslimsk" og direkte inddrager forskellige stereotyper eller historisk betingede fordomme, men også i en række andre nyhedshistorier, som intet har at gøre med nyhedsaktørernes tro, har den systematiske analyse af nyhedsstrømmen dokumenteret, at nyhedsaktørerne i disse negative rammer primært er dem, som antages at være muslimer - uanset om de er praktiserende muslimer eller sekulariserede eller endda ateister.

Ved hjælp af den metode, som anvendtes af Husband et al. (1974a) i indholdsana-

lysen i deres undersøgelse “*Racism and the Mass Media*”, skal vi derfor se på, hvilke religioner, der blev henvist direkte eller indirekte til i nyhedstekster fra samtlige 82 historier fra de licensfinansierede medier, ved at kigge på hyppigheden af anvendte religiøse eller etniske prædikater.

Tabel 3.2.4. Anvendte religiøse prædikater i nyhedstrømmen (N=82)

Tro	Hyppighed
Kristne/ kristendom generelt	ingen
Katolikker/ katolicisme/ ortodokse	ingen
Protestanter/protestantisme	ingen
Muslimere/ islam	41
Jøder/ jødedom	3
Hinduer/hinduisme	ingen
Buddhister/buddhisme	ingen
Konfucianister/konfucianisme	ingen
Sikher/sikhisme	ingen
Andre (naturreligioner, atier mv.)	ingen

Det er en dokumenteret kendsgerning, at den religiøse identitet alene fremdrages for muslimernes vedkommende [21], men også, at når den nationale identitet fremhæves i de negative historier om indvandrere, er disse først og fremmest fra de muslimske lande, som det fremgår af tabel 3.2.5.

Tabel 3.2.5. Anvendte nationale/etniske prædikater i nyhedstrømmen (N=82)

Identitet	Hyppighed
Tamil	100
Somalier*	32
Tyrker og kurder*	21
Bosnier**	18
Afrikaner generelt	12
Palæstinenser*	9
Iraner*	4
Araber generelt*	4
Pakistaner*	4
Jordaner*	3
Ægypter*	2
Polak	2
Serber	1
Kroat	1
Grønlænder	1
Asiat generelt	1
Andre	0

* *Selv om indvandrere og flygtninge fra disse lande kan være kristne eller fra andre trosretninger, beskrives de hovedsageligt som muslimer i mediediskursen.*

** *De fleste flygtninge fra Bosnien er muslimer.*

Således blev tamilernes hinduidentitet ikke fremhævet (som det ligeledes fremgår af tabel 3.4.), selv om den omfattende dækning af tamilerne i undersøgelsesperioden placerer dem i toppen af tabellen (3.5), og på trods af den kendsgerning, at konflikten på Sri Lanka primært udspiller sig mellem sinhaleserne, som er buddhister, og tamilerne, som er hinduer. Alle de tre tilfælde, hvor ordet “jøder” nævnes, er fra en enkelt historie om rituel slagtning. Og 11 ud af de 12 gange, prædikateret “afrikaner(e)” blev brugt, var i forbindelse med HIV/AIDS. At flertallet af Danmarks befolkning påvirkes af den viden og de informationer, som medierne forsyner dem med, kan ligeledes vises ved hjælp af vores interviewdata. Tendensen er også ret klar i andre repræsentative holdningsundersøgelser. Se f.eks. følgende tabel:

Tabel 3.2.6. Social distance i forhold til nationale, racemæssige, juridisk-social og religiøse identiteter (i procent). (Kilde: Tøgeby & Gassholt, 1995:37)

Identitet	(A)	(B)
Grønlændere	10	23
Personer af en anden race	18	36
Flygtninge	20	36
Indvandrere	25	41
Muslimer	37	64

(A) *personer, man ikke ønsker som naboer.*

(B) *personer, man ikke ønsker gift ind i den nærmeste familie.*

Dette er resultaterne af en repræsentativ holdningsundersøgelse fra begyndelsen af 90'erne. Det er indlysende, at ikke alle de adspurgte danskere kan have mødt de mennesker, de udtrykte deres mening om. Det er derfor mere sandsynligt, at disse holdninger bygger på den information, flertallet af respondenterne modtager gennem de forskellige nyhedsmedier. Altså på basis af *konsensuel viden* om disse mennesker, i hvilken massemedierne spiller en væsentlig rolle.

Der var ingen nyhed der kunne placeres under økonomi (jvf.. kategori 12, tabel 3.2.1)

13. Etniske relationer

I denne kategori har vi placeret alle de nyheder, som refererer til forholdet mellem befolkningsflertallet og forskellige etniske minoriteter vedrørende opfattede eller tilskrevne årsager til konflikt og spændinger, eller de begivenheder, som tenderer mod at demonstrere gensidigt integrativt og venligt socialt samvær.

Her præsenteres historierne gennem de originale overskrifter eller indledninger:

1. Indvandrere og flygtninge skal lære de danske normer fra grunden, ellers forbliver de samfundets tabere og ballademagere. Det er meldingen fra Mjølnerparken på Nørrebro, hvor danskerne er blevet en minoritet. (*TV-Avisen* 10/9.96, 21:00, størrelsesindeks 2,40).
2. Flygtning i en uge. En gruppe unge danske højskoleelever byttede denne uge roller og liv med lige så mange flygtninge, mens bosnierne rykkede ind på højskolen, så flyttede danskerne i flygtningelejr. (*TV2 Nyhederne* 29/9.96, 22.00, størrelsesindeks 1,30).

3. Somaliere er nu en af de største flygtningegrupper i Danmark, men gruppen klarer sig dårligt i den danske kultur. Mange somaliere kan ikke forstå det danske bureaukrati, og flere kommuner har nu bedt om ikke at få flere somaliske flygtninge. (*TV2 Nyhederne* 24/11.96, 19.00, størrelsesindeks 2,70).
4. Danmarks største almennyttige boligselskab, DAB, vil fortælle indvandrere og flygtninge, at de lugter for meget af hvidløg, og at deres børn er for støjende. "Det skal ske skriftligt og på indvandrerens eget sprog, så de forstår, hvad det er, vi mener", siger direktøren i Danmarks Almennyttige Boligselskab. (*Radio-avisen* 1/12.96, 18:30, størrelsesindeks 1,30).

Emnet for dette nyhedsindslag (1) er en social sammenkomst, et middagsselskab, mellem ældre mennesker og unge fra etniske minoriteter fra samme boligområde. De undertemaer, som konstitueres gennem segmenter af interviews fra sammenkomsten omfatter: At danskerne er blevet en minoritet i området, at der er et almindeligt behov for og gensidigt ønske om at lære hinandens livsform at kende, samt udtryk for den følelse, at der ingen "ballade" er i området.

Reportagen afrundes med følgende budskab fra studieværten, som trækker på nyhedsindslagets billedsemiotik:

"Når der ikke er nogen piger med til fællesspisningen, så er det fordi, de muslimske indvandrere holder pigerne inden dørene om aftenen".

På trods af de stereotyp formulerede spørgsmål i indslaget (f.eks. udpegningen af de "unge indvandrere" som samfundets "tabere og ballademagere", eller den indirekte bebrejdelse af "indvandrere" for deres "koncentration" frem for at bebrejde myndighederne, der anviste "indvandrerne" så mange lejligheder i området, at det gjorde de "hvide" danskerne til en minoritet), er dette et af de meget få nyhedsindslag i undersøgelsen, der skulle efterlade det indtryk - *nyhedsindslagets makropåstand* - at der altså også forekommer positive udviklinger i de interetniske relationer, som den omtalte fællesspisning vidnede om. Uanset hvor positiv denne mindskelse af den sociale afstand og spænding i de interetniske relationer end måtte være, afrunder studieværten imidlertid alligevel historien med en bemærkning, der problematiserer muslimerne. Bemærk også, at minoriteterne eller indvandrerne i denne sammenhæng (der tilhører forskellige trosretninger) igen defineres alene som muslimer - i overensstemmelse med den rådende diskurs omkring "indvandrere", "ude-gruppen" eller de "fremmede".

Nyhed nr. 2 handler om et udvekslingsprogram for flygtninge og unge højskolee-

lever, som for en uge bytter institutioner for at få en fornemmelse af, hvordan det er at leve på et flygtningecenter henholdsvis en højskole. Bemærk at bosnierne ikke omtales som muslimer i denne (positive) kontekst men altid blev omtalt som muslimer, når medierne berettede om *krigshandlinger* (negativ kontekst) i eks-Jugoslavien.

Nyhed nr. 3 handler, som overskriften fortæller, om somaliske flygtninge. Den tematiserer de problemer, der opstår som følge af somaliernes mangelfulde viden om dansk kultur og det danske bureaukrati. Resultatet er, at adskillige kommuner har bedt om ikke at modtage flere af disse flygtninge. Indslaget belyser problemerne gennem interviews med begge parter. De følgende korte citater viser de diametralt modsatte perspektiver, som anlægges af afdelingslederen på en sprogskole (der tilbyder danskundervisning til flygtninge) og en herboende psykiater fra Somalia:

[Psykiateren:] “Da somalierne kom, var der ikke ret mange sagsbehandlere, der anede, hvor Somalia var på verdenskortet”.

[Afdelingslederen:] “Alle flygtninge, der kommer hertil med en fjernkulturel baggrund, har problemer. Somalierne har endnu flere”.

Sammenlign de to perspektiver på “problemet” med overskriften fra nyhedsindslags og I vil opdage:

- 1) Hvis perspektiv journalisten bygger historien på.
- 2) Hvilke kilder der udløser historien. Eller, for at gøre det mere klart, lad mig lave en konstruktion med at bytte roller, dog ikke tilstand, handling eller processen der danner baggrund for nyheden:

Somaliere er nu en af de største flygtningegrupper i Danmark, men kommunerne klarer sig dårligt med at integrere dem. Mange kommunale medarbejdere kan ikke forstå somaliernes baggrund og kultur, og flere kommuner har nu opgivet og bedt om ikke at få flere somaliske flygtninge.

Efter at have bevæget sig frem og tilbage for at vise, hvordan problemet opfattes fra begge sider, afrundes historien, som alene er baseret på korte udtalelser fra forskellige nyhedsaktører, med følgende besked fra studiet:

[Studieværten:] “Aalborg kommune er ikke den eneste, der mener, at den har somaliere nok - mange kommuner beder nu om at få bosniere i stedet for”.

Fordi teksten lige fra begyndelsen til afrundningen af historien bevæger sig fra et bestemt perspektiv (de kommunale myndigheders), virker rangordningen af mennesker legitim og forståelig.

I de fleste etniske nyheder afslører produktionsprocessen den samme tendens: Historierne, som gøres til nyhedsemner, udløses af majoritetsaktørernes handlinger, (præ)definitioner, eller opinion om et eller andet problem, hvor minoritetsmedlemmer omtales i nyhedsteksten som passive aktører - som objekter. Kilder til disse historier, og aktører i nyhedsstrukturer er ofte medlemmer af den administrative, politiske, akademiske og mediemæssige elite. Når medlemmer fra minoriteter endelig inddrages i historien som aktive aktører, er deres rolle hyppigst begrænset til afvisninger af beskyldninger, eller forklaringer og afstandtagen fra negative handlinger og processer på hele gruppens vegne.

Derimod er det sjældent, at medierne (især tv) tager udgangspunkt i de problemer og negative episoder, som medlemmer af etniske minoriteter oplever som almene borgere, forbrugere, forældre, ledige, patienter på sygehusene, klienter i administrative systemer, forretnings- eller ferierejsende på vej ud eller ind af landets grænser, beboere i en specifik kommune eller en ejendom osv.

Nyhed nr. 4 er baseret på et interview med direktøren fra det boligselskab, som har besluttet at informere de ikke-danske beboere i selskabets ejendomme om, at deres mad, deres børn og deres livsstil i almindelighed generer de (hvide) danske beboere. Borgerne fra etniske minoriteter i ejendommen spørges ikke om baggrunden for et sådant drastisk skridt fra boligdirektørens side, og hele historien munder ud i kulinarisk snak mellem journalisten og direktøren om hvidløgsspisning hos danskere.

Disse tre ud af fire nyhedsindslag, som direkte tematiserer etniske relationer og de problemer, der knytter sig til dem, fortalte intet om situationens baggrund i det danske samfunds sociale og kulturelle klima, hvor journalister, kursusledere, selskabsdirektører og kommuner offentligt diskriminerer indvandrede mennesker på baggrund af deres tro, etnicitet, livsstil eller hudfarve. Men de vinkler, der blev fremhævet i nyhedsteksterne, siger i sig selv, hvad journalisterne og redaktørerne fandt interessant, relevant, aktuelt eller vigtigt at dele med offentligheden, når man taler om etniske relationer i samfundet.

14. Racisme og diskrimination

De danske public service-medier tematiserer ikke nyheder om racisme og diskrimination direkte. Hvis det overhovedet nævnes, bliver det præsenteret som et sekundært, mindre vigtigt undertema, og da endog dæmpet gennem gendrivelsesstrategier. F.eks. bliver indvandrerunge ikke nægtet adgang til diskotekerne på grund af racisme, men af hensyn til de øvrige gæsters sikkerhed og for at undgå mulig ballade eller slagsmål. Som foregående gennemgang viste, gælder det samme for racisme og diskrimination inden

for andre livsområder, f.eks. boligforhold, beskæftigelse mm. Kun tydeligt racistiske gruppers handlinger og spektakulære begivenheder som nazisternes demonstrationer, når disse ender i voldelige sammenstød med anti-racistiske grupper, rapporteres regelmæssigt. Anti-racister, hvad enten de er "autonome" eller ofrene for racisme, placeres på den anden side af normalitetslinien som en modpol til racistiske grupper, hvor begge sidestilles som grupper der forstyrrer lov og orden. (Jvf. Löwanders receptionsstudier fra Sverige i kapitel 2).

Begivenheder, hvor indvandrere chikaneres eller angribes, er stort set fraværende i nyhederne, og hvis en sådan begivenhed endelig nævnes, beskrives den som en isoleret, fordømmelsesværdig episode og ikke som et resultat af almindelige konsensus og diskriminerende praksis i samfundet. Den virkelige racisme findes kun i andre lande. I den forbindelse passer den hollandske ekspert Teun van Dijks generelle konklusioner fra hans forskellige undersøgelser såvel som public service-tvs behandling af racisme og antiracisme i Sverige (se Löwander, 1997) nøjagtig til danske sammenhænge. I skrivende stund har de danske tv-nyhedsmedier f.eks. endnu ikke nævnt EUs anti-racisme år (1997) og de dertil knyttede aktiviteter, mens radioen har transmitteret temaudsendelser om racisme. Tidligere har tv-medierne også forholdt sig tavse til forskellige aktiviteter, politiske beslutninger og initiativer (f.eks. af EU og Europarådet, Anker Jørgensens og professor Eva Smiths arbejde her i landet) eller for den sags skyld protester og kampagner mod racisme - hvad enten de var nationale eller på europæisk niveau. Hvad mere er, så fortæller licensfinansierede tv-medier heller ikke om "fremmedhad" som udtrykkes i andre medier. Undtagelsen er dog en reportage i *TV-2* om *Ekstrabladets* seneste fokuserede kampagne i begyndelsen af 1997.

Med denne korte oversigt over den generelle situation, rettes opmærksomheden nu mod de to historier, som er direkte relateret til det juridiske begreb "racisme", og som interessant nok begge er fra DRs *TV-avisen*. Mere interessant er det dog, at en af disse var iscenesat af *TV-Avisen* selv, nemlig indslaget med det interviewede ægtepar, hvis syn på danskerne, *TV-Avisen* siden hen fremstillede som repræsentativt for herboende muslimer. (Se det foregående afsnit om religion).

Få dage efter udsendelsen anmelder en journalist fra *Ekstrabladet* ægteparret for racistiske udtalelser om danskerne og deres kultur. Historien, som bringes på samme kanal, bliver *ikke* mindre interessant af, at *TV-Avisens* nyhedsafdeling ikke anklages for overtrædelse af loven for medvirken til viderebringelse af sådanne udtalelser til offentligheden.

Bemærk at den danske racismeparagraf § 266b forudsætter, at de racistiske ytringer er rettet mod eller udbredt i en bredere offentlighed. I denne sammenhæng burde *TV-*

Avisens nyhedschef og de involverede journalister også være under anklage.

Historien er ydermere interessant af den grund, at den journalist fra den landsdækkende, licensfinansierede tv-kanal, som interviewede det anmeldte ægtepar, aldrig fortalte dem om de mulige konsekvenser af deres medvirken. En klar overtrædelse af de etiske regler, der anbefales af Pressenævnet, som også Danmarks Radio har underskrevet. Pressenævnets presseetiske regler siger bl.a.:

“Andres tillid må ikke misbruges. Der bør vises særligt hensyn over for personer, som ikke kan ventes at være klar over virkningerne af deres udtalelser”.

Denne kategoris andet nyhedsindslag er også en juridisk sag, hvor en “hvid” bokser er blevet anklaget for overtrædelse af racismelovgivningen gennem nedsættende bemærkninger om alle udlændinge, efter drabet på den tidligere omtalte dørmand, Lawal. (Jvf. afsnittet om kriminalitet, vold og politi.). Begge nyheder præsenteres som korte indslag med en gennemsnitlig størrelse på (0,30).

15. Andet/generelt

I denne kategori har jeg placeret 3 historier, der ikke falder ind under de specifikke emnekategorier, som almindeligvis bruges til at analysere nyhedsstrømmen. Historierne præsenteres gennem de oprindelige introducerende bemærkninger eller overskrifter.

1. “De vestlige skønhedsidealere smitter af på indvandrerne. Flere og flere udlændinge får plastiske operationer, for at komme til at ligne os andre”. (*TV-Avisen* 22/10.96, 21:00, størrelsesindeks 1,20).
2. “En del børn af muslimske indvandrere har fundamentalismen som stæded. Vi hører dem sjældent, men på det seneste har de markeret sig voldsomt i forbindelse med Salman Rushdies besøg i Danmark”. (*TV-Avisen* 19/11.96, 21:00, størrelsesindeks 4,00).
3. “Arbejdsformidlingen i Storkøbenhavn går nye veje for at få de unge tyrkere i tale. Baggrunden er, at kun ganske få af dem får en uddannelse, og det er intet mindre end en katastrofe, siger lederen af Arbejdsformidlingens indvandrergruppe, Ulla Skærvæd. Arbejdsformidlingen har derfor bedt de islamiske præster, imamerne, om en håndsækning”. (*Radio-avisen* 8/12.96, 12:00, størrelsesindeks 1,50).

Allerede i indledningen til den første nyhed idealiseres det “vestlige skønhedsideal” som den standard, der hævdes at være populær blandt *flere og flere* udlændinge. [22]

Efter introduktionen fra studiet, gentager reporterens påstanden om, at mange af de mennesker, der opsøger disse klinikker, er udlændinge, som kommer for at få et mere vestligt udseende. Men hvad er da dette vestlige udseende? For at opklare denne gåde for seerne, stiller journalisten klinikens ejer (som er den eneste, der interviewes) følgende spørgsmål:

[Reporteren:] “Hvad er de hyppigste operationer, som indvandrerne får”?

[Kirurgen:] “Det er hårtransplantationer, brystløft, brystreduktioner og fedtsugning. Og jeg glemmer helt at sige næseoperationer; det er fordi vi ikke laver det her på klinikken. Men det er nok, egentlig, den allerhyppigste”.

Hvorvidt disse plastiske operationer kan give en “indvandrer” eller “udlænding” et vesterlandsk udseende er det svært at afgøre på de foreliggende oplysninger, for der findes ikke en målestok til at afgøre det. Indslaget, som i øvrigt oplyser om priserne på de forskellige typer operationer, og oplyser, at visse “asiatiske typer” som “grønlandere” (sic) har fået øjenløftninger, samt at hudlysningsoperationer ikke foretages på denne klinik, afrundes imidlertid med en bemærkning, som gør selve indledningens budskab om, *at flere og flere udlændinge får foretaget plastisk kirurgi for at komme til at ligne os andre*, både tvivlsom og utroværdig. For, som det hedder:

[Studieværten:] ”Antallet af skønhedsoperationer på de private klinikker kendes ikke - *derfor ved man heller ikke, præcis hvor mange indvandrere, der bliver behandlet*”.

Det vil sige, at selv om ingen ved, *hvor mange*, der bliver opereret for at få blå øjne, lys hud eller blond hår, og selv om ikke en eneste patient er blevet spurgt, hvorfor vedkommende fik foretaget den pågældende operation, så er journalisten stadig i stand til at fastslå, at “udlændingene” opsøger disse klinikker for at komme til at se ud som “os”, og at tendensen er stigende. Bemærk endvidere, at i journalisternes repræsentation i diskursen om *udlændinge*, er en udlænding et “farvet/sort” menneske eller en person, der ikke tilhører den “hvide og vesteuropæiske race”. (se endvidere O’Connors bemærkning om nyhedsindslaget, som han gengiver i fuld udstrækning i denne bog, i kapitel 4).

Endelig bør der bemærkes, at journalisten lod plastik-kirurgen komme med den udokumenterede påstand, (der reproducerer fordomme om “indvandrer-mænd”) at i modsætning til vestlige kvinder, der får lavet disse operationer for selv at få en følelse af velvære, får “indvandrerkvinder” lavet disse operationer under pres fra deres mænd.

Nyhed nr. 2 er en tilsvarende *konstruktion* af en virkelighed, som ikke er dokumen-

teret i nyhedsindslaget. Det er en frygtgenererende eller angstfremkaldende historie om fundamentalisme.

Indslaget begynder med den oplysning, at der blandt unge indvandrere findes en række fundamentalister, som på det seneste har manifesteret sig voldsomt.

Forhistorien, påskuddet for indslaget, er, at 4-5 unge mænd, som ville protestere mod Salman Rushdies besøg, blev pågrebet allerede langt fra den bygning, hvor Rushdie skulle overrækkes en pris. Politiet fandt imidlertid ikke noget i deres besiddelse, som kunne udgøre en trussel mod andres sikkerhed. Dette er altså, hvad pressen omtalte som de unge *fundamentalister* og deres *voldsomme manifestation*.

De to unge bliver på tv præsenteret som medlemmer af det uspecificerede antal fundamentalister, der mener, at Rushdie har såret deres følelser, og de bakker op om Khomeinis "fatwa". De udtrykker deres frustration over ikke at blive respekteret i samfundet.

Efter indslaget med de redigerede uddrag af deres udtalelser bliver to andre personer interviewet i studiet: En professor i islam Jørgen Bæk-Simonsen som afviser, at disse unge mænd i sig selv er farlige, selv om han mener, at de også burde respektere andres ytringsfrihed, samt en tolk, Naser Khader, der også er forfatteren til den tidligere omtalte bog: "Ære og skam: det islamiske familie- og livsmønster". Han præsenteres som konsulent. Han bekræfter, at disse knægte i sig selv blot er naive og uvidende, men efterlader det indtryk, at man bør frygte deres ideologiske bagmænd i Mellemøsten. Journalisten stiller ham ikke de typiske journalistiske spørgsmål: *Hvor, hvordan og under hvilke omstændigheder, samt farlige for hvem og hvorfor* i Danmark.

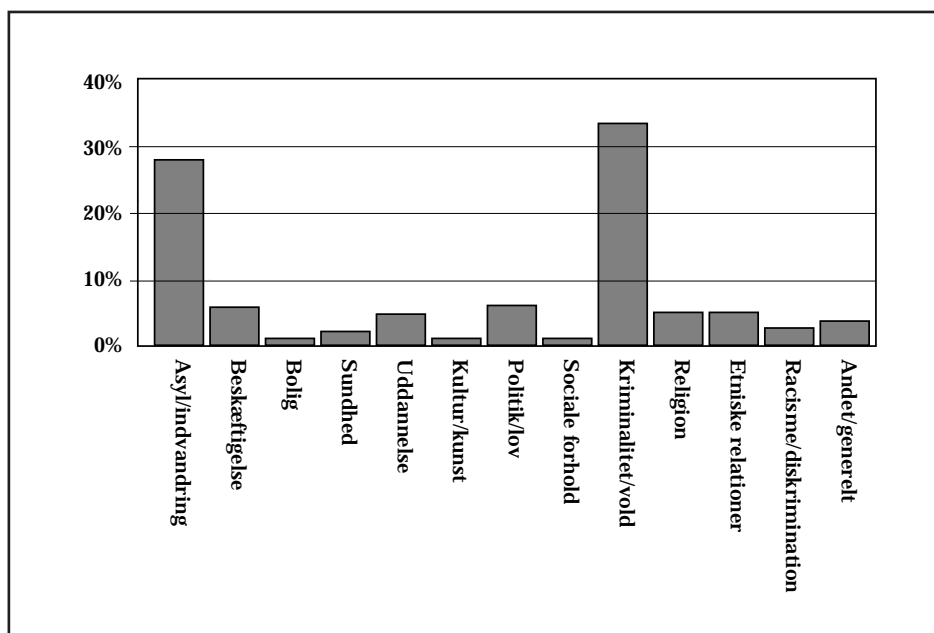
Den udokumenterede sammenkobling mellem den farlige islam i udlandet og den muslimske tilstedeværelse i Europa, som den franske forskningschef Bourdan (1995) fandt var underforstået i europæisk tv, blev således også fuldbragt i licensfinansierede danske medier.

Temaet for den tredje nyhed er, at Arbejdsformidlingen har bedt de tyrkiske præster om at råde de unge tyrkere til at tage en uddannelse og fortælle dem, at det er vigtigt at arbejde i stedet for at leve af sociale ydelser. Selv om nyhedsteksten er en fair beretning om en hændelse (at AF beder præsterne om at råde unge) bekræfter den alligevel den stærke myte, at muslimer og deres unge er under indflydelse af deres religiøse imamer. Og på den anden side bekræfter selve hændelsen, at også en statslig institution handler ud fra den konsensuelle viden, som hovedsageligt konstrueres gennem mediediskursen om minoriteter.

3.3. Sammenfatning

Den foregående gennemgang af de licensfinansierede mediers nyhedsstrøm, sammenlignet med tilsvarende europæiske undersøgelser viser, at også herhjemme bliver minoriteter omtalt i forbindelse med nogle få stereotype temaer og emner. Vold og kriminalitet topper historierne, efterfulgt af indvandring og asyl. Den indholdsanalytiske kategorisering af nyhedsstrømmen, grafisk set, giver følgende billede af den etniske situation i samfundet:

Figur 3.1. Hovedtemaer i nyhedsstrømmen. (N=82)

Public service-nyheder (9.9.-9.12.1996)

Som det fremgår af figuren, formidler public service-medierne ikke den side af virkeligheden, hvor minoriteterne selv oplever eksklusion fra samfundslivet og forskelsbehandling i hverdagslivet, eller de forskningsresultater, som dokumenterer dette forhold. (Jvf. figur 3.1 og tabel 3.2.1.).

Fra en diskursanalytisk tilgangsvinkel er der en hel del konklusioner at drage fra de 82 historier, der blev formidlet i perioden. De repræsentationer af etniske minoriteter,

som forekommer i disse tekster, og de identiteter som tildeles i nyhedsdiskursen, bevidner, at i public-service mediernes praksis, betegnes indvandrede (licensbetalende) medlemmer af samfundet som "de fremmede" - i "os og dem" - vendinger. De sproglige formuleringer og stilen i nyhedsformidlingen (f.eks. måden, hvorpå man adresserer lytterne/seerne) viser, at journalisterne på public-service-kanalerne, især i tv, kun kommunikerer med de "hvide" danske lyttere og seere. En række overskrifter såvel som nyhedernes semantiske strukturer bevidner, at man ikke taler med den øvrige del af befolkningen, men ofte kun *om* dem i nyhedsformidlingen. Stilen forstærker minoriteters identitet og position i samfundet som en "udenforstående gruppe", der ikke tilhører det danske samfund.

Fremmedhed og socio-kulturel afstand i nyhedsdiskursen konstrueres, efter hvilket land man er udvandret fra og til dels hvilken tro vedkommende indvandrer (formodentligt) har. Disse "identiteter" og dermed "sociale positioner" i samfundet konstrueres diskursivt - efter nyhedens kontekst. Den samme identitet kan fremhæves i en negativ kontekst og kan lige så godt nedtones i en anden sammenhæng. (Jvf. Lawals identitet versus unge af krigsflygtninge; at indvandrere omtales som muslimer i negative sammenhænge; at "afrikaner" bruges i betydningen "sort" i forbindelse med HIV-reportage; udlændinge præsenteres som ikke-hvide i modsætning til vesteuropæere i forbindelse med plastikkirurgi; bosnere som muslimer i krig, men som bosniske flygtninge i forbindelse med udveksling med en højskole mm.).

Racisme og diskrimination som et socialt fænomen eller praksis eksisterer ikke i nyhedsdiskursen. Racisme er kun blevet nævnt i forbindelse med et par juridiske sager. Derimod er positiv selv-præsentation eller, hvad Roger Fowler (1996) har kaldt, et *homocentric* syn på virkeligheden, et karakteristisk træk i nyhedsdiskursen. Disse positive selv-præsentationer foretages både af mediernes egne redaktionelle produktioner (jvf. f.eks. tamilske kvinders udvisning; indvandrere vil ligne "os" gennem plastikkirurgi) og formidles ukritisk og ujournalistisk, når andre majoritetsmedlemmer, især eliten, kommer med unuancerede og udokumenterede udtalelser om minoritetsmedlemmer. (Jvf. politichefs kommentarer om manglende respekt for menneskeliv i andre kulturer; socialministerens bemærkninger om hjemsendelse af "kriminelle unge").

Historier om kriminalitet og vold blandt indvandrere, flygtninge og deres unge blev ikke formidlet som hændelser og episoder, der udsprang af eksisterende socioøkonomiske forhold (f.eks. diskrimination på offentlige steder mod de "farvede" unge, ledighed, mobning i hverdagslivet på gader og i skoler, konstante påmindelser i mediesproget om at de er "fremmede" eller "andengenerationsindvandrere") eller af

den psykosociale tilstand blandt en del krigsflygtninge og deres efterkommere. De semantiske strukturer, retorikken og stilen, kildepræferencer og vilkårlige fremhævelser af nationale, religiøse og andre tilskrevne identiteter af de implicerede i negative hændelser er med til at opretholde en social distance mellem landets oprindelige befolkning og etniske minoriteter. I denne sammenhæng blev herfødte "farvede" unge og børn og unge af krigsflygtninge af journalisterne konstitueret i én fælles repræsentation: "Andengenerations indvandrere". Og udtrykket "vold" fik en ny betydning efter, at det blev sammenkædet med indvandring i "indvandrevold".

Selv om et par unge fra minoriteterne fik lov til at sige deres mening om volds-episoder, blev deres opinion og oplevelser af virkeligheden straks nedtonet enten i det samme indslag (jvf. "afstand"- og "tvivl"-strategi) eller i de efterfølgende udsendelser, med en ændring af vinkler og kilder.

Kvinder fra de etniske minoriteter eksisterer stor set ikke i den medieformidlede virkelighed, der handler om minoriteter, medmindre de er i offerets rolle. Når der blev talt om dem, var det enten et par historier om to udvisningstruede asylsøgere, hvor 'skurken' er myndighederne. Eller de blev nævnt i et par indslag som under-temaer af andre historier, hvor 'skurken' er deres mænd. Et enkelt indslag handlede dog om et seminar, hvor tørklædebærende kvinder "gør op med vores fordomme om dem". Ligeledes kan det noteres, at minoritetsmedlemmers deltagelse i kulturelle og andre kreative aktiviteter, slet ikke blev fundet 'nyhedsværdige' af public service-medierne. Og det på trods af, at København i undersøgelsesperioden var, som *kulturby 1996*, præget af multietniske, kunstneriske aktiviteter af forskellig art.

Som den sproglige konstruktion: De "andre"; de "fremmede" og de, hvis tilstedeværelse i samfundet angiveligt gav problemer - og dermed anledning til nyhedsindslag - fokuserede public-service medierne allermest på de indvandrere, som betragtes som muslimer. (Jvf. tabel 3.2.4.). Andre minoriteter blev nævnt med deres nationale identitet alene eller med insinuationer til deres hudfarve. Og når den religiøse identitet i konflikt- og problem konteksten ikke blev nævnt, var fokus hovedsageligt rettet mod de samfundsmedlemmer, som har deres baggrund i muslimske lande. (Jvf. Tabel 3.2.5.)

I nogle tekster blev begrebet indvandrer eksklusivt forbeholdt muslimer som repræsentanter for de "fremmede" i opposition til "borgerne" i samfundet, og i et enkelt indslag blev de indfødte danske, 'hvide' muslimer ekskluderet fra definitionen på en dansker.

De ovenfor nævnte karakteristika ved etniske nyheder, og analysen af temaet og emnerne i det foregående, bevidner endvidere, at der ikke er nogle faste principper

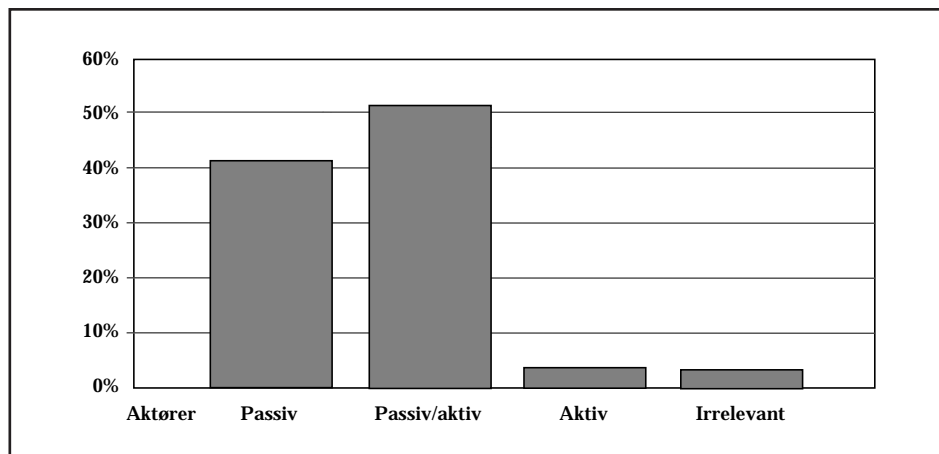
bag ved selektionen af historier om de etniske minoriteter. (Jvf. selektionskriterierne). De etniske nyheder i public service-kanalerne vælges ofte uden vægning i forhold til andre samfundsrelevante begivenheder og de strukturer og processer, som vedrører etniske forhold i samfundet.

En række af tv-nyhedernes indslag opfylder næppe de kriterier som understreges i public-service stationernes programpolitik og i den almene journalistiske etik (f.eks. alsidighed, aktualitet og samfundsrelevans, kildekritik osv.). Det forekommer, at selektionen af disse næsten pseudo-nyheder er baseret på de allerede gældende stereotyper om "dem" og "os". Med andre ord, historierne blev gjort til nyheder, fordi de påny kaster lys over ideologisk konstruerede repræsentationer om "os" og "de andre". Det betyder, at licensfinansierede medier, især tv, er medvirkende til reproduktionen af fordomsfuld diskurs om etniske minoriteter på en "snigende" subtil måde.

Historier om "unge fundamentalister", "muslimers fordomme mod danskere", en række indslag om en enkelt tamilsk kvindes udvisning, "flere og flere indvandrere vil ligne os", "AF i København henvender sig til tyrkiske imamer", er gode eksempler på stereotypers indflydelse på selektionen af disse indslag. [23]

Af hensyn til kilder og anvendelsen af aktive aktører i nyhedsproduktionen, blev medlemmer fra de etniske minoriteter kun brugt som selvstændige aktører i tre historier om etniske affærer. I de fleste historier var det medlemmer af majoriteten, der definerede den etniske situation, eller gav deres mening til kende om etniske forhold i forskellige sammenhænge. Se figuren nedenunder.

Figur. 3.2. Minoritetsmedlemmer som aktive og passive nyhedsaktører (N=82)

Det er interessant, at når minoritetsmedlemmer blev brugt som aktive aktører, (se søjle 2 fra venstre) var deres rolle i de fleste historier defensiv, idet de skulle forsvare sig mod forskellige slags beskyldninger imod sig selv eller som værende repræsentanter for de etniske minoriteter.

Den overordnede nyhedsdiskurs i samtlige tekster, hvad enten det var en journalistisk tekst eller citater fra de foretrukne kilder i nyhedernes struktur (som kommentarer, nye oplysninger og evaluering af situationen) kan beskrives kort som følger:

- Tilstedeværelsen af etniske minoriteter i samfundet giver mange slags problemer for det danske samfund og dets institutioner. (F.eks. på boligmarkedet, i uddannelsessystemet, i byernes nattelev osv).

- De unge "andengenerations indvandrere" er en trussel mod lov, orden og sikkerhed for borgerne og selve systemet er magtesløst over for deres vold og kriminalitet. Den indbyggede logik bag denne påstand er, at de er indvandrere, og at de ikke er integrerede.

- Vores systemer og samfundsinstitutioner, vores kultur, vores folk og vores nation er tolerant og human i modsætning til deres kultur, deres syn på kvinders ret og menneskeliv, deres primitive livsstil og intolerante tro og deres skikke.

- De skal hurtigst muligt blive som "os"; og det vil være godt for dem, hvis de opgiver deres kultur og lærer danske normer, det danske sprog og opfører sig som danskere. [24]

Derimod, var der ikke et eneste nyhedsindslag eller en reportage i de 3 måneder, undersøgelsen dækker, der kastede et positivt lys over tilstedeværelsen af indvandrede minoriteter, f.eks., deres bidrag til den danske økonomi før strukturændringerne i industrien, eller i dag hvor de også er med til at holde samfundets hjul i gang.

På baggrund af det foregående, og under forudsætning af, at det samme mønster i nyhedsstrømmen gentager sig kvartal efter kvartal, kan man konkludere, at de licensfinansierede medier - set under et - er med til at reproducere en etnisk diskurs, hvor minoriteter først og fremmest omtales ud fra et konfliktaspekt. Det er ret sjældent, at man taler om etniske minoriteter i public-service medierne og hyppigheden af omtalen er ret uregelmæssig. Men når der tales om dem, er konteksten næsten altid negativ og omtalen begrænser sig til stereotype temaer og emner. Fokus er typisk rettet mod nogle bestemte grupper af indvandrede befolkninger (visse nationale eller etniske grupper er fuldstændig "fredet" i nyhedsstrømmen) hvori konstruerede identiteter og "de andres" kultur spiller større rolle for den etniske rangordning og forskelsbehandling i mediediskursen end spørgsmålet om "biologisk" race.

NOTER

1. Metoden kaldes "traditionel", for som McQuail (1992) har bemærket: "Dette er den ældste, mest centrale og mest almindeligt brugte analysemetode". Dens brug rækker tilbage til århundredets begyndelse. Berelsen (1952), som yderligere har raffineret metoden til anvendelse i kommunikationsforskning, definerede metoden som en undersøgelsesteknik til objektiv, systematisk og kvantitativ beskrivelse af kommunikationens manifeste indhold.
Se endvidere Hjarvard (1995: 25-53).
2. Om dette se f.eks. en række teoretisk og empirisk orienterede artikler i Højbjerg, Lennard (red) (1994): *Reception af levende billeder*, og Bennett, Tony (1984): *Media, 'reality', signification*.
3. I vores kvalitative undersøgelse har de fleste respondenter bekræftet, at deres primære kilde til information om den etniske situation er mediernes historier. Forskellige Gallup-undersøgelser bekræfter også dette forhold. Tøgeby & Cassholt (1995) har vist, at omkring 80% af befolkningen ingen daglig eller ugentlig kontakt har med, hvad der almindeligvis opfattes som etniske minoriteter. (Adspurgt havde de imidlertid en mening om dem).
4. Mellem september og november 1996 har f.eks. 304 asylansøgere forladt landet enten frivilligt eller med politisk eskorte, efter at være blevet nægtet politisk asyl. (*Nyhedsbrev om Danmarks Udlændinge* nr. 67, 10/2.1997).
5. "Den negative tematisering af minoriteterne modsvarer i mange pressehistorier af to negative roller blandt landets indfødte befolkning: For det første diskuteres de ansvarlige myndigheder (justitsministeren, domstolene eller politiet) sommetider kritisk, når de planlægger at udvise (eller allerede har udvist) en sympatisk udlænding - typisk et barn eller en moder med børn. Denne type historie er et glimrende almenmenneskeligt emne, som indirekte viser pressens positive holdning til minoritetsgrupperne. Med andre ord: Fokus er, i overensstemmelse med de dominerende journalistiske værdier, sat på isolerede hændelser. Sevfølgelig stiller pressen *ikke* systematisk spørgsmål ved en stram indvandringspolitik og dennes håndhævelse af grænsepolitiet". (van Dijk, 1988: 80).
Den anden tematisering er diskrimination mod minoriteter begået af enkeltindivider, ifølge van Dijk. (Ibid.)
6. Se f.eks. (Schierup, 1993); (Hansen, 1992); (Ottesen, 1993); (Würtz-Sørensen, 1990); samt *Dansk Presse* nr. 4, april 1994, s. 18-21; *Journalisten* nr. 5, marts 1994 og nr. 1, januar 1996, *SOS mod Racisme*, Nyhedsbrev nr. 49, november 1995, *Samspil* nr. 5:3 1990, *Spectrum* nr. 2, januar 1994.
7. Se f.eks. (Schierup, 1993) og en kritisk journalistisk reportage af afdøde journalist Nils Ufer (1988). Om boligsituationen og bosættelsesmønstre i almindelighed, se Hjarnø (1996). Se også Clausen (1996): *Pressen og de etniske minoriteter* om mediernes rolle i konstruktionen af begrebet "ghettoer". Denne rapport blev bestilt af Medieudvalget, men blev udeladt i den endelige rapport (*Betænkning om medierne i demokratiet*, nr. 1320, Medieudvalget, 1996), som blev fremlagt for statsministeren.
8. Cf. Castles, S et al. (1984).
9. Der er ikke foretaget ret mange undersøgelser på dette område, men se f.eks. Klebak & Horst (1977, 1978). Se endvidere en Ph.D. afhandling af Lise Dyhr (1996) for en nyere litteraturoversigt. Der findes også en værdifuld artikelsamling om den psykologiske helbredstilstand blandt indvandrere og flygtninge i en særudgave af *Udspil*, årgang 5, nr. 1, april 1997.

10. En tilsvarende vinkel blev demonstreret i tv-nyhederne, da politiet på Vesterbro i København eftersøgte pushere, hvoraf nogle var mørkhudede. Tv-journalisterne ulejligede sig ikke med at interviewe minoritetsmedlemmer, som ellers udgør en betragtelig del af det pågældende områdes beboere, for at undersøge om narko-problemerne også var et problem for dem eller deres børn. I stedet tegnede journalisterne et billede af de "farvede" som årsagen til problemet. Se også Clausen (1996) op.cit. og O'Connors bemærkninger i kapitel 4.
11. "Den meste almindelige journalistiske induktive tænkning går ud på, hvad logikere sommetider kalder 'induktion gennem simpel optælling'. Det er den idé, at hvis iagttagne genstande eller mennesker af en slags besidder visse egenskaber, så besidder alle genstande eller mennesker af denne slags disse egenskaber". (I Manoff & Schudson, 1986:64-65).
12. Dette er neologisme fra DR-TV's nyhedsafdeling. I sin helhed lyder sætningen således: "Politet og Odense kommune har tilsammen afsat 8 fuldtidsansatte, der kun har den ene opgave at forhindre *indvandrevolden* i at blive større". (TV-Avisen 26/11. 96, 21:00).
13. Om disse etiske koder og anbefalinger, se f.eks. (Singh & Morris, 1996); (Kolehmainen & Pietiläinen, 1995): og Europarådets rapport: *Migration, ethnic minorities and media*, Doc.7322, juni 1995.
14. For nogle empiriske eksempler på straming af loven om voldskriminalitet, se Tonboe, J.C. (1997).
15. Den amerikanske medieforsker David Altheide har bemærket, at en vigtig funktion af frygt-genererende nyheder er, at de fremkalder reaktioner, som vil reducere (årsagen til) angsten, og at disse reaktioner ofte resulterer i indblanding fra statsmagten. (Altheide, 1996:69). Vi ser en tilsvarende tendens herhjemme, hvilket professor Tonboe redegør for i sin artikel (note 14 ovenfor). I forhold til andre områder er mediernes indflydelse på statslig indblanding i lovgivning på udlændingeområdet ret markant i Danmark. Det fremgår også af Togeby & Gaasholts undersøgelse (1995).
16. Først og fremmest er det parlamenterne, der er arena for den nationalistiske retorik. Stolthed, selvforherligelse, positiv sammenligning af sig selv med andre lande og lignende former for selv fremhævelse er almindelige træk i den politiske diskurs. Særligt under debatter om immigration og etniske forhold generelt, synes det vigtigt at vise, at Vores parti, Vores land, Vores folk er menneskeligt, godgørende, gæstfrit, tolerant og moderne. (van Dijk, 1993a: 72).
17. Kriminalstof er selvfølgelig i sig selv negative nyheder. Men mange andre historier i pressen vælges også i overensstemmelse med gældende nyhedsværdier, som præmierer negativitet. (Galtung & Ruge, 1973). "Det negative af det negative" ved etniske nyheder referer til måden, disse nyheder præsenteres på sammenlignet med andre "normale" negative nyheder. Se mere om dette i van Dijk (1991).
18. Vedrørende den danske situation, se f.eks. Olesen & Dindler (1988); Hussain, M. (1993) samt O'Connors afsnit om islam i denne bog.
19. "Pressen foretager ikke en kritisk granskning af de privilegerede kulturelle opfattelser. Tag f.eks. dækningen af religion. Selv om de grundlæggende overbevisninger i de store traditionelle religioner i Amerika - den jødiske, protestantiske og katolske - alle kommer til kort over for den moderne videnskab, undgår den amerikanske presse enhver kritisk diskussion af deres doktriner. Aviserne dækker emner omkring religionsfrihed, men dækning af eller debat om religionernes læresætninger er sjældne, medmindre det drejer sig om "kulter" ... aviserne nævner dårligt nok organiserede ateisters aktiviteter .. Visse emner er tabu for den daglige presse. De er tabu, fordi det er redaktørens eller læsernes religion. Samme regel gælder sjældent for religioner uden stærk repræsentation i den amerikanske presse". (I Manoff & Schudson, 1986: 57-78).
Om dækningen af islam og de muslimske nationer i de vestlige medier generelt, se envidere Said, E. (1988).

20. Jørgen S. Nielsen (leder af Centre for Christian-Muslim Relations, Sally Oak College) som er en anerkendt dansk ekspert i islam, skriver om denne bog, at bogens titel *Ære og Skam: det islamiske familie- og livsmønster - fra undfangelse til grav*, (Khader, 1996) er vildledende, og at den i stedet burde have heddet "Een slags muslimsk familie- og livsmønster". Nielsen anfører, at de traditionelle livsmønstre, som Khader tilskriver hele den islamiske verden, for det første nemt kan findes blandt Syriens kristne, og at de desuden den dag i dag er karakteristiske for det sydlige Italien og Grækenland, hvor modernitet endnu ikke har erstattet traditionerne. For det andet gælder det, som Khader skriver om muslimer, ikke for en række kulturelle traditioner som f.eks. indiske eller pakistanske. *Samspil* nr 8:13, 1996, s.18.
21. Disse identiteter bruges forskelligt afhængig af konteksten: I nyhed nr. 1 i dette afsnit blev et ældre ægtepar, som i et interview på DR-TV's nyheder havde udtrykt fordomme om danskere, præsenteret som muslimer. En dagbladsjournalist anmeldte dem siden til politiet for overtrædelse af racismeparagraffen § 266b. Den samme nyhedskanal bragte historien om anmeldelsen, men ægteparret blev denne gang omtalt som jordanere. (Se under Racisme senere i dette kapitel).
22. En medarbejder på Dokumentation- og Rådgivningscenter mod Racediskrimination (DRC) har fortalt, at han har kendskab til nogle få unge fra etniske minoriteter, der har fået foretaget den slags operationer. Sigtet hermed var dog angiveligt at undgå diskrimination i hverdagslivet. (Fouday Kamara, personlig kommunikation, 1997).
23. Se mere om stereotype repræsentationers påvirkning af nyhedsseleksion i Roger Fowlers kapitel *The social construction of news* i Fowler (1996:10-24).
24. Samtlige nyhedstekster vil være tilgængelige i biblioteket på Sociologisk Institut, Københavns Universitet, til brug for forskere og studerende.

Del - II

Kapitel 4

“DEN MODERNE TIDS FRÅDENDE MEDIEPOLITISKE HAV”

(Statsminister Poul Nyrup Rasmussen d. 29/12.1996)

4.1 Indledning

“The press, Watson,” sagde Sherlock Holmes i Arthur Conan Doyles *The Adventure of the six Napoleons* “is a most valuable institution, if you only know how to use it”.

Pressen er med rette blevet kaldt den 4. statsmagt. I sin bog *“Statskup - en praktisk håndbog”* skrev Edward Luttwak (s. 118), at noget af det vigtigste, kupmagerne skal sikre sig, er kontrol over medierne:

“Kontrollen over den strøm af efterretninger, der udgår fra det politiske centrum, vil være vort vigtigste våben, når vi skal fastslå vor autoritet efter kuppet. Erobringen af de vigtigste midler til massekommunikation vil følgelig blive en opgave af afgørende betydning. Én omend også kun én af årsagerne til, at den græske konges modkup i 1967 mislykkedes var hans manglende mulighed for at have forbindelse med masserne, både bogstaveligt talt og på anden måde. Da Radio Larissa udsendte kongens budskaber, nåede disse kun til en brøkdelen af befolkningen, for senderen var svag og bølgelængden usædvanlig; i stedet for autoritetens rungende stemme antog erklæringen form af en spagfærdig appel om hjælp. Vi må ikke begå lignende fejl”.

Jernhård kontrol med medierne kendetegner i øvrigt alle diktaturer. Noget, som Serbiens Radovan Mladic på det seneste har håndhævet ved at forbyde medierne at bringe nyhederne om de omfattende anti-regeringsdemonstrationer, medmindre

demonstranterne blev betegnet som “forbrydere” og “terrorister”. De uafhængige medier, der trodsede forbudet, blev lukket.

Kontrollen består således af to led: Det, som kommer ud; og det, der ikke kommer videre.

Det ville være skønt, hvis vi med nærværende undersøgelse havde kunnet slå fast, hvilke kriterier der er bestemmende for, om nyhedsredaktionen vælger den ene “nyhed”, mens den anden forbigås. Men nogen tydelig konklusion har vi ikke kunnet drage, og de konklusioner, som vi i denne forbindelse drager, står helt klart for vores egen regning.

Faren ved stats- eller politisk kontrollerede medier er åbenbare for enhver, og en fri, uafhængig presse er uden diskussion et ubetinget gode. Derved er imidlertid ikke sagt, at alt, hvad den frie presse bringer, er ubetinget godt. Kontrol af information finder også sted her. Både angående det, der bringes, og det, der undlades.

Dette illustreres måske bedst ved sloganet for en stor amerikansk avis, der på forsiden praler med, at den bringer “all the news that’s fit to print”. (Alle de nyheder, der findes passende at bringe på tryk). Bag dette smukke slagord ligger der et moralsk, et politisk og ikke mindst et kommercielt element.

Disse tre elementer - det moralske, politiske og kommercielle - giver samtidig en meget passende definition af “politisk korrekthed” i klassisk forstand. Nemlig *hensynet til flertallet*.

Det vil sige, at der udover et valg/fravalg af den strøm af nyheder, det sker både herhjemme og rundt om i verden, tillige i allerhøjeste grad er et spørgsmål om, *måden* medierne formidler nyheder på.

Problemet med nyhedsdækning ligger i definitionen: En situation, det være sig i Zaire eller på Nørrebro og for den sags skyld massefyringer på “Riget” eller Danmarks Radio, kan ulme i årevis, uden at det har mediernes interesse. Som udgangspunkt er der først en “nyhed”, når det går galt. [1] Derfor spiller virkningerne en større rolle end årsagerne. Sidstnævnte kommer dråbevis og sporadisk frem, mens virkningerne præger debatten.

Sprogbruget spiller selvfølgelig også en rolle. Som sprog er flest, indeholder også det danske sprog en række udtryk, der direkte er ukorrekte. F.eks. den daglige melding i vejrudsigterne, om hvornår solen går op og solen går ned. Solen går ingen steder, men desuagtet bruger vi denne talemåde, som om Galilei aldrig har levet, og der heller ikke er andre, der har påvist, at jorden drejer rundt om solen. Men sådanne små uklarheder er da til at leve med. [2]

Andre udtryk er knap så uskadelige, men lige så forankrede: F.eks. brugen af

udtrykket "den vestlige verden", hvilket rent faktisk forudsætter, at jorden er flad.

Historikeren Uffe Østergaard har i bogen "*Europas ansigter*" endog fremhævet, at det er en sandhed med modifikationer, når man regner Danmark til "Norden". Regnet fra Europas sydspids til Nordkap ligger Danmark i realiteten i Central-europa.

Helt galt bliver det, når medierne kaster sig over "indvandrere", som i øvrigt først hed fremmedarbejdere og dernæst gæstarbejdere. Betegnelsen passer som "fod i handske" på de mennesker, der i 2. og 3. slægtled er født her. Noget som mange vrede læsere bør skrive sig bag øret, når de kræver, at "indvandrere" skal skrubbe hjem, hvor de kom fra.

Men mediernes *vi-og-de* sprogbrug danner grobund for, at sådan en holdning kan trives.

I U.S.A. betyder hensyn til flertallet, at alle de nyheder, der findes passende at bringe på tryk, rettes mod hvide, mandlige, angelsaksiske protestanter. Dvs. når man læser eller hører om en "amerikaner", er det en hvid, mandlig angelsaksisk protestant, det drejer sig om.[3]

Dette samme gør sig gældende herhjemme, hvor en "dansker" betyder et hvidt, nordisk, mandligt medlem af Folkekirken.

Når udtrykket "politisk korrekthed" er blevet et skældsord skyldes det et nyt element, som den frie presse føler sig stødt over. Nemlig *hensynet til mindretallene*

Denne form for politisk korrekthed har fået adskillige journalister til at gå helt i baglås, idet de taler om censur og sindelagskontrol. Mange af de selv samme journalister har kæmpet med næb og kløer mod den klassiske form for politisk korrekthed, men det ændrer ikke ved den kendsgerning, at hensynet til flertallet - i form af læser- og seertal - stadig er det styrende element. Selv om det i det daglige betyder en gradbøjning af begrebet ytringsfrihed, idet dette hensyn måske kan betegnes som *økonomisk korrekthed*.

Medmindre vi ønsker os aviser af samme størrelse som Londons telefonbøger og døgnlange tv-aviser, er det klart, at nyheder må forkortes og bearbejdes; ligesom mange nyheder må skæres fra. Men netop derfor er det vigtigt at holde et kritisk øje med den frie presse. Eller med andre ord: Man må holde øje med sin vagthund.

Torben Retbøll har i bogen "*Massemedier og menneskerettigheder*" draget nogle meget slående eksempler frem på, hvor *sektiv* den frie presse er, når det drejer sig om rollen som vagthund, og hvordan nogle helt åbenlyse krænkelser har været forbigået i næsten total tavshed (f.eks. Marokkos invasion af Vestsahara; Indonesiens besættelse af Østtimor). Samtidig har Retbøll (s. 22f) udviklet tre principper, som er

afgørende for, hvorvidt en nyhed er værd at bringe: (1) forretning, (2) fjendebilleder og (3) alarmklokke:

- (1) For det første er medierne en forretning, der lever af at sælge nyheder eller informationer...Derfor prioriterer de sensationer og brændpunkter højt, og det betyder, at man kan være temmelig sikker på, at jordskælv, naturkatastrofer, ulykker og statskup bliver dækket, uanset hvor i verden de forekommer. Men det er lige så sikkert, at interessen for sådanne begivenheder ikke kan fastholdes ret længe, og at dækningen som regel bliver temmelig kortvarig (medmindre andre faktorer kommer ind i billedet).
- (2) For det andet dyrker medierne fjendebilleder. Man opfinder en ydre fjende for at skabe det indre sammenhold.
- (3) For det tredje fungerer medierne som en alarmklokke for den vestlige elite.

Mens langt de fleste - trods alt - er enige om den frie presses nødvendighed, dyder og muligheder, er der ingen, der holder sig tilbage for at kritisere den.

Alle skyder på pressen, samtidig med, at alle forsøger at udnytte pressen til at skyde på andre. Tidligere på året (1996) angreb f.eks. tidligere skatteminister Ole Stavad (S) pressen for at være skyld i hans fald. Men fremfor nogen har netop Socialdemokratiet for vane at køre deres interne debatter i pressen. Ligesom visse socialdemokrater åbenbart har hørt alarmklokkerne ringe og har været særdeles flittige, når det drejer sig om at styrte hen til pressen for at lufte deres egne personlige synspunkter angående de etniske minoriteter.

Sådan var det eksempelvis i sommeren 1996, hvor Annemarie Meldgaard (S) udnyttede den søde agurketid til at angribe de etniske minoriteters lovfæstede ret til at få modersmålsundervisning. (F.eks. 19/7 i Det fri Aktuelt).

I "Her og nu" i TV2 har direktør Hans Skov Christensen, Dansk Arbejdsgiverforening, efter sigende angrebet pressen for ikke at bringe nok erhvervsstof, mens en række kulturpersonligheder rettede et frontalt angreb mod *Politiken* for at have lanceret et særskilt erhvervstillæg. Og i et telegram fra Ritzaus Bureau d. 2/11.1996 har indenrigsminister Birte Weiss (S) beskyldt pressen for at drive "hetz" og for at bringe "fordrejede oplysninger" i sagen omkring udvisningen af Citra Rajendram. Et synspunkt, Weiss uddybede i et debatindlæg i *Politiken* d. 9/11.1996, hvor hun anklagede pressen for at undergrave den almindelige retssikkerhed i Citra-sagen.

Samtidig med, at politikere [4] angriber pressen, ved de alle, at deres succes ikke mindst afhænger af at bevare et godt forhold til den frie presse i håb om at få et godt

image. Ligesom de for alt i verden vil undgå at give det indtryk, at de vil forsøge at lægge politisk pres på pressen. D. 29/12.1996 illustrerede statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) dette på fortræffelig vis i et interview i *Berlingske Tidende*: "Kaptajn Nyrup og det frådende mediehav". Sagt på en anden måde betyder dette, at man i det politiske liv ikke kan komme nogen vegne *alene* med god pressedækning, mens man omvendt heller ikke kan komme nogen vegne uden.

"Man kan sige, at den rolle som debatformidler (som pressen har - to'c), kommer under pres i disse år, fordi de andre krav er så stærke som de er. De enkelte journalister er jo også under et kolossalt pres. Tempoet er skruet kolossalt op, og der er mange penge på højkant. Det er overlevelseskrafter, vi har med at gøre - krafter, som er langt mere dynamiske end for ti år siden. Det skal man selvfølgelig forstå som politiker. Men derfor håber jeg alligevel, at vi i den moderne tids frådende mediepolitiske hav kan fastholde nogle tømmerflåder, hvor debatten kan udfolde sig".

Hensigten med nærværende rapport er at undersøge, hvordan de etniske minoriteter behandles i medierne. Herunder de synlige virkninger af denne dækning. Enten i form af lovgivning eller i læsernes reaktioner. Udgangspunktet er altså, hvordan politikere og læsere påvirkes af pressen. Men det omvendte er lige så interessant, bare mindre håndgribeligt. Og der kan i denne forbindelse let ske en forveksling af årsag og virkning. Forstået på den måde, at den historie, som i sidste ende mundet ud i lovgivning, meget vel kan være opstået på grund af en veltilrettelagt politisk "læk", således at pressen ikke længere er borgernes vagthund, men politikernes jagthund, der blindt adlyder sin mesters stemme. Og statsministerens billede af en tømmerflåde passer meget fint i denne forbindelse, idet det er netop dér, hvor de befinder sig i det frådende mediepolitiske hav. Ganske som de gør det på det frådende politiske hav, hvor de fra den ene kyst hører råbet: "Enhver må sejle sin egen sø" og fra den anden: "Vi er alle sammen i samme båd".

Hvilke kilder

Fra den 1. september 1996 begyndte jeg på en systematisk gennemgang af nogle udvalgte landsdækkende medier for at kortlægge deres dækning af de etniske minoriteter. *Berlingske Tidende*, herefter (*Berl.*), *B.T.*, *Det fri Aktuelt (DFA)*, *Ekstra Bladet (EB)*, *Morgenavisen Jyllands Posten (JP)*, *Politiken (Pol.)*, *TV-Avisen* i DR TV og *Nyhederne* i TV2. Herefter betegnet som *pressen*.

Med hensyn til tv bemærkes særligt, at det hovedsagelig har været nyhedsudsen-

delser, jeg har analyseret. Debatprogrammer, baggrundsprogrammer o.l. er ikke taget med i den kvantitative undersøgelse, men indgår i den kvalitative analyse. Lokale udsendelser i TV2, film og børneudsendelser indgår ikke i analysen.

Der er for så vidt angår *JP* dog tale om et brud med princippet om det landsdækkende, idet *JP* har et tillæg, der hedder *Øst-Jylland*, og et andet, der hedder *Hovedstaden*. Begge disse tillæg indgår i baggrundsmaterialet. Der er dog indhentet underbyggende materiale fra andre kilder - f.eks. *Information (Inf.)*, *Kristeligt Dagblad (KD)* og *TV3*.

Hvornår

Tidsrummet 1. september - 30. november 1996 er tilfældig valgt.

Tidsrummet 1. september - 30. november 1996, herefter betegnet som *perioden*, er i det følgende alene en referanceramme, som er udfyldt med statistiske oplysninger og en kvalitativ analyse. I den kvalitative analyse vil der indgå eksempler fra både før og efter dette tidsrum.

Hvad

Som det vil fremgå, er det ikke materiale, der mangler. De etniske minoriteter er dagligt stof i de danske medier. Det første problem har således være at definere begrebet "de etniske minoriteter", uden at det udelukkende blev en fokuseren på folk fra den tredje verden. Et lignende problem havde Indenrigsministeriet, da de forsøgte at definere begrebet "indvandrere", hvorved de ikke alene kom til at udelukke grækere, italienere, tyskere, amerikanere m.fl. fra at være *indvandrere*, men de kom samtidig til at inkludere adskillige fremtrædende danskere, bl.a. *Politikens* redaktør Herbert Pundik og sågar Prins Henrik.

Derfor har vi valgt at springe over, hvor gærdet er lavest, og simpelthen registrere artikler m.v., hvor det ganske enkelt oplyses, at det drejer sig om *flygtninge*, *indvandrere*, *andengenerations indvandrere* osv., samt artikler m.v., hvor *nationalitet*, *etnisk baggrund* m.v. er fremhævet, samt artikler m.v., der tydeligt viser - eller antyder - at de etniske minoriteter er involveret. Det vil bl.a. omfatte artikler m.v. om *kioskmiljøet* og billeder m.v. af mennesker, der *tydeligt* har en anden etnisk baggrund end etniske danskere.

Til gengæld vil jeg i stedet for at bruge den egentlig absurde betegnelse "anden" og sågar "tredjegerations indvandrere" så vidt muligt bruge betegnelsen *nydanskere* [5] om de enkelte og *etniske minoriteter* om "flygtninge og indvandrere".

Ligeledes mener jeg, at det ville være misvisende udelukkende at fokusere på

Danmark. For det første fordi begrebet *det multietniske samfund* på godt og ondt spiller en stadig mere fremtrædende rolle i den aktuelle debat. For det andet fordi Danmark på godt og ondt i stadig højere grad er ved at spille en aktiv rolle i det *internationale samfund*.

Jeg har derfor valgt også at se på, hvordan andre *multietniske samfund* bliver dækket i medierne. Det havde samtidig været fristende at fokusere på de tredje verdenslande, hvor mange indvandrere har deres oprindelige rødder. Men en videnskabelig analyse vil i så fald kræve en komparativ analyse af de industrielle lande. Derfor har jeg valgt den mellemøsning at fokusere på, hvordan *etniske minoriteter* i andre industrielle lande bliver behandlet i pressen. Det betegnes herefter som *de etniske minoriteter i bredeste forstand*. Hovedvægten vil dog blive lagt på de etniske minoriteter herhjemme.

Endelig er artikler m.v. om *islam og muslimer*, som enten omhandler herboende "muslimer" eller som har en direkte reference, også taget med i den kvantitative opgørelse. Da dette emne har fået så fremtrædende plads i den offentlige debat, er der afsat et særligt kapitel, hvor internationale eksempler vil indgå i den kvalitative analyse.

Hvordan

Artiklerne og tv-indslagene er inddelt såvel efter emne som efter udgangspunktet: Arbejdsmarkedet/positivt og negativt; boligsektoren/positivt og negativt; flygtninge/positivt og negativt; casinosamfundet - om de unge, de smukke, de rige og det ligegyldige; indvandring - herunder antal, kontrol, familiesammenføring, omkostninger m.v.; integration - positive tiltag, positive billeder, positive fremstillinger i øvrigt; kriminalitet; kultur: racisme og diverse former for diskrimination; skoler - positivt og negativt; sociale og sundhedsmæssige forhold - positivt og negativt; og sport.

Der er selvfølgelig tale om overlapninger. F.eks. diskrimination på arbejdsmarkedet eller på boligmarkedet. I så fald er der lagt hovedvægt på det specifikke forhold, dvs. arbejdsmarked eller boligmarked. Hvorimod f.eks. diskrimination i forbindelse med diskoteksbesøg indgår i emnet racisme. Ligeledes hvis en flygtning begår kriminalitet, er dette registreret under kriminalitet.

Ligeledes, kan det diskuteres, hvorvidt en artikel er negativ, positiv eller neutral. Nogle emner er oplagte. Overfald og anden kriminalitet kan ikke være andet end negative. Derimod kan tiltag imod kriminalitet have et positivt sigte; mens andre - krav om hårdere straf, generaliseringer om gerningspersonernes etniske eller kulturelle baggrund m.v. ikke har meget perspektiv i sig. Initiativer mod arbejdsløshed blandt de etniske minoriteter er derimod registreret som positive, idet der sigtes mod en løsning.

Omvendt kan en i øvrigt negativ set begivenhed indeholde et enkelt solstrejf for så vidt angår de etniske minoriteter. (Eksempelvis i forbindelse med en voldtægtsforbrydelse - begået i øvrigt af en etnisk dansker - hvor pressen *undtagelsesvis* spørger én fra de etniske minoriteter, hvad vedkommende mener om sagen: *B.T.* d. 25/9, hvor man taler med en af den voldtagne skolekammerater - en vietnamesisk flygtning - om forbrydelsen).

Det vil for en lang række artiklers vedkommende kunne diskuteres, om de er positive eller negative. En diskussion, der i bund og grund drejer sig om, hvorvidt et glas er halvt fyldt eller halvt tomt. Det gælder f.eks. planer om at begrænse antallet af familiesammenføringer; ghattobekæmpelse; spredning af skolebørn osv. Generelt er der i disse tilfælde lagt vægt på, om de etniske minoriteter anses som *problemet*. Ligeledes opfatter vi det som negativt, hvis de etniske minoriteter i disse tilfælde fremstilles som en umælende gruppe, der ikke er i stand til selv at kunne handle, men må overlade *problemløsningerne* til danske eksperter og danske politikere.

Endvidere har jeg også til en vis grad ladet mig påvirke af, hvordan den enkelte artikel m.v. konkret er blevet modtaget af andre. (F.eks. oplysningen i *Berl.* d. 25/9.1996, om at antallet af asylsøgere steg i august).

I afsnit 4.2 gennemgås en nærmere analyse af forskellige opfattelser af, hvordan diverse journalister, politikere, læsere m.fl. opfatter pressens dækning af de etniske minoriteter samt redegøres for de kvantitative opgørelser af den faktiske dækning i perioden.

I afsnit 4.3-4.5 foretages en nærmere *kvalitativ* analyse af pressens dækning af nogle af de berørte emner. Kriminalitet og islam får et afsnit for sig, mens arbejdsmarked, boligsektor, integration/indvandring, skole-, social- og sundhedspolitik behandles i samme kapitel. Det vil sige, at der ikke vil blive foretaget en nærmere analyse af pressens dækning af flygtningeområdet, bortset fra de overlapninger, der relaterer sig til opholdet her i landet. Det vil igen sige mulighed for at få arbejde, bolig osv.

4.2. Fantompressen

I et af de meste tankevækkende indlæg i min tid ("*Far som fantom*", *Weekendavisen*, 25/10.1996) skrev Anne Knudsen om kønsrollerne: "Fantomfædre skal ikke bare tage skylden. De skal også fungere som publikum. De skal klappe i deres barkedede næver, hver gang kvinde og børn foretager sig noget dygtigt, og de skal overbevises - igen og igen - om, hvor meget de tager fejl, når de tror, kvinder ikke kan dit eller

dat”. Samme indstilling gør sig gældende på en lang række områder. Ikke mindst når det drejer sig om *fantompressen*.

Pressens magt er stor, men den tillægges ofte overnaturlige ”magtevner”. Og når noget går galt, er der ikke noget nemmere end at give pressen skylden. Til og med er der en forventning om, at pressens egne magthavere vil klappe i deres barkedede næver.

Med hensyn til de etniske minoriteter anklager nogle medierne for at være fremmedfjendske, mens andre anklager medierne for at ligge underdrejet ”indvandrerlobbyen”.

Ruth Sperling, redaktør på DRs program ”*Orientering*”, sagde på en konference angående pressen og de etniske minoriteter:

”Samtalen hører op, og vi risikerer en yderligere polarisering, hvis man bliver kaldt racist, fordi man behandler problemer som de mafialignende tilstande blandt unge tyrkere i visse kvarterer i København eller debatterer tørklædet som politisk signal”.

Dette er citeret i *Berl.* d. 28/11.1994. To år senere, når de i øvrigt fortsat ubekræftede påstande om ”mafialignende tilstande” nu er rettet mod pakistanere, og unge kvinder fortsat nægtes beskæftigelse pga. tørklædet, er det - som det vil fremgå af det følgende - lidt svært at se, at ”samtalen” er hørt op. Sperlings synspunkt synes alene rettet mod kritikkerne af mediernes økonomisk korrekte reportager.

Men også blandt græsrodderne i ”begge lejre” er der enighed om, at pressen er ”indvandrervenlig” eller fremmedfjendsk. Eksempelvis skrev Bashy Quraishy i *B.T.*-kronikken d. 18/7.1996 (”*Kultur eller overlagt drab*”?) om mordet på en ung kvinde:

”Før politiets undersøgelse var afsluttet, udtalte en politiinspektør fra Frederiksberg politi, at årsagen til drabet skal findes i den pakistanske kultur. De andre medier fulgte den tragiske historie op med interviews af herboende sociologer, indvandrerpolitikere, samt minoritetsekspertes, og igen blev den pakistanske kultur, religion, æresbegreberne og traditionen udråbt til at være drabsårsagen. Også BT hoppede på kulturvognen”.

Andre har imidlertid en helt anden opfattelse, og i *B.T.* d. 5/8.1996 reagerede den vrede læser under overskriften ”*Med jødehad i bagagen*” på et andet indlæg i samme avis, der havde taget afstand fra kulturelle generaliseringer og generaliseringer om kriminalitet begået af etniske minoriteter:

“I et åbent brev til Arne Notkin (redaktør på *BT*- toc) plæderer Mazhar Hussein for ærlige reportager om indvandrere. Den opfordring vil jeg gerne skrive under på. Men ikke i den samme ånd som Mazhar Hussein, for de reportager, vi hidtil har set, har klart været til *fordel* for ham og hans meningsfæller og ikke omvendt.

Eksempelvis har medierne bevidst undladt at tale om indvandrernes overfald på danskere, og de har hverken vist interesse eller medlidenhed med de mange danskere, der ikke har mulighed for at fraflytte lejligheder i indvandrer-tætte områder.

Her bliver de tilbageblevne ofte chikaneret og hånet af indvandrere, der kun føler foragt for deres nye landsmænd. Men det taler journalisterne jo ikke om”.

Også *JP* måtte stå for skud. Her skrev en stødt læser d. 17/9.1996 under overskriften “*Mediernes undladelsessynder*”:

“Hvem skal det gavne, at *JP* eller andre medier undlader at nævne nationaliteten på personer, der begår alvorlig kriminalitet i vort samfund? Formodentlig mener fortalere for denne praksis, at det er for at modvirke racisme eller fremmedhad.

For det første ophidser det danskerne, at man forsøger at forholde dem en viden, de som danskere har en naturlig interesse i. For det andet har det pågældende medie ingen som helst ret til at optræde formynderisk over for befolkningen. Hvis man derimod i medierne konsekvent nævner nationaliteten på personer, der begår alvorlig kriminalitet i det danske samfund, vil der udkrystalliseres en gavnlig effekt: Den pågældende etniske gruppe vil ansføres til en vis selvjustits, dvs. rebe sejlene i egne rækker”.

Samme dag bragte *JP* en artikel “*Forvrænget billede af indvandrere*”, hvor blandt andre politimester Finn Larsen, Aalborg, udtalte:

“Det er mit indtryk, at det i højere grad bliver markeret, hvis en indvandrer er indblandet i en voldssag, ... jeg tror, læserne lægger mere mærke til det, når Hassan er indblandet i et slagsmål end når Brian er det”.

I bakspejlet er det ikke svært at se, hvem der havde ret. Ligesom det er pæret i historiebøgerne at regne ud, hvad nazisternes magtovertagelse ville ende med. Det er væsentligt sværere, når man kun har medierne at holde sig til.

Medierne forsvarer sig med, at de ikke skaber nyheder. De bringer dem bare. Og det er selvfølgelig sandt. Men det er samtidig en sandhed med modifikationer. Ved - både af nød og lyst - at vælge og vrage mellem de mange nyheder. Derfor er det

netop vigtigt at stille krav om objektivitet og nuancering i nyhedsdækningen. Vel vidende hvor svært det er at komme læsernes og seernes forudfattede meninger til livs. Eller som Simon & Garfunkel sang i 70'erne, "Still a man reads what he wants to read and disregards the rest".

Læsere og seere kan - og vil - skændes fra nu af og til dommedag om, hvorvidt pressen er indvandrerfjendsk eller indvandrervenlig. Og meget af det er i bund og grund en diskussion om et glas er halvfylt eller halvtomt. Er det f.eks. positivt eller negativt, når man i *Pol.* d. 18/10.1996 læser, at hver 10. københavnere er udlænding? Denne oplysning er egentlig ganske neutral, men i den tilspidsede debat nærer jeg ingen tvivl om, at det generelt må betragtes som en negativ oplysning, der snart vil få en fremtrædende plads i debatspalterne. Ganske som antallet af tosprogede børn i de danske skoler.

Set i forhold til den samlede dækning af alle andre områder fylder de etniske minoriteter - også i bredeste forstand - ikke meget i medielandskabet:

Tabel 4.2.1. Etniske nyheder i forhold til øvrige nyheder i pressen og tv (sept.-nov. 1997)*

Kilde	September	Oktober	November	I alt
Berl.	2,7	2,4	3,0	2,7
B.T.	4,9	2,6	4,9	4,1
DFA	3,4	2,0	2,9	2,8
EB	5,7	0,1	6,6	4,1
JP	2,7	1,5	2,1	2,1
Pol.	2,9	0,01	3,6	2,2
TV-Avisen	7,2	3,0	7,7	6,0
Nyhederne	6,3	1,8	9,1	5,7

* For avisernes vedkommende repræsenterer disse tal forholdet mellem den samlede spaltepads anvendt på de etniske minoriteter i bredeste forstand set i forhold til den pågældende avis' samlede spaltepads, som har været anvendt på nyhedsstof, dvs. rensat for reklamer, annoncer o.lign. Den samlede spaltepads i en avis udgør således en gennemsnits nyhedsside, som jeg har målt til at være henholdsvis ca. 1872 cm² (*Berl.*, *JP* og *Pol.*) og 936 cm² (*B.T.*, *DFA* og *EB*), ganget med antallet af nyhedssider.

Tallene for tv-avisernes vedkommende er fremkommet ved at dividere antallet af indslag om de etniske minoriteter i bredeste forstand med antallet af indslag i samtlige nyhedsudsendelser kl. 18 i *TV2* (mandag til fredag) kl. 18.30 i *DR*, kl. 19 i *TV2*, kl. 21 i *DR* (søndag-fredag) og kl. 22 i *TV2* (mandag-fredag).

Pga. af en teknisk fejl er tallene fra *TV-Avisen* kl. 18.30, d. 7/9.1996 ikke med i undersøgelsen. *DR* har i øvrigt på trods af to skriftlige henvendelser ikke oplyst nærmere om *TV-Avisen* den aften. Begge henvendelser er ubesvaret. Derimod har *TV2* været yderst behjælpelig med oplysninger.

Set i forhold til *størrelsen* af de enkelte avisartikler var der i perioden tale om følgende forhold for så vidt angår den *negative* dækning af de etniske minoriteter i bredeste forstand:

Table 4.2.2. Negative coverage in the period in relation to the size of articles

Negativ i %	September	Oktober	November	I alt
Berl.	61	35	48	48
B.T.	74	63	62	66
DFA	45	51	48	48
EB	83	58	60	67
JP	59	36	70	55
Pol.	35	78	56	56
Gennemsnit	59,5	54	57	57

Målt i antallet af artikler og indslag - igen i bredeste forstand - ser dækningen således ud:

Table 4.2.3. Number of articles and contributions on ethnic minorities (1.09.-30.11.1997)

	September		Oktober		November		I alt		
	Antal	Neg. (%)	Antal	Neg. (%)	Antal	Neg. (%)	Antal	Neg. antal	Neg. %
Berl.	140	101 (72)	115	68 (59)	163	108 (66)	418	277	66,3
B.T.	113	79 (70)	71	45 (63)	129	83 (64)	313	207	66,1
DFA	77	49 (64)	49	28 (57)	76	45 (59)	202	122	60,4
EB	104	88 (85)	79	58 (73)	102	65 (64)	285	211	74,0
JP	120	80 (67)	94	60 (64)	137	108 (79)	351	248	70,7
Pol.	97	55 (57)	77	60 (77)	149	104 (70)	323	219	67,8
DR	48	36 (75)	14	11 (79)	60	52 (87)	122	99	81,1
TV2	47	37 (79)	29	22 (74)	66	61 (92)	142	120	84,5

Det må imidlertid haves for øje, at medierne generelt beskæftiger sig med negativt stof. Jeg har ikke talt antallet af avisartikler, men hvis man kan bruge antallet af tv-indslag som et fingerpeg, giver det følgende billede:

Tabel 4.2.4. Antal af nyhedsindslag* i public service-tv (1.09.-30.11.1997)

	TV- Avisen (DR)			Nyhederne (TV2)		
	Indslag i alt	Negative	%	Indslag i alt	Negative	%
September	664	449	68	745	536	72
Oktober	739	470	64	774	513	66
November	674	448	66	719	498	69
Total	2077	1367	66	2238	1547	69

* Det gælder alle indslag og ikke kun etniske nyheder

I denne sammenhæng kan det siges, at de etniske minoriteter ikke behandles mere negativt end det øvrige stof. Problemet er imidlertid, at mange danskere kun synes at have kendskab til de etniske minoriteter. Dette fremgår både af den nedenfor refererede undersøgelse i *Berl.*, hvor kun få selv kender nydanskere.

Se desuden Gaasholt og Tøgeby, s. 64:

“21 procent træffer indvandrere på en arbejdsplads eller et uddannelsessted, og 40 procent møder dem i det nabolag, hvor de bor, mens omkring halvdelen overhovedet ikke møder indvandrere til daglig. Halvdelen af befolkningen har således ingen mulighed for at gøre personlige erfaringer.... Kun få har en forholdsvis hyppig kontakt. Mindre end 20 procent snakker med en indvanderer så ofte som en enkelt gang om ugen”.

Derfor er det problem i modsætning til det øvrige nyhedsstof, at der er så mange danskere, der mangler et sammenligningsgrundlag, når det drejer sig om de etniske minoriteter. Og problemet forværres ved, at hovedparten af det stof, der bringes om de etniske minoriteter er negativt. I hvert fald når det drejer sig om Danmark.

Hidtil har det indsamlede statistiske materiale været koncentreret om de etniske minoriteter i bredeste forstand. Ser vi imidlertid på dækning af de etniske minoriteter i andre EU-lande samt USA [6], er billedet imidlertid positivt.

Målt i procent i forhold til spaltepladsen anvendt på de etniske minoriteter er tallene således:

Tabel 4.2.5. Procentvis spalteplads anvendt på etnisk stof vedrørende EU/USA

Dagblad	Negativ i % af cm ² anvendt på de etniske minoriteter	Negativ i % anvendt på de etniske minoriteter i EU og USA m.fl.	Negativ i % anvendt på de etniske minoriteter i Danmark
Berl.	48	21	60
B.T.	66	12	79
DFA	48	25	60
EB	67	36	71
JP	55	29	61
Pol.	56	44	60

Målt i procent i forhold til antal af artikler m.m. om de etniske minoriteter ser der sådan ud:

Tabel 4.2.6. Negative artikler og indslag i forhold til total dækning af etnisk stof

Dagblade/ tv	Dækning totalt (Negativ %)	EU/USA	DK
Berl.	66	27	74
B.T.	66	14	79
DFA	67	24	73
EB	74	23	79
JP	70	48	73
Pol.	68	39	69
TV- Avisen	79	65	79
Nyhederne	83	71	87

Det overvejende positive billede fra udlandet skyldes først og fremmest den overflod af sorte amerikanske rockstjerner, skuespillere og idrætsfolk, der regelmæssigt dukker op i pressen. Omvendt er det negative billede - især i tv - præget af kriminalstof, narko, fattigdom, håbløshed osv. Til tider bringes disse billeder side om side

ganske som man - bevidst eller ubevidst - stiller de hvide amerikanere op som standarden, det normale, mens de sorte er outsidersne.

Eksempelvis i B.T. d. 29/10.1996, hvor man på side 20 redegjorde for "*Den bedste by i USA*" om en hvid middelklassekommune (spalteplads: 420 cm²), og på side 22 (202 cm²) redegjorde for en sort kommune "*Fattig og glemt by i USA*".

Det amerikanske præsidentvalg spillede en meget fremtrædende rolle. *Berl.* og *JP* afsatte flere sider til den daglige dækning, og *Pol.* havde endog et særtillæg op til valget. Personligt var jeg i vidt omfang positivt overrasket over, at sorte amerikanere fra tid til anden fik lov til at tale om noget andet end kriminalitet, racisme, narko osv.

Den 11/9.1996, bragte *Berl.* noget så enkelt som et billede af en sort amerikansk kvinde, der læste en bog! Altså ikke noget om fattigdom, vold eller racisme. Men et ganske enkelt blik fra den stille og rolige hverdag.

Den 27/10.1996 bragte *TV-Avisen*, kl. 18.30, et indslag om stofmisbrug hos unge i USA. Der deltog kun sorte amerikanere i indslaget, men man koncentrerede sig trods alt om en pige, der kom ud af misbruget. Mere ultraditionelt bragte *Nyhederne* d. 29/10.1996, kl. 19, et indslag, hvor en sort mand fik lov til at tale om familien og en lokalbevægelse for bevarelsen af familiens værdier. Og den 1/11, *TV-Avisen*, kl. 21, i et indslag om republikanernes forslag om privatisering af skoler talte journalisten med både en sort skoleinspektør og med en sort skolepige. Næsten for ultraditionelt var et indslag d. 27/10 i *TV-Avisen*, kl. 21, om ultrahøjre orienterede radiostationer i USA. Her var det endog lykkedes DRs udsendte at opdrive *en sort radiovært* på en af disse yderliggående stationer. Der blev dog kun talt med de hvide radioværter.

Og endelig kan nævnes følgende eksempel fra *Pol.* d. 11/11: "*Sort magt sluset ind i raceblandet middelklasse*".

Målt i forhold til antallet af artikler og indslag om de etniske minoriteter i andre lande ser tallene således ud:

Tabel 4.2.7. Omtale af etniske minoriteter i EU/USA i danske medier

	Arb.		Casi- no- sam- fund	Flygt- nin- ge	Ind- van- drere	Inte- gra- tion	Kri- mina- litet	Kul- tur	Racis- me	Sport	I alt	Pos.	Neg.	Pos. %	Neg. %
	Pos.	Neg.													
Berl.	2	3	3	3	4	3	10	35	1	14	78	57	21	73	27
BT			15		2		6	13		23	59	51	8	86	14
DFA			4		2	1	6	9	1	14	37	28	9	76	24
EB			5		6		2	3		13	29	21	8	72	28
JP			2	3	2		10	7	4	12	40	21	19	53	48
Pol.			1		5	6	5	7	3	6	33	20	13	61	39
DR			1		4	4	6		1	1	17	6	11	35	65
TV2			2		2	2	7		1		14	4	10	29	71
I alt	2	3	33	6	27	16	52	74	11	83	307	208	99	68	32
%	0,7	1	11	2	8,8	5,2	16,9	24	3,6	27	100	68	32	68	32

Kun 17% af artiklerne m.m. omhandler kriminalitet, hvilket er et meget positivt træk. (Sammenhold nedenfor angående de etniske minoriteter herhjemme, hvor 38,5% af artiklerne m.m. omhandler kriminalitet). Blandt kriminalhistorierne var selvfølgelig O.J. Simpson-sagen, som efter periodens udløb endog er blevet til forsidestof i danske aviser, hvor racespørgsmålet blev udpenslet som sagens kerne.

Selv om kun et fåtal danskere egentlig har haft nogen anelse om, hvem O.J. Simpson er - bortset fra Leslie Nielsens makker i filmserien "Høj pistolføring", så har også de danske medier kastet sig over "århundredets retssag". Retssagen var imidlertid en ganske "banal" mordsag, som kun blev interessant pga. den tiltalte O.J. Simpsons status som stenrig sportsstjerne, og i kraft af at han var sort, mens hans myrdede kone og hendes myrdede ven var hvide.

Bemærk dog også, at kun 3,6% af artiklerne m.m. angående de etniske minoriteter i bredeste forstand angår diskrimination. (Det tilsvarende tal herhjemme er 6,6%). Misforholdet mellem interessen for kriminalitet og diskrimination kan meget vel være en vigtig årsag til den udbredte opfattelse, at de etniske minoriteter pga. race, kultur, religion osv. er mere kriminelle end *normale* mennesker.

Sammenlign f.eks. den omfattende dækning af "raceuroligheder" i Florida og den

nyhed, at et af USAs allerstørste selskaber, Texaco, måtte betale i alt 176 mio. kr. (115 mio. kr. i erstatning + 35 mio. kr. til et kontrolorgan, for at sikre sig, at det ikke gentager sig) for flere tilfælde af helt åbenlys racisme: [7]

Florida/Race:

- 14/11: Nyhederne, kl. 18 og kl. 22, *Nye raceuroligheder i USA*
- 14/11: TV-Avisen, kl. 18.30, *Voldsomme raceuroligheder*
- 15/11: Berl., *Sort vrede i Florida*
- 15/11: DFA, *Ny raceuro i Florida*
- 15/11: JP, *Raceuro i Florida*
- 15/11: Pol., *Fornyet raceuro lurser i to af USAs storbyer*

Texaco/Race:

- 12/11: JP. Erhverv & økonomi, *Sorte skyer over Texaco*
- 14/11: JP. Erhverv & økonomi, *Sorte kræver mia. af Texaco*
- 17/11: Berl. Erhverv, *Racisme koster Texaco dyrt*
- 17/11: JP. Erhverv & økonomi, *Texaco betaler for racediskrimination*
- 20/11: JP. Erhverv & økonomi, *Texaco fik økonomiske øretæver i raceopgør*

Herudover har der i perioden været meget lidt interesse for racisme/diskrimination og dens udbredelse i udlandet, som dette lille udpluk viser:

- 26/9: DFA, *Frankrigs gøgeunge (Le Penn)*
- 18/10: TV-Avisen, kl. 18.30, Kort nyt, Sverige, *Nazisymboler er en krænkelse*
- 30/10: Pol., *Dole pirker til raceproblemer* [8]
- 4/11: Pol., *Stadig få sorte i kongressen*
- 10/11: Pol., *Racisme vokser* (Kilde: Det franske center for Antiracisme)

På denne baggrund er det ikke helt irrelevant at spørge sig selv, hvor meget sympati TV2 har skabt med udsendelsen "Udsyn: Uskyldig i dødscellen" d. 12/1.1997 om den sorte dødsdømte fange Mumia Abu-Jamal.

43% af artiklerne m.m. (om minoriteter i EU/USA) omhandler derimod de unge, de smukke og de rige, popsangere og idrætsfolk, mens under 10% omhandler flertallet blandt de etniske minoriteter, som hverken er rige, kendte eller kriminelle.

Uden for USA har pressen bragt et endnu mere dystert billede af forholdene, idet der med en enkelt undtagelse (Pol. 20/9.1996 - to artikler om hollandske erfaringer

med at have “flere farver i politiet”) udelukkende er tale om negative artikler. F.eks.;

- 13/9: Berl., *Immigranter i ny aktion*
- 18/9: DFA, *Frankrigs tikkende bombe*
- 21/10: Pol., *Belgiens Sarajevo*
- 10/11: JP, *Politi advarer mod åbne grænser*
- *Holland fortrød kontrol-stop*

Det havde pyntet noget på det negative billede, hvis nogen havde valgt at bringe resultaterne fra en norsk undersøgelse, der viste, at nordmænds accept af de etniske minoriteter er stigende (*Arbeiderbladet/RB* 10/10.1996):

“Mens 56% af de adspurgte i 1995 mente, at Norge bør give opholdstilladelse til flygtninge og asylansøgere i mindst samme omfang som i dag, er andelen nu steget til 70% [i 1996], viser undersøgelsen fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). Det er fortsat den ældre del af den norske befolkning, der er mest imod flere flygtninge og asylansøgere. Stadig færre mener, at indvandrere har for let adgang til socialhjælp i forhold til nordmænd, og stadig flere mener, at indvandrere bør have samme mulighed for arbejde, som nordmænd.

I perioden kan inddelingen af stoffet angående de etniske minoriteter her i *Danmark*, målt i henhold til antallet af artikler og indslag (uanset størrelsen) og inddelt efter emne, opgøres sådan:

Tabel 4.2.8. Etnisk stof fra Danmark fordelt efter emner (1.09.-30.11.1996)

	Berl.		B.T.		DFA		EB		JP		Pol.		TV-A		Nyhederne		I alt	
	Pos	Neg	Pos	Neg	Pos	Neg	Pos	Neg	Pos	Neg	Pos	Neg	+	Neg	+	Neg	Pos	Neg
1 Arb.	9	7	2	2	11			1	5	4		4		1	2		29	19
2 Bol.	1	5						1	2	11						1	3	18
3 Cas.			2								2		1				5	0
4 Flyg.	11	58	2	34	5	25	3	10	12	54	16	58	1	23	1	27	51	289
5 Ind.		42		17		16		40		24		23		17		10	0	189
6 Inte.	31		14		16		24		27		31		12		8		163	0
7 Islam	4	2	6	3	2	2	7	20	4	1	8	6	2	5	1	3	34	42
8 Krim	9	112	9	108	10	55	4	107	9	101	9	87		44	2	46	52	660
9 Kult.	9		3		1		1		5		6		3		2		30	0
10 Rac.		21		33		10		14		16		18		3		7	0	122
11 Sko.	3	6	1	1	5	2		1	9	14	5	4	1	2	1	1	25	31
12 Soc.	1	3		1		1		7	2	4	2	3	1	4		1	6	24
13 Spo.	6		16		4		15		7	8							56	0
I alt	84	256	55	199	54	111	54	201	82	229	87	203	21	99	17	96	454	1394
Samlet	340		254		165		255		311		290		120		113		1848	
%	25	75	22	78	33	67	21	79	26	74	30	70	18	83	15	85	25	75

1. Arbejdsmarked
2. Boligforhold
3. "Casino-samfund"
4. Flygtninge
5. Indvandrere
6. Integration
7. Islam
8. Kriminalitet
9. Kultur
10. Racisme
11. Skoleforhold
12. Sociale forhold
13. Sport

Set og målt i forhold til den enkelte kildes vægtning af de enkelte områder ser dækningen sådan ud:

Table 4.2.9. Emner i forhold til de enkelte medieorganisationer

	Berl.	B.T.	DFA	EB	JP	Pol.	TV-A	Nyhederne	I alt
Total	340	254	165	255	311	290	120	113	1848
1 Arb.	16	4	11	1	9	4	1	2	48
%	4,7	1,6	6,7	0,4	2,9	1,4	0,8	1,8	2,6
2 Bolig	6			1	13			1	21
%	1,8	0	0	0,4	4,2	0	0	0,9	1,1
3 Cas.		2				2	1		5
%	0	0,8	0	0	0	0,7	0,8	0	0,3
4 Flygt.	69	36	30	13	66	74	24	28	340
%	20,3	14,2	18,2	5,1	21,2	25,5	20	24,8	18,4
5 Ind.	42	17	16	40	24	23	17	10	189
%	12,3	6,7	9,7	15,7	7,7	7,9	14,2	8,9	10,2
6 Inte.	31	14	16	24	27	31	12	8	163
%	9,1	5,5	9,7	9,4	8,7	10,7	10	7,1	8,8
7 Islam	6	9	4	27	5	14	7	4	76
%	1,8	3,5	2,4	10,6	1,6	4,9	5,8	3,5	4,1
8 Krim.	121	117	65	111	110	96	44	48	712
%	35,6	46,1	39,4	43,5	35,4	33,1	36,7	42,5	38,5
9 Kultur	9	3	1	1	5	6	3	2	30
%	2,6	1,2	0,6	0,4	1,6	2,1	2,5	1,8	1,6
10 Rac.	21	33	10	14	16	18	3	7	122
%	6,2	13	6,1	5,5	5,1	6,2	2,5	6,2	6,6
11 Skole	9	2	7	1	23	9	3	2	56
%	2,6	0,8	4,2	0,4	7,4	3,1	2,5	1,8	3
12 Soc.	4	1	1	7	6	5	5	1	30
%	1,2	0,4	0,6	2,7	1,9	1,7	4,2	0,9	1,6
13 Sport	6	16	4	15	7	8			56
%	1,8	6,3	2,4	5,6	2,2	2,6	0	0	3

Som det vil fremgå af de følgende afsnit forøges denne negativitet ved *måden*, stoffet bringes på. Det vil sige “vi og dem”. De etniske minoriteter skilles ud fra det øvrige

samfund og behandles næsten som udenrigsstof. Det være sig om de fremstilles som et problem eller som et offer.

Som nævnt har en del danskere den holdning, at de etniske minoriteters blotte tilstedeværelse er et problem i sig selv.

Det er endda faldet en tv-seer for brystet, at *DR-TV* har ansat en sort kvinde, Maria Hørby, som meteorolog. I *TV2 seerbrevkassen* fandt jeg d. 24/10.1996 denne lille hilsen til den nye studievært:

“... en i øvrigt pæn negerinde ... hun passer lige så lidt ind i en dansk vejrudsigt som en hund i et spil kegler.

... Det opfattes som en irriterende provokation... at få denne form for multietnisering trukket ned over hovedet... Intet bureau ville bruge en sort til reklame for havregryn, smør eller turistrejser til Grønland. Derimod ganske glimrende til reklame for kaffe, the, kakao, (rom) eller rejser syd for Middelhavet. Simpel logik”!

Generelt må det imidlertid have for øje, at der i det hele taget skal meget lidt til for at udløse en sand læserstorm. “Arken”, “teaterfuglen”, kronprins Frederiks medlemskab af Folkekirken, kronprinsens kvindebekendtskaber [9], skatter, afgifter... kan få nogle danskere til at gå bersærker gang.

Fantomindvandrere behøver skam ikke gøre noget galt for at blive lagt for had. Eller rettere sagt, det er ligegyldigt, hvad *fantomindvandrere* gør, så er det galt. Arbejder de - tager de arbejde fra danskere. Er de arbejdsløse - nasser de på samfundet. Bor de i nærheden af hinanden, danner *de* ghettoer. Flytter *de* ind i *vores* kvarter, flytter *vi*. Og så videre.

Denne *de* og *vi* holdning er efter min mening den største hindring for den eftertragtede dialog. Hvordan skal man kunne bygge på sådan en svada, som det konservative medlem af borgerrepræsentationen i København, Louise Frevert, fyrede af i *Pol.* 26/11.1996 under overskriften “*Nej til særbehandling*”:

“I flere dage har Politikens sider været fyldt med omtale af andengenerations indvandrere, der er erklærede fundamentalister. Vi er mange danskere, der er dødhamrende trætte af den for positive særomtale...

Det er mere end forargeligt, at vi som skatteydere skal være med til at betale for disse personer, der uden at blinke frejdigt fremfører, at de er fuldstændig ligeglade med de danske normer. De bor i Danmark, men lever deres liv efter Koranen...

Det er ganske horribelt, at vi som borgere ikke snart griber ind over for dette vanvid, og

får etableret en dialog på tværs af religion og kulturel baggrund. Det skal dog pointeres, at der ikke kan foregå en ordentlig dialog, så længe de danskere, der har en anden etnisk oprindelse end os, ikke snart begynder at synge som de fugle de er iblandt.... Vi er alt for flinke eller ...naive og har i passivitet længe nok set på denne arrogante holdning vores etniske minoriteter mange gange fremviser”.

Om denne holdning er skabt af medierne, stiller jeg mig tvivlende over for. Folk bliver eksempelvis ikke konservative, *fordi* de læser Berl. Men omvendt de læser Berl., *fordi* de er konservative. Uden - og her taler jeg personligt - at man derved kan slutte, at ergo er Berl. læsere konservative. Ligeledes bliver man ikke generelt fjendtlig over for de etniske minoriteter, *fordi* man læser *B.T.*, *EB* eller *JP*. Tværtimod vælger man disse aviser, *fordi* man generelt er fjendtligt indstillet.

Ingen har erfaret dette mere end netop B.T.s chefredaktør Arne Notkin, der tiltrådte posten i slutningen af maj 1996. Han åbnede ballet d. 27/5 med en leder “*Den ydre svinehund*”, hvor han varslede, at nu var det slut med at stryge læserne over håret, og igen den 28/5 bragte *B.T.* en leder, “*Racister*”, hvor der bl.a. stod “vi er en slags *bekvemmelighedsdanskere*, der griber til de hurtige og halvsmarte standpunkter”. Og reaktionerne lod ikke vente på sig. Allerede den 28/5 var der tre læserbreve med de meget sigende overskrifter, “*Hvem er svinehund*”, “*Dansk fjendtlig*” og “*Reduceret ytringsfrihed*”. Den 29/5 kom der 11 læserbreve fra forargede læsere og endnu 8 den 30/5. Hvilket dog ikke var at regne for noget i forhold til de verbale overfald, Notkin blev udsat for på et åbent møde den 2/6, som førte til et fyldigt 3-siders referat i *B.T.* dagen efter. Siden har Notkin og de vrede læsere - hvoriblandt nogle truede med at opsigte deres abonnement - fortsat debatten med uformindsket styrke. Hvilket dog ikke er til hinder for, at man stadigvæk den 13/10 kan læse, at i *B.T.* er “al kritik mod regeringens katastrofale flygtningepolitik bandlyst”. Kendsgerningen er imidlertid, at der alene i *B.T.* i september 1966 var 39 kritiske indlæg ud af 49 angående de etniske minoriteter - dvs. 80%. I samme måned var der for øvrigt i alt 465 læserbreve. Det vil igen sige, at læserindlæg angående de etniske minoriteter i forhold til det samlede antal udgjorde 10,5%.

Ganske som det viste sig angående nyhedsstoffet, kan det ses af tabel 4.2.9, at læserindlæg, dvs. læserbreve, debatindlæg og kronikker, angående de etniske minoriteter ikke fylder ret meget i forhold til det samlede hele. (Kun antallet af seerbreve angående de etniske minoriteter overstiger 50%). Derimod er det kun i *Pol.* at jeg i perioden fandt flest positive læserindlæg:

Tabel 4.2.10. Læserindlæg i pressen (inkl. TV2)

Kilde	Læserindlæg i alt	Om de etniske minoriteter	% af antal	% af debatplads	Negative indlæg	% negative
Berl.	1701	103	6,0	3,4	72	70,0
B.T.	1499	192	12,8	8,9	145	75,5
DFA	735	23	3,1	2,6	12	52,0
EB	1480	308	20,8	31,4	257	83,0
JP	1634	128	7,8	4,2	98	76,0
Pol.	1252	55	4,4	3,5	16	29,0
Seerbrev i TV2	232	119	51,0		94	79,0
I alt	8533	928	10,9	9,0	694	74,8

Det har været svært at foretage en konsekvent systematisering af de mange læserbreve og debatindlæg, således at det viser et passende billede af den kvantitative fordeling. Det skyldes, at mange af dem er en opsamling af læserens utilfredshed med stort set alt. Ligesom harmdirrende læserbreve, der eksempelvis omhandler drabet uden for Århus banegård [10] eller mordet på Racheed Lawal, benytter lejligheden til samtidig at angribe arabisk kultur, "indvandrerne kultur", islam osv., mens vrede læsere, som fór i blækket i forbindelse med Rushdie sagen, griber chancen for ikke alene at angribe islam, men også at kræve udvisning af kriminelle udlændinge. Ligeledes blandes frygten for "multietnisering", "Khomenisering", "den såkaldte kulturberigelse", "omvendt racisme", "racisme mod danskerne" sammen med politikerlede; ganske som de etniske minoriteter bruges som sociale sydebukke for så vidt angår ventelister til hospitaler, forsømmelse af de ældre, høje skatter osv.

Jeg har forsøgt så vidt muligt at følge den hidtidige opdeling, men har måttet lave en tilføjelse, der hedder "danskhed". Den omfatter de mange læserindlæg m.v., hvis hovedindhold jeg har opfattet som frygt for danskheden, det multietniske, det multikulturelle osv. Endvidere skal det bemærkes, at rubrikken "indvandring" her er udtryk for læserindlæg, der relaterer sig til enkelte sager. "Restgruppen", som også omfatter læserbreve m.m. rettet mod flygtninge, består i hovedtræk af almen vrede.

Opdeling af negative læserindlæg:

Tabel 4.2.11. Negative læserindlæg i forhold til emner i pressen (inkl. TV2)

Emne	Antal	% af læserbreve om etniske minoriteter	Bemærkninger
Arbejde	24	2,6	Kun 5 positive
Bolig	7	0,7	Kun 1 positiv
Danskhed	50	5,4	
Indvandring (enkelte sager)	89	9,6	
Islam	69	7,4	Kun 10 var direkte positive; mens 6 andre havde et positivt sigte
Kriminalitet	216	23,3	
Modersmål	18	1,9	Kun 5 støtter tanken
Rest	221	23,8	
I alt	694	74,8	

Af de 89 indlæg angående enkelte sager stammede 51 (57%) alene fra *EB*. 7 af disse omhandlede en midaldrende dansk kvinde, der ifølge Ulla Dahlerup *EB* i september indgik proforma-ægteskaber med unge tyrkere på betingelse af, at de havde sex med hende. 39 af læserbrevene omhandlede Uffe Larsen-sagen. (En politibetjent, som *EB*s Kirsten Jacobsen mener er offer for "omvendt racisme", idet han efter sigende er blevet fyret for at træde en asylansøger over tærne).

Af de 69 negative læserbreve angående islam stammede de 36 fra *EB* (52%). 14 af disse var velkendte angreb mod islam, halal-slagtning osv., mens 22 - foruden en dobbeltside med telefoniske roser - relaterede sig til først en udsendelse i *DR-TV* om bogen "*Ære og skam*" [11] og derefter *EB*s politianmeldelse af det arabiske ægtepar, der havde medvirket i udsendelsen.

Disse to forhold - foruden de mange læserbreve i *EB* angående kriminalitet - fremhæves for at illustrere, hvor mange negative læserbreve, der affødes af negative artikler. Derimod har en senere positiv serie i *EB* om "islams kvinder" ikke affødt en eneste reaktion.

Det gjorde til gengæld en artikel om en enlig mors boligproblemer. Kvinden havde pakistanske rødder, og et par vrede læsere lod hende vide, at det var hendes

problem, ikke danskernes. Og den ene læser mente endog, at religion skulle blandes ind i diskussionen: "*Den Allah, den Allah*" (EB 29/10.1996).

Det synes i øvrigt at være et effektivt kneb at påstå, at det, man skriver om, er et "tabuemne". Således kommer der en strid strøm af læserbreve angående forhold omkring de etniske minoriteter, "som alle tænker, men ingen tør sige højt af frygt for at blive kaldt racist" osv.

Mange indlæg - især de negative - giver indtryk af, at den pågældende taler på vegne af 85% af den danske befolkning. (Tidligere var tallet 90%) Men faktisk er forholdene omkring de etniske minoriteter *ikke* det, som optager folk mest. Lige så lidt som det i boulevardpressen ikke altid just er samfundsrelevante emner, der optager læsernes sind. Kronprins Frederiks forhold til folkekirken og hans brud med Katja udløste også en læserstorm. Målt i henhold til antallet af samtlige læser-/seerbreve er det faktisk kun i *TV2s seerbrevkasse*, som i vid udstrækning synes at fungere som opslagstavle for Dansk Folkeparti, Dansk Center Parti og Fremskridtspartiet, som uge efter uge lader deres reklamer stå på den *offentlige skærm*.

Fantomdanskernes holdning til *fantomindvandrerne* er imidlertid langt mere nuanceret end det billede, som tegnes af de ovennævnte tal. Det fremgår bl.a. af en undersøgelse - "*Splittede holdninger til immigranter*" - som Gallup foretog for *Berl.* angående de etniske minoriteter, danskere og danskheden, i det første nummer af et særtillæg, der hedder *Eksistens*, som *Berl.* startede d. 12/10.1996. 42% af de adsprugte kendte ikke selv immigranter. 61% af de adspurgte betragter mennesker, der er født og opvokset i Danmark med forældre af udenlandsk oprindelse som danske. 65% mente ikke, at deres hverdag var påvirket af immigranter; og mens 69% mente, at immigranter *ikke* var nogen trussel mod dansk kultur, mente 73%, at immigranter skal tilpasse sig dansk kultur. 53% mente i øvrigt, at immigranter ikke er en gevinst for det danske samfund.

Denne splittede holdning afspejles også blandt de etniske minoriteter. Både i *deres* forhold til hinanden og i *deres* forhold til danskere og Danmark. De etniske minoriteter bidrager selv til det negative billede ved at forvente, at *fantomdanskerne* klapper i deres små hænder over at få serveret de samme generaliseringer, som de selv leverer. I alt for vidt omfang får *fantomdanskerne* at vide gennem deres medier, at de etniske minoriteter kun *vil* henholde sig til diskrimination og racisme i det danske samfund. Og det kan man ikke klandre *fantomdanskerne* for.

Kendsgerningen er, at kun nogle ganske få giver sig i lag med andet. Listen er faktisk ikke længere end, at den kan gengives her:

- 1/9: DFA. Mandags Monolog, *Kvinderne bag sløret*, af Birgül Ergin
 10/9: EB. Frontalt, - *Tag jer sammen*, af Lubna Elahi
 11/9: B.T., *Ib, Jeg blev fejlciteret*, af Bashy Quraishy
 14/9: EB, *Jeg er den del af Danmark*
 16/9: Berl., *Modersmålsundervisning*, af Tim O'Connor
 26/9: Pol. Kronik, *Mørklødede ballademagere*, af Muharrem Aydas [12]
 12/10: Pol. Kommentar, *Dagsorden på sygehusene*, af Peter Desmond Green
 28/10: DFA. Mandags Monolog, *På taxi-tur i medieland*, af Birgül Ergin
 16/10: Berl. Kronik, *Demokratiet og de fremmede*, af Philip Hollingbery
 11/11: EB. Vinduet, *Jeg mødte kun tillid og forståelse*, af Mazhar Hussein
 16/11: Pol. Kommentar, *Et multietnisk Danmark*, af Ali Celik, formand for UNGsam
 26/11: EB. Frontalt, *21 år i smørhullets helvede*, af Ali Celik,

Ikke alene giver disse indlæg et fingerpeg om, *hvor lidt og hvor få* af de etniske minoriteter, der *selv* har blandet sig i samfundsdebatten. Samtidig bryder kun et enkelt af disse indlæg - Peter Desmond Greens kommentar i *Pol.* 12/10.1996 - med den vedvarende fordom, at de etniske minoriteter kun interesserer sig for diskrimination o.lign. Glædeligt er det derimod, at Birgül Ergin har været en fast bidrager til "*Mandags Monolog*" i *DFA*.

Uden for perioden skal dog nævnes, at eksempelvis Hamid El Mousti (S), medlem af Københavns borgerrepræsentation, adskillige gange har blandet sig i samfundsdebatten om diverse emner. F.eks. arbejdsforhold og socialpolitik. Endvidere skal det nævnes, at Rushy Rashid er en fast bidrager til debatspalterne i *Weekendavisen*, hvor hun også udtaler sig om en række forskellige emner. F.eks. vores forhold til døden, *WA* d. 29/11.1996. Adskillige debatindlæg fra de etniske minoriteter dukker også mere eller mindre regelmæssigt op i *Information*.

Det er svært at se, hvordan man skal nedbryde fantomdanskerne fordomme, når man alene vil fokusere på egne forhold. [13]

Denne ensprogethed hos *fantomindvandrerne* kan føre til det, som i USAs kaldes "negroisme", dvs. troen på sit eget nederlag. Skaber man et billede af total håbløshed skal det ikke undre, at nogen vitterlig føler sig totalt magtesløs, således at de opgiver på forhånd: "Når jeg hører, det er umuligt at få et arbejde, kan jeg lige så godt lade være med at søge". En holdning, som selvfølgelig også findes blandt danske unge, og som afspejler en selvforstærkende effekt.

Fantompolitikere blander sig tilsyneladende også nødvendigvis i debatten. Heller ikke politikernes debatindlæg i perioden fylder mere, end at de kan gengives:

- 1/9: EB. Frontalt, af Pia Kjærsgaard (DF)
- 1/9: JP. Debatindlæg, af Pia Kjærsgaard (DF)
- 4/9: B.T. Læserbrev, *Stop fusk med familiesammenføringer* (Frp)
- 4/9: TV2. Seerbrev, af et medlem fra Dansk Center Parti (DCP)
- 7/9: JP. Debatindlæg, af venstre-politiker om flygtningepolitik
- 8/9: JP. *Velkommen fremmede* (pos.), af et fremtrædende medlem af Venstres Ungdom
- 10/9: Berl. Læserbrev, *Særbehandling lovstridig*, af Jens Løgstrup Madsen (V)
- 11/9: TV2. Seerbrev, fra et medlem af DCP
- 13/9: JP. Debatindlæg, af en konservativ politiker
- 15/9: TV2. Seerbrev, fra et medlem af DCP
- 15/9: TV2. Seerbrev, fra et medlem af Frp
- 19/9: JP, *Sprog er en opgave for forældre*, af Gitte Seeberg (K)
- 22/9: JP, *Uforståelige strafferammer*, af konservativ politiker
- 29/9: B.T., *Danskere må ikke diskrimineres*, af Inge Dahl-Sørensen (V)
- 1/10: JP. Kronik om EU, Kriminalitet og flygtninge, af Bertel Haarder (V)
- 10/10: EB. Frontalt, *Tag jer sammen*, af Lubna Elahi
- 11/10: Berl., *Regulær og human flygtningepolitik*, af indenrigsminister Birte Weiss (S)
- 11/10: B.T., *Kriminelle udlændinge skal udvises*, af Kirsten Jacobsen (Frp)
- 12/10: Pol., *Modersmål*, af Kirsten Jacobsen (Frp)
- 14/10: Berl., *Kriminelle udlændinge skal ud*, af Kirsten Jacobsen (Frp)
- 18/10: B.T., *De fremmede overses på arbejdsmarkedet*, af arbejdsminister Jytte Andersen (S)
- 31/10: B.T., *Kritikken kom før lovforslaget*, af arbejdsminister Jytte Andersen (S)
- 8/11: Pol. Kommentar, *Indvandringens omkostninger*, af Jens Løgstrup Madsen (V)
- 9/11: Pol., *Kan man anke til pressen*, af indenrigsminister Birte Weiss (S)
- 14/11: Pol., *Nej til rituel slagting*, af Pia Kjærsgaard (DF)
- 26/11: Pol., *Nej til særbehandling*, af Louise Frévert (K - medlem af Københavns borgerrepræsentation)
- 27/11: Berl., *Stram reglerne for dansk indfødsret*, af Inge Dahl-Sørensen (V)
- 27/11: EB, *Du lyver, Koc*, af Villy Søvndal (SF)

Ud af de 28 er der to ministre, der har forsvaret sig to gange hver; et medlem af borgerrepræsentationen i København, der udtaler sig om kriminalitet og en SF'er, der forsvare partiets holdning. De øvrige 22 (78,5%) er således skrevet af politikere med en udpræget negativ holdning til de etniske minoriteter.

I forhold til tidligere undersøgelser, jeg har lavet, er 28 politikerindlæg i underkanten. Eksempelvis noterede jeg alene i december 1995 følgende indlæg:

- 6/12: (?) *20.000 bosniere sidst i arbejdsløshedskøen*, af Helge Adam Møller (K)
- 9/12: EB, *Besøg et asylcenter og døm selv*, af indenrigsminister Birte Weiss
- 9/12: B.T. Kronik, *De kriminelle ny medborgere*, af Inge Dahl-Sørensen (V)
- 11/12: Pol. Kommentar, *Hassan vil hedde Hansen*, af Vibeke Perchardt (R)
- 13/12: DFA, *Forvrænger debat om bosniere*, af Dorte Bennedsen (S)
- 14/12: DFA, *Integration af indvandrere*, af Lubna Elahi (S)
- 15/12: DFA. Kommentar, *Skudt forbi*, af sundhedsminister Torben Lund (S)
- 15/12: DFA. Politik på en torsdag, *Nyrup må ud af busken*, af Uffe Ellemann Jensen (V)
- 15/12: DFA, *En skamplet på partiet*, af Hamid El Mousti, medlem af Københavns borgerepræsentation (S)
- 15/12: DFA, *De nye borgere*, af Hüseyin Arac, medlem af Århus kommunalbestyrelse (S)
- 5/12: JP, *Ikke fair af Thorkild Simonsen*, af Torben Lund (S)
- 16/12: B.T. Kronik, *Vestre er langt fra human tankegang*, af Lise Hækkerup (S)
- 16/12: B.T. Kronik, *Dansk indfødsret er en alvorlig sag*, af Inge Dahl Sørensen (V)
- 16/12: DFA, *Debatindlæg*, af Britta Christensen, borgmester i Hvidovre (S)
- 16/12: Pol. Kommentar, *Pinligt og hysterisk*, af Elisabeth Arnold (R)
- 17/12: Pol. Komenttar, *Populistiske Per Madsen*, af Aage Frandsen
- 17/12: Berl., *Afslag til mordere*, af Inge Dahl-Sørensen (V)
- 18/12: Berl., *Regeringen håner den danske befolkning*, af Britta Christensen (S)
- 20/12: B.T. Kronik, *Brug for alvor i debat om flygtninge*, af Uffe Ellemann Jensen (V)
- 22/12: JP, *Regeringen lader som ingenting*, af Jan Kørpe Christensen, Frp
- 23/12: JP, *Ingen tiltro til grundloven*, af Tom Behnke, Frp
- 24/12: DFA, *Lav varige løsninger*, af Henrik Christiansen, borgmester i Roskilde (A)
- 24/12: JP, *Ikke politisk drilleri*, af Jens Løgstrup Madsen (V)
- 24/12: JP, *Bosnierne som politiske gidsler*, af Elisabeth Arnold (R)
- 27/12: De 3 Stiftstidender og Jyske Vestkyst. Kronik, *Danskerne er problemet*, af socialminister Karen Jespersen (S) og boligminister Ole Løvig Simonsen (S)

Der synes næppe at være tvivl om, at "indvandrerfjendske" politikere er mere åbenmundede end de "indvandrervenlige". Det kan skyldes, at det forekommer umådelig let at komme i medierne med "indvandrerfjendske" udtalelser, ligesom der tilsyneladende ikke fra pressens side stilles de helt store krav angående konsistens og dokumentation. Men det kan også være, at jeg sammenblander årsag og virkning. Ikke alene har det været meget småt med debatindlæg fra de "indvandrervenlige", men der kommer også uhyre få pressemeddelelser ud. Den ensidige politiske debat kan således lige så godt skyldes, at de "indvandrervenlige" bevidst vælger at gå meget stille med dørene. Som en toppolitiker udtrykte det på tomandshånd: "Der er ingen stemmer at vinde ved at tale indvandrerens sag, men der er en masse stemmer at miste".

4.3 "Fremmedarbejdere er mindre kriminelle end danskere - men hvor længe?"

(Artikel af cand. phil. Jens Mortensen, Information, 3/9.1979)

Symbolisk, typisk eller tilfældigt? Kendsgerningen er, at undersøgelsesperioden startede og sluttede i voldens tegn. Og sågar i samme by: Århus. Men man nåede også at komme vidt omkring.

Året 1996 startede ligeledes i voldens tegn med mordet på Arshad Iqbal Zwidi (se f.eks. *B.T.* 17/1.1996: "*Endnu en pakistaner blev myrdet i nat*"). Den 12/4 blev den pakistanske kvinde Balquis Begum myrdet. Den 10/7 var det den 20-årige Nazia Hussein (se f.eks. *EB* 11/7: "*Nyt grusomt mord i pakistansk miljø*"), og 10/8 den 25-årige syriske kvinde Amine Hussein.

I afsnit 2 blev en læser citeret for, at pressen fortier indvandrerkriminalitet. [14] Sammesteds fremgår det imidlertid, at der i perioden var tale om følgende antal artikler m.v. om kriminalitet begået af nogen med en anden etnisk baggrund end dansk (målt i % i forhold til det samlede antal artikler m.m. om de etniske minoriteter):

Tabel 4.3.1. Antal artikler/nyhedsindslag vedrørende kriminalitet (1.09-30.11.1997)

	Berl.	B.T.	DFA	EB	JP	Pol.	DR	TV2	I alt
I alt	121	117	65	111	110	96	44	48	712
%	35,6	46	39,4	43,5	35,4	33,1	36,7	42,5	38,5

Der har ifølge mine noteringer været artikler m.m. angående kriminalitet begået af nogen blandt de etniske minoriteter *hver eneste dag* med undtagelse af 14/9 og 21/11. 1996.

Disse kriminelle sager dækker et vidt spektrum: Det økonomiske ("*rismafiaen*" (Berl. 1/9), "*Dagens ret er sorte løgne*" (B.T. s.d.) og "*kiosk miljøet*" (DR TV-Avisen s.d.) "*rengøringsmafiaen*" B.T. s.d.) (15), enkelte episoder (tilfældigt udpluk: 1/9, JP, "*Ung indvandrer truede betjent*", 6/9, B.T., "*Grædende mor ("sigøjner") i fængsel for trick-tyveri*", 12/9, DFA, Rundt i Danmark, "*Familien (jugoslavisk) i knivopgør*"; 23/9, Pol., Ajour, "*Kurdisk forsikringssvindler*"; 9/10, TV-Avisen, kl. 21, *5 år gammelt "Mord begået af 'marokkaner"*", 19/10, Berl., "*Israeler blev atter sat i fængsel*"; 21/10, Nyhederne, kl. 19, om en eftersøgt for voldtægter i Silkeborg- "*men i morges begik han selvmord ... 29-årig etiopier ... den 29-årige afrikanermod afrikaneren ... den afdøde afrikaner...*" "efterlyser nu en hvid for de øvrige voldtægter"; 24/10, EB, "*Hanekamp*" ("libanesere") gadeoverfald (især episoder i henholdsvis Århus og Odense) og ikke mindst narkokriminalitet på Vesterbro i København.

Det var først og fremmest EB, der førte an i kampen mod de udenlandske pushere på Vesterbro. Kampagnen startede allerede i efteråret 1995, og blev genoptaget med formindsket styrke d. 15/9.1996. Denne gang var der dog flere om buddet og det blev i perioden til i alt 133 artikler m.m.

"Topscorerne" i perioden blev:

Tabel 4.3.2. De mest omtalte historier om kriminalitet

Hændelse	Antal	%
Århus Banegård	97	13,6
Kiosker	15	2,11
Narko	133	18,7
Den russiske barnepige	23	3,23
Racheed Lawal	108	15,2

Kriminalitet var ligeledes topscorer blandt samtlige artikler m.m. om de etniske minoriteter; ligesom den kom ind på en suveræn førsteplads blandt samtlige de undersøgte kilder. [16]

Problemet er imidlertid ikke *kvantiteten* af nyhedsdækningen begået af de etniske minoriteter, men *kvaliteten*. Hvilket i øvrigt også er essensen, når det drejer sig om *danskerkriminalitet*. Se f.eks. pressens dækning af rockerkriminaliteten [17], som

endog er blevet ophøjet til en *rockerkrig* som føres fra *rockerborg*e. Pressens forkærlighed for vold har ikke direkte ført til vold, men den har indirekte bidraget til den. Først og fremmest ved at skabe angst i befolkningen, hvilket bl.a. har ført til, at folk af angst for at være på gaden bliver hjemme, hvilket resulterer i folketomme gader. Et forhold der fremmer volden, frem for at bekæmpe den.

Pressens *sprogbrug* angående kriminalitet er både markant anderledes, når det drejer sig om de etniske minoriteter, og samtidig helt konsekvent. En "dansker", der begår et eller andet, er ensbetydende med en hvid, dansk *mand*, og har som sådan ikke pressens interesse. Det samme gælder, når en forbrydelse begås af en "mand". Også det er synonymt med en hvid, etnisk dansker. Derimod hvis det er en dansk *kvinde*, står der aldrig en dansker, men en kvinde.

Men det er heller ikke nok til at gøre en forbrydelse interessant. Forbryderen skal først sættes i bås som en "*usoigneret narkotype*" (*B.T.* 7/9), "*en psykopat*", "*en psykisk syg*", "*autonome typer*" (*Pol.* 22/9), "*skizofren*" (*Berl.* 28/9), "*psykopat*" (12/10, *Nyhederne*, kl. 19, om et gidseldrama i Tyskland) eller "*en indvandrer*", "*en tyrker*", "*en gambianer*", "*en afrikaner*" eller "*tre mørklødede mænd*", før der åbenbart kan tages stilling til, hvor interessant det enkelte mord egentlig er. [18] Der var eksempelvis ikke meget stof i et drabsforsøg, som var et opgør mellem "*to mænd*", *Berl.* d. 23/9.1996. Et ganske almindeligt mord i Rødovre og et almindeligt *jealousidrab* [19] - dvs. et hustrudrab begået af en *dansker* dukkede således kun op for en kort bemærkning.

Et blodigt røveri begået i Odense af en "*22-årig røver*" med "*store psykiske problemer*" (*Nyhederne*, d. 6/9, kl. 19), som samtidig var en "*arbejdsløs, bosnisk veteran*" (*TV-Avisen*, kl. 18.30) og som begik selvmord blev ikke til mere end en journalistisk døgnflue. End ikke et tredobbelt mord begået af en dansker på Vesterbro i København gav stof til mere end et par dages dækning. Ligesom en dreng, der blev dolket ihjel i Brøndby. Noget større interesse blev vist for mordet på Laila Skovby Jensen d. 28/11 på Cafe Savannah i København, idet det i dagene 29/11-30/11 blev til 25 artikler m.m. Den anholdte for mordet er "*en 25-årig prøveløsladt narkoman*" (29/11, *TV-Avisen*).

Men er det et *æresdrab*, dvs. et hustrudrab begået af en nydansker, f.eks. mordet på Nazia Hussein, eller en anden *etnisk forbrydelse* så fatter pressen interesse, idet der samtidig sker et andet modsigende fænomen: Adskillelse og sammenblanding. To overfald, begået af etniske unge i henholdsvis Århus og Odense, kan således let skilles ud fra sagsmængden på grund af *det etniske element*, for derefter at bindes sammen i kraft af deres etniske herkomst - "*de forbandede indvandrere*".

Anderledes er det, når det er en "*dansker*". Her sker der hverken nogen udskillelse -

“sådan er danskerne jo” eller nogen sammenkobling. Gerningsperson er derimod et individ, som bliver kaldt “den forbandede morder” eller “den skide tyv”. “Danskeren” har således kun pressens interesse, i det omfang han *som person* udskiller sig fra mængden.

“Danskeren” bag et særdeles groft rov mord i Århus var en “hjemløs narkoman”. Selve forbrydelsen havde givet anledning til store overskrifter, hvorimod den formodede forbryder var uden større journalistisk interesse.[20] Ligeledes var en ung “dansker” bag et brutalt overfald på Amager også uinteressant, idet han efter sigende selv var offer for socialsvigt. [21] De etniske unge bag overfaldene i henholdsvis Århus og Odense var derimod bundet sammen af deres *kulturelle baggrund*, hvorefter deres forbrydelser ikke alene kunne rubriceres, men også kom til at spille en sekundær rolle, hvorimod kulturen blev til *den primære faktor*.

I sin dækning af overfaldet i Odense indledtes *Nyhederne* d. 9/9.1996 med oplysningen om, at en “mand”, der var blevet overfaldet af “unge indvandrere i lørdags - døde i dag”... “dødsårsagen endnu ikke klarlagt”. Slutreplikken lød noget i retning af, “For godt en uge siden blev et [andet umotiveret overfald] i Århus [begået af en] 16-årig libanese...”.

Selv om *TV2* således fra starten havde lagt op til, at der måtte være en etnisk forbindelse mellem overfaldet i Århus og overfaldet i Odense, havde historien aldrig hverken *TV2s* eller de øvrige mediers interesse. Den etniske forbindelse synes således ikke at kunne opveje den manglende dødsårsag. Overfaldet i Odense blev således kun dækket gennem 10 artikler m.m. Og da det d. 30/10 kom frem, at overfaldet - et spark - ikke var dødsårsagen, var det kun *JP* og *Pol.* der d. 31/10 viderebragte denne oplysning.

Til sammenligning kan nævnes, at “libanese”-overfaldet i Århus gav anledning til 97 [22] artikler m.m., og mordet på Racheed Lawal 108.

Selv om pressens dækning af islam behandles i afsnit 4, skal det nævnes, at det fortsat er *økonomisk korrekt* at spille på læsernes angst for og fordomme om islam. Også i forbindelse med kriminalitet. [23] Eksempelvis denne lille svada, som forfatteren Ole Hyltoft kom med i en tv-anmeldelse i *EB* d. 25/11:

“Nu vi er i afdelingen for grov vold, er Lawals sørgelige død endnu en følge af, at Århus var for længe om at tage problemerne med den muslimske indvandring alvorligt. Muslimerne er vores gæster. Vi tager imod dem. Men forventer også, at de så opfører sig pænt. Gør de ikke det, skal de ikke til psykolog. Så er det hjem til Muhammed-land”.

Når de etniske minoriteter bliver særligt hårdt ramt i denne forbindelse, skyldes det ikke mindst, at medierne kun bringer billeder af *indvandrere som forbrydere*. I de meget omfattende reportager om narkohandel på Vesterbro er det således bemærkelsesværdigt, at der ikke var et interview, hvor de bekymrede rapportere gjorde sig den umage at interviewe nogen af de overvældende mange lovlydige etniske minoriteter på Vesterbro. [24]

Som et kuriosum kan det i denne forbindelse nævnes, at mediernes billede af de etniske minoriteters lovbrud og manglende respekt for lov-og-ret åbenbart er ret skrøbeligt. Der skal i hvert fald ikke gå skår i det ved f.eks. at viderebringe den meddelelse, der kom over Ritzaus. d. 19/11.1996 om et tyrkisk ægtepar, der *vendte hjem* til Danmark for at modtage dagbøder for butikstyveri. Det glemmes ofte i denne forbindelse, at *indvandrere* er de hyppigste ofre for disse forbrydelse. [25] Hvorimod det er noget af en myte, at de ældre skulle være særligt udsat for vold (se *DFA* d. 23/11.1996).

Værre er det imidlertid, at den generaliserende fokuseren på det etniske, det kulturelle osv. sætter en effektiv stopper for forebyggelse af kriminalitet, mens de egentlige årsager - udstødelse, ringe sociale kår m.m. - bliver skubbet i baggrunden. Dette er heller ikke noget nyt. Det fremhævede cand. phil. Jens Mortensen allerede i 1979 (d. 7/9.1979 i *Inf*):

"Bliver (tilpasningen) på værtslandets præmisser, vil fremmedarbejderne vedvarede være placeret i bunden af det sociale hierarki, viser en ikke offentliggjort EF-undersøgelse dateret december 1977; fra undersøgelsen, der bærer den ærlige titel "*Boligforholdene for vandrende arbejdstagere. Et eksempel på asocial forsorg*", citeres: "De første undersøgelser, som man har rådighed over vedrørende fremmedarbejdernes faglige og sociale mobilitet og vedrørende anden generations skolemæssige og faglige integrering viser, at de bevarer deres status som arbejdere og deres ringe faglige uddannelse. Dette bekræftes i mindre omfang blandt landets egne indbyggere med lignende status og økonomisk situation.

På denne baggrund kan vi herhjemme forvente, at såfremt fremmedarbejderne 'tilpasses' i samfundet uden samtidig at blive ligestillet med danskerne, så vil de også fremover opleve at vejen til realisering af deres økonomiske og sociale forventninger er blokeret, og de vil derfor reagere på deres placering i den sociale struktur. Den kriminelle adfærd kan da blive en mulig 'normal' reaktion herpå".

I modsætning til f.eks. arbejdsmarkedet og boligmarkedet, se afsnit 5, så har det ikke

skortet om debatindlæg angående kriminalitet i almindelighed.

Både Dronningen og statsminister Poul Nyrup Rasmussen gav eksempelvis volden en fremtrædende plads i deres respektive nytårstaler. Hendes Majestæt talte generelt om volden:

“Det er som om, der er kommet noget råt og brutalt ind i tiden. Det er næsten et modedefænomen, og det virker skræmmende. Det er udviklingen, siger man, ikke til at komme uden om, nej måske - men især, hvis man lader det udvikle sig”.

Nyrup talte derimod mere specifikt:

“Derfor vil vi gøre alt, hvad der står i vores magt for at stoppe gadevold blandt unge mennesker, uanset hvor de kommer fra. Vi vil samtidig sætte alt ind på at ændre holdningerne hos de unge - både hos de unge indvandrerbørn og hos alle andre danske unge... Vi vil værne om gæstfriheden over for dem, der slår sig ned iblandt os. Men det kan vi kun gøre, hvis såvel forældre som børn accepterer spillereglerne og lever op til de samfundsnormer, der er grundlæggende for os”. [26]

Og ligesom det er svært at danne et overblik over, om arbejdsløsheden er faldende eller stigende, er det svært at holde styr på de mange oplysninger, der kommer frem om voldens/kriminalitetens omfang (se f.eks. *Berl.* d. 13/11.1996, “*Fald i sager om vold*” samt statistikken i *JP* d. 3/1.1997, der viser en stigning i drab, “*simpel*” vold og grov vold, men et markant fald i vold af særlig farlig karakter). [27] Ligesom det heller ikke synes at have hold i virkeligheden, at unge slipper let for kriminalitet (*Berl.* d. 3/1.1997, “*Unge straffes hårdere end ældre*”).

Også mediernes rolle i denne forbindelse er genstand for en omfangsrig debat.

Nogle - f.eks. kultursociolog Jacques Blum i en kronik i *Berl.* d. 3/11.1996 (“*Hærværk mod mennesker*”) - har forsvaret mediernes dækning af voldssager. [28] Hans pointe - som man næppe kan være uenig i - er, at medierne skal dække voldssager. Blum finder, at kritik af medierne på dette punkt svarer til at ville slå budbringeren i hjel. Andre f.eks. Vagn Greve (“*Realpolitik eller populisme*”, *JP*. Kronik, 1/11.1996,) mener derimod, at den *opblæste* mediedækning helt spærrer for en saglig debat. Gorm Harste, lektor ved Institut for Statskundskab, Århus Universitet, synes i en kronik i *Pol.* d. 29/10.1996 at indtage en mellemposition. [29]

Flere mediefolk har forståeligt nok taget især deres eget medium i forsvar. Jørgen

Flindt Pedersen, administrerende direktør i TV2/Danmark, har offentligt taget bladet fra munden i et debatindlæg i *Pol.* d. 27/10.1996, “*tv driver journalistik - og ikke politik*”. Her skrev Pedersen, at “TV2 siden sin start - i øvrigt på linie med de seriøse morgenblade - har betragtet kriminalstoffet...som et væsentligt område, der skal behandles med samme seriøsitet som f. eks. politik og kultur”, og tilføjede:

“At undlade at orientere seeren - herunder de mange, som desværre ikke læser aviser om mord eller grove, voldelige overfald - ville være et brud på vores grundlæggende informationspligt, og ødelæggende for troværdigheden. Borgerne ville med god grund undre sig over en slags censur på dette område... Det ville samtidig være udtryk for en besynderlig ligegladhed over for de store menneskelige lidelser, som den grove kriminalitet påfører de berørte borgere”.

Nyhederne i TV2 har i øvrigt et vist troværdighedsproblem. I en årlig opinionsundersøgelse foretaget af *Børsens Nyhedsmagasinet* har *B. T.* været placeret som henholdsvis 72 (ud af 74 mulige) i 1995 (24/2.1995) og 68 (ud af 70 mulige) i 1996 (22/3.1996). For *Nyhederne* hhv. 50 i 1995 og 54 i 1996. (*EB* var på sidstepladsen i begge undersøgelser). Og denne manglende troværdighed kan meget vel skyldes det bombastiske sprog og overdramatisering, som er typisk for både *Nyhederne* og *de ikke-seriøse formiddagsblade*.

Pressen holder sig generelt ikke tilbage for at bruge sproglige kneb for at dække over sig selv. Det gælder eksempelvis i forbindelse med “glemte krige”. Dette var bl.a. tilfældet med årets nobelspris, der blev uddelt til biskop Carlos Filipe Ximenes Belo og José Ramos. Flere kilder skrev netop om “*den glemte krig*” (Indonesiens besættelse af Østtimor). Eksempelvis: 12/10, *B. T.*, “*En glemt blodig konflikt*” og s.d. i *DFA* “*Det glemte mord på en nation*”.

Dækningen af denne “glemte krig” i *Nyhederne* i TV2 d. 11/10.1996 nåede imidlertid endog komiske proportioner, hvor den var taget med i alle tre af TV2s nyhedsudsendelser den aften. Først fortalte Metha Loumann mig, at årets Nobels Fredspris var gået til “to ukendte mænd”. Og kl. 19 kunne Lotte Mejlhede fortælle mig, at “den overraskende fredspris ... åbnede døren op til en af verdens glemte krige”, hvorefter hun viste mig levende billeder af prismodtagerne. Selv om det ene af billederne rent faktisk var af en brite, der samme dag var blevet idømt 50 års fængsel i Filippinerne for børnesex..

Måske kunne jeg være så uartig at spørge, hvem det egentlig er, der har glemt

denne krig? Jeg kunne måske endog gribe fast ved det gamle dogme om, at Vestens navlebeskuende arrogance og mediernes optagethed af det skandaløse og det irrelevante, er skyld i, at jeg har glemt denne besættelse, der foreløbig har kostet over 20.000 mennesker livet? Og at denne glemsomhed skyldes det forhold, at USA, EU, Australien m.fl. af hensyn til egne interesser glemmer at se gennem fingrene med den brutale besættelse?

Takket være bl.a. DR, *B.T.*, *EB* og ikke mindst *TV2* [30] ved jeg ellers alt om Alex, Anja, Bjarne, Jacko, Pingo og Daisy; og statsministeren kan end ikke skifte hårstil uden, at *TV2* er på pletten. Ligesom der snart ikke er det modeshow i den vestlige verden, jeg ikke er med til. For ikke at glemme alt det uforglemmelige, jeg har lært om Lady Di og Charles. Selv om det ind imellem er det rene fup. Ja, ja, verden vil bedrages, sagde Jens Gaardbo i *Nyhederne* i anledning af, at *TV2* helt uden kildekritik havde skyndt sig at bringe et totalt ligegyldigt indslag, der viste sig at være svindel. Sådan noget er der altid plads til i *Nyhederne*. Østtimor har jeg derimod ikke hørt mere om i *TV2*. Men det er vel vigtigere at se billeder f.eks. af den amerikanske præsidents bil, der sidder fast i mudder, end det er at høre mere om den glemte krig. [31]

Det spiller i denne forbindelse ligeledes også en rolle, at pressen i udpræget grad hæfter betegnelsen "etnisk" på en lang række konflikter. Selv om årsagen til konflikterne i bund og grunder er politisk. Eksempler:

- 12/9: DFA. Overblik, *Etnisk uro i Bangladesh*
- 12/9: JP. Kort nyt, *Blodig etnisk uro*
- 12/9: Pol. Ajour, *Etniske drab i Bangladesh*
- 13/9: TV-Avisen. kl. 21, *Bosnien, et multietnisk Bosnien er nu en illusion*

Mediernes bekymring for borgernes sikkerhed synes også en spille en yderst tilbagestående rolle i forhold til en af de allerstørste farer i Danmark: Nemlig i trafikken. Det kan ikke udtrykkes tydeligere end i dette læserbrev fra *DFA* 30/10.1996:

"Siden 1970 er der hvert år blevet dræbt mindst 550 og næsten 9.000 er kommet til skade ved trafikulykker. På 25 år er mindst 13.750 blevet dræbt, og 225.000 er blevet kvæstet. I den mellemliggende periode har vi talt, skrevet og nedsat kommissioner og udvalg, og vort mål er nu, at kun 427 må lade livet, og 7264 må komme til skade i trafikken i år 2000.

Det sidste års tid er mindre end 10 rockere blevet dræbt, og mindre end 50 er kommet

til skade i interne bandeopgør. Alligevel lykkedes det i løbet af en måned at få skræmt befolkningen fra sans og samling, afholdt en juridisk høring og få gennemført en særlov, som skal standse alt det uvæsen med, at en masse 'uskyldige' mennesker kommer til skade.

Jamen, er det da ikke en herlig måde at prioritere løsninger på af vort samfunds største problemer".

Men fælles for alle disse forbrydelser - og rockeroverfaldene - er, at de kan bruges til at tegne et skrækbillede af et samfund i total opløsning, med krav om politisk indgriben. Selv om det også i pressen samtidig er blevet påvist, at volden fortsat er et marginalt problem, og at angsten for volden er langt større end chancen for at blive udsat for den. Faren for at blive dræbt i trafikken er mange gange større - der sker mere end et trafikdrab om dagen, men på grund af privatbilismens udbredelse, er der ikke "stof" i trafikdrab.

I pressens historie om vold og kriminalitet er trykket i bedste fald på *etnisk herkomst* i værste fald på *det kulturelle* eller *det religiøse*.

Egentlig skal dækningen af kriminalitet lige sammenlignes med pressens interesse for diskrimination. Foruden 10 artikler m.m. om diskrimination på arbejdsmarkedet og 7 artikler m.m. om diskrimination på boligmarkedet, var der 122, (6,6% af det samlede antal artikler m.m., der omhandlede racisme, diskrimination og fremmedhad. [32]

Table 4.3.3. Dækning af de enkelte historier om diskrimination/racisme

Hændelse	Antal	%
Overfald i Valby	32	26,20
Fremskridtspartiets landsmøde	30	24,60
Nazisternes radio	9	7,38
Diverse voldstilfælde	7	5,74
Frifindelser i voldssager	7	5,74
Tørklæde-sagen	4	3,28
Butiksdiskrimination	4	3,28
Nævnets forslag	3	2,46
Peter Schmeichel	3	2,46
Hærværkssager	3	2,46
Øvrige sager	20	16,4
I alt	122	100,00

Overfald i Valby: En spansk-marokkaner, der blev gennembanket i Valby, og en taxa-chauffør, der beordrede ham ud af taxaen og bagefter kørte væk.

Tørklæde: En læge, der fik ordre om, at hun ikke måtte bære tørklædet på arbejde.

Butiksdiskrimination: En tøjbutik fastsatte kvoter for, hvor mange "indvandrere", der måtte befinde sig i butikken.

Nævnets forslag: Nævnet for Etnisk Ligestilling har foreslået et særligt klageorgan.

Peter Schmeichel: En engelsk fodboldspiller har anklaget Peter Schmeichel, målmand for Manchester United og det danske landshold for racistiske udtalelser. [33]

Øvrige sager: Omfattede bl.a. EUs bekæmpelse af racisme, "negerkys" (EB 21/10.1996), anti-racister samt en bog om Danmarks tid som slaveejer.

Som det fremgår af tabel 4.3.3. omhandlede 39 artikler m.m. om vold, mens 10 andre omhandlede kriminalitet i øvrigt, dvs. 32%. 42 omhandlede den åbenlyse racisme, en åbenlyst fjendtlig holdning til de fremmede eller beskyldninger mod en af de kendte (34%), mens kun 11 (9%) omhandlede den "stille" diskrimination.

4.4. "VI BLIVER VED DEN ISLAMISKE FREMMARCH"

(*Nyhederne i TV2 d. 19/2.1992*)

Der var i perioden 76 artikler m.m. om islam og muslimer herhjemme, hvoraf de 34 var positive (44,7%). Og ud af 6, der eksplicit omhandlede muslimer i EU, var de 4 positive (75%) Det forholder sig stik modsat, når det drejer sig om nyhedsdækning af islam og muslimer uden for EU. Her var der tale om 129 artikler m.m., hvoraf 103 var negative (82%).

Dette kunne tyde på, at der er tale om en nuanceret nyhedsdækning. Men det er i så fald en sandhed med kraftige modifikationer. For selv om tallene både herhjemme og i udlandet tyder på en ret omfattende dækning af islam, så er realiteten den, at kun ganske få artikler m.m. er om selve islam. [34]

Problemet med hensyn til pressens dækning af islam er desuden, at der sker en grundig sammenblanding af begreber. *Islam* er en religion, og dens tilhængere hedder *muslimer*. Men i pressen bruges ordet *islam* til at dække over vidt forskellige politiske ideologier, traditioner, kulturer og historier. På samme måde bruges ordet *muslimer* til at omfatte vidt forskellige folkefærd, og sågar som betegnelsen for en *nationalitet*. Til tider synes pressen - og en del læsere - endog at bruge ordet *muslim* i en racemæssig sammenhæng.

I en kronik d. 10/12 i *Berl.*, "*Er islam mon et kortspil*" [35], skriver Hussein Shehadeh:

"I Vesten spørger man, hvorfor islam ligefrem er blevet brugt som våben mod Vesten. Muslimer svarer, at man prøver at rette op på en selvagtelse, der er blevet alvorligt skadet. Vestlige institutioner har gennem det sidste par hundrede år overvældet den islamiske verden og gjort de islamiske institutioner andenrangs. [36] Edward Said, palæstinenser og professor ved Columbia University i New York, har i et interview i den egyptiske avis *Al-Ahram* forklaret, at de forskellige islamiske lande altid har budt Vesten på kraftig politisk og kulturel modstand - og har for Vesten bekræftet en 'overlegen' vestlig identitet. For Vesten har dét at forstå den islamiske verden vist sig ved, at man reducerer dens forskellige former til én, en underudviklet form for kristendom, og dets folk til karikaturer af kristne".

Ganske som pressen skaber mere forvirring end afklaring, når det drejer sig om de etniske minoriteter, således er det også med islam og muslimer. Religion, tradition,

kultur og politik blandes sammen i en pærevælling. Men det er pressen ikke alene om. Ved et foredrag, jeg holdt på Moesgaard Museum for Århus Universitet om Islam og pressen, diskuterede den danskfødte muslim, Ahmena Echimmari, og en af de ansatte på Moesgaard. Hun gjorde ham opmærksom på, at den ellers udmærkede udstilling handlede om alt andet end islam: Handel, historie, kultur, krig, Tyrkiet, Arabien, m.m. Den ansatte forstod overhovedet ikke kritikken. For ham var Danmarks møde med "islam" lig med disse forhold.

Alle disse forhold spiller dog en vigtig rolle i forhold til de ting, som man *forbinder* med "islam", selv om de kun udgør den *synlige* kontakt mellem Vesten og de arabiske lande samt det ottomanske rige. Både det farlige, det givtige og ikke mindst det eksotiske og det erotiske. Noget som i udpræget grad også gælder pressens dækning af "islam," som det også har været det i århundreder. Dvs., at hovedvægten lægges på de ydre, synlige forhold, der har med handel, politik og *konflikter* at gøre, dog supplerede - igen ganske som i middelalderen - med det eksotiske.

Som et eksempel på sidstnævnte kan nævnes en dobbelt side i *JPs* ferietillæg "*Ferie & fritid*" d. 1/12.1996 om Dubai eller "*Allahs badeland*", som Kim Hundevadt vælger at kalde det. Efter at have beskrevet de "*fine golfbaner*", "*Det lykkelige Arabien*" og "*Det nye shopping Paradis*", vises et billede af en tilsløret kvinde, der dog "*ikke fylder meget i gadebilledet i Dubai*". Ferietillæggene, "*Rejseliv*" i *Berl.*, *B.T.*, "*Vi rejser*" i *Pol.*, indeholder generelt et helt andet billede af mange af de lande, som i nyhedssiderne betegnes som diktaturer, bananrepublikker osv. [37]

Derimod har det ikke skortet på artikler om *den politiske islam*. Eksempelvis "*Islams ansigt*", af lederen for Center for Mellemøststudier ved Odense Universitet, Lars Erslev Andersen i *Berl.s* tillæg "*Eksistens*" d. 26/10.1996. Erslev Andersen rejser (og besvarer), hvorvidt moderne "islam" er en selvmodsigelse eller en mulighed. Dvs. om religionen islam - på samme måde som kristendom og jødedom - kan tilpasse sig den historiske udvikling. [38]

"Kernen i problemet er... forholdet mellem demokrati og islam; vil en demokratisk valgt regering, der består af muslimske fundamentalister, opretholde den demokratiske styreform [39] eller vil den en gang kommet til magten afskaffe den politiske pluralisme og indføre en islamisk stat i lighed med Iran eller Sudan. [40]

(...) Svaret er nok, at sækularisering og fundamentalisme er to sider af samme sag, to forskellige måder at tage den udfordring op, der kommer fra kompleksiteten og differentieringen, som kendetegner udviklingen i de moderne samfund globalt. Indfrier den sækulære stat ikke sine løfter om velfærd og politisk indflydelse, da må den stå for skud. I

Mellemøsten har de sækulære regimer alt for længe svigtet deres løfter og det er præcis, hvad fundamentalisme med mere eller mindre barske midler konstant minder dem om. Det er altså ikke islam, der er uforenelig med sækularisering, men de sækulære regimer i Mellemøsten, der ikke magter deres opgaver. Det kommer der fundamentalisme ud af”.

Som det fremgår af bl.a. dette uddrag forsøger både pressen og vestlige “eksperter” at udskille voldelige elementer ved at bruge betegnelsen “fundamentalist” [41]. Men som fremhævet af Hussein Shehadeh:

“Sådanne mennesker kaldes ofte ‘fundamentalister’, men det er ikke klart, hvad det betyder, når det drejer sig om islam. Hvis det skal betyde, at man tror på, at hvert eneste ord i Koranen og i Hadith, profeten Mohammeds lære, er bogstaveligt sandt og ikke behøver fortolkning, så er meget få muslimer fundamentalister, for næsten alle muslimske religiøse skoler anerkender nødvendigheden af uddannelse og fortolkning, og det har stor værdi for islam.

Hvis det på den anden side betyder, at man anstrenger sig for at definere de fundamentale værdier og tanker i éns religion, og nægter at afvige fra dem, når de én gang er fundet, så må enhver med en seriøs tro af en hvilken som helst slags være fundamentalist”.

Til forskel fra andre konflikter er det *økonomisk korrekt* at udpege *islam* som årsagen til konflikten. Vist får man som nævnt nedenfor aktiv hjælp fra fanatikere. Og for dem er kampen for en *islamisk stat/martyrium* i paradys vel også den reelle baggrund for deres ugeringer. Ifølge *deres* udlægning af Koranens bud [42] så helliger målet jo midlerne. Det er imidlertid bestemt ikke noget, der kun gælder muslimske fanatikere. Mordet på Yitzhak Rabin blev udført af en *jødisk* højreekstremist, der udråbte noget i retning af, at “det er Guds vilje”. Det yderste højre i USA er bundet uløseligt sammen med yderliggående kristne. Ligesom mord på abortlæger og brandbomber mod abortklinikker i USA har været udført af rabiate kristne, der ligeledes udfører “Gud’s vilje”. Og en katolsk præst har i amerikansk tv endog forsvaret disse overgreb. Og herhjemme er der et par præster, der fører an i kampen mod de fremmede i almindelighed og muslimer i særdeleshed.

Disse holdninger/overgreb ses ikke i pressen at have givet anledning til angreb på selve essensen i jødedommen eller kristendommen. Det skyldes ikke alene, at de fleste læsere/seere er kristne med et rimeligt godt kendskab til jødedommen, [43] men det skyldes også pressens måde at dække andre konflikter på. Ligesom det

skyldes en almindelig anerkendelse af, at hverken jødedommen eller de protestantiske trosretninger har et religiøst overhoved, der kan udtale sig på hele troens vegne. Det er vist kun katolikkerne, der har et overhoved: Paven, der har denne "magt", og kun vel og mærke for så vidt angår religiøse spørgsmål. [44] Der er heller ikke ét religiøst overhoved i islam, men alligevel opsnapper pressen nogle enkelte udtalelser fra eksempelvis det fundamentalistisk præsteskab i Iran, som om det gælder for samtlige muslimer i hele verden.

Danske katolikker skal ikke stå for skud i den vedvarende konflikt i Nordirland, lige så lidt som der er nogen, der påstår, at katolikker og protestanter ikke kan leve side om side med hinanden. Alle synes omsider at være klar over, at konflikten i Nordirland er politisk, ikke religiøs. Helt anderledes er det i Mellemøsten. Den dag i dag betragter mange konflikten mellem israelere og palæstinensere som en kamp mellem jødedom og islam. [45] (Til trods for at mange palæstinensere, bl.a. Hanan Ashrafi og PLOs tidligere repræsentant i Danmark er kristne. Ganske som adskillige palæstinenske kristne præster står i spidsen for en uafhængig palæstinensisk stat).

Brugen af ordet "*muslim*" som nationalitetsbetegnelse anvendes konsekvent i forhold til Bosnien, hvor befolkningen i pressen deles op i to grupper: Muslimer og serbere. Ordet "bosniere" synes derimod reserveret udelukkende for flygtninge. Pressen får også en udstrakt hånd fra fanatiske grupper, der kalder sig "*Islamisk Jihad*", "*Det islamiske broderskab*" "*Guds Parti*" (Hizbollah) osv., og som oven i købet påstår, at de kæmper for "det islamiske folk".[47]

Dette fordrejede billede af islam og muslimer stammer således fra en yderst uheldig sammenblanding af journalistisk lemfældighed og visse muslimers således aktive medvirken. [48]

Dette sker ikke mindst ved at sammenkæde usammenhængende begivenheder, som alle efterlader indtrykket af, at *det politiske islam og muslimer* er lig vold, terror, undertrykkelse og konflikt. Ofte i form af det, jeg kalder en "*araber-side*" (eksempelvis, s. 14 i *Pol.* d. 1/9.1996: "*Som en enhver anden småskåren diktator*" (Yassar Arafat/Palæstina), "*Skudhuller dækket af plakater*" (Libanon) og "*Frygtet skik (omskæring) står for fald*" (Egypten). Eller gennem den daglige dosis af korte notitser. (I *Pol.* samles disse i en klumme, der kaldes "*Udland*" (tidl. "Ajour"); og d. 11/11.1996 omhandlede 6 ud af 10 notitser den såkaldte islamiske verden: "*Tyrkisk protest mod islam*", "*Israelsk flyangreb*" ("*på formodede partisanstillinger i det sydlige Libanon*"), "*Bhutto retsforfølges*" (Pakistan), "*Terror i Bosnien*" ("*Otte huse, der tilhører muslimske flygtninge*"), "*Terror i Algeriet*" ("*begået af militante muslimer*"), "*Flyangreb mod Kabul*".

En tredje måde er gennem brug af egentlige billeder. *Muslimere* portrætteres næsten altid i bedestilling (Arafat i *JP* d. 26/10.1996 i artiklen "*Islamisk strid om Jerusalems rolle*"; *Berl.* s.d. af almindelige muslimer "*Fredagsbøn i Gaza*") eller med gevær i hånden (*Berl.* d. 6/9.1996 - Irak). Kvinder, der ikke bærer gevær, vises ofte i offerrollen iklædt slør - ofte helt tildækket (*Berl.* d. 16/11. "*Pakistans dobbeltrolle i Afghanistan*" og *Pol.* d. 10/11.1996, "*Kvinder misbruges og myrdes*" - "*I nogle muslimske lande er kvinder i livsfare alene på grund af deres køn*") eller i det mindste med tørklæde. (F.eks. i *Inf.* d. 19/9.1996, "*Drab på kvinder*").

Undtagelsen fra det kvindelige offerbillede var blandt andet at finde i forbindelse med valget i Bosnien (eksempelvis *DFA* og *JP* d. 16/9, som begge viste stemmeoptællere med tørklæde på). En anden undtagelse var billedet fra en anti-terror demonstration i Egypten fra *DFA*, som viste en ung smilende "*muslimsk pige... iført islamiske kvinders traditionelle hovedbeklædning (og som) løfter sin knyttede hånd for at vise sit mishag mod den mere og mere udbredte islamiske terror*" (Journalisten skamrider således en god historie ved først at påstå, at der findes én traditionel hovedbeklædning og dernæst ved at bruge det gængse fjendebillede om "*islamisk terror*").

Advarslen mod det nye fjendebillede kom også frem i artiklen "*Muslimere er en ny gruppe europæere*" af Jette Elbæk Maressa i tillægget "*Europa*", november 1996. (Tillægget udgives både af *DFA* og *JP*). Artiklen, som er en anmeldelse af Ingmar Karlssons bog "*Islam og Europa*", indeholder bl.a. følgende:

"Når islam fremstilles som sådan en trussel, bliver det livsfarligt for sameksistensen i Europa, fordi hadet overføres på de indvandrere, der bor her. Ingmar Karlsson anbefaler derfor, at man kalder problemerne ved deres rette navn i stedet for at søge forklaringer i religionen. Hvis man mener kvindeundertrykkelse, så sig det, i stedet for at tale om islamisk kvindeundertrykkelse, så sig det i stedet for at kalde det fatwa".

Den 9. september 1996 bragte *TV-Avisen* et indslag med ægteparret Aisha og Suleiman Masoud. Anledningen var dels *et æresdrab* (se kapitlet om kriminalitet) dels Naser Khaders bog "*Ære og skam*". Ifølge journalisten Aase Nielsen var det Khader, der havde valgt ægteparret, fordi de var "typiske" for den holdning, der findes blandt "muslimer".

Optakten til udsendelsen hed "*Danskere og de muslimske indvandrere*" og indledtes med ordene "Sådan her ser vi dem på gaden - *muslimske indvandrere*", hvorefter der blev vist 4 udklip fra *EB*. Herefter talte Khader med parret, som forklarede, at det er

“klar logik, at pigen må dø”. Hvortil Suleiman (manden i interviewet) tilføjede, “Gud har befalet os, at hun skal slås ihjel”.

Khader, som havde formidlet kontakt med “det typiske indvandrerpar” og selv var “arabisk indvandrer”, forklarede seerne, at “de allerfleste vil foreslå, at hun straffes på samme måde”. [49]

På baggrund af udsendelsen indgav *EBs* Kirsten Jacobsen en politianmeldelse mod det “muslimske ægtepar”, idet hun følte, at deres bemærkninger (om at pigen måtte dø) var “forhånende, truende og nedværdigende for mig som etnisk dansker, kristen og kvinde”. Anmeldelsen “*Jeg anmelder*” blev bragt d. 16/9.1996 på en helside i *EB* i spalten “*Frontalt*”. To dage senere bragte avisen en ny helsides artikel med overskriften “*Andre nuslimer i Danmark er værre*” [50], hvor Khader tog afstand fra anmeldelsen, som han ifølge bladet betegnede som “*EBs korstog mod racismeparagraffen*”. Han sagde samtidig, “*Jeg kunne pege på de første hundrede, der er meget værre*”, men tilføjede dog, at han skønnede, at en lille brøkdelen af de ca. 100.000, der kommer fra muslimske lande, er fanatiske tilhængere af islam”.

Knap en måned senere begyndte *EBs* Ingeborg Brügger imidlertid en kortvarig serie med titlen “*Islams kvinder*”, skønt der på forsiden d. 13/10.1996 som forsmag for serien stod “*Islams kvinder løfter sløret*”. [51] Serien indledtes med historien om Khadija Al-Moussawi, en “*flygtning fra Bahrains diktatur*”, i artiklen “*Ingen kan tvinge mig til noget*”, som handlede om tørklædet, ikke sløret:

“Specielt her i Danmark ser man kvinders tørklæde som tegn på, at de er en skygge af deres mænd. Og jeg er selvfølgelig komplet uenig med dem. Der er masser af kvinder med tørklæde, der er yderst selvstændige. Men mange danskere vil slet ikke give os en chance. De har besluttet sig for, hvem vi er fra det første øjeblik, de ser os”.

Serien fortsatte d. 25/10.1996 med “*Sløret* [52] *handler om sex*” om Imam Abu-Laban, fra Vesterbro moskeen og d. 26/10.1996 med artiklen “*Mine to kulturer er en gave*” om Rafet Paveen, fra Pakistan:

“Jeg synes, det er en gave at komme fra to kulturer. Det er en kæmpe fordel, at jeg har fået mulighed for at se tingene fra så mange vinkler. Der er en vældig rigdom i det, og jeg er nødt til at have kontakt med begge sider, for jeg kan ikke leve uden nogen af dem”.

D. 27/10.1996 kom artiklen “*Ankomsten til Danmark var et chok*” om Stara Nasreem, ligeledes fra Pakistan og dagen efter med “*Jeg skal nok klare mig selv*” om Laylo Nur

Adam fra Somalia. Jeg har bemærket med interesse, at *ingen* af disse artikler affødte læserreaktioner.

Men samtidig med, at *EB* bragte denne serie om islams kvinder, var andre journalister optaget af andre ting. Niels Westerberg skrev således d. 18/10 om "*Familiehelvedet*" [53] om "*24-årige arabiske Nadja lever drabstruet under jorden - brød ud af voldeligt tvangsægteskab med sin fætter*". Samme Niels Westberg - denne gang sammen med fotograf Erik Krag - stod for artiklen "*Her slår Koranens jernnæve*" (i Afghanistan) d. 26/10.1996. [54] Og den 16/11.1996 tog Jakob Andersen fat. Først skrev Andersen i klummen "*Smæld & Smuld*", hvor Andersen med titlen "*Skråt op med Koranen*" og med et billede af en kvinde med sort ansigtsmaske skrev, "*Kvinderne i den arabiske verden er trådt ned af mændene og kulturmønstret. Hver gang, de stikker næsen frem, bliver de dunket i hovedet med Koranen*". Anledningen er tre egyptiske kvinder, der giftede sig med "*så mange mænd, det passede dem*". Samme dag i 2. sektion havde Andersen en dobbeltsides artikel om egyptiske kvinder, "*Kvinder i jernlænker*", hvor der i "hovedet" står "*Arabiske kvinder mishandles og trynes - fremskridt er en by i Sibirien*".

Ingen af disse problemer kan naturligvis tolereres. Men ved at *isolere* dem og gøre dem til et religiøst/kulturelt problem, vil jeg tillade mig at sætte spørgsmålstegn ved, hvorvidt journalisternes hensigt har været at hjælpe eller lefle for læsernes fordomme.

Med få undtagelser (se afsnit 5) er det nu også sådan, at "indvandrerkvinder" og "muslimske kvinder" er blevet synonyme. Det handlede eksempelvis en udsendelse i *TV2* d. 2/9 om: "*Ære og skam*" om nogle muslimske pigers opgør. Desuden var der et indslag i *Nyhederne* d. 23/10, om "indvandrerkvinder", hvor Susanne Utzon indledte med at sige:

"Vi ser dem på busser og på gaderne. Vi har mange fordomme, og det vil indvandrerkvinder gøre op med".

I udsendelsen medvirkede en række "indvandrerkvinder"; læs: Muslimske kvinder: F.eks. Nurhayat Bagci, "*Jeg er muslim, og det er jeg ikke bange for at vise*". Inam Messaoudi, "*Vi vil gerne vise, at vi ikke er undertrykt overhovedet*".

Som nævnt ovenfor kom bogen "*Ære og skam*" af Naser Khader til at spille en temmelig fremtrædende rolle i perioden. I et interview med Fl. Chr. Nielsen d. 15/9. i *JP*, "*Det står i Koranen*" citeres Khader for at sige:

"Der er blandt de muslimske indvandrere i Danmark en meget lille gruppe rabiate

fundamentalister. De er farlige af den grund, at når unge indvandrere afvises fra praktikpladser og uddannelse, ikke integreres ordentligt og samtidig mister deres forældres referenceramme og ikke får undervisning i deres modersmål, ja så står de ekstreme holdninger parat til at tage de unge. Første skridt er, at deres forældre indskrives på en islamisk skole, hvor de risikerer at blive hjernevasket af ukvalificerede lærere. Næste skridt er de rabiates omklamring”.

Khader var selv udsat for noget af en rabiats omklamring efter periodens udløb, da han d. 3/12.1996 [55] medvirkede i programmet *“Status Quo”* i TV2 med Isabella Miehe-Renard og Anne Marie Helger, som i aftenens anledning havde lagt rollen som Skodsborg-madammen på hylden og klædt sig ud som “muslim”.

Her optrådte Khader sammen med Sencan Altinas, “en muslimsk kvinde”, som i øvrigt gik med tørklæde, men ikke slør; og Helle Lykke Nielsen, fra Center for Mellemøst Studier i Odense. Disse deltagere blev konfronteret af et publikum, der bestod af lutter “danske” kvinder, som udsendelsen igennem fik lov til at komme med deres uransagelige meninger om islam. Mens Altinas kun fik ringe mulighed for at svare igen. Jeg havde på fornemmelsen, at Khader her øvede sig i kunsten at snakke værterne efter munden, mens Altinas stod foran en inkquisition, hvor bl.a. en af de danske kvinder uimodsagt fik lov til at sammenligne sløret med rockernes rygmærke. Ligesom de rask væk forvekslede “et slør” med “et tørklæde”, idet hovedparten af de frigjorte danske kvinder samtidig forsvarede arbejdsgivernes diskrimination.

Det er tragikomisk, at man i selvsamme åndedrag kan tale om at bekæmpe kvindeundertrykkelse og samtidig falder næsegrus for arbejdsgivernes ret til ikke at ansætte kvinder, som går med tørklæde. Men det er præcis den holdning, flertallet blandt de danske kvinder gav udtryk for.

Den sag, som pressen i perioden har fokuseret mest på, har dog været “fatwaen” mod Salman Rushdie.

Anledningen til, at fatwaen igen dukkede frem i pressen, var Salman Rushdies planlagte, udskudte, men gennemførte besøg i København for at modtage EUs litterære æresbevisning - Aristeion-prisen. Det blev til 250 artikler m.m. om selve Rushdie-sagen.

Årsagen til udsættelsen var, at regeringen skulle have fået nys om en konkret trussel mod Rushdies liv. Udsættelsen udløste et politisk stormvejr af format. Så stærk var den politiske blæst, at hverken politikere eller pressen i starten havde tid/plads til de etniske minoriteter.

Men det ændrede sig brat, og da “danske muslimer” blev inddraget i sagen, gik det stærkt. Så stærkt, at pressen med få undtagelser har siddet Ingmar Karlssons advarsel overhørig:

“Da Rushdies bog, *“De satanisk vers”*, udkom, blev den anmeldt i et iransk engelsk-sproget blad. Og anmeldelsen var positiv. Det var først, da muslimer, som lever i en ghetto i Bradford i Storbritannien begyndte at brænde den, at Khomeini indså, at der kunne laves politik på det.

...I stedet for at tale om fatwa og give hele spillet religiøse undertoner er det bedre at spille på de universelle værdier og sige, at det er dødsdommen, man vender sig imod. Effekten er nu, at Vesten har skabt en øget tilslutning til fatwaen i den islamiske verden, fordi det er blevet gjort til en kamp mellem islam og den vestlige verden. Og det betyder, at islam som fjendebillede ... bekræftes”.

D. 13/11.1996, bragte *B. T.* overskriften: *“ Danske muslimer til B. T.: Rushdie skal dø ”*. På forsiden så man fire unge, mørklodede mænd med knytnæver. Inden i bladet havde Torben Bagge med samme overskrift og samme billede:

“Salman Rushdie skal dø. Han har fyldt verden med en masse løgne om islam. De iranske præsters dødsdom er rigtig og bør stå ved magt”,

“Jeg er ikke i tvivl: Hvis jeg stod ansigt til ansigt med Salman Rushdie, og jeg tilfældigvis havde et våben i hånden, ville jeg kunne blive morder”, Sarek, 18 år, Ishøj.

“Salman Rushdie er en løgnhals, simpelthen, Jeg synes stadig, han skal dø. Fatwaen - dødsdommen - var og er en retfærdig afgørelse”, Mohammed Mamun, 18 år, Ishøj.

Artiklen, som fyldte næsten en hel side, handler om *fire unge*, hvis konkrete brøde bestod i, at de havde tænkt sig at demonstrere ved prisuddelingen. (Billede). I et hjørne af siden udtaler en “muslimsk politiker” sig (Hamid El Mousti, socialdemokratisk medlem af Københavns borgerrepræsentation) i et afsnit af journalisten, Anders Boye:

“Jeg og en masse andre muslimer tager afstand fra fatwaen, fordi de iranske myndigheder ikke taler på andre muslimers vegne. Den marokkanske kong Hassan d. 2. er formand for 52 muslimske landes råd. Selv han tager afstand fra fatwaen mod forfatteren Salman Rushdie”.

Samme dag bragte *B.T.* en halvsides artikel, "*Ung muslim fordømmer dødsdom*", af Jens Bach Knudsen, hvor den 17-årige "dansker og muslim" Mahmoud Safar, udtalte:

"Jeg ser dødsdommen på den måde, at magthaverne frygtede for, at Salman Rushdies opfattelse skulle smitte af i resten af befolkningen. Præsterne blev bange og udstedte derefter dødsdommen. Det er en helt forkert handling".

Dagen efter bragte *B.T.* artiklen, "*Dødstrussel er en dumhed*", af Erling Andersen, hvor Mehmet Ümit Necef, forsker ved Center for Mellemøstudier på Odense Universitet, udtalte:

"Langt de fleste indvandrere er fredelige og ønsker at leve i fred. Samtidig er det mit ganske klare indtryk, at mange unge muslimers forhold til religion efterhånden bliver meget "fordansket" - forstået på den måde, at de har et meget afslappet forhold til religion. .. (Den slags udtalelser) er bare en dumhed, og det er nogle få højtråbende typer, som benytter lejligheden til at få deres synspunkter frem i medierne på denne måde".

Både El Mousti og Necef havde et bud på problemets egentlige kerne:

"50 procent af de unge andengenerations indvandrere er arbejdsløse og føler sig udstødt, derfor er de frustrerede. Det er også derfor, de vil gøre sig interessante og forsøge at overgå hinanden" Hamid El-Mousti.

"Der et meget større problem, når de unge vokser op i et samfund, hvor de ikke arbejder. Det er usundt og giver anledning til plad, sort arbejde og kriminalitet. Mange andengenerations indvandrere har mistet respekten for deres fædre, fordi de mærker, hvordan de bliver set ned på....Hvis man lavede dumheder, så kunne man jo f.eks. fratage bistandshjælpen i tre måneder",..... - Mehmet Ümit Necef.

To danske politikere benyttede også lejligheden til at få deres synspunkter frem i medierne.

Først var det MF Per Kaalund (S), som står bl.a. for tvungen spredning i både boligområder og skoler. Han fandt desuden, at udtalelserne i *B.T.* var udtryk for en generel holdning:

“Det er beklageligt, at unge indvandrere kan komme med udtalelser om, at Rushdie skal dø. Men jeg tror, at den slags bemærkninger stikker rimeligt dybt hos dem, der bor i ghetto-dannelser som Ishøj”. [56]

MF Inge Dahl-Sørensen (V) fandt også en passende anledning til i et læserindlæg at rette en ny bredside mod muslimer i almindelighed.

At dette ikke havde været hensigten, havde *B.T.s* chefredaktør Arne Notkin forsøgt at forklare d. 14/11 i en leder med titlen “*Den hæslige virkelighed*”. Her skrev Notkin, at det er “vores forbandede pligt at beskæftige sig med fanatisme blandt indvandrere. Vi opnår intet ved at lukke øjnene for virkeligheden.... Jeg tror ikke, at vi danske gør os klart, i hvilken grad vi har krænket selv helt almindelige og ikke helt observante muslimer.... Vi kan ikke forvente tolerance fra mennesker, som dag efter dag mødes med intolerance”.

Hensigten var altså den bedste, men som den tyske filosof Hegel skrev, “vejen til helvede er brolagt med gode hensigter”. Og med baggrund i B.T.-artiklen kom der en stime af hadske læserbreve, der skulle gøre helvede hedt for alle danske muslimer. (Med få undtagelser var det alene de fire unge “danske muslimer” synspunkter der gav anledning til læserreaktioner. Safars, El Moutis og Necefs synspunkter blev derimod forbigået i tavshed. Nogle enkelte “danske” læsere gav dog udtryk for, at de havde forståelse for, at visse muslimer følte sig stødt af “*De sataniske vers*”).

Notkins sans for den hæslige virkelighed strakte i øvrigt ikke langt, idet *B.T.* åbenbart ikke fandt det passende at fortælle sine læsere, at politiet foretog en omfattende razzia hos de unge, men måtte gå tomhændet hjem efter grundigt at have undersøgt hjemmene.

Derimod var chefredaktøren, Notkin d. 18/11, *B.T.* helt oppe på mærkerne i en ny leder “Flet næbbet” rettet mod nogle journalistiske “spinatfuglene”, som havde kritiseret artiklen. Derfor affattede han et nyt forsvar, denne gang rettet specifikt mod Niels Barfoed og Søren Vinterberg fra *Pol.*

“Vi skal som journalister beskæftige os med virkeligheden. Spinatfuglene kan nøjes med at beskæftige sig med digtekunst, fantasi og ønsketænkning. Virkeligheden er, at unge muslimer, selv om de er opdraget i Danmark i et dansk skolesystem med vægt på demokratiske pincipper, alligevel bliver påvirkede af fanatisme og fundamentalisme. Det er bekymrende. Ligesom det er bekymrende, at unge danskere bliver påvirket af nazisme og racisme.

Vi kan ikke drømme de ubehagelige dele af tilværelsen bort. Det er pressens opgave at beskrive og forklare samfundets skyggesider, så vi har mulighed for at skabe et bedre samfund”.

Pol. var imidlertid d. 13/11.1996 *den første vestlige avis*, der bragte den såkaldte fatwas fulde ordlyd i en artikel: “ Fatwaen er ikke en fatwa”, af Mehdi Mozaffari, lektor ved Institut for Statskundskab, Århus Universitet. Mozaffari anviser fem argumenter for, at der egentlig ikke er tale om nogen fatwa overhovedet, men en “erklæring” eller “Khomenis morderiske edikt” uden religiøst grundlag og uden religiøs gyldighed eller myndighed.

4.5. Andre omtalte emner og opsummeringer

“I Danmark opdrager vi nemlig ikke længere til nogen kultur, allermindst den danske. Solid muslimsk tugt er derfor et glimrende udgangspunkt for et liv blandt de danske. ... I dag ved danskerne, at kultur kun er det, vi tilfældigt rager ind af klaphatte, konebyt og gulvsand. Derfor fik vi aldrig integreret den første generation af indvandrere, og derfor skal også deres børn gætte sig til, hvori det særligt danske kulturfællesskab egentlig består”.

(Kresten Schultz Lorentzen, Pol. d. 15/9.1996)

Alle, som beskæftiger sig med de etniske minoriteter - uanset hvor perifær en berøringsflade de har, synes enige om, at dansk integrationspolitik er slået fejl. Derimod er der ikke enighed om, hvorvidt Danmark overhovedet *har* en integrationspolitik, og endnu ringere enighed med hensyn til, hvad *integration* egentlig betyder.

I *Berl.* 8/9.1996 har indenrigsminister Birte Weiss [57] varslet, at der ville komme et lovforslag om en samlet integrationspolitik. Loven skal iflg. *Berl.* “sætte skub i indvandrere”. Den nye lov skal”, siger Weiss, “afspejle rettigheder og pligter og danne en overordnet ramme for en ordentlig og operativ debat. Den borgerlige regering havde en masse i munden, men alligevel lod de det her slaske i 10 år. [58] Det er et stort og svært projekt - men hvis ikke den kommer i denne folketings-samling, så kommer den i den næste”.

Lovforslaget kom ikke i Folketingets efterårssamling, hvor ministeren alene fremsatte et forslag (se kap. 2), der vil gøre det nemmere at udvise udlændinge pga. narkokriminalitet. Loven (lov nr. 1052) er vedtaget i december 1996.

I januar 1996 har indenrigsministeren bebudet, at et lovforslag er på vej, der vil

gøre op med "asylsnyd". Røret er opstået omkring især somaliske flygtninge. Også dette lovforslag har en tæt forbindelse med pressedækningen.

Den 8/9.1996 bragte *DR* et indslag kl. 18.30 og et uddybende indslag kl. 21 om "illegale" flygtninge. D. 9/9 kastede *TV-Avisen*, kl. 21, sig over det, de kaldte "ulovlige fødsler", dvs. børn født af flygtninge under jorden. [59] Herefter var der mere eller mindre tavshed indtil d. 29/9.1996, da *JP* bragte en lille artikel: "*Somaliske flygtninge får lettest asyl i Danmark*". ("Tilfældigvis" blev artiklen bragt vis-a-vis en større reportage om Fremskridtspartiets årsmøde).

Næste pip kom d. 14/10.1996, *EB*, som nu begyndte på en serie om "*Glemsomme asylsøgere*", der hverken kunne huske navn eller hvor de kom fra. Efterfølgende kom en politisk meddelelse i *JP* d. 4/11, "Danmark vil lukke for somaliske flytninge", samtidig med oplysninger om en ny undersøgelse, "*Rapport: Somaliere flygter fra dårlige levevilkår*". Hvorefter der næste dag kom en ny melding fra politisk hold, som *JP* viderebragte: Register afslører falske asylsøgere.

Dernæst kom *Berl.* på banen d. 18/11 1996 med en lille notits i rubrikken "*Landet rundt*": "*Antallet af somaliere fordoblet*". Det var på denne baggrund givetvis noget begrænset, hvor megen sympati en lille forsidenotits i *JP* d. 21/11 vakte om, at "*Somaliske flygtninge udvises fra Danmark*".

Til gengæld har historien tilsyneladende vakt *TV2s* nyhedsredaktion til dåd, idet der i *Nyhederne* d. 24/11, kl. 19, i "*Søndagsdokument*" kom nyheden om, at Aalborg ikke ville have flere somaliske flygtninge. I indslaget deltager der dog trods alt en somalier, Fatuma Ali, samtidig med at vi ud over at høre en politiker fra Aalborg ser nogle somalieres møde med bureaukratiet.

TV2 følger historien op dagen efter, idet Lotte Mejlhede i *Nyhederne*, kl. 19, kan fortælle, at "(de somaliske) mænd får deres koner og måske syv børn med..." .. Og som Janne Gry Poulsen fra Aalborg kommune fortæller, kan dette give problemer, da de "måske ikke ved, hvad en støvsuger er..." .. Den 27/11 har *Nyhederne* et nyt indslag kl. 19 om somaliere, "*som hidtil forholdsvis let har kunnet få asyl*" og et nyt kl. 22 om de somaliske flygtninge, som nu får afslag.

I følgende gennemgås nogle ander emner, der blev omtalt i pressen.

Arbejdsmarkedet

Ud af de 1848 artikler m.m. om de etniske minoriteter i Danmark fandt jeg kun 48 (2,6%), der direkte eller i hovedtræk drejede sig om de etniske minoriteters forhold på arbejdsmarkedet. Samme tendens har vist sig omkring antallet af læserindlæg m.m., der drejede sig om arbejdsmarkedsforhold: 24 læserbreve (2,6%) ud af de 928

angående de etniske minoriteter). Artiklerne m.m. har været overvejende positivt indstillet: 29/48 = 60%, mens læserindlæggene har været overvejende negativt: 79,1% (19/24).

Det har hovedsagelig været lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v. (lov nr. 459 af 12/6.1996), der har vakt læsernes vrede. Her er et udpluk af overskrifterne af læserindlæggene:

- 10/9: Berl., *Særbehandling lovstridig*
- 19/9: Berl., *Nazistisk forslag i omvendt udgave*
- 21/9: B.T., *Fri os for positiv særbehandling*
- 29/9: TV2. Seerbrev. *Diskriminering af danskere*
- 2/10: B.T., *Regeringen går ind for racisme*
- 8/10: Berl., *Udlændinge løber med arbejdet*
- 21/10: Pol., *En anden slags racisme*
- 30/10: EB. Kronik, *Om at træde på en dansker*

Nogle enkelte citater giver også et fingerpeg om debatniveauet:

- 19/9: Berl., Nazistisk forslag i omvendt udgave: “....68’ernes nazisme, Folketingets og centraladministrationens nazisme ... “I 30’ernes Tyskland var det et synspunkt, at ariere skulle have fortrin. I 68’ernes Folketing er det muslimerne..”
- 28/11: Seerbrev rettet mod SiD: “Landets hidtidige befolkning skal blive “slaver” for at give disse indvandrere varig forsørgelse”.

Det har ikke været overraskende, at især det vedtagne forbud mod etnisk diskriminering har vakt sådan en vrede. Hvad der imidlertid er ganske forbavsende er så lidt debat, der egentlig er omkring arbejdsmarkedet i det hele taget, selv om arbejdsmarkedet spiller *den* centrale rolle i de fleste voksnes liv. Enten fordi man er arbejdsløs og ikke har nogen forbindelse til dette sociale midtpunkt; eller fordi man er i arbejde og alt andet lige har mere kontakt med sin arbejdsplads, end med sin familie.

I modsætning til f.eks. boligmarkedet, se nedenfor, er der ellers ikke en generel mangel på stof til eftertanke, når det drejer sig om arbejdsmarkedet. Set enten fra arbejdsgivernes synsvinkel (*Berl. JP* og *Pol.*) eller fra fagforeningernes (*DFA*). Udover det, der findes i nyhedssektionerne, har *Berl.* et dagligt tillæg, der hedder “*Erhverv*”, foruden et ugentligt tillæg “*På jobbet*”. *JP* har ligeledes et dagligt tillæg, der mandag-fredag hedder “*Erhverv og økonomi*” og “*Job & penge*” om søndagen. Desuden

udgives " *Erhvervsejendomme i Danmark* " om tirsdagen og " *Erhvervsmagasinet* " om onsdagen. *Pol.* har ikke noget særskilt dagligt tillæg, men har nogle daglige sider afsat til erhvervsnyheder, foruden at der udkommer et erhvervstillæg om søndagen og om onsdagen. Ikke overraskende lægges der meget stor vægt på arbejdsmarkedet i *DFA*, som desuden har et ugentligt tillæg *LO-Bladet*, der udkommer om torsdagen.

Det er heller ikke overraskende, at det i rækkefølgen er *Berl.* (16 artikler), *DFA* (11) og *JP* (9), som har bragt de fleste artikler m.m. om de etniske minoriteter og arbejdsmarkedet. Ligesom det heller ikke er overraskende, at *Nyhederne* (2 indslag), *TV-Avisen* (1 indslag) og *EB* (1 artikel), der har bragt de færreste. Dette svarer antagelig meget godt med tv-avisernes prioritering i øvrigt, hvor interessen samler sig om arbejdsulykker på Storebæltsbroen, omfattende strejker og blokader - helst krydret med voldelige sammenstød samt gratis reklameindslag for nye produkter og nye ledelsesmetoder, der kan få " fagforeningerne til at se rødt ".

Mere overraskende er det at konstatere, hvor " lidt ", der har stået i *Pol.*, og hvor " meget ", der har stået i *B.T.* (4 artikler i hver). Dette skyldes en klar opprioritering fra *B.T.*'s side, hvilket næppe kan skyldes andet end Arne Notkins tiltræden som chefredaktør. Omvendt skal man være forsigtig med at konkludere, at der er tale om en nedprioritering fra *Pol.*'s side, idet *Pol.* ofte behandler arbejdsløshed blandt de etniske minoriteter i andre sammenhænge. F.eks. i større artikler om integration eller bekæmpelse af kriminalitet. Samtidig bemærkes, at artikler m.m. angående rekruttering af unge fra de etniske minoriteter til politiet ligeledes er registreret under integration.

Ud over " debatten " omkring *antallet af arbejdsløse er overførselsindkomster - arbejdsløshedsunderstøttelse, sociale pensioner, sociale ydelser m.m.* - også et af tidens varmeste politiske emner, idet det af nogen kaldes for " *forsørger-Danmark* ". Angrebene stammer hovedsagelig fra Venstre, mens Socialdemokratiet har stået for forsvaret af det bestående. I et forsøg på at komme højre om Socialdemokratiet, luftede Venstres Jens Løgstrup Madsen i et par kronikker (*B.T.* d. 19/3.1994, " *Anden generations indvandrere tabes* " og *JP*, d. 21/4.1994, " *Velfærdsstaten og indvandrerne* ") tanken om at graduere bistandssystemet, således at størrelse af bistandsydelse kom til at afhænge af, om man var " dansker " eller " indvandrer ". Var man indvandrer ville størrelsen af bistandsydelse endvidere afhænge af, hvor længe man havde opholdt sig her i landet.

Denne tanke synes kultursociolog Mehmet Ümit Nedef at have taget til sig. Eksempelvis er han citeret for følgende udtalelse i *Berl.* d. 26/11.1996 i forbindelse med mordet på Racheed Lawal (se i øvrigt afsnittet om kriminalitet):

“Det skal gøres mere attraktivt for arbejdsgiverne at ansætte de unge. Og mere attraktivt for de unge at arbejde. For eksempel gennem en indslusningsløn for alle unge under 25 år. Desuden skal vi turde pille ved tabuemnerne. Blandt andet, at de sociale ydelser i dag er for høje og at folk derfor mister motivationen til at arbejde. Og at unge 2. generationsindvandrere ikke skal have hjælp uden at arbejde. De skal ikke have lov til at hænge rundt og chikanere andre mennesker. Hvis ikke de arbejder, skal de gå kraftigt ned i indtægt. Vi kan kun kun motivere dem ved at ramme dem på pengepungen”.

Ud over at *B. T.* i forbindelse med Rushdie-sagen (jvf. afsnit 4) også lod Necef gentage disse synspunkter, bragte *Pol.* efter periodens udløb - d. 6/1.1997 - også disse tanker. Blot var “resultaterne” nu en undersøgelse, som den “tyrkiskfødte ekspert” havde lavet. Det skete under overskriften “*Velfærdsstaten skyld i indvandreres problemer*”. Et argument, han bygger på undersøgelser af tyrkeres forhold i Frankrig og England. Samtidig afviste han, at indvandrernes problemer i Danmark entydigt skyldes diskrimination:

“Men det er også et spørgsmål om tilvæning. Man kan ikke tvangsindlægge arbejdsgivere og arbejdstagere til at synes om hinanden. Det må komme ad naturlig vej, når arbejdsgivere og arbejdstagere opdager, at de har behov for de unge andengenerationsindvandrere. Danskerne vil gradvist vænne sig til indvandrere i forskellige funktioner”.

Resultaterne af denne undersøgelse harmonerer ikke helt med en anden undersøgelse lavet af forskningschef på Dansk Center for Migration og Etniske Studier ved Sydjysk Universitetscenter Jan Hjarnø (1996). Her var konklusionen, at de etniske minoriteters problemer netop skyldes diskrimination, og ikke sprogkundskaber eller faglige kvalifikationer.

Forskellen mellem de to undersøgelser blev fremhævet af Bashy Quraishy i et debatindlæg i *Pol.* 11/1.1997. Quraishys indlæg førte til en reaktion fra Poul Nødgaard (*DFA*) d. 18/1.1997, der varskoede, at han ville rejse spørgsmålet om uoverensstemmelser mellem de to undersøgelser over for arbejdsministeren. Mindre sagligt var et indlæg, der kom fra et konservativt medlem af borgerrepræsentationen i København Louise Frevert, der beskyldte Quraishy for racisme (22/1.) [60].

Necefs konklusioner harmonerer heller ikke med det, der i perioden har stået om forholdene på arbejdsmarkedet. Eksempelvis:

- 2/10: Berl. På jobbet, *Diskriminering af ingeniører*
- 7/11: Berl. Erhverv, *Firmaer bange for fremmede*
- 8/11: JP. Erhverv & økonomi, *AF frasorterer fremmede* (Hjarnøs undersøgelse)
- 8/11: Pol., *Arbejdsgivere afviser indvandrere*
- 8/11: TV-Avisen. Kl. 18.30., *Åbenlys forskelsbehandling ..*
- 10/11: Pol. Erhvervsliv, *Kernesund karriere og forvirrende fantasier*
- 11/11: Berl., *Forkert signal til Arbejdsformidling*
- 13/11: Berl. Erhverv, *AF frasorterer udlændinge*
- 18/11: Pol., *Virksomheder er kræsne*
- 22/11: Berl. Erhverv, *Det er svært at få job*

Det var glædeligt at notere, at der generelt synes at være tale om en opprioritering af de etniske minoriteters forbindelse/manglende forbindelse med arbejdsmarkedet. Det er således vigtigt at slå fast, at arbejdsløsheden blandt de etniske minoriteter er for nedadgående, og at erfaringer med "multikulturelle" arbejdspladser er positive:

- 9/9: Nyhederne. Kl. 19., *Positivt indslag om nogle bosniere i arbejde*
- 16/10: Berl., *Indvandrersucces ("Etnisk brobygning") og en stolt gruppe*
- 20/11: DFA, *Invandrere i arbejde og SID-formand (Poul Erik Skov Christensen) Drop krav til ældre indvandrere*
- 22/11: Berl. Job & Penge, *Flere udlændinge i arbejde*
- 22/11: JP. Erhverv & økonomi, *Flere udlændinge kommer i arbejde*
- 29/11: Nyhederne. Kl. 19. Lotte Mejlhede, *2000 nye job i elektronikbranchen kommer også indvandrerne til gode*
(Indslaget drejer sig specifikt om RT Technology). [61]

Ganske som det er glædeligt, at flere og flere initiativer bliver omtalt. Eksempelvis:

- 12/9: JP. Hovedstaden, *Bydelsråd vil ansatte flere indvandrere* (uden særbehandling)
- 13/9: DFA, *Flere udlændinge i kommunale stillinger* (Odense)
- 15/9: Berl. Forside, *Indvandrere skal frem i jobkøen*
- 20/9: DFA, *Projekt for indvandrere*
- 23/10: Berl. På jobbet, *Kursus for indvandrerkvinder og Etnisk baggrund gav bonus*
- 27/10: JP, *Indvandrere får fortrin til tilbud om jobtræning*
- 6/11: Berl. Erhverv, penge og job, *Tosprogede i jobtræning*
- 12/9: JP, *Indvandrere: Ikke flere projekter - fast arbejde tak*

13/9: B.T., *Mousti: Ansæt selv en Hassan, Nyrup!* [62]

Boligpolitik

Mens der ikke er mangel på stof til eftertanke angående arbejdsmarkedet, er boligsektoren nærmest en by i Rusland, når det drejer sig om nyhedsdækning. Vist har *Berl.*, *JP* og *Pol.* alle sammen mindst et ugentligt boligtillæg samt et tillæg med boligtilbud. Men læseren kan skyde en hvid pind efter egentligt nyhedsstof. Tillæggene er dermod fyldt med artikler om indretning, gode tips i forbindelse med køb og salg samt sjove ideer, men ikke et kontroversielt ord.

Det er heller ikke just boligpolitikken, der fylder nyhedssiderne. Her er der højst omtale af huslejestigninger, skandaler i lejernes organisationer, antallet af ejendoms-handlere/tvangsauktioner, ejendomsvurdering og lejeværdi af egen bolig. Ligesom debatspalterne for det meste kun angår den løbende skyttegravskrig mellem lejere og ejere samt ejernes vrede over den nye offentlige ejendomsvurdering, ejendoms-skatter og lejeværdi af egen bolig.

Derimod behandles boligmangel kun flygtigt, og i den her gældende periode, som et sæsonbetonet fænomen (studerendes boligmangel) og problemer omkring de hjemløse kun sporadisk. [63].

Denne generelle mangel på nyhedsdækning gør sig særligt gældende, når det drejer sig om de etniske minoriteter. Kun 21 artikler m.m. (1,1%) af de i alt 1848 angår dette forhold. Ganske som der kun var 7 læserindlæg (under 1%) om boligforholdene af de i alt 928 angående de etniske minoriteter.

Af de 21 artikler m.m. var 18 (85,7%) af negativ karakter, idet 16 drejede sig om *ghettobekæmpelse* [64], 1 om en enlig mors problemer og 1 om private udlejerens uvilje mod at leje ud til de fremmede.

Tilsvarende var 6 ud af de 7 læserindlæg, der direkte omhandler boligmarkedet/de etniske minoriteter, dvs. ligeledes på 85,7%

Ud over "Maribo-forslaget" (som går ud på at forhindre "*flygtninge og bistands-klienter*" i at flytte ind i kommunen, (jvf. afsnit 2), er det fortsat *spredning* af de etniske minoriteter, der er kernen i denne *ghettobekæmpelse*.

Det er først og fremmest *JP* (13 artikler), der har ført an i denne forbindelse. Og det, skønt hovedparten har været for *spredning*. Herunder lederen d. 2/10.1996.: "*Boligtvang*".

Men der har i *JP* været mulighed for såvel modstandere som tilhængere af *spredning* at komme til orde:

24/10, *JP*, "*Boligchef: Spred indvandrere*", Forretningsfører Torben Overgaard,

Brabrand, ”kræver”, at politikerne intensiverer arbejdet med at sprede ”flygtninge”
 27/10. JP, ”*Spredning nytteløs*”, Tina Ussing Bømler, Aalborg Universitet, ”Ved at sprede flygtninge og indvandrere gør man problemet mindre synligt. Men der er intet belæg for, at indvandrere bliver bedre til at lære dansk eller får danske venner, fordi de flytter ud i mindre grupper...”. ”Flygtninge og indvandrere har sværere ved at få arbejde. Det er nødvendigt med positiv særbehandling. Bedre danskundskaber og social kontakt til danskere skal primært skabes gennem arbejdsmarkedet”.

JP har også ladet nogen fra de etniske minoriteter komme til orde i denne forbindelse. Selv om der ikke altid synes at være total overensstemmelse mellem det, som nogen er citeret for at sige, og det, de siger. Eksempelvis i en artikel d. 3/11.1996, ”*Store lejligheder i Gjellerup bygges om*”, af journalist Klaus Dohm. Artiklen omhandler et fif, hvorefter store lejligheder skal ombygges, gøres mindre og derefter tilbydes ”danskere”. Ifølge Dohm var ”Ali Ben Himidi....positiv over for ombygningen..”.. Men i artiklen udtaler Ali Ben Himidi sig om noget andet:

”Indvandrere og flygtninge flytter ikke frivilligt til for eksempel Gjellerup Parken. De bor der, fordi de ikke har fået andet tilbudt, og fordi de ikke har råd til at bo andre steder. De vil gerne flytte”.

Et andet aspekt - som kun dækkes sporadisk - er både den skjulte og den åbne diskrimination, som de etniske minoriteter bliver udsat for på boligmarkedet. Dette hænger sammen med ”ghettobekæmpelse”. For eksempel en ny lov, der ifølge Berl. d. 30/9. skal sætte en stopper for ”indvandrere og socialt belastede danskere”:

9/9: Berl. ”*Særpræget aftale i hushandel*”, hvor Maribos borgmester Finn Nielsen (S) har fundet: ”... egen metode til at forhindre flygtninge og bistanndsklienter i at flytte til kommunen, En særlig klausul i en ejendomshandel forhindrer køberen i at leje værelser ud til dem.”

Andre ”tilfælde” [65]:

13/9: JP, *Svært at finde logi til nye flygtninge*

22/9: JP, *Private udlejere afviser fremmede*

Et tredje aspekt i denne forbindelse er netop danskernes holdning til at bo ved siden af de etniske minoriteter. Dette aspekt kom dog kun frem i to enkelte artikler:

24/10: JP: *“Danskere vil ikke flytte ind i Gjellerup”*, Niels Erik Eskilden (SF), bolig-rådmand, Århus Kommune. *“Problemet i området er først og fremmest sociale, fordi mange af indvandrerne er uden arbejde. Det er en illusion at forestille sig, at vi inden for en over-skuelig årrække kan ændre situationen i Gjellerup. Det skal vi ikke bruge krudt på”*.

17/11: B.T., Lubna Elahi (S): *“Danskere vil ikke bo sammen med os”*. *Jeg er træt af at høre beskyldninger om, at indvandrerne danner ghettoer. De kan jo ikke gøre for det - det er jo danske familier, der flytter. Det er jo ikke kun indvandrernes ansvar. Det er et fælles ansvar. Jeg har lyst til at spørge danskerne: Hvorfor vil I ikke bo sammen med os”?*

Udtalelsen den 17/11 blev fremsat som følge af en anden politikers (Per Kaalund, MF), der fór frem i pressen på grund af Rushdie-sagen. (Jvf. afsnit 4.4.)

Indvandring/integration

Som så meget andet i dansk politik er pressens dækning af de etniske minoriteter dels enkeltsags-fikseret, dels personfikseret.

På flygtningeområdet f.eks. har der i perioden ud af de i alt 340 artikler m.m. om flygtninge været 33 (ca.10%) alene om tamilernes sultestrejke, mens yderligere 189 (55,6%) drejede sig om en enkelt asylsøger: Citra Rajendram.

Tidligere på året 1996 var det adoptionen af den rumænske pige Alina, der spillede en central rolle i pressens opmærksomhed.

Mens enkeltsager om enkelte personer kan være med til at personificere et uoverskueligt område, kan det blive så personfikseret, at man glemmer de mange anonyme, der har samme problem. Ligesom det næppe kan være befordrende for en retsstat, at man skal sikre sig pressedækning for at kunne sikre sig sine rettigheder.

Omvendt må det i hvert fald for nydanskernes vedkommende betragtes som noget positivt, hver gang man bliver behandlet som individ og ikke som en gruppe. Det være sig en almindelig skoleelev (Farid i en serie, som *EB* kørte om *“seje børn”*), som en almindelig forbruger (Vaclav Solc i *Nyhederne* kl. 19, d. 3/9.1996), en praktiserende arkitekt (Hani Ashi i *TV-Avisen* d. 5/9.1996), en aktiv græsrod (Teboko Kikiné d. 24/10, i *JP*. *“Formand for kvindenetværk og modstander af mørke”*), en almindelig mors bekymring for sit barns uddannelse (en sort far i *B.T.* d. 26/10.), en forsker (cand. merc. Sohail Hussein i *Berl.* d. 29/10. 1996) [66] eller en erhvervsdrivende (*Pol.* d. 15/11. og *DFA* d. 29/11.).

De tørre tal - om antallet af asylsøgere, familiesammenføringer, tosprogede børn osv. samt en lind strøm af tabeller og graffer, der viser stigninger i det ene og fald i

det andet, relaterer sig til kontrol (indvandring) og viser ikke spor om, hvordan de enkelte klarer sig (integration). Det synes at være en almindelig slutning, at hvis et boligkvarter eksempelvis har 10% etniske minoriteter, har det dobbelt så mange problemer som et kvarter med 5%, men kun halvt så mange som et med 20. Individet har således haft en tendens til at forsvinde fuldstændig.

D. 2/7.1996 skrev Hamid El Mousti et debatindlæg i *Pol.* om en anden fundamental mangel i integrationsdebatten:

“Man skriver spalte op og spalte ned om, at indvandrerne skal integreres i det danske samfund.... Men man spørger ikke indvandrerne, hvordan de selv mener, at integrationsprocessen skal foregå. Og når de etniske minoriteter gør et forsøg på at integrere sig, så vil omverdenen helst have, at de passer sig selv.

... Det er frustrerende - og sårende - at de danske massemedier hovedsagelig kun har noget at sige om de etniske minoriteter, når der er noget dårligt at sige. Og avisspalterne åbner stort set kun for de etniske minoriteter, når det, de har på hjerte, er decideret indvandrerspecifikt....

Vi er ikke kun grønthandlere eller taxachauffører.

Vi er en del af det samfund, vi nu engang lever i. Derfor er det klart, at vi ønsker at deltage i den almindelige debat”.

Dette synes at være ved at ændre sig på godt og ondt. Det må snart være klart for alle og enhver, at de etniske minoriteter *ikke* er nogen homogen gruppe, og at uenigheden blandt nydanskere er lige så udbredt, som den er blandt danskere. Hvilket også kommer tydeligt frem i pressen. Angående eksempelvis “fædregruppens” forslag om at sende de unge uromagere til opdragelseslejre i Libanon; Mehmet Necefs luftige tanker om, at “sex fremmer integration” (*JP*, 16/10) og såmænd indvandrerorganisationers værdi. [67].

Men der tales stadigvæk mere om “indvandrerkvinder” end der snakkes med dem. Hvilket for det meste skyldes, at det er to eller flere danskere, der snakker med hinanden og om dem. Dvs. den ulyksagelige vi-og-de-opdeling.

Et klassisk eksempel på dette fandt sted før periodens start. D. 13/7.1996 havde *TV-Avisen*, kl. 18.30 i anledning af et “æresdrab” (se kapitel 3 om kriminalitet) et interview med indvandrerkonsulent Ole Hammer. TV-værten Eva Jørgensen spurgte ham, “*Hvad kan vi gøre for at hjælpe disse piger og kvinder?*”

Senere i indslaget kom Eva Jørgensen med et spørgsmål: “*Hvordan vil du overbevise et menneske om, at de værdier, han har, ikke er noget værd?*”

Kl. 21 fortalte Eva Jørgensen seerne, at *“Mange muslimske kvinder gør oprør mod muslimske traditioner ... Hverdagen med vold i undertrykkelsen”*. Foruden Jørgensen og Hammer deltog to andre danskere i indslaget.

Som nævnt i afsnit 4.4. er “indvandrerkvinder” i vid udstrækning i øvrigt blevet ensbetydende med “muslimske kvinder”. Og egentlig er det forbavsende så lidt, der står om “indvandrerkvinder”.

I et særtillæg, som *B.T.* udgiver hver søndag *“Kun for kvinder”*, har der eksempelvis ikke siden det begyndte at udkomme i oktober 1996 været et eneste indlæg, der har beskæftiget sig med kvinder med en anden etnisk baggrund end den danske.

Men *DR* nåede en foreløbig bundrekord d. 22/10. kl. 21 i et indslag, hvor Lene Johannesen (LJ) indledte med at sige, at *“De vestlige skønhedsideal er smitter af på indvandrerne. Flere og flere udlændinge i Danmark får plasticoperationer for at komme til at ligne os andre”*.

Herefter blev ordet givet til journalisten Karin Mørch (KM), der interviewede Helle Söderhamn (HS), lederen af Inter Clinic. Her er en ordret gengivelse af indslaget:

KM: “Stadig flere mennesker kommer og lægger sig under kniven til en skønhedsoperation og mange af dem er udlændinge, der gerne vil have et mere vestligt udseende. Hvad er de mest typiske operationer, som indvandrere får?”

HS: “Det er håroperationer, brystløft, brystreduktioner og fedtsugning. Og jeg glemmer helt næseoperationer, fordi vi ikke laver dem her på klinikken. Men det er nok en af de allerhyppigste”.

KM: “Udenlandske mænd får især hårtransplantationer, og kvinder får suget fedt ud og får løftet brysterne som denne 29-årige afrikanske kvinde. Udlændinge vil også være slankere mennesker”.

HS: “Visse asiatiske typer får fjernet mongolfoldene. Vi har haft nogle grønlandere, der har fået det. Og der er mange, der gerne vil have bleget huden, men det kan være lidt vanskeligt at foretage, fordi man kan ødelægge pigmenteringen”.

KM: “Plastikoperationer koster fra 5.000 kr. til 30.000 kr. for den dyreste brystoperation, der både løfter og reducerer brysterne. Knap 1/3 af klinikens patienter er indvandrere og udlændinge”.

(Der vises billeder fra et kirurgisk indgreb på en bedøvet sort kvinde, hvis bare bryster vises frem). [68].

KM: “Vil de holde på formerne for at holde på mændene?”

HS: “Det er mit indtryk. Mere end det er for deres egen skyld og for at blive set af andre af deres veninder, hvor for danske kvinder så er det for omgivelsernes skyld og for deres egen skyld. Jeg føler ikke altid, det er noget, som de har så meget lyst til, men som noget, de er en lille smule presset til af deres mænd”.

LJ: “Antallet af skønhedsoperationer på de private klinikker kendes ikke, derfor ved man ikke præcist, hvor mange indvandrere, der bliver behandlet.

Også *JP* bragte samme dag en artikel om “*Væjen til et mere vestligt udseende*”. [69]. Her udtalte Mehmet Necef:

“Tidligere skulle en rigtigt smuk tyrkisk pige være kraftig og lidt buttet. Det skal hun ikke mere, for den slanke pige dominerer ligesom i Vesten. I dag er mange tyrkiske kvinder bange for at blive stemplet som en fed tyrkisk kvinde”.

Jeg har mere end lidt svært ved at forlige mig med om udsagnet, at der her er tale om “vestlige skønhedsideal”. For hvis idealer skal vestlige kvinder leve op til? Er det *deres egne* eller nogle *fantomideal*er om *fantomkvinden*, som er kunstigt skabt gennem film, tv og ikke mindst reklamer? [70] (Og som i øvrigt har ført til, at mange unge danske piger lider af spisevægring: Det skønnes iflg. *JP* d. 29/1.1997, at ca. hver 4. pige mellem 14 og 24 lider af spiseforstyrrelser). Begrebet “vestlige skønhedsideal” indebærer heller ikke så lidt af en racistisk undertone, idet begrebet forudsætter en hvid vesterlænding.

I øvrigt kan det ikke stå helt galt til. *EB* bragte d. 29/10. og 29/11.96 en sort side-9 pige.

Skole-, social- og sundhedspolitik

Selv om der *undtagelsesvist* f.eks. bliver talt med en tosproget elev om andet end modersmåls undervisning og spredning, så er hovedreglen den, at det fortsat kun er i forbindelse med integrations*problemer*, at journalister taler med nye danskere. De ses allerhøjest i baggrunden, mens det er de danske elever, de danske lærere og de

danske forældre, der kommer til orde, når det drejer sig om skolepolitik i almindelighed.

Og der skulle ellers være nok at snakke om. Lige siden jeg kom til Danmark i 1967 har jeg fået ørerne tudet fulde med folkeskolens fortrædeligheder. Og der går ikke mange dage mellem debatindlæg, hvor politikere enten angriber eller forsvare folkeskolen. [71] Ligesom der er fortsat strid med hensyn til de generelle linier for undervisning. [72]

Med hensyn til sygdomme synes det end ikke at være den enkelte nydansker, der bliver syg, men hele gruppen.

F.eks. tuberkulose (*Nyhederne* 9/9. og *Berl.* 10/9.) samt en ny blodsygdom, som "*Indvandrere ... fra Middelhavslandene, Mellemøsten og Østen har bragt en ny (blod)sygdom med sig ... (Sygdommen) rammer kun indvandrerne selv.*" (13/9, *JP*).

Samme historie blev d. 16/9. trykt i *Pol.* som imidlertid også kunne oplyse, at der netop var åbnet et nyt center for blodsygdomme.

AIDS har selvfølgelig også været fremme. Især i *TV-Avisen*, der d. 10/10. kl. 18.30 og 21 meddelte, at nu var flere heteroseksuelle end bøsser HIV-smittede, og at "*langt de fleste henter smitten i Afrika*". Herefter afsatte man tid og plads til en debat i *Søndagsmagasinet* d. 13/10., hvor Morten Løkkegaard under det sædvanlige vrøvl om at ville trods politisk korrekthed havde inviteret medlemmerne af Folketinget, Jørgen Winther (V) og Anne Baastrup (SF) i studiet. Hensigten var, at de skulle lancere en kampagne, der især bør advare danskere mod ubeskyttet sex med afrikanere. Det mente Winther der var behov for, mens Baastrup mente det ville virke grotesk, hvis man generelt vil advare mod ubeskyttet sex, men at denne advarsel skulle tages rigtig alvorligt, hvis man havde sex med en afrikaner. Baastrup fik dagen efter i *Berl.* indirekte støtte af overlæge Erling E. Andreasen, "*Der er mange i alle aldersklasser og alle sociallag, der ikke bruger prævention*".

4.6 Opsummering

Men med enkelte undtagelser - f.eks. 2 artikler d. 21/10 i *JP* om blandede ægteskaber - er det generelle medie billede af de etniske minoriteter et portrætgalleri af problemer og hvordan de ser ud. De positive er i meget vid udstrækning forbundet med enten at bekæmpe problemer f.eks. enten arbejdsløshed eller kriminalitet, eller i form af billeder af restaurantejere, sangere, boksere eller grønhandlere.

Blandt andre undtagelser skal dog også nævnes de bestræbelser, der er i gang for at få flere etniske minoriteter i politiet. Andre undtagelser vil også kunne findes, hvis

den journalistiske vilje er til stede. Men det forudsætter, at man vil slå sig til tals med at viderebringe et billede fra det udramatiske hverdagsliv, hvor den stille integration foregår blandt mennesker - og ikke blandt indvandrere og danskere.

Det forudsætter også, at medierne vælger at holde det generelle og det specifikke adskilt.

Der er ingen tvivl, om at der er en lille hård kerne af nydanskere, der begår grov kriminalitet. Og det kan ikke tolereres. Lige så lidt som et samfund kan acceptere nogen anden form for kriminalitet.

Mediernes ansvar i denne forbindelse ligger i at behandle det lige, i stedet for altid at føre debatten ind på "race", kultur eller religion. Årsagerne til forbrydelser skal søges i fællesnævnerne: Sindstilstanden, sociale forhold osv. Medierne giver kulturen skylden, når en dansker begår et *jalousidrab*. Så hvorfor får kulturen pludselig en central rolle, når en nydansker begår et *æresdrab*.

Medierne viste faktisk stor forståelse over for en dansker, der pga. sindslidelser, som opstod som følge af hans korte tid som soldat i Bosnien, begik først væbnet røveri og derefter selvmord. Men det er svært at få øje på mediernes forståelse for sindslidelser hos en del flygtninge, som har tilbragt flere år, måske hele deres liv, i et krigshelvede.

Et gammelt ord siger, at ledighed er roden til alt ondt. Skulle det være mere eller mindre sandt for flygtninge, der venter i stille desperation i årevis på en afgørelse? Eller for en ung nydansker, som bliver træt af bare at slå tiden ihjel?

Intet skal fejles under gulvtæppet, men at gøre kriminalitet blandt et mindretal inden for et mindretal til et *kulturelt* fænomen er at sløre problemet.

Men måske endnu værre er mediernes - og politikernes - egen manglende konsekvens. Hvad er det for en slags dansker, en nydansker skal forvandles til? Hvad er det præcist for et kvindemønster, som nydanske kvinder skal vælge? Danskerne praler af deres individualitet over for hinanden, men over for indvandrere bliver de da en ensartet masse?

Tilsammen udgør de et samlet hele: *Danskerne*. Men der er hverken tale om et glansbillede eller et skrækbillede. Der er tale om et broget billede, et puslespil om man vil, hvor de enkelte udgør en del af det samlede hele, og hvor det samlede hele er afhængigt af, at de enkelte brikker hænger sammen. Det medfører personligt ansvar for ens egen situation, men også for det samlede hele. Og omvendt betyder det samlede billede, at der skal være plads til den enkelte. Således har den enkelte borger f.eks. ansvaret for at udspille sin egen rolle efter eget valg, uden at det nedbryder - eller umuliggør - enheden. Det indebærer, at landets love skal

overholdes, og at det er den enkeltes ansvar at klare sig bedst muligt. Til gengæld skal samfundet sørge for, at mulighederne for, at den enkelte kan klare sig, er til stede.

Det er dog et meget positivt træk, at der nu er en levende debat om, hvad det egentlig vil sige at være *dansk*. [73] Se eksempelvis "*Opbrud i danskheden*" i tillægget "*Eksistens*" i *Berl.* d. 12/10.1996, hvor Ebbe Kløvedal Reich udtaler:

"De fleste indfødte danskere har vel nærmest en forestilling om "danskerne" som en, der kunne være med i en Morten Korch-film. Vi har en fornemmelse af, at vi er med i et eller andet fællesskab, der i dag har sit udgangspunkt i den velfærdsstat, vi lever i. Det er en tryghed, vi har kørende et sted i baggrunden. Men den danske selvfølelse er ikke særligt velformuleret. Den bevæger sig på et ordløst plan.

Det danske samfund er ved at forfalde på grund af tidens totale overgivelse til markedskræfterne. Vi er i gang med at skabe et paranoidt samfund, hvor vi ender med at skulle have Hells Angels til at beskytte os mod hinanden. Her leverer indvandrerne, med deres stærke familiesammenhold, en fantastisk anskuelighedsundervisning i, hvordan vi kan genoprette sammenholdet i familien og på samfundsplan".

Sammesteds udtaler historikeren Uffe Østergaard (der i øvrigt har betegnet Danmark som en firlænget bondegård: Ganske åben *indadtill!*):

"Når man skal vurdere, om danskheden bliver påvirket af den aktuelle indvandring, må man gøre sig klart, at danskerne altid er blevet påvirket udefra. Det er rigtigt, at vi er et lille ensartet land. Men det har vi dog kun været i omtrent fire generationer. Hvis vi eksempelvis ser på København for omkring 130 år siden, talte en fjerdedel af befolkningen tysk, der var embedsmandssproget. Men det har jo ikke betydet alverden for danskheden i dag. Det danske sprog er godt nok fyldt med ord, der oprindeligt var tyske låneord, men det er der ingen, der tænker over i dag".

Medierne - og politikerne - har ikke meldt klart ud, hvilket Danmark, de nye danskere skal leve i. Den del af samfundet, hvor hver dansker i gennemsnit drikker 9,9 liter spiritus om året [74] eller den del af samfundet, der koster samfundet 11,5 milliarder kr. om året til behandling af druk? (*Berl.* d. 6/10.) Den del af samfundet, hvor hver dansker i gennemsnit bruger 57,6 kg. sukker om året, eller den del af samfundet, som ligger nr. 7 blandt lande med de fleste dødsfald pga. hjertesygdomme? (211,1 pr. 100.000) Den del af samfundet, der har gjort Danmark til det 4. rigeste land i verden, eller den del af samfundet, hvor der er ca. 300.000 arbejdsløse?

Svaret tør være klart: Disse ting kan ikke skilles ad. Danmark udgør et samlet hele, med en solside, en skyggeside og en dagligdag fyldt med begge dele og alle mulige nuancer. Integrationsprocessen er ikke spor anderledes. Det sker på godt og ondt, lige så lidt som udvikling i danskhed/dansk kultur, er noget, der holder op.

Ganske som det er umuligt at bringe et entydigt billede af Danmark, lige så umuligt er det at bringe et entydigt billede af de etniske minoriteter i Danmark. Men det er ingen undskyldning for, at medierne bliver ved med at bringe et *skævt* billede af etniske forhold i samfundet.

NOTER:

1. Det hænder dog, at eksempelvís en endnu ikke udgiven bog, f.eks. tidligere direktør i Sundhedsstyrelsen Palle Juul Jensens bog *”I statens tjeneste”*, som kom frem i medierne - først og fremmest i *EB* og *Nyhederne* i *TV2* - på baggrund af en pressemeddelelse. *TV-Avisen* i *DR* og *Nyhederne* valgte endog at give bogen ekstra reklame aftenen før (21/9.1996), den egentlig udkom. *TV-Avisen* kaldte den *”en kioskbasker”* og talte med *EBs* søndagsredaktør; mens *Nyhederne* kunne glæde seerne med, at *”i morgen udløses spændingen”*. Og dagen efter ofrede *EB* forsiden: *”Minister styres af bøsser og lesbiske”*. Flere undersøgelser vedr. de etniske minoriteter er også blevet til *”nyhederne”*, allerede inden de var offentliggjorte. F.eks. to modstridende undersøgelser om diskrimination af de etniske minoriteter på arbejdsmarkedet, se kapitel 5.
2. I sit show i *DR* nytårsaften 1996 havde den danske verdensmand Victor Borge et sjovt eksempel: *”Man siger, ’jeg har siddet ned hele dagen,’ men så siger man, ’’jeg har siddet oppe hele natten’*. Er der nogen, der kan fortælle mig: Hvornår skifter man”?
3. Eksempelvís dette eksempel fra amerikansk litteratur: *”To mænd sad på en bar, da en neger kom ind”*. For en fyldig analyse af forholdene mellem sprog, race og litteratur se bogen *”Mørkespil - Hvidhed og den litterære fantasi”* af Nobelpristageren Toni Morrison.
4. Fremskridtspartiet var meget utilfredse med mediernes dækning og d. 29/9.1996 kunne det endog læses i *Berl. ”Frp. giver medierne skylden for tumulten på landsmøde”*. De var bl.a. utilfredse med den megen fokuseren på partiets udlændingepolitik, hvilket er forbavsende, da denne er en af partiets mærkesager og emnet for en strid strøm af læserbreve fra partimedlemmer. Ikke mindst partiets folketingsmedlemmer.
5. Zak Nawaz har udtalt til *DFA*: *”Først vil jeg tage stor afstand til ordet 2. generationsindvandrer. Humana (som sidder ved siden af, red.) er født her, og jeg har været her, siden jeg var et år - kan man stadigvæk kalde os indvandrere? Jeg er ikke indvandrer. Jeg er dansker. Man kan sige dansker med en anden etnisk baggrund. Vores kære medier har det med at putte os i båse. Klart, for man skal jo have en betegnelse for alt. Men 2. generationsindvandrere er gået hen og blevet et negativt udtryk, fordi det bliver brugt i sammenhæng med negative ting: 2. generationsindvandrere, dolker, skyder, bliver anholdt”*. (17/12.1996, *”Vi er ikke indvandrere”*, et interview af Henrik Winther, som desværre ikke har hørt særlig godt efter, idet han skriver: *”I denne og kommende artikler taler vi med unge 2. generationsindvandrere”*).
6. Hensigten var ellers også at inddrage Australien og Canada, som ligeledes oftest betegnes som *”indvandrerlande”*. Desværre fandt jeg i perioden imidlertid ikke artikler m.m. om de etniske minoriteters forhold i disse land.

7. De sorte ansatte blev eksempelvis konsekvent betegnet som "aber" og "orangutanger", og andre gange slet og ret "niggers". Afsløringen kom frem på grund af nogle "hemmelige samtaler", som imidlertid blev optaget på bånd.
8. *Nyhederne i TV2* havde d. 16/10.1996 i forbindelse med valget i U.S.A. et forbløffende indslag om en 93-årig (Strom Thurmond), der stiller op til senator i South Carolina. TV2s udsendte Ulla Pors Nielsen, som endog talte med to sorte amerikanere, kunne fortælle, at "South Carolina elsker (Thurmond, som tidligere gik) ind for raceadskillelse". Thurmond går fortsat ind for raceadskillelse - som i U.S.A. hedder *segregation* - med hud og hår.
9. En læser foreslog i *B.T.* d. 18/10.1996, at kronprinsen burde finde "*En prinsesse fra Afrika*". En anden havde i *EB* d. 23/11.1996 følgende råd til kronprinsen: "*Gift dig med en muslim, Frederik*".
10. Eksempelvis et læserbrev i *Berl.* 15/9.1996, "*Ryd op i Århus*", hvor en læser i anledning af drabet skriver om "disse utilpassede muslimer" og tilføjer, at "det er Forældregruppen og indvandrerledere, der har svigtet totalt".
11. Bogen, udsendelsen og følgevirkningerne omhandles nærmere i afsnittet angående islam og muslimer.
12. Aydas beskæftiger sig med politiets møde med de etniske minoriteter. Og også han er inde på medieme: "Det er for det meste de negative mediefremstillinger og mødet med de kriminelle, der får lov til at præge politifolkenes opfattelse af etniske minoriteter".
13. En studerende på lærerhøjskolen fortalte, at hun har måttet sige til en medstuderende (med kurdiske rødder), at nu skulle gruppen til at beskæftige sig med noget andet end de etniske minoriteters boligforhold, deres sociale forhold og tosprogede børns forhold. Gruppens første fire arbejdsprojekter havde alle omhandlet de etniske minoriteters forhold, nu måtte gruppen altså til at beskæftige sig med noget andet!
Jeg blev derimod personligt overrasket under et besøg i USA. Jeg lå og ventede på, at en baseball-kamp skulle komme i tv. Mens jeg ventede, så jeg et af disse utallige talk-shows. Der kom en sort ung mand i "rap-tøj" og jeg gæbte: "Nåh nu kommer der noget om racisme og rap". Den unge mand viste sig at være en miljøkonsulent, der anvendte utraditionelle metoder for at få især de unge til at ændre forbrugsvaner. Racespørgsmål og raceforhold blev ikke nævnt med et eneste ord.
14. Denne påstand dukker ofte op. Eksempelvis Ishøjs borgmester, Per Madsen (S), i *JP* d. 13/9.1992. Påstand er enten fremsat mod bedre eller på baggrund af manglende viden. Alene i perioden d. 6/9-13/9.1992 var der i *Berl. JP, Pol. TV-Avisen* og *Nyhederne* 15 artikler m.m. om kriminalitet begået af udlændinge. I 1993 kom MF Inge Dahl-Sørensen (V) med påstanden i *B.T.-kronikken* d. 16/3.1993: "*Udlændinges kriminalitet kan ikke være et tabueme*". Her skrev Dahl-Sørensen, "*Vi kan ikke have folkegrupper, der konsekvent overtræder dansk lovgivning*".
15. Sammenhold disse artikler om økonomisk kriminalitet med denne artikel fra *EB* d. 8/9.1996: "*System Danmark: Sort arbejde er positivt*".
16. Kriminalitet blandt udlændinge er også et yndet emne hos *Søndagsavisen*, som blev proppet uopfordret ind af brevsprækken hver weekend. Se f.eks. *Søndagsavisen* - Region 5 17/11.1996, hvor der på forsiden stod: "*Udlændinge stjæler mere*". Bladet citerede Kirsten Jacobsen (Frp): "*Tallene viser klart, at de udenlandske statsborger står for en stigende del af de forbrydelser, der finder sted. Det har det hidtil været umuligt at få bevist, men nu sker det med myndighedernes egne tal. Derfor kan man fra politisk hold ikke længere bare negligere problemet og kalde folk racister, når emnet dukker op... At man har sociale problemer kan aldrig blive en undskyldning for at begå forbrydelser*".

17. Mens der i perioden var 712 artikler m.m. angående kriminalitet begået af de etniske minoriteter, var der i samme periode *mindst* 912 artikler m.m. angående *rockerkriminalitet*.
18. *Pol.* har 17/10.1996 bidraget med en sproglig perle, idet de påståede gerningsmænd bag et røveri betegnes som "tre bodybuildede mænd".
19. Se i øvrigt *KD*, d. 13/7.1996, "Jalousi årsag til hvert femte drab". I årene.1993-1995 var der 198 drab; 43 drejede sig om jalousidrab. I samme artikel advarede kriminalkommissær Ove Dahl, souschef i drabsafdelingen i København, mod at opdele drab og straf efter etniske kriterier, "*Der skal være ens lovgivning for alle. Vi kan ikke begynde at oprette særregler for bestemte kategorier*". Samtidig understregede Muzeyyen Boztroprati, Center for Mellemøsten Studier, Odense, "*Det er mere undtagelsen end reglen, at en konflikt ender i drab*".
20. Dette blev endog fremhævet af Janet Scherling Jørgensen, som var søster til ofret i det overfald, der blev begået af en udlænding: "*Spørgsmålet om hudfarve er blevet alt for fremtrædende, når vi taler om vold, og grupper af indvandrere er blevet hængt ud i medierne. Det kan jeg kun beklage. Ingen snakker længere om drabet på Thor Dueholm, for nu har man anholdt en dansker for det. Men drabet på min bror - det var en indvandrer og så er det interessant*". (*Berl.* 16/9.1996).
21. Sammerhold dog størrelsen på dækningen af overfaldet på Amager og et racistisk overfald i Valby. *EB* brugte d. 18/9 510 cm² på dækningen af overfaldet på Amager "*Sejt at sparke ham i hovedet*" og 102 cm² på overfaldet i Valby "*Endnu et sindsygt overfald*". Forskellen i *B.T.* var endnu mere markant, hvor man brugte 1³/₄ side på overfaldet på Amager og 112 cm² på overfaldet i Valby, "*Unge danskere overfaldt spansk-marokkaner: 19-årig fik ansigtet smadret*". (Ca. 112 cm² var også, hvad der kunne blive til angående en anden forbyrdelse: "*16-årig knuste ølglas i hovedet på kvinde*").
22. I dette tal indgår *ikke* de mange afledte artikler m.m., som det tragiske mord gav anledning til. F.eks. om "*fædregruppens forslag om at sende de unge uromagere til opdragelseslejre i Mellemøsten*" samt de adskillige møder, der blev afholdt som følge af drabet.
23. Før periodens begyndelse bragte *B.T.* d. 19/3.1996 denne nyhed: "*Bevæbnet politi stoppede religionskrig: Flygtninge i blodigt opgør*" ... "*mellem muslimske og kristne libanesere.... i ugevis bekæmpet hinanden*". Men politiet var ikke så dødsikre i deres udlægning af sagen: "*Vi ved ikke ret meget om det endnu. I ved sikkert lige så meget som os*", sagde kriminalinspektør Fritz Hansen, Hjørring Politi. Hvorimod en ældre kvinde iflg. *B.T.* bandede over, at Danmark "*nu skal til at være ramme om religiøse slagsmål*" Tre dage senere skrev en læser, at det man her fik var "*en lille forsmag på et dansk Beirut*".
24. Jeg har i perioden i øvrigt kun noteret et tilfælde, hvor en nydansker har udtalt sig om en forbyrdelse begået af en dansker. Det var en vietnamesisk skoleelev *B.T.*, d. 25/9, som udtalte sig om en af sine kammerater, der havde været udsat for massevoldtægt fra en bande unge danske drenge i Hjørring. Ellers har nydanskere kun været i pressen i forbindelse med forbyrdelser begået af pakistanere, tyrkere osv. F.eks. et godt indslag i 20/11.1996. *Nyhederne* kl. 22, fra Nørrebro: "*Problemerne med de unge andengenerations indvandrere var et af emnerne*" - "*langt hovedparten af unge andengenerations indvandrere uden for det kriminelle miljø*".
25. I *B.T.* 19/12.1996 kunne det læses, at 19 ud af årets 65 drabs ofre var udlændinge. I 16 af sagerne var drabsmanden udlændinge.
26. Læg mærke til den skjulte, men alligevel eklatante brug af "vi-og-de" opdeling.

27. Se også "I pressens vold" af Simon Andersen og Karl Erik Nielsen i *JP* d. 3/1.1997. Her citeres læge og forsker Ole Brink fra Ulykkesanalysecentret ved Århus Amtssyhus, der har undersøgt i alt 6.000 voldsofre, "Voldstildældene rasler ned, og den vold, der begås, er ikke blevet grovere i det seneste årti. Men når man hører politikere køre valgkamp på hårdere indgreb mod stigende og grov vold, må man spørge sig selv, om budskabet er gået ind. Medierne siger heller ikke fra, tværtimod" Sammesteds siger kriminolog Flemming Balvig, Københavns Universitet, "*Den hårde vold begås af tidligere straffede. De er omvandrede, hårdtslående symboler på, at højere strafferammer ikke virker. En voldsmand har ikke tænkt strafferammer i sit hoved, når han fuld og fra sans og samling sparket en mand til krøbling. For ham spiller det ingen rolle, om straffen er seks eller otte år.*"
28. Bortset fra en enkelt bemærkning "Og specielt unge indvandreres vold har været i søgelyset" beskæftigede Blum sig med vold som et generelt emne.
29. Harste skriver, at "*volden har... får samme status, som den havde indtil for et par hundrede år siden. Dengang udstillede man samfundets afvigere på byens torve og pladser, hvor man anbragte dem i gabestokke eller langsomt torturerede dem ihjel under de frygteligste pinsler.*"
30. Ud af de 2238 indslag i *Nyhederne* i perioden var der 165, der direkte og udelukkende omhandlede de unge, de smukke og de rige; herunder modeshows o.lign. Dvs. 7,4% af samtlige indslag. Beregnet på en anden måde: Der var 91 dage i perioden, hvilket igen vil sige, at ud af sin knappe sendetid mellem reklameblokke har TV2s nyhedsreaktion fundet plads til næsten to af sådanne indslag om dagen. *DR* viste ud af 2077 indslag 98 indslag af denne type, knap 5%, eller lidt mere end et om dagen. Derimod holdt man sig tavs om de multikulturelle begivenheder i København i forbindelse med *Kulturby '96*.
31. Adm. direktør i TV2 Jørgen Flindt Petersen skrev i debatindlæg i *Pol.* 27/10, at TV2s formål er at drive journalistik - og ikke politik, og at nyhedsstof behandles "*på linie med de seriøse morgenblade.*"
32. Sammenlægges disse tal får man i alt 139, som er 7,5% af det samlede antal artikler m.m. (1848).
33. Også bokseren Brian Nielsen er blevet beskyldt for racistiske udtalelser i forbindelse med mordet på Racheed Lawal. På grund af den meget tætte sammenhæng mellem disse begivenheder, er artiklerne m.m. angående Niensens udtalelser ("*fremmede svin*" - *B. T.* 24/11) behandlet sammen med de øvrige artikler mm. om kriminalitet.
34. Som en absolut undtagelse kan nævnes, at *Pol.* i marts 1996 - i forbindelse med udstillingen på Moesgaard udgav et særtryk om islam, hvor man netop forsøgte at dele tingene op i de rette kategorier: Religion, politik, fundamentalisme, lov og ret samt kultur. Efter periodens udløb er ramadan - fastemåned - startet (10/1.1997). *TV3* inviterede Hamid El-Mousti ind i studiet for at fortælle om ramadans betydning. D. 5/2 har dr. phil. Jørgen Bæk Simonsen en kronik i *JP*, "*Ramadanens skæbneat*" om lalat-al-qadr, da ærkeenglen Gabriel meddelte Mohammed den første åbenbaring.
35. Titlen stammer fra en undersøgelse foretaget af Grant C. Butler i bogen "*Kings and Camels*", hvor man blandt kursisterne på Aramco (Arab-American Oil Company) School på Long Island i USA fik stillet bl.a. spørgsmålet: "*Hvad er islam?*" En svarede, at "*islam er et spil, noget i retning af bridge.*" En anden svarede, at det var "*En mystisk sekt grundlagt i Syden af Ku Klux Klan.*"
37. Det eksotiske og det luksuriøse i "*Det lykkelige Arabien*" er lige så tiltrækkende som det mystiske og det truende. Og det gælder lige så meget i dag, som for 500 år siden. Se f.eks. billedet i *Pol.* d. 25/11, som blev bragt med artiklen "*Forskellen mellem rig og fattig øges*" [i global sammenhæng]. I stedet for at bringe et billede fra den vestlige verden, valgte *Pol.* at bringe et billede af to sheiker, der spillede Matador.

38. I december 1996 blev tidligere overrabbiner Bent Melchior i *DR TV* stillet over for problemstillingen tro set i forhold til videnskab. Melchior understregede kraftigt, at der ikke er nogen modsætning mellem de to, medmindre man som visse ortodokse jøder mener, at det der står i Torahen er Guds ord og derved den absolutte sandhed. Melchior nævnte eksemplet med Torahens forbud mod at køre under sabbaten. Forbuddet stammede fra en tid, da transporten skete ved hjælp af dyr. Efter de hellige skrifter skulle også dyrene holde hviledag. Moderne jøder - som Melchior - finder, at dette forbud ikke gælder for mekanisk transport, mens de ortodokse fortsat efterlever forbuddets bogstav.
39. Bortset fra, at Erslev Andersen henviser til den algerisk fødte Mohammed Arkoun, der plæderer for en Koran-fortolkning på grundlag af de historiske omstændigheder, kommer Erslev Andersen slet ikke ind på forholdene i Algeriet. Ligesom pressen viser meget lidt interesse for Algeriet, efter regeringen i 1991 annullerede valget, hvor Den islamiske Befrielsesfront sejrede. I bogen *”Islam og Europa”* skriver Ingmar Karlsson, *”Véd at acceptere det kup, som afsatte den demokratisk valgte islamiske frelsesfront (FIS) i 1991, sendte Væsten et signal, at demokrati er meget godt, bare det ikke er fundamentalist, som vinder. Men folk stemte ikke på FIS af religiøse grunde, men fordi de var trætte af korrupt styre. De stemte på dem af sociale og økonomiske årsager.”* (Cit. i tillægget ”Europa”, november i 1988. Tillægget udkommer med både *DFA* og *JP*).
40. Se eksempelvis *Berl.* d. 3/1.1997 *”Islams hjælpende hånd”* (om *Egypten*) og d. 4/11997 *”Sudans endeløse korstog”*. Begge artikler - samt et indlæg d. 30/12.1997 er affattet af Anthony Shadid. ”Hovedet” til artiklen om Sudan indledes med ordet *”islam”* fremhævet med fede typer.
41. Det skabte megen røre, at en muslim - Mazhar Hussain - i foråret 1996 meldte sig ind i Kristeligt Folkeparti (KF). Der blev større ballade, eftersom Hussain erklærede, at han var *fundamentalist* i den forstand, at han troede på Gud og prøvede at efterleve islams budskaber. Det mente et medlem af den borgerlige opposition var begyndelsen til enden for Danmark, og d. 24/3. skrev vedkommende i et debindlæg i *Berl.* *”Islam - en trussel”*: *”Ikke alene har Mazhar Hussain erklæret sig for fundamentalist, men har også den frækhed at erklære sig enig i kristendommens budskaber. Mon ikke Mazhar Hussain har glemt en fundamental ting: At kristendommen er en religion, der bygger på menneskelige synspunkter, og at islam er en lovbetiget religion... Derfor er det helt indiskutabelt, at der kan blive tale om et islamisk parti i Danmark, idet vi i forvejen er oppe mod islamiske kræfter, der på langt sigt vil have uoverskuelige konsekvenser”*.
42. Se f.eks. Carl Ettrupps artikel i *Pol.* d. 4/9.1994, *”Koranens 16 vers om hellig krig”*; eller Manuel Vigilius’ artikel *”Islams mange oversættere”* i *KD* d. 7/3.1996: *”Den muslimske verden har delt sig i nogenlunde lige så mange forgreninger som den kristne - men hermed hører ligheden stort set op. Mens de kristne som regel er blevet splittet på grund af teologiske uenigheder, skal årsagen til den muslimske strid først og fremmest findes i politiske konflikter eller diskussioner om, hvordan man ’oversætter’ religionens forskrifter til den konkrete livssituation”*.
43. Hvis det kan være tilladt at komme med en personlig trosbekendelse, er det svært at se, hvordan man kan være kristen uden først at vedkende sig jødedommen.
44. Begrebet ”religiøse spørgsmål” betyder dog mere end blotte fortolkninger af Bibelens tekst. Det gælder f.eks. de for katolikker ømtålelige spørgsmål om f.eks. prævention, abort m.m. er forenelige med Bibelen og de øvrige hellige skrifter.
45. Når det drejer sig om forholdet mellem israelere og palæstinensere, er sprogbruget ikke helt konsekvent. De israelske bosættere betegnes gerne som ”jøder”, mens soldaterne er ”israelere”. Palæstinensere omtales sjældent som muslimer, medmindre det netop er i forbindelse med udøvelse af deres religion. Således var det ”muslimer”, der blev myrdet, da en ”jødisk” bosætter skød løs med en maskinpistol i en moské. Derimod var det ifølge *TV2* i december ”en jødisk mor og hendes barn”, der blev myrdet af en palæstinenser, mens det nogle dage senere var ”en israelsk soldat”, der skød løs på nogle palæstinensere.

46. Serbien spillede helt åbenlyst på Vestens (selvskabte) angst for "islam", idet de ville forsvare "Europa mod en islamisk bølge". (*Berl.* 15/8.1992).
47. Samme synspunkt fremhæver Shehadeh, "Den ensporede opfattelse af at islam har rødder i historien, og den forværres af alle de muslimske bevægelser, der skyder frem med det formål at fremme kulturel og spirituel genfødsel og som i bund og grund blot afspejler trangene til at blive behandlet med retfærdighed og lighed i en vestligt domineret verden."
48. I et interview i *JP* 15/9.1996 udtaler Naser Khader, forfatter til bogen "Ære og skam": "Når så mange danskere reagerer med afsky og modvilje, skyldes det, at de har en fordrejet og forkert opfattelse af islam. Islam bliver lige så uretfærdigt behandlet af muslimer, for generelt kender de lige så lidt til Koranen som danskerne kender til Bibelen eller til Saxos Danmarkshistorie på latin. Masser af muslimer hævder, at det og det står i Koranen, men de har aldrig læst den, for dels er mange af dem analfabeter, dels er Koranen skrevet på klassisk arabisk."
49. Dagen efter bragte *TV-Avisen* et indslag med Zeki Kocer, som tog afstand fra udtalelserne og afviste, at parret havde givet udtryk for den almindelige holdning.
50. Det var Marianne Nielsen, der stod for artiklen d. 18/9.1996, og ikke Kirsten Jacobsen.
51. Titlen er noget af en journalistisk overdrivelse, idet ingen af kvinderne bar slør. (Heller ikke kvinden på forsiden d. 20/10.1996. Hun måtte i øvrigt dele pladsen med blandt andre kulturminister Jytte Hilden, der blev kåret som årets dårligst klædte kvinde og prinsesse Alexandra (eller "Alex" som hun konsekvent kaldes i boulevardpressen) som blev kåret som årets bedst klædte). Generelt kan det for øvrigt være svært at finde ud af, om det er "sløret" eller "tørklædet", det drejer sig om. Se eksempelvis en meningsmåling i *B.T.* d. 11/11.1994: "Intet forbud mod slør". Tegningen af kvinden viste en kvinde med tørklæde, men uden slør. Meningsmålingen kom i kølvandet på den første "tørklæde"-sag. Begrebsforvirringen betyder også, at undersøgelsens resultat (45/45 - 10 ved ikke) må tages med mere end et gran salt.
52. Det er både økonomisk korrekt og politisk givtigt at betragte sløret (tørklædet?) som et symbol på undertrykkelse. Se f.eks. "Danmarks førende rødstrømpe" Ulla Dahlerups bemærkninger i *B.T.* d. 26/7.1995, "Jeg kan ikke undertrykke en rædsel, når jeg ser de tilslørede kvinder rende rundt i påbudte lagener som skygger af en eksistens." Se også MF Jonna Grønvers bemærkninger i et debatindlæg, der blev bragt i *Berl.* d. 6/9.1995, *JP* d. 9/9.1995 og *Pol.* s.d., "Jeg så en muslimsk kvinde på gaden i København. Hun var fuldstændig tilhyllet, bar ansigtsklæde, så kun øjnene var synlige, og havde et barn i klappvogn. Hvordan kan vi tillade denne absolutte undertrykkelse af kvinder?"
53. Sammenhold en lignende artikel i *B.T.* d. 18/4.1996 om en kvinde, der fik tæsk hver dag i fem år af sin ægtefælle. Artiklen hedder "På flugt fra Allah".
54. Tidligere på måneden d. 13/10. havde *EB* bragt et helsides, skrækindjagende billede på forsiden af søndagstillægget "Dræbermaskinen", og journalisten Jacob Andersen brugte to sider på at fortælle om "en eftersøgt terrorist fra Hamas-bevægelsens al-Qassam Brigader, der udfører selvmordsattentater i Israel". Artiklen bar overskriften "Jeg vil dræbe".
55. En præst skrev om udsendelsen i *Pol.* d. 23/12.1996, at det var "en debat mellem en slavinde og en skare fribårne kvinder."
56. *B.T.* 14/11.1996, "Ghettoer gør de unge rabiater" af Kim Bové.

57. I *Berl.* d. 1/1.1997 betegner journalist Iver Høj indenrigsministeren som “Problemknuseren”, og skriver bl.a. “I hendes tid er 17.000 bosniske flygtninge blevet sluset ind i landet. Og flygtningestrømmen er blevet tacklet kontant, så den uro i befolkningen, der en overgang tegnede sig mod flygtningestrømmen, er døet ud”.
58. Socialdemokratiet og De Radikale er heller ikke uerfarne med at slaske i flere år. For en kortfattet gennemgang af mere end 25 års politisk slaskeri se kronikken “*Vi venter stadig*” af Tim O’Connor, *Pol.* 29/9.1996. Eller for en mere grundig analyse: Würtz, 1, ii og 17.
59. På baggrund af indslaget stillede Pia Kjærsgaard straks en række spørgsmål til problemknuseren, indenrigsminister Birte Weiss.
60. For en mere saglig behandling af forholdene på arbejdsmarkedet m.m. se Torben Bager og Gitte Tiliias kronik i *Pol.* d. 27/1.1997, “*Indvandrere-iværksættere*”.
61. Efter periodens udløb kom *TV-Avisen* d 12/1.1997 med et indslag om McDonalds positive erfaringer med at ansætte bistandsklienter; herunder en ung etnisk pige.
62. Denne lille hilsen var fra Hamid El Mousti (5) til statsminister og formand for Socialdemokratiet Poul Nyrup Rasmussen i anledning af partiets kongres. Bortset fra et kort indslag med Lubna Elahi i radioen er dette den eneste medieomtale af de etniske minoriteter på kongressen.
63. Feks. en kort notits i rubrikken “Landet rundt” i *Berl.* 8/10.1996: “*Unge venter på bolig*” (Århus) samt en artikel i samme avis om, at socialminister vil hjælpe de hjemløse. Her citeres socialrådmand Lis Særkjær Petersen(S) for en meget interessant betragtning omkring de egentlige hjemløse: “Et af problemerne er, at vi ikke ved præcist, hvor mange der reelt er hjemløse. Tal fra 25 til 1.200 er nævnt her i Århus ... omkring 8.000 i Danmark”. De hjemløse dukkede også op i *DR* og *TV2*. Eksempelvis d. 19/11., *TV-Avisen*, kl. 21: “*Hjemløse på protestturné*”.
64. Ordet *ghetto* har det til fælles med *integration*, at begrebet aldrig defineres. Ordet bruges lige så altid i negativ betydning. Dog således at ghetto bruges som udtryk for en uomtvistelig sandhed om en eksisterende tilstand, mens integration bruges som udtryk for en uomtvistelig sandhed om en *udeblivende* tilstand. Selv om begreberne således reelt er indholdsløse, bruges ordet ghettobekæmpelse af såvel pressen som politikere som udtryk for et fælles gode, mens kampen for integration bruges som udtryk for at opnå et fælles gode.
65. Efter periodens udløb kunne *EB* d. 3/12.1996 berette om et boligselskab på Østerbro, der ikke ville have muslimske kvinder: “*Ingen slør i boligselskab*”.
66. Denne artikel, som jeg fandt i tillægget *Univers* i artiklen “*Atomer på arbejde*”, er ganske usædvanlig, idet det er en af de uhyre få artikler, som ikke findes i nyhedssektionen, erhvervstillægget, i kulturen eller på sportssiderne.
67. Se f.eks. Lubna Elhai, *DFA* 19/7.1996 om at droppe indvandrerforeningerne; og så et indlæg sammesteds d. 24/7.1996 af Aud Iming, “*Populisten Lubna*”.
68. Jeg har skrevet til DR angående dette indslag, som helt uden dokumentation antyder, at der er tale om hyppige indgreb. Jeg spurgte, hvilken nyhedsværdi dette indslag egentlig havde, og om DR havde fået tilladelse fra patienten til at vise billederne af hende. DR har ikke svaret på brevet.

69. Heller ikke disse "nyheder" er så nye endda. 18/8.1993 bragte *B.T.* en artikel, der næsten fyldte to sider: "*Flygtninge vil ligne danskere*" sammen med et inserat: "*Arabiske kvinder vil have mindre næser*".
70. Feks d. 25/11 i *Nyhederne*, kl. 19, hvor Lotte Mejlhede bringer et indslag om "soya-bryster", hvor "fordele og bagdele" skal vurderes.
71. Feks. d. 24/11, *Pol.* kommentar af Frank Dahlgard (K): "*Revolution i folkeskolen*".
72. Feks. de modsatte synspunkter, der d. 13/11.1996 kom til udtryk i en artikel i *Pol.* "*Industri skyder på folkeskolen*". Her kunne man læse, at mens Dansk Industri kræver højere fagligt niveau, vil Lærereforeningen styrke skolens sociale indsats.
73. I et indlæg, "*Danskhed for viderekomne*", i *Weekendavisen* d. 27/12, 1996 skrev Anne Knudsen, "Det mest forunderlige ved tingene er, at det kun er ti år siden, vi opdagede nødvendigheden af denne attribut: den nationale, kulturelle identitet. I 1986 var det overordentligt svært at finde et nyere værk, der så meget som antydede, at vores daglige væremåde, vore idéer, normer og tilbøjelighed var andet end blot Moderne, Normale og Fornuftige. Hvis man søgte i databaserne på 'identitet, dansk', fandt man intet. Jeg ved det, for jeg prøvede".
74. 28/12.1996, *B.T.*, Ifølge statistikker, indsamlet af forfatteren Russel Ash, ligger Danmark på en 8. plads på en international rangliste.

DEL - III

Kapitel 5

Medieforbrugernes opfattelse af den etniske virkelighed

5.1 Indledning

Sidste år var jeg i en lille turistet by sydpå i Tyrkiet sammen med en pressefotograf, som tog billeder af det 'daglige liv' i byen. Vi ankom til byen på byens markedsdag, hvor der sælges alt tænkeligt fra de farverige boder. Det er også her, at folk fra landsbyerne rundt omkring afsætter deres friske grøntsager til overkommelige priser. Det er som regel kvinderne, der sidder ved grøntsagsboderne og sælger, mens mændene bruger dagen til at ordne andre sager. Fotografen fokuserede sit kamera hovedsageligt på kvinderne på markedet, som gik med 'traditionelle dragter' [1].

Jeg spurgte ham om aftenen, da vi nød vores gin og tonic på en af de utallige barer, der ligger langs vandet, hvorfor han valgte at fotografere netop de kvinder fremfor de andre 'vestligt' klædte, som jo faktisk prægede bybilledet, og om byen virkelig så så traditionel ud i hans øjne. 'Nææ, det er ikke det' sagde han: 'Ellers kan man jo ikke se, at billederne er fra Tyrkiet.' Han skulle sælge billederne til de danske aviser.

Denne anekdote illustrerer faktisk nogle af de vigtigste pointer i denne del af projektet: Den første pointe er at vores gengivelse af verden ikke er en simpel, neutral beskrivelse, men en konstruktion af den. Når fotografen rammer sit billede ind, afspejler han ikke bare virkeligheden, men fortæller sin version af den. Det betyder ikke, at fotografen gengiver et forvrænget billede af virkeligheden, da enhver beskrivelse faktisk vil være en version af virkeligheden. Det betyder, at beskrivelser ikke fungerer som spejle, der bare afspejler verden udenfor, forvrænget eller ej, men aktivt konstruerer den virkelighed, de beskriver. Man kan bruge en bygningsmetafor for at illustrere pointen. En bygning består af forskellige elementer, som er

sammensat på én bestemt måde. Den kan i teorien have været bygget på mange forskellige måder ved at bruge et andet udvalg af de elementer, der er til rådighed og sammensætte dem på forskellige måder.

Beskrivelser er på lignende måde ikke bare afspejlinger men handlinger, og den samme virkelighed kan beskrives på forskellige måder. Hvis man skal vurdere, om en beskrivelse er en afspejling eller en konstruktion, kræver det, at man foretager en sammenligning af beskrivelsen med virkeligheden selv, hvilket er umuligt da en sammenligning kræver, at virkeligheden kan inddrages i vurderingen uden at blive beskrevet. Den nye beskrivelse vil igen rejse spørgsmålet om, hvorvidt den selv er en beskrivelse eller en konstruktion. Alt dette betyder dog ikke, at der ikke findes en virkelighed uden for beskrivelsen, dvs. sproget, men at den kun har mening gennem beskrivelsen, som fremhæver nogle aspekter, men udelader andre. Enhver beskrivelse er således konstruktion af en version af virkeligheden mod andre mulige eller reelle versioner. (Potter 1996).

Hvorfor virker nogle versioner så mere realistiske og naturlige end andre?

Svaret skal søges i de præmisser, som de 'realistiske' og 'naturlige' versioner bygger på. Når vi er fortrolige med præmisserne, virker de som gennemsigtige, naturlige og snusfornuftige. Vi tager dem for givet. Denne realistiske effekt opnås faktisk gennem retoriske teknikker og strategier, som vi bruger i vores beskrivelser og beretninger. Jeg vil i de følgende afsnit vende tilbage til diskussionen om, hvordan den realistiske effekt opnås, med eksempler på den retoriske konstruktion.

Vi tager det f.eks. for givet, at et billede fra et møde med minoriteterne, som viser masser af kvinder med tørklæder, er en afspejling af virkeligheden, både af den konkrete virkelighed fra det møde, billedet er taget fra, og af den generelle 'virkelighed' om minoriteterne og deres kultur. De foreliggende interviews er fyldt med sådanne beskrivelser af minoriteternes kultur. Fotografen ved derfor også, hvordan han bedst kan 'illustrere' virkeligheden, så den bliver genkendelig for læseren.

Lad os komme tilbage til anekdoten, som jeg indledte med. Den anden pointe med anekdoten hænger sammen med, at fotografen udmærket var klar over, at han ikke nødvendigvis betragtede byen på den måde, som han fotograferede. Han ville muligvis have valgt at indramme billederne på en anden måde, hvis billederne skulle bruges til noget andet, f.eks. til at vise til familien og vennerne, eller til en bestemt avisartikel f.eks. om at holde ferie i Tyrkiet. Hvis billedet skal bruges til at fremme turismen i Tyrkiet, bliver det en anden indramning af landet, end hvis det f.eks. skal 'illustrere', at Tyrkiet ikke er parat til at blive medlem af EU. Sådant gengiver vi også virkeligheden: Vi foretager ikke en simpel og neutral beskrivelse af den, men

konstruerer den aktivt til det formål, vi har med beskrivelsen. Vi bruger de aspekter af virkeligheden, der bedst passer til formålet. Konstruktionen af virkeligheden er derfor ikke en passiv beskrivelse, men i virkeligheden en handling, der får konsekvenser for den beskrevne virkelighed.

Formålet med denne analyse er således at undersøge, hvordan og med hvilket formål, de etniske minoriteter og de relaterede emner konstrueres i den danske diskurs. Men man kan jo ud fra det samme udgangspunkt godt sige, at mine analyser og konklusioner på samme måde også er en konstruktion af emnet. Det er fuldstændig rigtigt. Derfor vil jeg først gennemgå det valgte teoretiske udgangspunkt, der danner rammerne for analysen, lidt mere detaljeret og diskutere, hvorfor jeg har valgt denne tilgang, frem for en anden. Når de teoretiske rammer er klare for læseren, vil det blive nemmere at følge med i, hvorfor og hvordan, der konkluderes ud fra materialet.

5. 2. Konstruktionen af virkeligheden; diskurs og diskursanalyse

Hvad er diskurs?

Den måde vi beretter om og beskriver et emne på, kaldes diskurs. Diskurs betyder en 'samling af talemåder og begreber som tilsammen konstruerer et emne på en bestemt måde'. (Schierup 1994); den er en bestemt måde at tale på, "et sæt af udsagn". (Gunther Kress 1985). Diskurs er således et sprogsystem, som trækker på en særlig terminologi og som indkoder særlige former for viden. Man kan for eksempel tale om en juridisk diskurs eller en lægediskurs, som begge er specifikke måder at tale om et specifikt emne på. I diskursanalytisk tilgang betragtes sproget ikke som et simpelt kommunikationsmiddel, men som et domæne hvori vores viden om og forståelse af de sociale forhold aktivt bliver formet. Diskursanalyse tager sigte på de måder, hvorpå de sociale meninger bliver produceret i tekst og tale. (Potter og Wetherell 1987, Tonkiss 1997).

Diskursanalyse bruges inden for meget forskellige fagområder såsom historie, sociologi, psykologi, linguistik, litteratur, filosofi, antropologi og medie- og kommunikationsstudier og har derfor forskellige definitioner. Potter og Wetherell oprider fire typer af diskursanalyse: 1) en systematisk gennemgang af organisering af samtaler, 2) psykologisk orienteret diskursanalyse af de kognitive processer, f.eks. af hvordan diskursstrukturen påvirker erindring og forståelse, 3) studier af hvordan videnskabsfolk konstruerer deres handlinger som rationelle og forsvarlige, 4) Foucaults studier af hvordan institutioner, handlinger og det individuelle subjekt

produceres gennem et sæt af diskurser.

Potters og Wetherells tilgang til diskursanalyse er i høj grad inspireret af Foucaults studier. Ifølge denne definition hænger diskursen, vores måde at tænke på og tale om et emne på, intimt sammen med, hvordan vi handler, fordi diskursen aktivt former og konstruerer en bestemt version af virkeligheden. (Foucault 1972). Diskursen bestemmer, hvordan vi opfatter hvad realitet er, og hvordan vi derefter handler. Enhver diskursiv strategi har således et eller flere formål: At undskylde, argumentere for uskyld, få andre til at gøre noget for en, lægge skylden eller ansvaret over på andre osv.

5.3. Analyser af den folkelige diskurs om de etniske minoriteter

Der findes to studier af, hvordan folk taler om de etniske minoriteter i to forskellige lande, men disse studier er baseret på diametralt forskellige tilgange til diskursanalyse. Begge studier tager udgangspunkt i dybdegående interviews med den almindelige befolkning. Det ene er foretaget af Potter og Wetherell (1992) om den new zealandske diskurs om maorierne (et etnisk mindretal i New Zealand), og Teun van Dijks omfattende analyser af den hollandske og amerikanske diskurs om de etniske minoriteter (1984, 1987).

Diskurs som mental proces

van Dijks teoretiske tilgang er kognitivistisk. Dvs. han er interesseret i, hvordan informationer om de etniske minoriteter bliver behandlet i den kognitive proces; hvordan informationerne f.eks. bliver fortolket i forhold til de fordomme, folk har om de etniske minoriteter. Fordomme er ifølge hans definition nogle specifikke typer af holdninger, som er fælles for en social gruppe. Informationer om de etniske minoriteter bliver behandlet i forhold til de eksisterende skemaer i hukommelsen, og fordomme udgør en slags skemaer eller mentale billeder af situationer. van Dijk fokuserer derfor på diskursstrukturerne i opfattelsen og fortolkningen af informationer. Meningen med informationerne opstår i denne kognitive proces. Han vil typisk analysere, hvordan f.eks. de semantiske strategier bliver brugt, når fordomme udtrykkes. For van Dijk eksisterer fordomme som forhåndsbestemte holdninger, der bruges til at behandle de nye informationer med. Fordommene er ikke et udtryk for personlig tro og følelser, men er en fælles form for social repræsentation for medlemmerne af en social gruppe. Analysen bliver således en slags søgen efter holdninger i tekst og tale (i diskursen) og hvordan disse holdninger organiseres i de forskellige diskursive kategorier. I sine analyser vil han typisk se på indholdet af, hvad der bliver

sagt og kategorisere de emner, der tages op i forbindelse med de etniske minoriteter, såsom uddannelse, arbejdsløshed, modersmålsundervisning, sociale problemer eller informationskilder. Derefter vil han se på, hvordan folk snakker om minoriteterne, f.eks. de forskellige skematiske organiseringer af beretninger om minoriteterne. Lad mig illustrere denne tilgang til diskursanalyse med eksempler fra de interviews, der er lavet i Danmark.

En af de overordnede analytiske kategorier vil for van Dijk være historier om minoriteterne (se van Dijk 1984). I denne historiefortællingskategori vil han se på underkategorier såsom orientation, iscenesættelse, evaluative opsummeringer, anledning osv. Lad os tage kategorien 'anledning':

HANS: (Om kriminalitet blandt unge udlændinge) "Det er også rigtigt, og det har vi også oplevet, øhm, øh for eksempel vores datter, hun holdt en fest herhjemme..."

INGELISE: ... "jeg synes også at andengenerations indvandrere virkelig er blevet et problem nu. Vi boede i Stenløse før i tiden, og der boede vi ved siden af nogle tyrkere..."

LEIF: "Jamen det er jo de helt unge, ikk', altså det er jo ikke de 30, eh 30-årige, det er jo de er jo helt ned til 10 år eller, de de eh, altså vi har en årlig festovre hos os hver sommer, øh, og i år sad de der og kylede flasker ind over vores hegn..."

van Dijk vil analysere disse eksempler på, hvordan folk begynder deres negative historier om minoriteterne, med hensyn til de placeringsstrategier, der bruges. Disse eksempler viser, at folk ikke bare begynder at fortælle negative historier om minoriteterne, men introducerer dem ved en given anledning. Denne strategi er markeret med udtryk som 'for eksempel holdt vores datter en fest', 'Vi boede i Stenløse før i tiden' eller 'altså vi har en årlig fest'. Det vil sige, at han vil i sin analyse opridsede de forskellige måder som holdninger og meninger organiseres på i diskursen, efter at have genkendt og kategoriseret holdningerne.

Diskurs som social handling

I modsætning til van Dijks tilgang til diskursanalyse fokuserer Potter og Wetherell på selve diskursen som en social handling, der både konstruerer sit objekt og sit subjekt. De har en anti-kognitivistisk tilgang, der betyder, at de ikke er interesserede i de kognitive processer, men i selve diskursen, som de betragter som en handling, der retfærdiggør, undskylder, skyder skylden på andre osv. De kigger efter de forskellige

måder, som tekst og tale er organiseret på, og konsekvenserne, dvs. effekten af denne bestemte organisering. Meninger i en tekst eller tale er ikke fastlagte og iboende som abstrakte meninger eller strukturer, men opstår i selve brugen af diskursen. Derfor kan meningen ikke udelades ud fra den leksikale betydning af de begreber eller referencerammer, der bruges. Man er nødt til at se på, hvilken sammenhæng begreberne og referencerammerne bliver brugt i, fordi et begreb eller en referenceramme kan komme til at fungere forskelligt i forskellige sammenhænge. Det samme gælder også holdningstilkendegivelser. Det er svært at tale om entydige holdninger hos folk, fordi den samme respondents holdninger om det samme emne kan variere alt efter sammenhængen og formålet med svaret. Tag det følgende eksempel.

RIKKE: "Jamen, racisme, det er vel hvis man.. hvis man udtaler sig krænkende om andre mennesker, fordi de er anderledes eller ser anderledes ud eller har en anden baggrund, udseende. Og det synes jeg ikke, jeg synes ikke, man skal udtale sig krænkende om nogen mennesker, og det tror jeg, der tror jeg da også på, at vi har et problem i det danske samfund ... den her gruppe, den tror jeg, der er vi intolerante".

I hendes svar om hvad racisme er, formulerer hun en klar anti-racistisk holdning. Det er sikkert også en sådan holdning, hun vil give udtryk for, hvis hun blev spurgt om sine holdninger til minoriteterne i en opinionsundersøgelse. Men se så, hvad hun siger i en anden sammenhæng:

RIKKE: "... jeg har det også sådan lidt, altså hvis jeg skal sige noget, så ville jeg da også være meget.. jeg ville have det svært med, hvis min datter, hun finder sammen med en indvandrer".

INTERVIEWER: "Hvad for nogle ting ville du have det svært med"?

RIKKE: "Det ville være de kulturforskelle, der ville være. Og ikke fordi jeg ville se på vedkommende som et dårligt menneske, men jeg synes, det er nogle svære problemer at løse..."

INTERVIEWER: "Netop fordi man kommer fra to forskellige kulturer"?

RIKKE: "Ja. Jeg vil ikke sige, det ikke kan lade sig gøre og sådan, men det ville jeg ikke bryde mig om..."

Det er typisk for mange af interviewene, at respondenter formulerer kritiske holdninger over for racisme, diskrimination og intolerance på det abstrakte plan, men når det kommer til stykket, kan de netop selv ikke tolerere 'den anden baggrund', som de mener, man ikke skal være intolerant overfor. Hun er faktisk udmærket klar over denne modsigelse og er ikke helt sikker på, hvordan hun skal tackle spørgsmålet. Det kan tydeligt ses i de pauser (markeret med to punktummer) og omformuleringer.

Folk har altså ikke statiske holdninger, som de bare reproducerer, når de bliver spurgt om dem, men formulerer dem i forhold til, hvilke sammenhænge og til hvilke formål, de bruges i [2]. En sådan tilgang til diskurs betyder, at man flytter opmærksomheden fra de måder holdninger organiseres på, til de retoriske og argumentative strategier, som folk bruger for at konstruere deres version af et givet emne. For van Dijk er fordomme en specifik form for holdninger. Til forskel fra van Dijk vil Potter og Wetherell ikke fokusere på, hvordan f.eks. de fordomsfulde holdninger organiseres gennem semantiske, retoriske eller argumentative strategier, men på effekten af disse strategier. For dem forudsætter det at snakke om fordomme, at man kan snakke om en objektivt identificerbar gruppe (f.eks. muslimske indvandrere), hvis 'sande' egenskaber kan defineres og kategoriseres, og at fordommene kan identificeres som forvrængede billeder af disse egenskaber. I stedet fokuserer de på de racistiske eller diskriminative konsekvenser af folks beretninger om og beskrivelser af en gruppe, og på hvordan disse konsekvenser bliver produceret gennem diskursen. Jeg vil illustrere denne pointe med det følgende eksempel, som er et svar på spørgsmålet, om respondenter oplever problemer med de etniske minoriteter.

JESPER: "Neej, det har jeg sådan set ikke, altså..det har jeg ikke. Det..det æh.. det har.. nej. Så ville jeg have husket det, altså, ikk'?. Det.. det er.. men der meget, nogen af dem er sådan lidt dominerende i gadebilledet, ikk'?. Ja, altså jeg har.. jeg har ikke, det var ikke mig selv, vel? Og det.. jeg ville ikke dømme nogen i den sag, men jeg har været inde på et diskotek, hvor at der var æh.. en af mine venner, han kendte æh.. ja, kender en rocker, ikk'?. Og æh.. ham rockeren der og nogle af hans venner, de havde sandsynligvis provokeret nogle tyrkere, ikk'?. Og så æh.. den ene tyrker, han slog en flaske i hovedet på ham rockeren der, ikk'?. Og det.. det er altså.. det er altså.. jeg siger ikke at der er noget, at han ikke.. altså jeg tager ikke rockerens parti, vel, overhovedet, men jeg siger bare, det er sådan en typisk måde for en indvandrer at reagere på, eller sådan har jeg det bare, ikk'?. Når de er i byen, ikk', så er de meget aggressive, sådan.. og de.. der ikke i og for sig er bange for nogen, de.. de har sådan mere deres ære.. (halløj? eller?).. jeg ville aldrig turde slå en rocker i hovedet med en flaske, altså, æh.. eller, der er nogen folk, som bare

skræmmer mig, ikk'? Men det er ligesom, det gør det ikke med dem, de er jo bare, de er jo ligeglade, altså, og de var kun to, de tyrkere sammen, ikk'? ..."

I denne passage beskriver respondenten ikke bare en episode, som han har oplevet på et diskotek for så bagefter at fortælle, hvad han synes om den. Han konstruerer aktivt både sin version af episoden og af hvem der er involveret. Han nævner ikke bare tyrkerne som en neutral gruppe, som en af de involverede parter, men konstruerer selve tyrkernes natur som aggressive. Han bruger komplekse retoriske strategier for at opnå sit mål: Han begynder med at sige, at han ikke selv har oplevet nogle problemer med dem, og fortsætter med, at han ikke vil dømme nogen i den sag eller tage rockerens parti. Denne del af fortællingen hjælper til at opbygge hans ethos (til positiv selvrepræsentation). Han siger ikke bare, at tyrkerne er aggressive; han argumenterer for hvorfor han mener, at de er aggressive. Her er rockereksemplet meget brugbart: Hvis 'de' kan slå en rocker (som alle andre ville være bange for) i hovedet med en flaske, må det kunne forklares med, at deres natur er aggressiv. Han fortsætter med at forbinde denne natur med deres kultur (de har deres ære).

Potter og Wetherell argumenterer derfor for, at analytikeren skal interessere sig for hvordan diskursen organiseres retorisk for at nå et mål frem for hvordan holdninger afspejles i diskursen. Folk bruger diskursen for at opnå et mål, og målet bestemmer, hvad der siges, og hvordan der argumenteres, og evt. hvilke holdninger, der gives udtryk for.

Retoriske strategier

Når mennesker argumenterer, bruger de mange typer argumenter afhængig af situationen, men i mange situationer betragtes det logiske argument som det mest effektive. Ifølge den engelske filosof Stephen Toulmins argumentmodel består et argument af to præmisser hvoraf der udledes en konklusion. (Toulmin 1958, Jørgensen & Onsberg 1987). Fordelen ved den logiske argumentation er at konklusionen kommer til at fremstå som den mest 'naturlige', dvs. 'sande' følgeslutning, fordi argumentet er baseret på almindeligt accepterede præmisser, der antages at være kendsgerninger. Problemet med den logiske argumentation er, at der ikke findes 'objektive' kendsgerninger i menneskelige relationer, men konstruerede versioner af emner og objekter. F.eks. er et tal ikke bare et tal. Hall et. al. demonstrerer i *"Policing the Crisis"* (1978), hvordan de engelske myndigheder fik skabt en folkelig panik omkring gaderøverier (mugging) ved at omdefinere kategorier af kriminalitet således, at gaderøverier i statistikker kom til at se ud som om de var stigende. [4] I

den logiske argumentation bliver der tit ikke sat spørgsmålstegn ved præmisserne, som heller ikke formuleres eksplicit. Det er ikke kun fordi præmisserne ser ud til at være tørre, neutrale kendsgerninger, men også fordi de er baseret på almindeligt accepterede værdier og opfattelser hos medlemmerne af en given gruppe. Derfor virker konklusionerne som sund fornuft for de fleste. Nu bevæger vi os tilbage i de kognitive teories domæne. van Dijk kalder disse fælles værdier og opfattelser, 'social cognition' (1993). Det vil jeg komme ind på, når jeg diskuterer svaghederne ved Potter & Wetherells teoretiske tilgang.

Når mennesker argumenterer, er præmisserne ikke altid eksplicitte. Ofte udelades grundpræmissen da den antages at være kendt og accepteret af alle. Argumentet bliver derfor effektivt, hvis det kan få modparten til acceptere præmisserne uden at stille spørgsmål til dem og således til at diskutere videre på disse præmisser. Tag det følgende eksempel:

LEO: "Hvis man ser på befolkningstallet og antallet af indvandrere, så er det jo ikke stort. Men altså på grund af.. på grund af ghettodannelserne, så er der nogen steder hvor der er.. hvor der er mange indvandrere ... i hvert fald en så stor procentdel, at de er meget tydelige i gadebilledet".

STEEN: (Ved du hvad for nogle problemer?) "Ikke andet end at danskerne føler sig utrygge, fordi der er for mange af dem..."

PIA: "...det er den, eh (host) den fuldstændigt anderledes holdning de har til, eh, til børn der tænker jeg på antallet man får, hvor danskere får så få børn, og hvis hvis mange af dem fortsætter med eh det enormt store antal børn, de har og så videre og så videre, så kommer der efter, selvfølgelig ikke lige inden for de næste to år, men altså efter sådan 20-30 år, så tror jeg, der kommer til at være en ret stor, jeg ved ikke på nuværende tidspunkt hvor mange hvor mange procent det er af Danmarks befolkning, der jo er ret lille..."

KIRSTEN: "Men jeg synes, det er meget uheldigt, hvis der er en, en meget høj koncentration af fremmedsprogede elever, hvis de ikke får noget hjælp ...altså, det.. det er nok lidt svært at forklare, men det, det er ikke det, at nogen er fremmedsprogede, men de problemer, de kan give i en klasse for eksempel, ikk'?"

I disse eksempler mener alle respondenterne hver på deres måde, at Danmark har et

problem med antallet af minoriteter, selv om stort set alle gør sig umage for ikke at blive beskyldt for racisme ved at sige, at minoriteterne i sig selv ikke er et problem, men det er antallet, der er problemet. Overfor disse står de, der ikke synes, at Danmark har et stort problem.

SIGNE: "...der er vel ikke særlig mange her [i Danmark], altså indvandrere, de udgør vel en knapt 10% af Danmarks befolkning ..."

LISBET: "...indvandrerguppen som gruppe som er problemet ikk' (ja), og det synes jeg egentlig ikke det er (nej).. og jeg synes ikke, altså så mange er der altså heller ikke og det kan da godt være at de gør opmærksomme på sig selv, men det er så også fordi de er synlige, fordi de ser anderledes ud, ikk? ..."

Selv om de to sidste respondenter giver udtryk for 'tolerante holdninger' og ikke mener, at antallet af minoriteter er for stort (iøvrigt udgør minoriteterne ca. 5% af Danmarks befolkning, så tal betyder åbenbart ikke så meget), diskuterer de alligevel, om det eksisterende antal udgør et reelt problem eller ej, hvilket betyder, at de stiltiende accepterer at debatten i grunden handler om antallet. Denne præmis bliver udgangspunktet for debatten. Og det er præcist et af de steder, kampen om den ideologiske hegemoni foregår. Ud fra disse skjulte præmisser kan man se, hvem der har haft held til at definere, på hvilket grundlag debatten skal føres. Det kræver ekstra energi at se det usynlige og stille de spørgsmål, der vil afsløre præmissen som en ideologisk konstruktion frem for en naturlig forklaring: 'Hvilke andre ting end det, der er sagt, kan der siges?', 'Hvilke spørgsmål er udeladt?', 'Hvilke svar foreslås der ved de spørgsmål, der stilles?' osv. Den ideologiske effekt opnås bedst med den indirekte måde at foreslå en løsning på. På den måde bliver det ideologiske udgangspunkt maskeret, og både 'beskrivelsen' af situationen (konstruktionen af en bestemt version af realiteten) og konklusionen på denne 'beskrivelse' virker 'naturligt', 'faktuelt' og 'realistisk'. Realismeeffekten skabes gennem en række retoriske strategier. En bestemt løsning på et bestemt 'problem' (som er konstrueret gennem diskursen) kommer således til at fungere som 'sund fornuft'.

Sund fornuft

Sund fornuft (common sense) er den folkelige bevidsthed, der er i konstant ændring under påvirkning fra de videnskabelige, politiske og filosofiske ideer, som påvirker hverdagslivet, og dermed selv er ideologisk betinget. Men den præsenterer sig selv

som 'traditionel visdom eller tidsløs sandhed'. Den virker familiær og faktuel, og udgør hjemmelen (præmissen) for mange 'beskrivelser' af virkeligheden, som ikke behøver videre forklaring. Den maskerer beskrivelsens ideologiske karakter og får den til at fungere realistisk.

Sund fornuft er ikke en i sig selv sammenhængende tænkemåde, men er episodisk og fragmenteret. Ifølge den italienske marxist Gramsci udgør sund fornuft slagmarken for kampen om hegemoni mellem forskellige ideologier [4] (Hall 1996: 431). De sammenhængende ideer og ideologier får deres effektivitet i den udstrækning de påvirker den folkelige tanke (sund fornuft), argumenterer Gramsci. Denne fragmenterede karakter af sund fornuft kan spores tydeligt i de danske interviews. Respondenterne bruger forskellige 'fortolkningsrammer' [5] i deres argumentation alt efter hvilket formål de bruges til, og blander dem sammen for at producere den ønskede retoriske effekt. 'Fortolkningsrammer' er bestemte 'konstruktioner' af fortolkningskategorier såsom 'familiemønstre som en ressource' eller 'familiemønstre som hindring'. Først nogle eksempler på fortolkningskategorien 'familien som ressource'.

FRANK: "Man kan sige, at det er positivt, at familien prøver at hjælpe hinanden så meget som muligt og støtte op ..."

SUZAN: "Altså jeg, altså det, det, det er så for mig altså meget positivt æh, altså det er nogle af de ting, som vi mangler i vores kultur, at vi tager os af hinanden og nok mest vores ældre mennesker, ikk' ... det mener jeg altså så, er noget vi kunne lære af dem, ikk'".

EVA: (Ser du nogle ting som vi så kan lære af indvandrere?) "Sammenhold ikke mindst, jeg tror da de har et kæmpe, kæmpe sammenhold altså ..."

Stærkt familiesammenhold er blevet en kliché, der går igen og igen hos mange af interviewpersonerne. Familiesammenholdet bruges dog ikke udelukkende som en ressource eller som noget positivt.

FRANK: "Den [familiekulturen] er nok mere tætsluttet i mange indvandrerfamilier ... og der er mere med der er et familieoverhoved som sådan, som træffer mange af beslutningerne, hvordan tingene skal gå, og hvad det er for nogle ting man skal gøre, hvorimod i danske familier er der måske mere dialog ..."

EVA: "...så tror jeg at langt de fleste, de simpelthen, af kvinderne altså, de får ikke lov [til at klæde sig som vi gør i Danmark]. Det ligger dem, mændene, i deres opdragelse og deres kultur og deres religion".

SUZAN: "Jamen, der tror jeg så man holder sig meget i familierne og pigerne for eksempel, de er meget tidligt (ja), der bliver de lukket inde i det der familiesamfund man har ..."

For at illustrere pointen med, at de selv samme folk bruger forskellige fortolkningsrammer om den samme kategori (her familien), har jeg valgt de samme interviewpersoner. Ellers er der meget mere slående eksempler på, hvor diametralt forskelligt familiemønstre fortolkes i forskellige sammenhænge. De fortolkningsrammer, der bruges om familiesammenhold har forskellige retoriske effekter. I den første, 'positive' gruppe af eksempler, bruges de hovedsageligt for positiv selvrepræsentation, men en nærmere analyse viser, at denne 'positive beskrivelse' af minoriteterne også bruges til at konstruere minoriteternes kultur som 'traditionsbundet' og 'tilbagestående' modsat dansk kultur som 'moderne', 'individbaseret' og demokratisk: En livsstil, som de traditionelle familier har svært ved at tilpasse sig (eller indordne sig, som det ofte forekommer). Denne retoriske effekt kommer klart frem i Franks sammenligning af minoriteternes og danskernes familiekultur (6).

Hvad vi ser i argumentationsmønstrene er altså fragmentation, eller hvad Billig kalder 'kaleidoscope of common sense' (citeret i Potter og Wetherell 1992, s.92), hvor præmisser og slutninger, og principielle og praktiske argumenter konstant skifter plads. Den samme person kan trække på både etnisk ligestilling og assimilation som præmis eller konklusion for sin argumentation. Fokuset er således ikke på selve indholdet, men på effekten af den retoriske organisation af diskursen. Derfor taler Potter og Wetherell om ideologisk praksis og ideologiske effekter frem for sammenhængende ideologier eller ideologiske argumenter, som antages at præge hele diskursen. Den fragmentariske karakter af argumentativ diskurs betyder også, at den ideologiske realismeeffekt opnås gennem den retoriske organisation af diskursen: En kombination af kategorisation og specifikation, af præcise og vage formuleringer, mobilisering af forskellige fortælle teknikker, konstruktioner baseret på konsensus og bekræftelse, og forskellige retoriske former som klassifikationer og sammenligninger (eller kontraster). Versioner konstrueres ikke kun for at føre et argument, men også imod andre alternativer (ibid., s.95-6). Kort sagt tager folk fat i de mest tilgængelige og brugbare overvejelser og argumenter, som kan bruges i den

konkrete sammenhæng for at opnå et retorisk mål. Brian, der er skoleinspektør på en skole i Københavns omegn, starter interviewet med en beskrivelse af indvandrere og deres børn, på spørgsmålet, 'hvad tænker du på, når jeg siger indvandrer?'

BRIAN: "...hvis jeg tænker på mange år tilbage, så er det vel gæstearbejdere, det er jo det jeg kan huske, fra da jeg var ung. Når vi kaldte på dem alle sammen til at lave al det beskidte arbejde, som vi ikke gad selv at lave ... Og så konkret på skolen, der har jeg jo konkret mange tosprogede børn, som så er integreret i de klasser og så videre, og alligevel ikke, men de er jo en del af Danmark nu, for mig at se".

Brian trækker på en multikulturalistisk diskurs ved f.eks. at betegne børnene som 'tosprogede' i stedet for indvandrerbørn. Han siger oven i købet, at de er integrerede i klasserne. Han er også meget inklusiv i sin beskrivelse: 'De er en del af Danmark'. Det lyder ret uproblematisk til at starte med. Han begynder ikke sin beskrivelse af kategorien 'indvandrere' på spørgsmålet om hvem indvandrere er, men går i stedet i gang med at præsentere sig selv som en 'tolerant' person, der er indstillet på et multikulturelt Danmark. Hans version af 'indvandrere' kommer lidt senere, når snakken går over til integration.

BRIAN: "...Vi har den der faste måde vi ser en folkeskole på med, at der er meget forældreinddragelse, og der er meget opbakning til skolen. Og der er så nogle andre kulturer, de har så en anden måde at tænke skole på. En med autoritet og at der skal være stramme tøjler, og ikke noget med, at man tager et ansvar som forældre i den forbindelse".

INTERVIEWER: "I mærker konkret, at de er anderledes"?

BRIAN: "Ja, det gør vi, og vi arbejder meget med det".

INTERVIEWER: "Hvordan"?

BRIAN: "Ja, øh, ved mange møder og meget snak og, vil jeg sige, også ved konkret at vise børnene, at for os er de integreret, og for os gælder de samme ting, som for alle andre, men også at vi har en forståelse for, hvorfor de nogle gange reagerer sådan. Vi prøver også at forstå hvad der sker, men vi prøver også at forklare meget. Jeg tror ikke, de er så vant til at man snakker så meget som man gør, og at man sidder og taler til dem,

ikk', og med dem meget. Og altså prøver hele tiden de der forklaringer, som vi danskere nu engang gør. Vi slår ikke, vi bruger ikke andre metoder, vi sætter ikke på plads uden at vi prøver på at forklare, hvorfor vi gør tingene. Og det er en svær ting, altså når du skælder en af de her tosprogede drenge ud, f.eks. så sidder de jo og kigger ned i bordet. Og det er en del af deres kultur ... De har meget med, at når de bliver skældt ud, så tager de det meget hårdt, meget hårdere end vi i virkeligheden mener det. Og dermed synes de også, at vi er efter dem, meget mere end vi er efter alle de andre ..."

I denne ekstrakt sker der mange spændende ting. Organisering af diskursen trækker på forskellige ressourcer for at undgå at blive beskyldt for at være racistisk eller fordomsfuld. I stedet for direkte sige, at de slår deres børn for at skabe autoritet, anvendes en anden metode: Vi gør det anderledes end de gør: Vi slår ikke, vi bruger ikke andre metoder, men vi prøver at forklare. Præmissen for argumentet, at de slår, siges ikke explicit. Den er der bare som en 'sandhed', der ikke behøver at blive diskuteret videre. 'Vores måde' tages også som en naturlig størrelse, som 'andre' forventes at tilpasse sig. I virkeligheden er grundprincippet i folkeskolen fleksibilitet. Folkeskolen skal i princippet selv tilpasse sig elevgrundlaget. 'Deres kultur' er således konstrueret som undertrykkende og stram over for børn, og denne konstruktion bruges til at forklare, hvorfor der opstår en kulturkonflikt: De forstår ikke 'vores måde' at gøre tingene på (fordi, som Brian siger, 'det mangler mange gange fuldstændig i kulturen omkring de tosprogede børn'), men der er flere ting, der skal forklares.

BRIAN: "...de siger til os, eller nogle gange, at de synes vi er racister, altså spontant, så siger de de her ting. Ja, hvad skal vi sige, man kan jo ikke gøre andet end at snakke med dem om, at de samme ting, som for alle andre på skolen, gælder også for dem, og de samme måder at reagere på, må de også lære ..."

Et af de typiske mål for retorisk konstruktion er at undskylde sig eller skyde skylden over på den anden. Der er hovedsageligt to strategier, der anvendes: 'Vi' bliver gjort til passive objekter, der ikke har andre valgmuligheder for at reagere: 'Vi handler ikke, vi reagerer bare' (Hvad kan vi gøre andet end at prøve at forklare dem). Den anden strategi er generalisering. I denne argumenttype bruges præmissen, 'Hvad der gælder for den ene gruppe, gælder også for andre'. Hvis man spørger en bevæbnet amerikaner, hvorfor han bærer våben, vil et typisk svar være, 'fordi alle gør det'. Den slags argumenter bygger nogle gange på en mere grundlæggende hjemmel: Ligheds-

værdien. Det er også denne lighedskategori, der bruges som præmis: Vi er alle lige her på skolen, og det gælder også 'dem'. Begge strategier anvendes for at gendrive påstanden om racisme ved at undskylde sin optræden og skyde skylden for konflikter over på modparten. Denne ekstrakt er taget fra begyndelsen af interviewet. I slutningen af interviewet bruges multikulturalismen meget mere explicit i forsøget på at afvise racismebeskyldningen:

BRIAN: "Når jeg nu har haft en af mine drenge henne og skælde ud for at han har gjort et eller andet, så kan han godt føle, at hvis det nu er ham jeg tager fat på, men der er en dansk dreng der har været lige så meget med i det, men det er tilfældigvis ham jeg ser gøre det, og det er ham jeg skælder ud, så vil han til enhver tid føle, at jeg er racistisk, ikk' ... det har jeg oplevet nogle gange; at blive beskyldt både af forældrene og børnene for at behandle dem anderledes, altså udeukkende fordi de er fremmede, og det er grusomt generende, at det sker, fordi i mit hoved, det kan lyde banalt, er vi jo alle sammen stort set, eller ikke stort set, er vi alle sammen ens på den måde med alle de forskellige forudsætninger, vi nu engang kommer med, og alle de forskellige kulturer vi nu engang er, så er vi jo grundlæggende ens, og skal også behandles ens ..."

Igen er der ikke tale om en neutral beskrivelse, men om en aktiv konstruktion af en version af begivenhederne. Han hævder at behandle dem 'normalt', som han behandler alle andre børn. Han gendriver racismebeskyldningen med reference til en multikulturalistisk referenceramme: Vi skal alle behandles ens på trods af vores forskellige kulturelle baggrund. Men prøv at se, hvordan han foreslår, vi skal forstå ligheden.

BRIAN: "...så er vi jo grundlæggende ens, og skal også behandles ens. Vi har nu en måde at behandle folk på, når vi er i Danmark, eller når vi er i USA, men mine rammer er nu engang danske".

Hans multikulturalisme er altså betinget. Multikulturalismen og henvisninger til lighedsværdien kan ikke længere læses som 'indvandrervenlige', som han gerne vil give udtryk for, for vi kan kun behandles ens, hvis vi alle accepterer de danske rammer. Når de ikke kan finde ud af det, bliver vi jo nødt til at reagere på det og sætte dem på plads ('For os at se så er det jo en del af den opdragelse vi har, men hvor det så også er dem, der går over stregen hele tiden', som han siger et andet sted). Præmissen behøves ikke at siges explicit: Hvis man bor i et andet land, må man

indordne sig. Hvis vi genorganiserer hans argumentation, ser den nogenlunde sådan ud:

- 1) vi er alle sammen ens, hvis vi alle sammen accepterer at gøre tingene på den danske måde, og
- 2) 'vi' danskere bliver nødt til at reagere, hvis de ikke kan finde ud af opføre sig efter de danske normer.

Flere steder brister logikken i løbet af interviewet: Hvis vi alle sammen accepterer den danske måde at gøre tingene på, er der jo ingen grund til at tale om, at vi alle sammen er ens til trods for vores kulturelle forskelle. Hvis vi alle sammen er ens med alle de forskellige kulturer, vi har, så behøver vi jo ikke alle indordne os den danske kultur. Konstruktionen af minoriteternes kultur som undertrykkende tjener det formål at forklare hvorfor børnene, som er vant til strammere tøjler derhjemme, ikke kan forstå den danske måde, hvor 'vi' har det med at forklare alt. Men hvis forældrene ønsker strammere tøjler i skolen, fordi de ikke selv vil tage et ansvar, hvorfor klager de så over, at børnene bliver skældt ud? Forklaringen fører til en anderledes og modsigende fortolkning af 'deres kultur'.

BRIAN: "Jamen, det er, ja, det er selve strukturen i deres familie, i deres familiemønster, meget altså. Patriarkalsk, der sidder der øverst oppe, bedstefaren eller faren, der jo altid har været den, der har haft det sidste ord, og som har styret meget hvem gør hvad, øhm, og i hele det spil er det jo drengene, der har fået lov til stort set hvad som helst, og hvor pigerne også får lov indtil et vist punkt ... den moderne kulturs higen efter penge og status på en eller anden måde med motorcykler og alt andet, det kræver jo, at man jo har en eller anden form for indkomst ... man kan se, at meget af det deres kultur er bygget op omkring, familien er i smulder, stort set alle vegne ... en af fædrene, jeg kender til, han har været borgmester i en lille landsby, og hele det netværk og den status, han havde i den forbindelse, er jo fuldstændig smuldret ... selv hans børn respekterer ham ikke mere, vel! De gør fuldstændig som det passer dem, fordi han ikke har været til at sætte de grænser, som vi godt ved skal sættes nogle gange .."

Mens den strammere kultur antages at være grunden til, at børnene ikke kan forstå den danske måde med at forklare alt, foreslår han opløsningen af den selv samme stramme kultur, hvor børnene ikke får sat nogen grænser, som forklaring på, hvorfor

der opstår konflikter, når de bliver skældt ud. Forklaringen til beskyldninger om racisme kan igen vises tilbage til 'deres kultur', der denne gang beskrives som værende i opløsning.

Brian er klar over, at en forklaring, der bæres af en meget grov generalisering af alle 'dem', der ikke forstår 'os' kan så tvivl om hans version af konflikterne. Derfor tyer han til en ny retorisk strategi: At bruge nogle af 'dem' som sandhedsvidner på, at 'vores måde' er den rigtige måde at gøre tingene på.

BIAN: "...Men vi tager det [minoritetsbørn] som en hel naturlig del, at de er en del af det danske samfund og den bydel skolen ligger i. Så det er ikke på den måde, men vi arbejder meget med os selv omkring det, og vi kan også se, at skal de være en del af den danske kultur, så skal vi også arbejde meget med forældrene, og meget med den forståelse for, hvad det er vi gør i skolen, for at de sådan synes, det er o.k."

INTERVIEWER: "Synes de så det"?

BRIAN: "Nej, ikke altid, altså for det meste, synes jeg, altså dem der sidder og siger de ønsker en fast integration, de vil aldrig tilbage igen. Altså vi har nogle libanesere, der aldrig vil tilbage igen, og vi har nogle bosniere, som helt klart heller ikke vil tilbage igen, de lytter virkelig meget, og prøver meget på at være ligesom os, eller lytte til hvad vi siger, kommer til det der forældremøde, viser hvem de er, laver maden til nogle af møderne, og så videre, og hvad skal man sige, det er sjovt og spændende, og det er også nogle, man kan grine sammen med".

Den retoriske skelnen mellem minoritetsgrupper bruges igen til at give skylden for konflikterne til minoriteterne selv, for 'vi har jo ikke nogen problemer med dem, der godt vil integrere sig'. Hvis de andre også lyttede til 'os', ville der heller ikke være problemer. Han konstruerer denne 'positivt indstillede' gruppe som nogle, der ikke vil tilbage og derfor er indstillet på integration. Selv om han ofte har multikulturalistiske referencer i løbet af interviewet, kommer det i denne analyse klart frem hvad han 'faktisk' forstår ved integration: 'De skal være ligesom os'.

Er racismen en holdning eller en effekt?

Pointen er nu klar efter de citerede eksempler: Racismen er ikke et spørgsmål om holdningstilkendegivelser, men en effekt af den retoriske konstruktion. Folk formulerer ofte ikke sammenhængende holdninger, men trækker på forskellige og til tider

modsnævningsfulde referencerammer såsom multikulturalisme, assimilation, lighedsværdier, og selv anti-racistiske ideer, og blander dem sammen i en og samme diskurs for at opnå den ønskede retoriske effekt. Den retoriske effekt er opretholdelsen af diskrimination og racisme gennem legitimation af racistisk praksis. Det er derfor vigtigere at se på de komplekse retoriske strategier og konstruktioner, frem for at søge efter konsistente holdninger eller fokusere på indholdet af begreber eller holdningstilkendegivelser, da deres mening etableres afhængig af sammenhængen og brugen. En detaljeret analyse af disse ekstrakter vil faktisk afsløre mange af de karakteristiske træk af den danske diskurs om de etniske minoriteter, der går igen og igen hos de fleste interviewpersoner.

De fleste indleder med, at de ikke har noget imod 'indvandrere' for straks at gøre det betinget af en eller anden form for 'integration', som ofte betyder assimilation ('de skal være ligesom os'). Og de fleste giver skylden for racismen og diskriminationen til minoriteterne selv ved at henvise til deres anderledeshed og kultur som årsagen. Som demonstreret hos Brian anvendes der mange retoriske strategier til dette formål, mens der sjældent formuleres alternative forklaringer. Brian reflekterer ikke en eneste gang over folkeskolens 'mulige' rolle i konflikterne. Hans diskurs er typisk for de fleste af de andre interviewpersoner.

Er Brian så racistisk? Kan den danske diskurs om etniske minoriteter betegnes som racistisk?

Racisme

Racisme defineres generelt som en ideologi eller praksis, der diskriminerer nogle grupper på baggrund af biologisk forskel. Det er også generelt accepteret, at den moderne racisme har flyttet fokuset fra biologisk forskel over på kulturforskel, der ofte beskrives som en absolut størrelse, der får den samme betydning som biologisk forskel. Denne definition er tydelig i nogle af interviewene, f.eks. hos Lotte, der siger: 'De får jo kulturen nedarvet'.

Problemet ligger ikke så meget i selve definitionen af racismen, men hvordan den racistiske ideologi, eller i det hele taget ideologi defineres. En af de fremtrædende teoretikere om racisme, Robert Miles, ser ideologier som falsk bevidsthed på linie med klassisk marxisme (1979). Ifølge denne definition beskrives racismen som en forvrænget repræsentation af virkeligheden. Miles argumenterer med henvisning til den seneste udvikling inden for den genetiske forskning, der viser, at de genetiske forskelle mellem 'racerne' ikke er så afgørende som først antaget, og at der er flere genetiske variationer, f.eks. inden for den 'afrikanske race' end mellem 'afrikanere'

og 'de hvide'. Derfor kan racismen defineres som et forvrænget billede af virkeligheden, argumenterer han.

Problemet med denne definition er selvfølgelig, at også 'racer' er diskursivt konstruerede kategorier. Det er en brødel af befolkningen, der tænker på gener, når de taler om 'racer'. I Danmark bliver tyrkerne ofte beskrevet med henvisning til deres hudfarve (mørkhudede), hvorimod de stort set betragtes som 'hvide' i England (det gælder i hvert fald de cypriotiske tyrkere).

Definitionen af racismen som falsk bevidsthed (ideologi) hænger sammen med forståelsen af diskurs som et spejl, der afspejler eller forvrænger virkeligheden. Denne tilgang fokuserer følgelig på indholdet af en beskrivelse for at definere, om en diskurs er racistisk eller ej.

Hvis vi antager denne tilgang til racismen, vil det betyde, at Brians diskurs overhovedet ikke er racistisk, da han ikke en eneste gang formulerer direkte racistiske synspunkter. Det samme gælder for næsten alle de andre 44 interviewpersoner, som med få undtagelser ikke artikulere racistiske ytringer. Selv om de af og til forekommer hos de enkelte, er det ikke en konstant linie, der understreger deres tanker omkring minoriteterne. Kan vi så tage det som garanti for at den danske diskurs næsten er fri for racisme?

Definitionen af diskurs som konstruktiv praksis betyder, at racismen ikke skal forstås som en indre egenskab af nogle former for diskurs, men som en effekt af diskursen. Med andre ord defineres racistisk diskurs ikke ved dens epistemologi, men ved dens politik. Som en konsekvens af den teoretiske tilgang, der hidtil er beskrevet, vil racistisk diskurs betyde en diskurs, der i sin effekt producerer, reproducerer og legitimerer diskrimination på baggrund af race- og kulturforskelle. Ifølge denne definition kan Brians diskurs, eller i det hele taget den danske diskurs, defineres som racistisk. Men hvis diskursen er racistisk, er det ensbetydende med, at f.eks. Brian også er racist?

Svaret afhænger af spørgsmålet om holdninger. Hvis man forudsætter, at folk har sammenhængende meninger og holdninger, som de skjuler i deres retorik, er svaret et klart ja. På den anden side bliver det meget svært at betegne de fleste interviewpersoner som racistiske, da de ikke giver udtryk for hverken skjulte eller åbenlyse racistiske holdninger, selv om deres diskurs kan betegnes som racistisk i dens effekt. Derfor vil jeg introducere intentionalitet som et kriterium for, om et menneske skal kunne betegnes som racistisk.

De fleste interviewpersoner tager afstand fra racismen. Det er tydeligt, at deres forklaringer og de præmisser, der bruges til de retoriske konstruktioner, forekommer

dem at være de mest naturlige, og snusfornuftige, selv om effekten af deres argumentation er opretholdelsen af diskriminationen mod de etniske minoriteter. Det er kun få interviewpersoner, der intentionelt beskriver minoriteterne som 'danskerne' klart underlegne på baggrund af deres kultur, der i denne sammenhæng defineres nærmest som en biologisk kategori.

Der er andre fordele ved tilgangen til racismen som diskursiv effekt. Der er mange intellektuelt veludrustede folk, der med stor effektivitet kan argumentere for en racistisk politik (f.eks. i debatten om, hvorvidt minoriteterne skal diskrimineres i forhold til de sociale ydelser), mens andre nøjes med at udtale sig nedværdigende om minoriteterne. Desuden ændrer udtryksformerne sig hurtigt med tiden. Dagens for eksplicit racistiske udtryk er muligvis talte for de flestes vedkommende, men vil det så betyde, at diskriminationen af de etniske minoriteter på grund af race- eller kulturforskelle også vil ophøre? Det er tvivlsomt.

Anti-racisme

Som en konsekvens af opfattelsen af racismen hovedsageligt som fordomsfulde holdninger, har anti-racistisk strategi længe været præget af en praksis, der har fokuseret på at modbevise de racistiske fordomme med fakta. Denne strategi har også været meget effektiv i mange sammenhænge, da fordomme og stereotyper i høj grad stadigvæk præger den etniske diskurs i mange lande. Men en tilgang til diskurs som en konstruktion, og racisme som en effekt af denne konstruktion, betyder, at en fremtidig og mere effektiv anti-racistisk praksis ikke (kun) bør fokusere på at modbevise racistiske påstande og oplyse, men på at gøre opmærksom på selve den diskursive proces, hvorigennem de racistiske påstande konstrueres som 'sandheder' og snusfornuftige forklaringer.

I den sammenhæng, er jeg ikke særlig interesseret i de åbenlyst racistiske udtalelser. De er nemme at tage afstand fra, hvilket de fleste også gør. Problemet er, at en fokusering på racismen som et distinkt indhold, der kan genkendes ved sine karakteristiske træk, betyder, at den defineres som et mindretalsfænomen, ikke som en udbredt praksis, der er et særligt problem for hele samfundet. Reduceringen af racismen til racistisk indhold tjener til at ignorere den og derved opretholde den. Det er præcis hvad de fleste interviewpersoner også gør.

Medieindflydelse

Denne analyse er en del af et omfattende projekt, der undersøger mediernes indflydelse på den folkelige diskurs om de etniske minoriteter. Derfor har jeg ikke tænkt mig at gå ind i en detaljeret diskussion om problematikken om medieindflydelse, men i lyset af den retorisk orienterede tilgang til diskursanalyse, som jeg har argumenteret for med henvisning til Potter og Wetherell, vil jeg nu diskutere nogle af problemerne med deres anti-kognitivistiske tilgang.

Fordelen ved en ikke-kognitivistisk tilgang i analysen er meget klar: Den flytter opmærksomheden fra de racistiske ytringer over til racistiske effekter. Analysen fokuserer således på, hvordan den racistiske praksis opretholdes gennem diskursen, i stedet for at nøjes med at identificere de mekanismer i diskursen, som de 'racistiske meninger' tyres igennem. I stedet fokuserer den på selve diskursen, der organiserer forskellige strategier og mekanismer til en racistisk effekt. Det giver mulighed for at teoretisere, hvordan selv tilsyneladende 'liberale' mennesker er med til at opretholde et system, der er baseret på etnisk diskrimination. Men den samme tilgang levner ikke meget plads til en teoretisering af ændringer i diskursen.

Jeg har demonstreret, hvordan forskellige, selv multikulturalistiske reference-rammer, bruges til at placere skylden for problemer på minoriteterne selv. Jeg har argumenteret for, at nogle af de citerede eksempler normalt ville blive kategoriseret som 'tolerante' eller 'indvandrervenlige' holdninger i en almindelig holdningsundersøgelse.

Problemer med definitionen af diskurs som altskabende

Potter og Wetherell er i høj grad inspirerede af Foucault, og ser derfor diskursen som altskabende. Ifølge Foucault produceres selve magtforholdet også i diskursive processer og fungerer ikke i en enkelt retning fra de dominerende til de dominerede. (Hall 1997). Potter og Wetherell ser derfor også racismen som en ideologisk praksis, der produceres og reproduceres i den diskursive praksis. Det betyder, at racismen og de racistiske ideer ikke kan spores tilbage til en bestemt kilde, hvilket i sig selv kan være rigtigt nok, men en sådan tilgang levner ikke særlig meget plads til en teori om indflydelse fra f.eks. medierne eller den politiske elite.

Undersøgelser viser faktisk, at medierne har stor indflydelse på hvordan folk formulerer holdninger og meninger om givne spørgsmål (se note 2). Både Zaller (1992) og Hallin (1994) demonstrerer ikke alene, at folks holdninger, f.eks. om den amerikanske regerings politik i Vietnamkrigen, blev formet af mediernes dækning af

krigen, men også at kilden til holdningerne kan spores til den politiske elite. Et andet eksempel handler om racistiske meningstilkendegivelser. USA var et dybt racistisk samfund i begyndelsen af århundredet, både i praksis og i den politiske diskurs om race. Men allerede i 1940'erne var situationen en anden. Selv om der ikke var sket en ændring i de sortes forhold, var der nu flere hvide, der troede på ligestilling. Gunnar Myrdal [7] fandt i sine undersøgelser af raceforholdene i USA frem til en forklaring, der udelukkende hænger sammen med den intellektuelle udvikling. Videnskabsfolk der så sent som i 1920'erne troede på den hvide races overlegenhed, havde forladt dette synspunkt i 30'erne. En håndfuld videnskabsmænd i de sociale og biologiske discipliner havde i de foregående år fået eliten til at ændre forklaringer om biologiske forskelle som årsag til ulighed, til forklaringer om individuelle forskelle eller om diskrimination. Der var sket en kolossal ændring i elitediskursen om racespørgsmålet, der igennem årene havde haft stor indflydelse på den folkelige opinion. Zallers teori går derfor ud på, at det er elitediskursen, der er kilden til ændringer i den folkelige opinion, og indflydelsen sker hovedsageligt gennem medierne.

Hvordan kan vi så forstå denne indflydelse ud fra et teoretisk udgangspunkt, der afviser tanken om at holdninger kan måles, og kun beskæftiger sig med den diskursive praksis?

Det svage led i Potter og Wetherells teori er deres totale afvisning af de kognitive processer. For at undgå at snakke om skemaer, mentale billeder eller repræsentationer, taler de sågar om fortolkningsrammer (interpretative ressourcer), men de fortolkningsrammer, de taler om, (f.eks. fortolkningsrammen 'kultur som tradition') kan lige så godt defineres som en kognitiv kategori, som afgør hvordan folk opfatter og vurderer de enkelte oplysninger (se om '*framing og priming effects*' i note 2). En gennemgang af de danske interviews viser også, at der i nogen grad findes fælles opfattelser af begreber som integration, kultur, islam, og at disse opfattelser danner grundlaget for mange forklaringer, der derfor fungerer som naturlige og realistiske. Det afspejles også i argumenterne, der i min gennemgang stort set begyndte at gentage sig efter det 10. interview.

En tilbagevenden til en kognitivistisk tilgang betyder dog ikke, at man nødvendigvis antager, at folk alligevel har statiske holdninger, de går rundt med [8]. Zaller bygger selv sin teori om holdningsdannelse på antagelsen af, at folk ikke har konsistente holdninger og meninger, de bare tager frem, når de bliver spurgt. I stedet har de forskellige 'overvejelser' [9] omkring de samme emner, og de henter de mest umiddelbart tilgængelige overvejelser og ideer frem fra hukommelsen og bruger dem til at konstruere meninger på stedet, når de bliver spurgt. Hvis informations-

strømmen om et emne er ensidig fra elitediskursen (i medierne), vil det således betyde at det er disse ensidige informationer, der vil være de mest tilgængelige, og muligheden for en slags svar vil være større. For Zaller er det mest fundamentale spørgsmål om referencerammer i mediedækningen, om folk får viden om de alternative synsvinkler om et givet emne. Når valgmuligheden ikke eksisterer, og medierne ensidigt fokuserer på et bestemt aspekt af sagen, har folk ingen andre muligheder end at følge elitekonsensusen om definitionen af et problem. En af konklusioner på min gennemgang af de danske interviews er at der er virkelig få respondenter, der formår at formulere alternative synsvinkler om minoriteterne og minoritetspolitikken.

En af de interessante konklusioner i Togeby og Gaasholts undersøgelse (1995) er, at den del af den danske politiske elite, der er negativt indstillet over for minoriteterne har vundet kampen om pladsen i medierne, og således om definitionen af spørgsmålet. "De har vundet kampen om symbolerne, metaforerne og historierne" (1995, s.163). Medieindflydelsen kan også ses i den positive retning: Mens Togeby og Gaasholt fandt, at mange beskrev flygtningene som *bekvemmelighedsflygtninge* på undersøgelsens tidspunkt (1994), er der i dag kun et par stykker ud af 45 respondenter i vores undersøgelse, der overhovedet taler om *bekvemmelighedsflygtninge*. De fleste definerer flygtninge i dag som nogle, der er flygtet fra krig og tortur.

Der er mange fordele ved at flytte opmærksomheden fra de kognitive processer til diskursen selv, som det domæne, hvor meninger produceres, men en sådan tilgang behøver ikke nødvendigvis at føre til en total afvisning af de kognitive processer som en vigtig del af meningsproduktionen. De kognitive strukturer har en afgørende rolle i forhold til hvordan argumentationen bliver stykket sammen og hvilke elementer, der bruges i denne process.

En accept af de kognitive strukturers rolle i meningsproduktionen vil i forhold til mit teoretiske udgangspunkt betyde, at de argumenter, begreber og referencerammer, der bruges i den retoriske konstruktion hentes fra medierne, og at eliten har en stor indflydelse, på hvilke argumenter, vinklinger og referencerammer, der er mest tilgængelige i den diskursive proces. Det er også tydeligt i de mange henvisninger til diskrimination på arbejdsmarkedet, som efterhånden er en gentaget oplysning i medierne, selv om denne oplysning ofte bruges til bl.a. at forklare de unges frustrationer og identitetsproblemer. På den anden side er det også tydeligt, at mange af de respondenter, der betegner sig selv som 'tolerante', har problemer med at vinkle emnerne på en alternativ måde, ofte fordi de simpelthen mangler de referencerammer, som vil gøre alternative vinklinger mulig. En oplysning om, at der

er flere minoritetsmedlemmer, der kommer i fængsel i forhold til danskere vil f.eks. i dag typisk udgøre basis for, at minoriteterne antages at være mere kriminelle end danskere. De 'tolerante' vil derefter forsøge at forsvare minoriteterne med argumenter, som 'problemets omfang er ikke stort' eller 'det er et socialt problem frem for minoritetsproblem'. De fleste vil simpelthen acceptere udgangspunktet at minoriteterne er mere kriminelle, hvilket ville tages for givet i debatten. Det engelske dagblad *The Guardian* vinkler en lignende oplysning på en helt anden måde. Avisen skriver, at sandsynligheden for, at de sorte dømmes til fængselsstraffe og at de får længere straffe, er større i forhold til de hvide. De sorte udgør 18% af de fængslede, mens deres andel i befolkningen kun er 5%. Derefter spørger avisen: "*Er retssystemet farveblind*"? (den 1. august 1997). Medierne har således et stort ansvar i forhold til, hvordan de vinkler historierne om de etniske minoriteter.

5.4. Interviewene og analysen

Den følgende analyse er baseret på 45 interviews, der er lavet i efteråret 1996 (se appendix 1,2,3).

Hvis dette var en klassisk holdningsundersøgelse, ville det selvfølgelig være lidt svært at generalisere om danskernes holdninger til de etniske minoriteter ud fra 45 interviews. Målet med diskursanalyse er ikke at finde et mønster i holdningstilken-degivelser, men undersøge hvordan de etniske minoriteter og de relaterede emner diskuteres i befolkningen, dvs. hvordan meninger og holdninger produceres i konkrete sammenhænge. I den sammenhænge er det lige så vigtigt at se på variabilitet som på ligheder og mønstre, fordi variabiliteten viser, at folk ikke bare udtrykker konsistente holdninger, men bruger forskellige og til tider modsigende holdninger og referencerammer i deres konstruktion af emnet. Der er dog nogle mønstre i, hvilke argumentative strategier der anvendes, og hvilke strukturer der trækkes på i den retoriske konstruktion. Opdagelsen af disse mønstre hjælper til at kategorisere de fortolknings- og referencerammer, folk trækker på, når de taler. Det betyder, at kodningen ikke er foretaget med hensyn til indhold, men i forhold til disse rammer. Det betyder også, at den samme ekstrakt ofte har været kodet under forskellige kategorier. Respondenterne taler ikke efter nogle kategorier, som er konstrueret af analytikeren, men blander frit vidt forskellige strukturer i deres diskurs. Derfor er det svært at lave klart adskilte kategorier. Når folk f.eks. taler om kultur, trækker de på en hel række fortolkningsrammer, der ikke nødvendigvis bruges til det samme formål. En ekstrakt om familieværdier kan derfor lige så godt sorteres under kultur

som under religion, for folk skelner ikke mellem disse kategorier, men bruger dem sammenhængsbestemt. Familiekategorien konstrueres f.eks. både for at beskrive positive egenskaber hos minoriteterne og for at beskrive deres kultur som undertrykkende, tilbagestående og uforenelig med den danske kultur, ofte af samme person. Derfor er det også umuligt at lave positive eller negative kategorier om et emne. Jeg har valgt at løse problemet ved at foretage forskellige kategoriseringer, der hver for sig klassificerer forskellige aspekter af den diskursive konstruktion. I denne kategorisering spiller de retoriske hensigter en lige så stor rolle som fortolknings- og referencerammerne. Når jeg for eksempel konstruerer kategorier under emnet integration, er det den retoriske hensigt der er afgørende for, om jeg klassificerer en ekstrakt under kategorien 'integration som assimilation' eller 'integration lig med at klare sig'. Jeg har i kodnings- og kategorisationsarbejdet også set på de implicite alternativer, som versionerne konstrueres mod.

Diskursanalyse er ikke noget, man bare kan lære fra bøgerne. Det er ligesom at cykle: Man lærer det og kan det, men har svært ved at forklare, hvordan man præcis gør det. Der findes ikke en klar metode, som man kan lære fra metodebøgerne, og materialet bestemmer ofte selv, hvordan man skal tackle analysen. Kodningen bliver aldrig færdig; man går frem og tilbage mellem kodningen og analysen. For eksempel var det nødvendigt at gå tilbage til råmaterialet for at finde ud af, hvordan gruppen 'indvandrere' blev konstrueret, da folk ofte konstruerer 'indvandrere' ikke på selve spørgsmålet, 'hvem er indvandrere?', men gennem beskrivelsen af de forskellige aspekter, der hører til, hvordan de opfatter 'indvandrere'.

Diskursanalyse ikke er en kvalitativ analyse i traditionel forstand. Det er selv en beskrivelse af beskrivelse, dvs. en fortolkning af hvad der foregår i diskursen. Gyldigheden af analysen afhænger i høj grad af, at læseren selv kan vurdere de konklusioner, der præsenteres. Derfor er det vigtigt, at en væsentlig del af analysen består af selve materialet for at give læseren mulighed for at følge med i, hvordan konklusionerne nås, til forskel fra kvantitative undersøgelser, hvor det undersøgte materiale meget sjældent præsenteres. I kvantitative undersøgelser er det ofte kun konklusionerne, der lægges frem.

De to første dele af dette projekt er analyser af mediernes dækning af de etniske minoriteter. Vi blev enige om, at det var en fordel ikke at være farvet af mediernes dækning, når man gennemgik interviewmaterialet. Faren ville være, at man automatisk ville komme til at se efter de temaer, der havde været oppe i medierne i den pågældende periode. I stedet har jeg valgt at finde frem til de temaer, folk taler om ud fra interviewene uden på forhånd at fastlåse mig i forhold til den måde,

medierne behandler emnerne på. Der er dog til sidst et afsnit om folks refleksioner over mediernes dækning af de etniske minoriteter.

5.5. Etniske minoriteter i den danske diskurs

Hvem er de etniske minoriteter?

Konstruktionen af de etniske minoriteter som en gruppe

Denne del af rapporten vil fokusere på hverdagslogikken i beskrivelsen og kategoriseringen af de etniske minoriteter som en gruppe. At tale om gruppekategorier i et samfund kræver et fælles sprog, der definerer objekterne i det demografiske landskab. Dvs., at det fælles sprog definerer hvem der tales om, og hvad for nogle slags mennesker disse er. Der tales om ligheder og forskelle, og der trækkes grænser mellem grupperne. Den følgende analyse er et forsøg på at definere strukturerne i konstruktionen af de etniske minoriteter som en gruppe i Danmark.

I lyset af den valgte teoretiske tilgang er analysen baseret på præmissen, at de etniske minoriteter ikke er naturligt eksisterende grupper, men er diskursivt konstruerede kategorier baseret på race, kultur og religion, som igen er konstruerede kategorier. Den måde, gruppen 'indvandrere' konstrueres på, har bestemte politiske konsekvenser, mens andre slags politikker udelukkes over for denne gruppe. Hvis kultur f.eks. bliver konstrueret som en levemåde, der er uforenelig med dansk kultur, kommer integration til at betyde, at minoriteterne opgiver deres kultur for at kunne klare sig i det danske samfund.

Afgrænsningen af minoritetsgruppen

I alle interviewene indgår spørgsmålet, 'Hvad tænker du på, når jeg siger indvandrere?'. Mange af interviewerne vælger at bruge begrebet, 'indvandrerproblematikken' som får respondenterne til at reflektere over, hvorvidt minoriteter (10) er et problem.

De fleste vælger at definere gruppen i forhold til enten flytninge,

HOLGER: "Giver mig af tanker? Altså.. jo eh, tanker om at eh, at man mange gange har svært ved, at eh' både i medierne og i befolkningen har svært ved at skelne mellem indvandrere og flygninge og.. problematikken er vel, at de ikke er blevet integrerede, de

indvandrere der har været her.. specielt altså andengenerations indvandrere.. er ved at blive et, måske, voksende problem”.

eller med hensyn til hvilke grupper, der kan defineres som indvandrere,

RIKKE: “...Jeg tænker meget på, at de er mørkhudede og at de kommer fra Tyrkiet, Jugoslavien, Sri Lanka og sådan meget sydpå. Men også lidt Polen, sådan tænker jeg også lidt fra førhen”.

FINN: “Det der offentlige billede af indvandrere, altså de er jo bare indvandrere fra Sverige og England, de regnes jo ikke for indvandrere. De har en lige så høj status som alle mulige andre. Men lige så snart man er lidt mørklødet, og kommer sydfra altså sy for Tyskland, så er man indvandrer”;

hvor de defineres i forhold til oprindelseslandet. Selv om nogle få respondenter også inkluderer englændere eller nordmænd i definitionen, viser det sig hurtigt, når de snakker om de andre aspekter, at de stadigvæk kun tænker på folk fra ikke-vestlige lande, når de siger ‘indvandrere’. I samtalens forløb bliver definitionen endnu snævrere og reduceres kun til muslimer.

LISE: “... For jeg tror, at den erfaring jeg har, den er, at det ikke er tyrkerne, og ikke bosnierne og sådan nogle, der skaber problemerne, hvis vi taler om her i Danmark. Så er det arabere og muslimer og så nogen dernede fra Irak og Libanon. Dem har vi problemer med ... bosnierne, de har så den samme hudfarve, som vi andre, så vi lægger ikke så meget mærke til dem umiddelbart, men tyrkerne skiller sig jo også ud rent udseendemæssigt, men de er ikke sammen med de andre”.

Tyrkere, pakistanere og bosniske muslimer er ikke inkluderet i definitionen ‘muslimer’ i ekstrakten her, men andre respondenter peger på tyrkere som problemgruppen, mens andre igen udelukkende fokuserer på iranerne. Fælles for dem alle er, at indvandrerne defineres som den gruppe, der er problemer med. Problemet defineres ofte som kulturen selv.

SUZAN: ”Det, jeg forstår ved en rigtig indvandrer, det tror jeg nok er grupper af mennesker, der er kommet til landet for at arbejde, og så nogle af dem har været her i adskillige generationer, *men alligevel nok har, stadigvæk har, beholdt en del af deres kultur*”.

‘Indvandrere’ er altså dem, der endnu ikke er helt assimileret, fordi de har beholdt deres kultur. Kultur forstås næsten udelukkende som en biologisk kategori, som en erstatning for ‘racer’.

INTERVIEWER: “Hvad lægger du i begrebet, du har været lidt inde på det, indvandrerkultur”?

LOTTE: “Deres sprog og sædvaner. De værdier, der er nedarvet gennem generationer, f.eks. hensynet til familiemedlemmer, deres tro. Jeg kan godt blive irriteret indimellem, at det er Koranen, der skal bestemme, hvordan de skal leve...”

En sådan essentialistisk opfattelse af kulturen som en medfødt egenskab går faktisk gennem de fleste interviews og sætter perspektivet for, hvad man opfatter ved begrebet ‘integration’.

Minoriteter som en ‘problemgruppe’

Tænker man ‘indvandrere’, tænker man også straks ‘problemer’. Det kommer klart frem hos de fleste, selv om de præsenterer sig selv som ‘tolerante’. Det betyder, at definitionen på ‘indvandrere’ bliver indsnævret til kun at dække de grupper, der betragtes som et problem. Problemet er altid kulturen, som ofte også bruges synonymt med religion, der så er synonymt med islam. Det interessante er, at hudfarven meget ofte indgår i beskrivelsen af minoriteterne, selv om sproget som sådan ikke er udpræget racialiseret.

MORTEN: “Ja.. altså så vidt jeg er orienteret kommer der lige så mange fra Sverige og England, som er indvandrere, og det der, det er at man tit isolerer indvandrerne som nogen med en anden hudfarve...”

Det lyder som om det er de andre, der definerer minoriteterne som et problem. Selv om interviewpersonerne får spørgsmålet direkte møntet på deres egne synspunkter, vælger de at generalisere de ‘problematiske’ udtalelser således, at de kommer til at lyde som om, det er de andre, ikke en selv, der synes det. Det er en af de mest anvendte strategier for at undgå beskyldninger om racisme. En anden måde at undgå ‘racismen’ er at præsentere sig selv som en tolerant person, der ikke har noget imod indvandrere.

FINN: "Jeg betragter mig da selv som et rimeligt tolerant menneske. Jeg synes ikke selv, at jeg har noget problem med indvandrere. Jeg kan have et problem med forskellige ting som tit er knyttet sammen med indvandrere, men som ikke er et indvandrerproblem som sådan..."

LEIF: "Nej jeg vil.. jeg grupperer ikke mennesker, jeg, jeg synes.. altså det de er, det er jo en del af dansk samfund, eh.. og det har de jo været længe og når det er det så, så er det ikk'.. altså det er jo indvandrere, men men men altså det er jo danskere samtidig, ikk', på den måde, at de lever i vores samfund.

(...)

jeg er da også træt af, at der kommer tre enorme indvandrerkvinder gående og fylder hele Nørrebrogade ikk', og man har travlt og skal uden om.. og de har ikke tænkt sig at flytte sig vel, men så bliver jeg også sur på dem, men det er ikke fordi de er indvandrere, det er fordi de fylder hele gaden, jeg bliver sur, ikke altså ... det er det, jeg bliver irriteret over, men så er det så selvfølgelig, så så hænger det tit sammen med, at de er indvandrere.. men men men, eh.. det gør jo principielt heller ikke noget ..."

En multikulturalistisk referenceramme blandes sammen med racistisk sprogbrug for at undskylde de 'negative' ytringer, der følger tilkendegivelsen af den abstrakte tolerance. Flere siger, at de ikke har noget imod minoriteterne selv, men det, de gør, samtidig med de selv definerer dem, ikke bare som en neutral gruppe, men ved det, de gør.

LEIF: "... altså vi har en årlig festovre hos os hver sommer, øh, og i år sad de der [unge indvandrere] stod de og kylede flasker ind over vores hegn og sådan noget, så gik vi så ud og snakkede med dem og sådan noget og så de.. de er iskolde, det er den rene mafia altså sådan..."

Lad os nu kort ridse op, hvordan 'indvandrergruppen' konstrueres. Det er den gruppe, der ser anderledes ud og hvis kultur beskrives som anderledes i sit væsen end den danske. De er dem af de indvandrede, der ikke er 'integrerede'; de er ikke-vestlige, hovedsagelig muslimer, mørkhudede og har lav status. På trods af, at hudfarven også indgår i indkredsningen af 'indvandrere', er kulturen afgjort omdrejningspunktet for konstruktionen. Hvordan konstrueres kulturen så? Hvordan beskrives dens væsen?

Minoriteternes kultur

Kultur som genetisk kategori

Efter nazisternes gerninger er racismen blevet en moralsk sygdom, som ingen ønsker at lide af. Det er blevet svært at påberåbe sig overlegenhed på racegrundlag. I stedet er de fleste referencer i den folkelige diskurs til race - som et kriterium for at rangordne og diskriminere andre folkeslag - i dag blevet skiftet ud med referencer til kultur som omdrejningspunktet for rangordningen. Ofte tales der om den 'kulturelle arv' eller den 'kulturelle bagage' som skæbneprægede kategorier i beskrivelsen af de etniske minoriteter. Kulturen indgår således nærmest som en genetisk del af minoriteternes natur, som er svær at ændre, men som ved blandinger kan mutere over generationer. Kulturen bestemmer det enkelte individs tilhørsforhold til en bestemt gruppe, der anses for at bære de samme kulturelle normer og værdier. En sådan essentialistisk beskrivelse af de kulturelle karakteristikker begrænser individual autonomi og muligheden for at anerkende individuelle bedrifter.

Det interessante i denne sammenhæng er, at selv om minoriteternes kultur altid konstrueres i modsætning til dansk kultur, er det yderst sjældent, at dansk kultur beskrives som andet end modsætningen til minoriteternes kultur:

FINN: "Invandrerkultur er vel deres kultur ligesom danskerne har deres kultur med pølser og forskellige værdinormer".

De sjældne gange, den beskrives, er det ofte hudfarven eller det moderne kvindesyn, der betegner den:

BENT J.: "...Jeg ved heller ikke, hvad folk ville sige, hvis vi valgte en eller anden sort kvinde som Miss Danmark, ville folk så også gå amok og sige det er da meget fint, men hun er ikke dansker".

CARSTEN: "...Heroppe har vi jo også alkohol og kvinderne går bare frit rundt, det giver jo også lidt et kulturchok, skulle man mene".

Hvad der forstås ved dansk kultur kommer klarere frem i modstillingen af 'minoritetskultur' over for 'dansk kultur'. I denne modstilling hvor 'minoriteternes kultur' stereotypisk beskrives som traditioner og traditionelle normer og værdier, præsenteres

teres 'dansk kultur' i virkeligheden ikke som en kultur, men simpelthen som den moderne livsform.

LISBET: "...dengang jeg boede hjemme, da kendte jeg nogen ... men ikke nu, ikke nogle af de der *etniske* indvandrere, jeg er jo gift med en indvandrer faktisk, ikk' (hendes mand er tysk), men det er jo så ligesom noget andet, fordi han er jo fra en europæisk kultur..."
 Hendes skelnen mellem etniske og ikke-etniske indvandrere er interessant. Hun placerer europæerne, ikke et alternativt sted i forhold til ikke-vestlige 'indvandrere', men uden for etnicitet, i en allestedsværende position. Hun taler i fugleperspektiv, som en altidværende fortæller i et eventyr.

Denne skelnen er ikke så tydelig hos de andre interviewpersoner, men de fleste rangordner kulturerne med dansk/europæisk kultur, der svarer til det moderne samfunds nødvendigheder sat over for de 'etniske' kulturer, der er organiseret omkring landsbylivet og som derfor ikke kan tilpasse sig det moderne liv. Deraf kommer 'kulturkonflikten'. Dansk kultur er befriet for de traditionelle tænkemåder, dvs. selve kulturen, hvilket stiller interviewpersonerne uden for det kulturelle paradigme. Dansk kultur forstås som udviklende, modsat 'indvandrer-kulturen' der betragtes som statisk og udviklingshæmmende.

JAN: "...hele det danske samfund har gennemlevet en udvikling, siden de sidste tredive år eller sådan, siden krigen faktisk, ikk', øhm, som er gået over i den, til den indstilling, vi har, med hvad hedder det, kønsrollerne i dag, og der vil jeg mene, at det er et tilbageskridt at gå tilbage og få nogle holdninger som er, som ligger, hvad hedder det, langt tilbage fra før den udvikling".

Denne holdning behøver ikke nødvendigvis at blive udtrykt i 'negative' beskrivelser af minoriteternes kultur. 'Fraværet af kulturen' hos danskere udtrykkes nogle gange, afhængigt af sammenhængen, i 'positive' vendinger om minoriteter:

LOTTE: "Jeg kan godt være lidt misundelig eller lidt, og øh.. lidt misundelig, lidt beundring for, at der er nogle værdier hos indvandrere, det være familiemæssigt at øhm.. at man tager hånd om hinanden, at man har ansvaret for hinanden, øhm.. man har også sin tro ... vi lever jo nok også i et samfund, hvor enhver er sin egen lykkes smed..."

Kort sagt forstås kultur som traditioner eller værdier og normer, der svarer til det traditionelle livs behov. De kulturelle karakteristika tilskrives alle medlemmer i

‘indvandrergruppen’, der i definitionsfasen først reduceres til nogle bestemte grupper, hvis karakteristikk bagefter generaliseres for at betegne ‘indvandrere’ som et abstrakt begreb. Gruppekarakteristikker kommer, i denne essentialistiske kulturforståelse, til at definere de enkelte medlemmer uanset deres individuelle egenskaber, sociale og kulturelle erfaringer og de individuelle forskelle i anvendelsen af de samme kulturelle værdier. Ofte reflekterer interviewpersonerne selv over mulige individuelle forskelle i løbet af interviewet, men fortsætter upåvirket med at generalisere og beskrive hele ‘indvandrergruppen’ ud fra de stereotypiske billeder af deres kultur.

Kulturen konstrueres således ikke nødvendigvis som en respons på spørgsmålet, ‘Hvordan opfatter du indvandrernes kultur?’, men i beskrivelsen af de forskellige egenskaber, der tilskrives indvandrerne. Derfor er de analytiske kategorier af kultur ikke konstrueret ud fra svarene på dette spørgsmål, men ud fra den retoriske brug af diskursen på forskellige emneområder. Det betyder, at de forskellige kategorier såsom kultur, religion og integration, ikke er ‘naturlige’, men analytiske kategorier for at overskueliggøre de forskellige strukturer i diskursen om de etniske minoriteter. Folk blander disse strukturer godt og grundigt sammen i en overordnet retorisk strategi i konstruktionen af ‘indvandrerproblemet’. Begreberne kultur, sprog, religion, integration, spredning osv. forekommer ikke som adskilte og i sig selv meningsfyldte begreber, men bruges ofte synonymt eller som integrerede dele af repræsentationen, og de får deres meninger i den diskursive brug. Begreber kan derfor have forskellige indhold afhængig af sammenhængen i den retoriske brug.

Ud af analysen af strukturerne i diskursen fremtræder konturerne på to forskellige referencerammer for kulturen: 1) Kultur som arvede traditioner, og 2) kultur som ressource. Begge referencerammer er baseret på en essentialistisk opfattelse af kulturen som en uforanderlig, absolut størrelse. Hovedstrukturerne i konstruktionen af ‘indvandrerkultur’ er traditioner, religion, familiestruktur, og ‘strafsystemet i indvandrernes hjemlande’ som en speciel reference i denne sammenhæng [11].

Kultur som traditioner

Når kultur bliver defineret som traditioner, bliver den uforanderlig og statisk. Både i de ‘positive’ og ‘negative’ beretninger om kultur fremgår det klart, at det er noget, der hører fortiden eller hjemlandet til, og den er uforenelig med fremtiden i et moderne samfund. Hvis de skal have en fremtid, skal de, så vidt muligt, forlade det de har bragt med. Men det er så grundlæggende i dem at det ikke sker lige med det samme, og slet ikke med den første generation, men at de yngre generationer måske kan nå at ryste de gamle traditioner af sig og blive en del af det danske samfund. De

følgende eksempler er bare et håndpluk af, hvad der ellers siges om kulturen.

JANNI: "...de kommer med nogle *ældgamle traditioner*, som de alligevel *holder i hævd*, og på en måde kan man ikke andet end beundre dem, at deres standhaftighed.. øh, for det er jo, *en stor del af deres kultur er jo deres religion...*"

JAN: "...der er problemer med, at hvad hedder det, at der kommer folk der har en anden etnisk baggrund og kommer til, hvad hedder det, Danmark, og ikke ønsker at være en del af det danske samfund, der er det, efter min mening ... hvor den ældre generation af dem, de hvad hedder det, vedbliver med at leve sådan som de levede, altså i forhold til, set med vores øjne, i *forrige århundrede*, og ikke følger med".

TRINE: "...*de lever ligesom lidt i fortiden*, som jeg sagde. At de må da gøre noget, når de skal ind i vores samfund, så de må forstå, at vi gør tingene anderledes, og der er det, de må indordne sig efter vores regler lidt, ikk".

PIA: "...ja, noget jeg synes er et problem, det er måske også de mange af de forskellige af *deres love og normer*, de tager med til Danmark, det er klart, at vi kan ikke bede folk om at smide *tørklæderne* og, eh, og eh, holde op med at *spise hvidløg...*"

TOVE: "...Hvad tænker jeg på. Jeg tænker måske på klædedragt, madkultur. Jeg tænker på deres samværsmåde, *altså den måde, de adskiller sig fra danskere...*"

Selv om deres arkaiske kultur sætter den danske kulturs modernitet i relief uden, at det behøves at blive penslet ud, er der flere, der siger det eksplicit:

EVA: "Jeg tror altså, at det er en mandsdominans, det kommer af, det udspringer af. *De har ikke valget*; vi kan tage en kort nederdel på, vi kan tage en lang nederdel på, vi kan tage lange bukser, vi kan selv vælge, vi kan tage shorts, *vi har et valg*, det tror jeg ikke helt ærligt at de har alle sammen".

LEO: "...altså *vi føler os vældig friggjorte*, kvinderne føler sig forholdsvis noget friggjorte i hvert fald i Danmark..."

Det danske samfund er et oplyst samfund, der ikke binder sig på traditionelle værdier og kulturelle ritualer, der hører fortiden til. På den anden side associerer begrebet

kultur også til den gyldne fortid, hvor alt var bedre i det danske samfund. Denne nostalgiske holdning til fortiden er den anden side af opfattelsen af kulturen som tradition. Kultur er stadigvæk fortid i denne fortolkning, men repræsenterer det, der er tabt i industrialiseringsprocessen, som antages at have ødelagt de gode, gamle værdier. De fleste nævner familiesammenholdet som det tabte paradys for danskere. Industrialiseringen har ført til fremmedgørelse og egoisme i de moderne samfund.

JENS P: "Ja, så bliver det tit sådan, at *så tænker man kun på sig selv*, men man kan jo også se på alt muligt andet, på skilsmisser, mange *skilsmisser grunder jo egentlig i at de hver især* kun tænker på sig selv, for hvis man nu tænkte på hinanden i stedet, så ville det ikke ske".

Alle stereotypiske og negative udtalelser om andre etniske grupper er ikke nødvendigvis racistiske. Den racistiske diskurs kan genkendes ved sin kategorisering og rangordning af de sociale eller etniske grupper på et biologisk grundlag, "uanset kategoriseringen på overfladen kan se ud, som om den vurderer på et kulturelt grundlag". (Hvenegård 1996, s.40). Som sagt har racismen skiftet fokus fra biologisk til kulturelt definerede kategorier, men de kulturelle kategorier opfattes stadigvæk som biologisk betingede.

LOTTE: "Deres sprog og sædvaner. *De værdier, der er nedarvet gennem generationer*, f.eks. hensynet til familiemedlemmer, deres tro".

LEO: "...de ser det stadium som kvinderne i muslimske lande og de muslimer, som kommer til Danmark *uden i øvrigt at ændre sig...*"

LISE: "Jamen, jeg synes, det er utrolig svært, for det er.. der er meget jeg ikke ved om det, *men det er så grundlæggende i dem*, når de er helt små, kan jeg se, at *vi arbejder simpelthen imod deres kultur*, når vi prøver at få dem til at indordne sig under de regler, vi opstiller for dem i skolen".

KIRSTEN: (Det er svært at tilpasse sig i Danmark?) "Ja, eller nej. Jeg tror man hører til, hvor man hører til.. altså, *det ligger så dybt i én..* med de værdier, der ligger i ens samfunds, øh, eller hvad hedder det, kultur og kår og sådan noget.." (Gælder det alle?) "Ja, det synes jeg..."

FINN: "Der er vel også nogle kulturelle problemer, ikk' altså, der er jo.. man kan selvføl-

gelig komme langt hen ad vejen ved at afhjælpe sprogproblemer, men *hvis så børnene hjemmefra får trykket nogle værdier ned i hovedet som ikke er forlignelige med dansk skolegang*, uden at jeg overhovedet kan konkretisere det, så kan der selvfølgelig være andre problemer, ikk'..."

Lotte, hvis sprog om minoriteterne er meget racialiseret (hun taler om kultur, der er nedarvet), placerer sig selv og danskere uden for race og etnicitet:

LOTTE: "Jeg har også arbejdet med nogle tyrkiske pædagoger, og de har fået uddannelse her i landet, den danske pædagoguddannelse ... vi har lidt af en oplevelse af ... at de først og fremmest føler sig som en, øh, f.eks. tyrker og dernæst pædagog, hvor jeg har en eller anden forestilling om, at det kan være, at man først og fremmest skal føle sig som en pædagog og så en tyrker bagefter. Og dermed sagt, at man havde fået lidt mere med *ind under huden*, hvad det vil sige at være, at leve i det danske samfund. Og den der med at vi skal tage det bedste fra hinandens kultur, ja, det kan lyde meget rigtigt, men det er altså ikke let i praksis altså".

Danskere præsenteres ikke som medlemmer af en etnisk gruppe, men som pædagoger, lærere eller bankassistanter i modsætning til minoriteter, der antages at være først og fremmest medlemmer af deres etniske grupper og tale ud fra deres etnicitet. Hvis de 'tyrkiske' pædagoger gør tingene anderledes, forklares dette med deres etniske baggrund, mens 'hendes' egen måde ikke forbindes med danskhed. I hele interviewet taler hun om, hvordan den daglige gang er organiseret i daginstitutioner, som minoritetsfamilier ikke kan rette sig efter. I denne beretning fremstilles 'den måde at leve på i det danske samfund' ikke som en kultur, men den 'naturlige' måde at gøre tingene på. Danskere er ikke kulturelle væsener, men individer, der ikke lader sig begrænse af kultur, mens minoriteterne fremstilles som dybt forankrede i deres kultur, som de ikke kan frigøre sig fra og dermed tilpasse sig 'samfundet'. Minoriteter handler altså ud fra deres traditioner og tro, mens danskere handler ud fra deres individuelle overbevisninger. Hun går så vidt i sin konstruktion af 'indvandrerulturen' som tradition, at mord antages at være tilladt i 'indvandrerens' hjemlande, som ikke kan tillades i et retssamfund (det danske):

LOTTE: "Altså, *det er jo ikke tilladt i det her land at slå de der kvinder ned*, fordi de nu tilfældigvis bliver forelsket i nogle andre ... Altså det er jo det vi har set i forsommeren, at der var de her familieopgør. Og det synes jeg ikke, at man kan tolerere i det her land, og

det er så de love man skal rette sig efter; og hvis man ikke gør det, ja så falder hammeren, og det synes jeg selvfølgelig, at den skal, fordi der må altså, de lære at, jamen sådan er det altså ikke i det her land...”

En lille smule eftertanke vil jo vise, at mord heller ikke er tolereret i de fleste samfund uanset begrundelsen, selv om der kan være en større eller mindre forståelse for motivet. Den antagede forskel går dog ikke så meget ud på graden af forståelsen i de forskellige samfund, men på hvorvidt individer handler ud fra kultur eller individuelle motiver. Hvis en dansker begår et jalousimord, forklares det i denne diskurs med de individuelle motiver, som aldrig forbindes med dansk kultur.

I lighed med definitionen af ‘indvandrergruppen’ som de ikke-vestlige og specielt muslimske indvandrere, bliver kulturen også ofte brugt i forbindelse med religion. Mange af de kulturelle træk, der tilskrives minoriteterne antages at have rødder i troen. Her er et håndpluk:

SUZAN: (Om ‘integration’) “...den kultur [er] igen så forskellig fra vores, her tænker jeg på islam, og at man holder så fast på, på den, ikk’, at man kommer til at stå så skarpt overfor hinanden, ikk’...”

JETTE: “...Men altså der er.. altså de muslimske børn har nogle andre regelsæt end vi har, ikk’?...”

JESPER: “...deres forældre, de æh.. holder dem sådan i den muslimske arv...”

HANS: “Hvis de laver deres egen religion og kører stærkt, øh, altså hvis de er meget religiøse, og lever meget efter deres religion, så synes jeg, de, det er svært at, at blive en del af Danmark, af vores kultur...”

HEIDI: “...Jeg synes, man kan sige noget om, hvis man f.eks. er muslim, så har man nogle andre skikke og en anden kultur end vi har...”

TRINE: “De er meget danskprægede, det tror jeg, de fleste af dem er, men jeg tror..” (Hvem? De unge?) “Ja, af dem, jeg kender i hvert fald. Men jeg tror at indeni, de er stadigvæk muhammedanere, og jeg tror, at det ligger stadigvæk i dem...”

Igen i lighed med præsentationen af den danske levemåde som ikke-kultur, præsen-

teres danskere simpelthen som modsætningen af islam, men ikke som kristne, for en modstilling af islam med kristendommen vil i princippet legitimere islam som en ligeværdig religion på samme måde som kristendommen.

HENRIK: "Ja, det kan da godt være, at det har noget at gøre med den muslimske religion, ikk'.. jamen altså det er da højst sandsynligt, det er jo deres religion. Det er vores kultur jo ikke. Vi kan jo ikke påstå at vores religion er vores kultur, vi har jo ikke nogen religion..."

Enhver analogi af kulturer eller religioner som værende hinandens alternativer indebærer en farlig mulighed for lighed. Kategoriseringen er derfor meget vigtig for en racistisk diskurs. Rangordningen kan bedst foretages gennem en anden slags kategorisering, som i sig selv rangordner uden, at det eksplicit skal siges.

Når minoriteternes kultur engang er beskrevet som tradition og tro, kommer debatten til at handle om, hvorvidt denne kultur skal tolereres. Selv i de liberale og i dele af anti-racistiske kredse opfattes kulturen som anakroni, som et problem, der skal tolereres. De fleste siger også, 'de skal have lov til at beholde deres kultur', der efterfølges af det obligatoriske 'men'. I forbindelse med integrationsdebatten bliver tolerancen målt ud i, hvor lang tid, man mener, der skal gives 'dem' til at 'blive danske'.

Det er på meget få områder, minoriteternes kultur og religion konkretiseres. Når respondenterne skal give eksempler på, hvad kulturen går ud på, eller hvor det er problematisk (i forhold til 'integration'), er det stort set altid kønsroller, der falder dem ind som det første område.

INGELISE: "Islam, det er noget frygteligt noget. Kvinder er underdanige og underkuede".

JESPER: "...så synes jeg, det virker også lidt krænkende, at de kommer med deres, æh.. sådan kønsroller der med, at kvinder, de.. altså de må ingenting, og det er mændene, der bestemmer det hele..."

HOLGER: "...deres, eh, holdning til, til kvinder som måske, eh, som måske ligger os meget fjernt. Det mener jeg også er noget, som de bør, de bør hvad hedder det, lave om, hvis de skal integreres. De får sgu ingen danske venner, hvis det kører på denne måde. Det tror jeg ikke".

LOTTE: "De etniske kvinder får vanskeligt ved den kamp der, fordi den er jo nedarvet i generationer, at de er jo manden underdanige, og det hører altså til i deres kultur..."

TRINE: "Det kan være svært med muslimske mænd og overhovedet snakke med dem, fordi de betragter ikke kvinder som nogen, der i virkeligheden har specielt meget ret til at tale med dem, altså".

Jeg vil dvæle lidt ved det sidste eksempel, da det viser, hvilke konsekvenser denne diskurs får for minoriteterne. Hun udtaler sig om de muslimske mænd så selvsikkert, at man ville tro, at hun havde indgående kendskab til det, hun snakker om, af erfaring. Det lyder som om hun forgæves har forsøgt at snakke med dem. Men lad os nu se, hvor hendes informationer og indtryk kommer fra.

TRINE: "Ja, i arbejdet og i fjernsyn selvfølgelig også. Jeg kender ikke nogen sådan privat, ja ellers er jeg ikke sådan".

INTERVIEWER: "Hvordan ser det ud, der hvor du bor?"

TRINE: "Der er ikke mange af dem. Nej. Der er nogle få kioskejere i nærheden af, hvor jeg bor. Det er det".

Hun gendriver også en eventuel beskyldning om, at hun snakker ud fra fordomme.

TRINE: "...i kraft af mit job (som hotelchef) er jeg jo da ofte i forbindelse med, måske ikke med indvandrere konstant, men i hvert fald meget med udlændinge, ikk'. Og det er måske også derfor, *jeg har et mere åbent syn på dem*, fordi jeg er i forbindelse med så mange udlændinge hver dag. At jeg kan ikke gå rundt og sige: Gud, det er en indvandrer, det er jo helt forfærdeligt altså. Hvis jeg læser i medierne, ja, nu er det fand'me indvandlerne igen, det er galt med. Det gør jeg ikke".

Det er altså ikke af erfaring, hun 'ved', at det er svært at tale med muslimske mænd, men af formodning om, at det forholder sig sådan ud fra det indtryk, hun har af dem fra medierne. Men denne formodning har en så stor sandhedsværdi for hende - hun er ikke i tvivl om, at det forholder sig sådan - at hun muligvis ikke snakker med de muslimske mænd. Hendes konstruktion af de muslimske mænds kultur får således en umiddelbar konsekvens.

Det andet område, minoriteternes kultur konkretiseres på, er tæt forbundet med kønsrollerne i familiestrukturen.

METTE: "...der er det [familien] bygget op omkring, at, at kvinderne er derhjemme, begynder på aftensmaden ved 11-tiden om formiddagen eller sådan noget, det kan vi andre jo ikke rigtig..."

FRANK: "Den er nok mere tætsluttet i mange indvandrerfamilier. Familien er knyttet tættere til hinanden, kusiner, fætre og hvad det nu måtte være. Og der er mere med, der er et familieoverhoved som sådan, som træffer mange af beslutningerne..."

HANS: "...de har en anden måde at leve på, de har en anden, øh, norm, og de har en anden måde, familie, de har en anden måde at leve deres familieliv på end vi har".

Arrangerede ægteskaber er et hyppigt kommenteret område, mens påklædning, mad og børneopdragelse og 'indvandrerbutikker' også indgår i beskrivelsen af 'indvandrer-kulturen'. Der er dog et specifikt område i forbindelse med de unge med minoritetsbaggrund, der meget ofte er genstand for kommentarer: Det formodede strafsystem i minoriteternes hjemlande. Formodningen kommer af, at det danske straffesystem ikke anses for at være hårdt nok over for dem.

BENT J.: "...det er da klart at det er et problem, hvis de ikke synes det, fordi så har vi tilsyneladende *et straffesystem herhjemme*, hvor der er en *gruppe mennesker, der ikke synes, det er en straf*, når de får den. Men jeg ved ikke rigtig, hvad man skal gøre ved det..."

JOHANNES: "Det skulle bare siges til dem den første dag ved, hvor de kommer, og så skal der gøres alvor af det med det samme. Der skal ikke være 50 eller 100 dages undersøgelser. Det skal tages konsekvent. *De skal ikke bare have fem dage i spjældet. Og dem, der kommer dernedefra, de er jo vant til den tur*".

CARSTEN: "...men i Ringsted, der bor rimelig mange og der er nogle bander, de har lavet sådan nogle banditstreger mange af dem. De er lidt halvkriminelle, småkriminelle, handler med smuglervarer og ting og sager *fordi de siger for fanden da, der sker jo ikke noget her mand. Derhjemme, der kunne de risikere at få hugget fingrene over eller et eller andet...*"

INGELISE: "...det er altså *tilladt at stikke folk* ned, hvis det er de irriterer. Et liv bliver ikke vurderet så højt i mange andre lande, som det måske gør herhjemme".

Når minoriteternes kultur betragtes nærmest som en genetisk kategori, som i sit væsen er så anderledes fra og så uforenelig med den danske kultur, bliver den logiske konsekvens af denne tankegang, at der ikke findes nogle mellemområder, hvor kulturer kan blandes i forskellige kombinationer.

Kulturelle modeller er repræsentationer af verden, som er fælles for en gruppe. Men samtidig bliver de enkelte individer i gruppen udsat for forskelligartede påvirkninger i deres sociale og kulturelle erfaringer som arbejdere, som bønder, som intellektuelle, som politiske partitilhængere osv., og reagerer og forholder sig derfor forskelligt i forskellige situationer. Men den rigide kulturforståelse, der præger den danske diskurs om de etniske minoriteter, levner hverken plads til individuelle egenskaber eller hybride former for kulturer. Mødet med den danske kultur får katastrofale konsekvenser for især unge fra minoriteterne:

IRENE: "...altså problemet i øjeblikket mener jeg er gruppen af andengenerations indvandrere, der ligesom har et ben i hver lejr, de er egentlig ikke rigtigt danskere, og de er egentlig heller ikke fra den, den kultur de nu kommer fra".

LEO: "...de hænger.. de er hverken, de hører hverken til det ene eller andet sted".

EVA: "De må være forfærdelig splittede børn, tror jeg. De må virkelig skulle leve i to verdener, der er så forskellige..."

JAN: "...men specielt tror jeg, det giver store problemer for deres børn, som bliver fanget mellem, mellem deres stilstand, altså fuldstændigt status quo-agtige tilstand, og så et samfund, som er på en eller anden måde i udvikling, og så derudover at der er stor forskel på det danske og det samfund, som de ligesom er blevet fanget i, så er der også den forskel, at det ene er i vækst, og det andet er helt fuldstændigt statisk".

De unges situation beskrives som anomi, som identitetsløshed. De er fanget i et ingenmandsland mellem udvikling og stilstand, mellem det traditionelle og det moderne; de er splittede og frustrerede. Denne beskrivelse er retorisk hensigtsmæssig. Den bruges til at forklare mange af de 'negative' handlinger de unge begår, ligesom minoriteternes kulturelle baggrund generelt bruges til at forklare både deres

negative handlinger og til at undskylde diskriminationen og racismen over for dem.

JAN: "...men altså, de mangler nogle rammer, hvor de, hvor man ligesom kan læne sig op ad, det her, det er rigtigt og det er forkert, øh, altså så sætter man ligesom sine egne op og.. blandt andet, der bliver dannet alle mulige bander, og der, børn render rundt og laver alt muligt lort..."

Da denne 'statiske' version af kulturen udelukkende konstrueres i modsætning til udvikling (dansk kultur), bliver minoriteternes dynamiske respons på de ændrede forhold aldrig identificeret som kulturelle strategier i tilpasningsprocessen, men altid som et opgør med deres egen kultur, som en konsekvens af, at de bliver oplyst af det danske samfund.

LOTTE: "...vi oplever det jo også altså qua det, at masser af piger nu går gennem uddannelsessystemet, så *bliver de mere oplyste, og derved er der i hvert fald nogle af dem, der slår fra*".

Minoriteternes kultur bliver dog ikke altid beskrevet som et problem for det danske samfund. Afhængig af sammenhængen bliver den også beskrevet som en ressource.

Kultur som ressource

Den stramme familiestruktur, der anses at være en forhindring for integrationen, beskrives til tider også som en 'positiv' ressource i minoriteternes kamp for at overleve i et 'fremmed' samfund. I denne familien-som-en-ressource-version bruges ordet 'familiesammenhold' i stedet for 'familiemønstre', der antages at have en negativ klang. De fleste respondenter peger på familiesammenholdet som noget, danskerne kan lære af indvandrere, men også som det eneste, de kan lære af dem. Der er ikke ret mange variationer i beskrivelsen af familiesammenholdet. De få variationer kan opsummeres i to sætninger: "De hjælper og tager hånd om hinanden" og "De tager sig af deres gamle". Men så snart familien skal sættes i forbindelse med andre emner såsom integration og kriminalitet, bliver den, som demonstreret før, en forhindring både for integrationen og for personlig frihed.

Der er dog to andre områder, minoriteterne menes at have ydet bidrag til dansk kulturliv: Deres eksotiske madkultur og deres farverige, billige grønthandlerforretninger. Der er kun én interviewperson blandt respondenterne, der udtrykker et alternativt og bredere perspektiv på spørgsmålet om, hvad minoriteterne har givet det

danske samfund. Det er Bent, der selv har arbejdet med minoriteterne.

BENT: "...jeg tror nok også, at de andre [de nye indvandrere og flygtninge] er med til at præge det [vores samfund], dels i forhold til hvad det er for nogle kulturtilbud, der også eksisterer, det har også ændret karakter. Plus en række af de andre ting, de har også ligesom er med ikk', både i bybilledet i form af, at de ligesom selv også gør noget ved det for ligesom at blive en del af samfundet.

...

Plus også en række andre ting i forhold til nogle af de tiltag, som dukker op i, f.eks. i form af forskellige projektforslag, ikk', som, hvor de ser anderledes på det, ikk', hvor man ligesom går på tværs måske af nogle meget forudfattede holdninger, ikk', som visse i hvert fald kan have omkring, hvordan man tackler nogle bestemte forhold i samfundet".

Den essentialistiske kulturopfattelse, der er dybt forankret i 'os' og 'dem' tænkningen præger også multikulturelle referencerammer [12]. Multikulturalismen kommer til stå for eksotisk etnisk kulør, der gør bylivet spændende med "alle grønthandlerne og sådan noget ...hvor man får eksotiske frugter og alle mulige skægge ting", som Jesper udtrykker det. Ellers betyder multikulturalismen mangfoldighed af kulturer i det danske samfund, og der sættes spørgsmålstegn ved samfundets evne til at klare denne mangfoldighed.

JETTE: "...altså man ser jo andre samfund, Nordamerika f.eks. hvor der er et utrolig multikulturelt samfund, hvor det egentlig meget langt hen ad vejen fungerer fint. Og det æh.. den omstilling, det kommer vi.. jeg tror, jeg har sådan en ide om, at vi måske ender der henad sådan som man ser, ikk', jo flere der kommer udefra og skal bo her. Men jeg kan da godt være betænkelig ved, om vi magter at klare den.."

Betæneligheden kommer helt klart frem her, men endnu flere giver udtryk for, at de accepterer forskellighed uden følgende at give udtryk for bekymring. Det sker tilsyneladende på et abstrakt niveau, for når talen falder konkret om integration, kultur eller religion, bliver forskelligheden betragtet som et problem. Lotte, der i en tidligere ekstrakt, har sagt, at pigerne med minoritetsbaggrund slår fra over for deres kultur, når de bliver oplyste, mener både at forskelligheden er berigende og irriterende afhængig af hvilke aspekter hun tænker på.

LOTTE: "...jamen det er jo lige før, at det er som vi kører i London med nogle.. er vi på vej til at blive et flerkulturelt samfund"?

Men jeg synes selvfølgelig også, at det er da også berigende, det her lille Danmark skal jo heller ikke sidde her i sit eget lille smørhul og lukke sig..."

Men når talen igen falder om kultur og traditioner specielt i forhold til mænd, så er forskelligheden ikke så hyggelig endda:

LOTTE: "...Jeg kan tage mig selv i at blive lidt halvirriteret over at se sådan en flok mandfolk stå på et eller andet gadehjørne og tænke, 'hvad fanden laver de der?' Og så siger jeg til mig selv, nå ja, hvis jeg nu var på rejse i Tyrkiet eller i Italien, så ville jeg jo sige, det ser jo hyggeligt ud, og det hører med i gadebilledet der, men et eller andet sted forstyrrer det mit gadebillede. Og det bliver jeg selv lidt irriteret over, at det gør".

INTERVIEWEREN: "Hvorfor tror du, at det gør det"?

LOTTE: "Fordi det ikke hører til her ...Jeg kan blive lidt halvirriteret på mig selv, at jeg noterer mig det, men jeg gør det" (grin).

Kulturen er altså er den krumtap, hvorom alting drejer sig. Når 'kultur' opfattes som tilbageståenhed i forhold til det moderne samfund, fører det med sig en række 'logiske' forslag til, hvordan 'integrationen' af folk med en sådan kulturbaggrund ind i det danske samfund skal foregå.

Integration

Integration som assimilation

"Integrationsprocessen fungerer jo ikke", siger Niels og udtrykker dermed de fleste interviewpersoners generelle antagelse. Det er en af de mest uproblematiserede, almindeligt accepterede præmisser, den danske diskurs om etniske minoriteter hviler på. Men hvorfor antager de fleste, at minoriteterne ikke er integreret? Og hvad ligger der bag antagelsen? Svaret synes at ligge i den dominerende opfattelse af integration, der er tæt forbundet med opfattelsen af kultur som en nærmest genetisk kategori. Minoriteterne er ikke integreret fordi:

EVA: "...Jeg kan slet ikke se, hvordan vi skal kunne løse den [problemet med indvan-

drener], fordi et er. at de er her, og at de ligesom skal indordne sig under vores forhold, og selvfølgelig skal de det, men hvis vi kom derned og skulle indordne os under deres, og selvfølgelig skulle vi det, men det er fuldstændigt utænkeligt næsten, at det kan lade sig gøre, fordi det [kulturen] er så forskellig”.

JAN: “...altså hvis du ikke udvikler dig selv, så får du de der forskelle, altså, at der hele tiden vil være forskel, du kan aldrig nogensinde, på en eller anden måde, få rettet, komme til at tilhøre det samfund, altså, selvfølgelig er det ikke et ideal at tilhøre en gruppe, men det er jo, formindsker utroligt mange problemer, hvis du ligesom er tilpasset en gruppe”.

SIMON: “...de opretholder alle deres egne skikke og regler, altså lige fra religion til spisevaner og lignende, ikk’. Og det er da okay, så længe de holder sig inden for deres egne fire vægge. Kort sagt er kulturforskellene så store og kulturerne så uforenelige med hinanden, at ‘integration’ næsten er umulig”.

Disse versioner bygger på flere præmisser, der er organiseret på hierarkiske og horisontale niveauer. Den første og mest fundamentale præmis er, at kulturelle forskelle giver problemer. Dernæst antages kultur at være en meget statisk og absolut kategori, der begrænser individuelle forskelle til et minimum. ‘Indvandrergruppen’ er i forvejen konstrueret gennem en række afgrænsninger og generaliseringer. Først afgrænses, hvem der inkluderes i kategorien ‘indvandrere’. Her er det ligheder og forskelle, der afgør, hvem der inkluderes og hvem der udelukkes fra definitionen. Som illustreret før defineres ‘indvandrerne’ som de grupper, der har en mørkere hudfarve og islam som religion (dog ikke bosniske muslimer, der aldrig omtales som muslimer), og kommer fra et ikke-europæisk land. Derefter generaliseres denne kategori til at betegne alle indvandrere. For det tredje antages denne absolutte kulturkategori at være uforenelig med dansk levemåde. Denne antagelse hviler så på præmissen, at ‘indvandrerkultur’ er det modsatte af udvikling (apropos Jan). Når kulturelle forskelle opfattes som værende så uforenelige, dvs. at de ikke kan sameksistere, kommer begrebet ‘integration’ til at betyde, at man forlader sin kultur og ‘udvikler’ sig til at tackle de moderne samfundsforhold. Kort sagt betyder ordet integration i denne version ren og skær assimilation, men ingen undtagen én nævner ordet assimilation. Her er et håndpluk af integrationsopfattelser.

MARIA: “Jamen, sådan noget med at blande sig i vores samfund og deltage i vores,

vores øh, altså de normer som er i vores samfund, ikke altså. F.eks. sådan noget som, at de får en hel masse børn, for dem er det vigtigt at få mange børn, ikk', altså og for os, der synes vi, at det er forkasteligt, når vi ser sådan en horde af ti unger i en indvandrerfamilie..."

TRINE: "...jeg synes, det er helt okay, at vi tager mennesker ind fra andre lande, hvorfor skulle vi ikke det? Vi er nødt til at hjælpe hinanden, selv om det er lidt af en floskel. Men som sagt synes jeg bare, at når vi gør det, så skal de også indordne sig lidt under os".

SIMON: "...Men den første betingelse for at bo i Danmark, det mener jeg helt klart er, at man forsøger at lære det danske sprog. Og så simpelthen derefter begynder at slække på sine egne, på sit eget lands levnormer for ligesom at imødekomme de danske. Og inden det sker, så tror jeg ikke, at den negative, skal vi kalde det racepolitik, den ebber ud".

BRIAN: "...så tror jeg mener noget med, hvis de fremmede skal blive til danskere, rigtig danskere, så skal de integreres og bo hvor danskerne nu engang bor..."

LISBET: "...altså jeg tror da, at man skal være bevidst om det der med, at om vi er interesserede i at integrere dem eller om vi er interesserede i, at de ligesom flytter deres kultur herop og har den sammen med nogle andre, som har den samme kultur..."

INGELISE: "...så synes jeg også, at så bliver de altså nødt til ligesom at klæde sig lidt af, ikk', og ligesom prøve at ligne lidt ligesom os, ikk', og bare se nogenlunde ud, ikk', så de ikke er så markante i gadebilledet, ikk', jeg synes da selvfølgelig, at det er hyggeligt med sådan lidt kolorit, men det er sku for meget, ikk'..."

PIA: "Ja, det er klart, det vil altid være et problem, hvis der, hvis der er et, hvis der i et land er en stor række mennesker som ganske enkelt ikke er en del af Danmark, på den måde at de hverken føler sig danske eller, eh, eller opfører sig danske, eller eh, og stadigvæk bibeholder den samme kultur, som er så fuldstændig anderledes fra vores..."

EVA: "...der er så flere, tror jeg, indvandrere, der er så fanatiske i deres opfattelse af ret og vrang, så det.. så deres børn slet ikke får lov til at blive danske ..."

Integration betyder i disse versioner at blive danske, eller i det mindste at ligne

danskere. “De skal indordne sig”, “De skal slække på deres normer og lære at leve efter vores normer”, og “de skal blande sig med os” er nogle af de mest almindelige udtalelser, der går gennem mange interviews. Kulturforskellen er altid i centrum som selve ‘problemet’, som et fundament for den ‘folkelige ideologi’, eller ‘sunde fornuft’ (*common sense*). Som Simon så klart udtrykker det, er det en almindelig antagelse, at den ‘negative racepolitik’ dvs. uvilje over for de etniske minoriteter bliver ved med at eksistere, så længe selve problemet, dvs. de kulturelle forskelle eksisterer. Når selve forskellen defineres som problemet, kommer diskussionen til at dreje sig om, hvor mange af de anderledes, at ‘samfundet’ kan ‘tolerere’. Når målet er ‘assimilation’ (at få dem til at blive danske), er der grænser for, hvor mange samfundet kan absorbere. Mens de ‘intolerante’ mener, at der er for mange af ‘dem’, mener de ‘tolerante’, at der er plads nok til ‘os alle sammen’. Men de ‘tolerante’ mener ikke nødvendigvis, at det er uproblematisk.

INTERVIEWER: “Men så fylder de vel egentlig ikke så meget i antal”?

LISE: “Nej, det gør de da ikke, og det er også derfor, vi ligesom synes, at det med integrationen, det burde være muligt, og så irriterer det os, at de pludselig slet ikke vil det alligevel”.

Når kulturen er et problem, der skal absorberes, skal der helst ikke være så mange af dem. Denne vinkling kommer til at betinge andre aspekter af minoritetsspørgsmålet. Familiesammenføringer (et officielt begreb, der i sig selv er en underlig konstruktion af retten til familieliv. Begrebet har nærmest fået en betydning af skjult indvandring) vurderes f.eks. i denne sammenhæng som en forhindring for hurtig integration, da den øger antallet af folk med anderledes baggrund, og ikke som en menneskeret. Alternative synspunkter, der tager minoriteternes rettigheder som udgangspunkt er i det hele taget fraværende med enkelte undtagelser.

TORBEN: “...det er da garanteret; i forhold til deres normer er det formodentligt nogle store normændringer, som de skal acceptere og derfor kan det også kun komme over ti, altså, og det er også derfor, jeg synes, det på nogle punkter er uheldigt med de her familiesammenføringer, for så får vi en stribe af førstegenerations indvandrere til Danmark igen, som vi så skal bruge to eller tre generationer på at forsøge at omvende ...på den ene side bliver [der] stillet for få krav til, at de skal integreres, men det er også sin sag bare at stille sig op og stille krav, så burde man måske også sørge for at hjælpe dem

lidt på vej, men øh, samtidig kan jeg da også godt blive harm over at øh, jeg så på mange punkter oplever det som om, at de udnytter systemet, ikk', det i nogen grad kunne jeg forestille mig at det der med familiesammenføringer og sådan noget f.eks., det er en måde at udnytte systemet på..."

Her kommer det igen klart frem, at integration forstås som assimilation. Men kulturerne er så forskellige og ukompetible, at det tager lang tid før integration er nået:

JETTE: "...så jeg tror, det tager lang tid før man.. man får integreret ordentligt..."

HENRIK: "...men der skal nok gå nogle generationer, før de er helt integrerede..."

BRIAN: "...jeg tror, vi skal igennem et par generationer for at vi kan, før vi får løsningen".

STEEN: "...det kan da godt være, at når vi kommer længere ud i generationerne, at de bliver mere danske end de bliver tyrkere..."

KIRSTEN: "...det [problemer i forbindelse med kulturelle forskelle] vil altid løse sig i, i tredje generation, tror jeg..."

TOVE: "...jeg tror, det ville løse sig selv, hvis nogle af de andre ting, vi snakkede om, blev ordnet. Altså hvis de f.eks. ikke tog ned og giftede sig med nogen fra tyrkiske landsbyer, som så kom herop..."

HOLGER: "...det kan være, der skal gå en hel generation til før problemet er løst".

Selv om hele debatten om integrationen foregår med udgangspunkt i, hvordan 'vi' mener, at 'indvandrere' skal være og ikke skal være, præsenteres 'integration/-assimilation' som den bedste løsning for 'indvandrere' selv. Det er til deres eget bedste.

FINN: "...jeg synes, de skyder sig selv i foden ved ikke.. at nogen i hvert fald ikke integrerer sig godt nok. Så er det netop, at man får den der med, at nogen siger ud med dem, væk med dem".

CLAUS: "...kløfter på en eller anden måde og skel, altså jeg tror, vi ser ned på dem på en eller anden måde ...Det er igen, fordi de ikke vil integreres i samfundet, ikke også".

Det primære mål for de diskursive strategier synes at være at tilskrive ansvaret for 'problemerne' de etniske minoriteter, enten på baggrund af deres anderledeshed, som i sig selv defineres som selve problemet, eller fordi deres 'handling' antages at føre til 'problematisk' konsekvenser. I de ovenstående eksempler skydes skylden for de racistiske holdninger i samfundet tilbage til minoriteterne selv: Hvis de integrerede sig, ville racismen ikke have lov til at eksistere - et synspunkt, som udtrykkes flere gange. Problemet med denne tankegang er, at racismen altid artikuleres over for minoritetsgrupper, der defineres og rangordnes på grund af deres biologiske og kulturelle forskelle, og at integration defineret som assimilation ikke fjerner grunden til racismen, men målet for racismen. Grunden til racismen bør søges hos racisten selv.

Der er faktisk mange selvreflekterende øjeblikke i interviewene, især når respondenterne bliver klare over, at deres argumentation ikke holder. I det følgende eksempel går Helle ikke så langt ind i sin argumentation, før hun reflekterer over, hvad hun lige var ved at sige.

INTERVIEWER: "Ja, vi snakkede om, hvad du forstår ved integration, og hvad det er".

HELLE: "Altså min første tanke, det var nok, når de opfører sig og bliver behandlet som danskere, men desværre tror jeg ikke, det er tilfældet. Jeg tror godt, de kan opføre sig som danskere uden at blive behandlet som sådan".

Selv om der reflekteres over den generelle antagelse om, at forskelsbehandlingen skyldes minoriteternes manglende integration, når refleksionerne ikke til det punkt hvor der sættes spørgsmålstegn ved opfattelsen af integration som værende lige det 'at blive dansk'.

Så godt som alle snakker om at 'problemet' løses, når de unge generationer bliver mere danske. Sproget synes at spille en meget stor rolle i konstruktionen af problemet. Nogle gange bruges sprogindlæring synonymt med at blive dansk.

Sprog og integration

Integration defineres ikke kun i betydningen assimilation i diskursen. Der er også en anden version, der beskriver integrationen som evner til og muligheder for at klare

sig i samfundet. Men disse er analytiske kategorier, der er konstrueret på basis af analyser af de retoriske strategier, der bruges til at beskrive 'indvandrere' og 'de problemer, der er relateret til dem'. Mange respondenter, hvis forståelse af begrebet integration ligger tættere på 'assimilation' bruger også ordet i betydningen 'at tale dansk' eller 'at klare sig'. I den forbindelse spiller sproget en stor rolle. En af de antagelser, der ikke sættes så mange spørgsmålstegn ved, er at 'indvandrere ikke taler dansk'.

INTERVIEWER: "...du sagde det med, at de ikke var integreret nok, hvordan forstår du det med integration"?

STEEN: "Det synes at handle om at lære vores sprog i hvert fald, så de kan forstå det meste af sproget, og så de kan gøre sig forståelige, overholde vores lovgivning, og så ellers respektere os som vi er, og også respektere vores kultur".

SUZAN: "...men jeg er helt sikker på at sproget, at de har det danske sprog, fordi det er altså en vigtig indgang til, at de kan få; at de kan være med i løbet, ikk'".

TORBEN: "...det er klart det giver nogle kæmpestore problemer, hvis der er en indvandrer, der ikke taler dansk og noget i den stil, som skal arbejde på en dansk arbejdsplads, det, øhm, det er vanskeligt, så skal man til at have tolk og man skal til at have andre ting..."

HEIDI: "...det er smadder vanskeligt at få integreret alle de der indvandrere, der er utroligt mange af dem, som ikke snakker ordentligt dansk, og som ikke kan få et job, fordi de ikke snakker dansk, og som ikke kommer ud af deres egne cirkler, jamen fordi de ikke snakker dansk..."

Manglende sprogfærdigheder bruges som forklaring på en anden antagelse; nemlig at de ikke er i stand til at klare sig, hvis mest konkrete symptom siges at være den høje arbejdsløshed blandt minoriteter. Mange argumenterer med, at de kan ikke få arbejde, fordi de ikke taler ordenligt dansk, selv om der er et hav af indfødte danskere, der heller ikke kan få arbejde. I andre sammenhænge, især i forbindelse med de unge, flyttes forklaringen til den høje arbejdsløshed fra manglende sprogfærdigheder til diskrimination. Som sagt får begreberne forskelligt indhold afhængig af sammenhænge, som også gør det svært at lave klare kategorier af integrationsop-

fattelser. Ordet integration bruges både i betydningen ‘assimilation’ og ‘at tale dansk og klare sig’, men grænserne mellem disse to definitioner af integration er flydende. Sprog ses ofte som det første skridt til assimilation.

SUZAN: “...jeg har jo Vesterbro lige her tæt ved siden af, man hører jo tit, man taler indbyrdes sproget, ikk’, hvor man måske skulle sige, nu bor de altså i Danmark, så må de altså få lært det sprog og sørge for at kunne tale det ... nogle af dem [børnene] i skolen taler jo også indbyrdes det sprog, hvis de kommer fra et andet land”.

IRENE: “..det er ikke altid på den måde, at de egentlig vil være danske og altså der synes jeg nok, at det må være, når de nu bor her i Danmark, så synes jeg nok at det i hvert fald må være et af de krav, man kan stille, det er at de kan tale dansk”.

Suzan kræver ligefrem, at minoritetsmedlemmerne skal tale dansk indbyrdes for at ‘integrere’ sig ordenligt. Sprogindlæringen indgår som et af de første og mest fundamentale skridt på vejen til ‘integration’. En lærer klager faktisk direkte over, at forældrene ikke snakker dansk med deres børn derhjemme.

Antagelsen af manglende sprogkunders hos minoriteterne er en af de grundlæggende præmisser for den retoriske konstruktion af ‘indvandrerproblemet’ og bruges til at skyde skylden for manglende integration og den store arbejdsløshed over på minoriteterne selv. I en sådan retorisk konstruktion bliver det også hensigtsmæssigt at antage, at de ikke er villige til at lære dansk:

CLAUS: “Jeg tror nok, at hvis vi snakker om indvandrere, så er det største problem nok, at de ikke vil lære dansk”.

HEIDI: “...altså hvis man har boet et sted i 10 år, og man ikke har lært sproget, så må det være fordi man ikke vil lære sproget, eller fordi man ikke må for sin mand eller noget på den måde. Men så er det så også bevidst fra familiens side, ikk’?”

IRENE: “Altså, det burde jo altså, de burde jo faktisk alle sammen lære et minimum af dansk, altså, der er jo så også sprogkurser rundt omkring...”

Blandt 45 interviewpersoner er der kun én, der er i stand til at formulere alternative synsvinkler på dette emne:

BENT: "Jamen, jeg tror også selv, at de er interesserede i det [at lære dansk]. Altså det er ikke det, jeg tror bare, at der er nogle ting i både i forhold til pædagogikken, som man ikke har brugt krudt på at udvikle. Altså jeg, det håber jeg da selvfølgelig er blevet lidt bedre. For jeg har selv haft lidt med det at gøre, da jeg var i amtet for mange år siden ...men ...jeg hører fra lærerkredse, at det ikke er et område, man opdyrker ret meget, det er meget på det primitive niveau ...bla. svenskerne, de har jo kørt flere år, som er bygget op på sådan et modulært system. Altså, hvor man kunne sige, at nogle kunne bruge 4 år på at lære et eller andet niveau, nogle andre kan det på et halvt år ...[det er] de der individuelle synspunkter som ligesom jeg savner, ikk' ... det er jo individer ikk', med hver deres baggrund og historie, så det der med ligesom at lave for faste skabeloner for, hvad man kan acceptere..."

INTERVIEWER: "Skal det være et krav, at man skal lære dansk"?

BENT: "Altså du mener et formaliseret krav? Altså jeg vil sige det derhen af, jeg synes, de skal have et tilbud om det ... men jeg synes bare det på en eller anden måde også virker uigennemskueligt for dem at finde frem til, hvor de tilbud er. Altså selv om de gerne vil, så er det ikke sikkert, at de kan få øje på dem eller få fat i dem, fordi det måske ikke lige findes, hvor de befinder sig eller heller ikke rigtig kan, men kan heller ikke rigtig finde ud af, hvor det er muligt at få".

Antagelsen om, at de ikke kan dansk tages heller ikke for givet:

BENT: "...mange kan vel nok klare sig ud fra de behov, de har alligevel. Altså nu tænker jeg på at kommunikere..."

Han mener også at mange, især ældre danskere, er intolerante over for folk med lidt anderledes accent og skælder ud med 'tal nu ordentlig for pokker'!

Ifølge dette alternative syn, kan ansvaret lige så godt placeres hos amterne, der er ansvarlige for sprogundervisningen og som ikke klarer opgaven særlig godt. Den beslægtede antagelse om at de ikke klarer sig er heller ikke nødvendigvis 'sand'. Den brede midtergruppe, som også er der og egentlig passer hver sit, får ikke den større bevågenhed fra medierne og de klarer sig lige så godt som alle andre:

BENT: "...Men nu viser det sig sørme også, at de kan drive nogle andre typer forretninger ...altså sådan noget som at være indvandrerrelærer og sådan noget ... og så

forskellige andre servicefunktioner, det kan så være konsulenter eller regnskabsfolk eller edb-folk og alt muligt andet. Og det klarer de jo lige så godt som alle mulige andre”.

Bent er den eneste, der formulerer alternative synspunkter omkring danskindlæring, men han er ikke den eneste, der har anderledes opfattelse af integration.

Alternative synsvinkler på integration

Selv om den dominerende tendens er, at minoriteternes anderledeshed defineres som selve problemet, der kun kan løses ved, at ‘de’ indordner sig de danske normer, er der også andre og til tider alternative definitioner på integration, selv om de sjældent konkretiseres, som Bent gør det. De fleste alternative definitioner er mere abstrakte og principielle, som ikke udelukker at der kan være problemer i realiteten. Irene, der f.eks. ikke er helt tilfreds med at de ikke vil være danske og kræver at de skal lære dansk som minimum, mener til gengæld ikke, at integration bør betyde assimilation.

IRENE: “...jeg synes heller ikke, at man kan sige, nå nu bor de her, så skal de bare blive danskere eller overtage de normer...”

LISBET: “Jeg ser det som et spørgsmål om uddannelse og evnen til at skabe sig en tilværelse i Danmark”.

IDA: “...altså jeg ved ikke, om det er en løsning på det hele, at man bare får lært dansk, men på en eller anden måde en større integrering i samfundet. Ikke, at de behøver at leve efter vores normer, men ja mere kender til, hvordan det fungerer her”.

NIELS: “...hvis andre folkeslag vil bo i Danmark, så skal de selvfølgelig ikke adoptere alle vores værdinormer. Det er slet ikke det, jeg mener, de skal selvfølgelig fortsat have deres egne, men den nuancering i et land, den vil give mange gode ting”.

RIKKE: “Integration for mig, det er, at de kan få lov at komme herop og at de kan bevare.. bevare sig selv og de værdier, som de har uden at skade andre, men også at være åben for at leve sammen med danskere...”

Det ‘at blive dansk’ bruges heller ikke nødvendigvis i betydningen assimilation. Man kan også omdefinere danskheden:

SONJA: "Men når jeg siger dansker, så tænker jeg ikke sådan at de skal være danskere med at spise svinekød eller med at.. der er jo også danskere, der er muslimer for eksempel og de er da lige meget danskere af den grund ...og da mener jeg, at udlændinge, der kommer her, de er også danskere med en anden kultur eller en anden religion".

En af de alternative måder at anskue integrationsspørgsmålet på er, at se på 'vores' side af 'problemet', altså sætte spørgsmålstegn ved, hvordan 'vi' gør.

HELLE: "Og de glemmer at tage de folk, der skal integreres i dialog, med hvad har de brug for og hvordan vil de gerne have det her gjort. Altså det bliver bare noget, der bliver trukket ned over hovedet på dem. Og vi ved ikke engang, om det er den rigtige måde at gøre det på, og det er det jo mange gange ikke, efter de problemer, der opstår hist og her".

LEO: "...førend det øjeblik hvor at æh.. de står på lige fod på arbejdsmarkedet, f.eks. kan man jo ikke sige, at de er integreret ...Og det vil sige, vi har ikke lige muligheder. Og så er vi vel ikke integreret, eller 'de' er, ikke 'vi' ... (om problemernes løsning) for det første så skal tiden gå. Altså tiden er en væsentlig faktor, ikk', og æh.. 25 år er åbenbart slet, slet ikke nok til at vi kan lære at forholde os til de her mennesker ...når vores ældste, danske generation er ligesom helt ude af billedet, så tror jeg også det hjælper, fordi at æh, næste generation har lidt bedre forståelse og har mødt lidt flere mennesker fra forskellige steder".

Diskursen omkring integration kan dog ikke klassificeres i to simple kategorier: Integration forstået som assimilation, og integration forstået som pluralistisk sameksistens. Variationer findes ikke kun respondenterne imellem, men også hos den samme respondent. Jeg vil i denne forbindelse vende tilbage til Rikke, som på det abstrakte niveau formulerer en pluralistisk integrationsforståelse. Hun giver udtryk for meget liberale holdninger, når spørgsmålet, som så ofte, går ud på de principielle holdninger:

RIKKE: "Men jeg tror, de har problemer med at føle sig accepteret, jeg tror de har problemer med, at de ser anderledes ud, jeg tror, de føler sig mindreværdige. Jeg synes også, selvfølgelig, er de udskældte og ikke så respekterede. Jeg tror, der er meget få, der egentlig ved mere om en indvandrer andet end, at de er indvandrere. Vi er også den der bor sammen med dem og dem, eller har den og den uddannelse, eller et eller andet. Der tror jeg på at det er utrolig overfladisk, hvad vi egentlig går ind og ved om dem som

mennesker, og forestiller os, at de overhovedet har uddannelse og sådan nogle ting. Altså jeg tror, at vi tror, de er dummere, lidt dummere end os, det tror jeg faktisk”.

Denne formulering er ikke en simpel kliché, der altid begynder med: “Jeg har ikke noget imod dem men”... Hun lyder til at være ærlig i sine abstrakte holdninger om de etniske minoriteter. Men når hun begynder at bygge videre på, hvordan den ‘pluralistiske’ integration skal foregå, begynder hun at anvende interessante argumentative strategier. I den følgende ekstrakt svarer hun på spørgsmålet om, hvad man kan gøre ved, at danskere kun ser på indvandrere som indvandrere, ikke noget som helst andet.

RIKKE: “Jamen, det handler jo om at komme til at lære dem at kende, og handler om at være i et fælleskab naturligt med dem ...men det mener jeg igen, der skal de have hjælp. Der skal de have hjælp til at turde at træde ud og møde os danskere, og så tror jeg også på, at danskerne er meget delte i, hvem der vil møde dem og hvem der ikke vil ...jeg tror et eller andet sted, det er muligt [at integrere dem], men ikke kun at integrere dem til at blive danskere, men integrere dem til at være dem de er, men at leve inden for de danske rammer...”

Allerede i disse to ekstrakter sker der en interessant retorisk vending. Hun begynder med at sige, at minoriteterne ikke bliver accepteret af danskere, men foreslår straks, at de skal ud og møde danskere for at blive integreret. Integration betyder ikke, at de skal opgive deres værdier, fordi “vi kan lære meget af deres familieværdier og noget af deres ro”. Hun udtrykker også forståelse for, at minoriteterne som føler sig isoleret finder sammen i ghettoer, men synes også at det får danskerne til at reagere. Budskabet er dog klart: “Ghettoerne er også en hindring for at de møder andre danskere”. De skal altså ud og bo blandt danskere for at møde dem. Se så hvad der sker:

INTERVIEWER: “Ville du f.eks. bo i et område, hvor der boede mange indvandrere”?

RIKKE: “Nej, det ville jeg ikke”.

INTERVIEWER: “Prøv at fortælle lidt om, hvorfor du ikke vil det”?

RIKKE: “Jamen, for det første så ville det være noget med frygt”.

INTERVIEWER: "Du ville ikke føle dig tryk"?

RIKKE: "Nej, jeg ville føle mig utryk. Jeg ville være meget bange for at komme gående alene, og det har igen.. det er så nogle forskelle i deres familiemønstre også, hvor det er mændene, der står på gaderne og kvinderne der er hjemme, altså der ville jeg være bange for dels, hvordan de ser på mig som kvinde der kommer gående alene, deres kvindesyn. Og så er jeg bange for vold, og det er igen.. altså det er ikke kun indvandrere, altså jeg ville også være bange for at bo i et kvarter, hvor det var mange socialt belastede mennesker der boede. Altså jeg sammenligner det nogle gange lidt med det, fordi jeg tror også de aggressioner, som de kan have inden i sig de kan let, de kan let, komme ud, og der kan man blive et offer en dag, et tilfældigt offer, og det ville jeg være bange for. Jeg ville også.. jeg har det også sådan lidt altså hvis jeg skal sige noget, så ville jeg da også være meget.. jeg ville have det svært med hvis min datter, hun finder sammen med en indvandrer".

INTERVIEWER: "Hvad for nogle ting ville du have det svært med"?

RIKKE: "Det ville være de kulturforskelle, der ville være. Og ikke fordi jeg ville se på vedkommende som et dårligt menneske, men jeg synes det er nogle svære problemer at løse, og jeg tror ikke på, at kun kærlighed kan løse det, det problem, altså det handler om en måde at leve sammen på, hvor jeg tror de normer kan være så forskellige så det er, så det ville være en livskamp".

INTERVIEWER: "Netop fordi man kommer fra to forskellige kulturer"?

RIKKE: "Ja. Jeg vil ikke sige, det ikke kan lade sig gøre og sådan, men det ville jeg ikke bryde mig om.. jeg ville synes det var synd. Det er ikke det liv jeg ønsker for hende".

Det er et forholdsvist lang ekstrakt, men det er i den slags lange ekstrakter, at de anvendte argumentative strategier bliver tydelige at spore. Hendes holdningstilken-degivelser omkring integration er meget liberale og pluralistiske. Hun trækker på de liberale referencerammer, når hun skal argumentere for, at det er vigtigt at 'indvandrerne' blander sig med danskere. Det er ikke kun dem, der skal lære noget; vi kan også lære noget af dem. Det er en af de effektive måder at undgå beskyldninger om intolerance på. Repertoiret for hvad man kan lære af minoriteterne er begrænset til kun at omfatte familiesammenhold og madvaner hos stort set alle respondenter.

Rikke bruger også klicheén, 'Vi kan lære noget af deres familieværdier'.

Når målet ændres, bliver præmisserne for argumentationen også ændret. Målet med de 'liberale' præmisser var at undgå beskyldninger om intolerance i hendes argumentation mod ghettoer. Nu siger hun, at hun ikke selv vil bo blandt dem. Det hænger jo ikke rigtigt sammen med at foreslå, at de skal blande sig med danskere, når man ikke selv vil blande sig med dem. Derfor skal denne uvilje også forklares, og målet for argumentationen bliver således at legitimere denne nye og noget modsigende ytring. Det er en besværlig opgave, og hun trækker også på utroligt mange forklaringer. Hun har ikke den samme selvsikkerhed som når hun fortæller om sine abstrakte holdninger. De familiemønstre, der før er nævnt som noget positivt i en anden sammenhæng, får her et negativt indhold og bruges som forklaring på hvorfor hun føler sig utryk: Kvindernes antagede plads i disse familiemønstre danner præmissen for argumentet om deres kvindesyn, som så danner præmissen for argumentet om utrygheden. Som den supplerende forklaring introduceres også den potentielle vold. Gendrivelsen af en eventuelt beskyldning om racisme er der med det samme: "Det er ikke kun indvandrere...", men ellers er det en ny retorisk strategi, der her tages i brug: Kategorisering af 'indvandrere' sammen med socialt belastede mennesker gennem sammenligning. Begge grupper antages at have nogle aggressioner over for samfundet, som de lader gå ud over tilfældige mennesker. Men hun vil ikke alene være bange for at bo blandt dem; hun vil heller ikke have, at hendes datter finder sammen med en af dem. Dette kan jo ikke forklares med utryghed. Denne uvilje legitimeres med henvisninger til kulturforskelle, der i starten på det abstrakte niveau ikke blev beskrevet som forhindring for integrationen. Og en indvandrer er i denne sammenhæng kun en indvandrer, hvis individuelle egenskaber anses at være underordnet kulturen. Hun begyndte ellers med at kritisere de stereotypiske opfattelser af indvandrere som en homogen gruppe, mens danskere altid beskrives som individer. Argumentationen kommer i denne sammenhæng til at hvile på den typiske forklaring om kulturforskelle, der antages at være så store og uforenelige med de danske normer, at en sameksistens ikke kan lade sig gøre. Lad os nu igen se på hendes 'liberale' og 'pluralistiske' opfattelse af integration i lyset af den beskrevne retoriske konstruktion af 'indvandrere', selv om den følgende ekstrakt bliver en gentagelse.

RIKKE: "Integration for mig, det er, at de kan få lov at komme herop og de kan bevare.. bevare sig selv og bevare de værdier, som de har uden at skade andre, men også være åben for at leve sammen med danskere, og at have viljen til at ofre det der skal til for at

kunne indgå i et fælleskab med os, og der skal vi det samme”.

Lad os nu gentage præmisserne, der er trukket op i forskellige sammenhænge: Den første præmis er, at kulturerne er så uforeneligt forskellige, at de ikke kan sameksistere i f.eks. et parforhold. Men alligevel skal de være åbne og blande sig med os. ‘Jeg vil til gengæld ikke bo sammen med dem’. Hvis integrationen alligevel er mulig, hvordan skal det så foregå? Hvordan kan de så blande sig med os? Svaret er: På vores betingelser og i den udstrækning, vi vil have dem. De skal indordne sig under os og acceptere vores værdier og normer, men må ellers godt passe sig selv og deres kultur i et hjørne, hvor ‘de ikke skader andre’. Jeg tror dog ikke at hun vil være enig med mig i denne eksplicitte konklusion.

Ghettoer

Ghettoer som forhindring for integration

Kulturen er omdrejningspunktet for hele diskursen omkring de etniske minoriteter, integrationsopfattelser hænger tæt sammen med kulturopfattelser, og sproget indgår som et væsentligt element i tankerne omkring integration. I denne kæde kommer debatten om ghettoerne til at hænge sammen med i særdeleshed danskundskaber, og generelt med integrationsopfattelser. Som det allerede er antydnet, er det et udbredt synspunkt, at ghettoer er en forhindring for integration, og at minoriteterne på en eller anden måde skal spredes for at børn med minoritetsbaggrund kan ‘mingle sig med danske børn’. Spredning og ghettoer er nærmest uadskillelige begreber i diskursen om integration. De fleste starter med at give udtryk for forståelse for, at minoriteterne finder sammen i boligkvarterer.

BRIAN: “...det er jo ikke noget unaturligt, at man søger sammen når man kender hinanden. Det gør vi jo også i USA, og den danske kirke i Paris og alle mulige steder, og så der er jo ikke noget unaturligt i at man søger hen til sine rødder og til dem man kan kommunikere med, vel”?

Der er meget ofte et ‘men’ tilknyttet denne forstående holdning. Det er selvfølgelig i orden at søge til sine rødder under ‘normale’ omstændigheder, men hvis selve ‘rødderne’ opfattes som problematiske, er det ikke længere så naturligt.

BRIAN: “Men vi har aldrig i virkeligheden forholdt os til den boligpolitik i den

sammenhæng, tror jeg. Og jeg kan da se i Greve, hvor jeg er, der gør vi nøjagtig det samme, altså, der bor de også i klumper, og søger faktisk derhen fordi det er der netværket det er, det er der, de kan forstå, hvad det er der foregår, og det er der, man er accepteret på den måde som man nu engang er. Og man kan se den skole, der ligger midt i det hele, jamen den har en høj status hos mange af dem, fordi det er jo der man går, og det er den måde. Altså skolen er stort set.. altså jeg tror, der er 65% tosprogede, så det er jo uhyggeligt mange, ikk'. Og det gør så, at man laver en eller anden form for ghetto i den der sammenhæng. Og hvis man gør det, så løser man ikke noget af det [den indbyggede konflikt i kulturforskellen]. Så har man ligesom accepteret, at der er mange kulturer i en, og det er der jo så også selvfølgelig et eller andet sted. Men her er den utrolig synlig, og det er svært at styre med de styringsmekanismer, vi har i vores kultur, altså hvordan man skal håndtere, det der med at de skal være mere integreret end det ellers bliver, ikk'."

Det er forståeligt at de søger hen der, hvor de er accepteret og har et netværk, men da spørgsmålet ikke så meget handler om, hvad de selv vil, men meget mere om, hvad 'vi' vil med dem, må ghettospørgsmålet vurderes i forhold til hvordan 'vi' vil integrere dem. Brian nøjes ikke med at beskrive et problem, men konstruerer både problemet, selve 'indvandrergruppen' og dens væsen. Det, der under 'normale' omstændigheder er naturligt, kan ikke betragtes som værende naturligt under de eksisterende omstændigheder, hvor selve deres kultur anses at være selve problemet. Der ligger en indbygget konflikt i kulturforskellen, og da konflikten opstår af forskellen, går løsningen også ud på at komme af med forskellen, eller i det mindste holde den under kontrol (ellers har man jo ligesom accepteret, at der er mange kulturer i en). Derfor anvendes et af de typiske retoriske træk i konstruktionen af et problem, nemlig talmateriale. 65% lyder af enormt meget, men i forhold til hvad? Hvis det handler om sprogindlæring er det jo ikke nødvendigvis et problem. Han nævner da heller ikke sprogindlæringen som problemet. 65% er meget i det der er synligt. Problemet er synligheden af anderledesheden, som 'vi' har svært ved at absorbere (integrere) i den danske kultur.

Ghettoer som ressource og beskyttelse

Mange erkender således, at ghettoer udgør et netværk, en ressource for minoriteterne i deres kamp for at klare sig. Flere indrømmer også, at minoriteterne har brug for at beskytte sig mod racismen, men ghettoer betragtes samtidig som en af de største forhindringer for integration af to grunde: Ghettoer er en forhindring for

sprogindlæring, og de er med til at opretholde deres kultur, som anses for at være inkompatibel med dansk kultur.

LISE: "Altså, men hvis deres mål ligesom er at blive her og blande sig og integrere sig, så tror jeg, de er nødt til at flytte ud af deres små huller og komme ud blandt nogle flere danskere".

LISBET: "...altså det jeg synes er et problem, det er jo så i forhold til, eh, de både de steder de bor, hvor at de tit samler sig, ikk', og at det derfor er svært at integrere..."

TORBEN: "...jeg ved godt, de aldrig bliver danskere, men at leve i det danske samfund, de skal ikke tage deres eget samfund herop og skabe nogle ghettoer rundt omkring..."

HELLE: "Jeg synes, den der ghettodannelse, der snakkes meget om, jeg synes jo selvfølgelig ikke, at den er god fordi det betyder, at det er sværere at integrere dem, altså det betyder netop at de får lidt mulighed for at skabe deres eget lille land, hvor de ikke behøver at integrere sig, og det betyder så også at danskerne, hvis man ser en stor flok, der står et eller andet sted altså af indvandrere, så reagerer man anderledes end hvis man bare møder en person hist og her, fordi der er noget skræmmende over det, altså fordi vi, vi ved, de bekriger hinanden inde midt på Nytorv (Aalborg centrum), det er set før. Og jeg tror, det skræmmer danskerne fordi du har altså ikke føling med hvordan de tænker, og derfor tror jeg de der ghettodannelser, det er farligt".

Den sidste ekstrakt opsummerer mange af de fragmentariske tanker, der gives udtryk for i interviewene. Det er simpelthen synligheden, der er problemet, det kan man kun løse ved at usynliggøre minoriteterne.

Spredning

Løsningen af 'ghettoproblemet' bliver således naturligvis en spredning af minoriteterne.

FINN: "Ja, og sprede dem geografisk, det synes jeg, det burde alle være bedst tjent med".

LISE: "...altså jeg tror, det er vigtigt, at de bliver spredt rundt i små byer og bliver splittet ad, når de kommer i skole, så de ligesom bliver godt blandet med danske børn..."

METTE: "Altså for det første, hvis man får, får spredt folk lidt mere, så man, altså så man lærer hinanden at kende på en anden måde, andet end, altså bare at være naboer og ikke altså, hvis nu folk forstår kulturen ...så kunne man nok forbedre nogle af situationerne..."

Spredning er det fælles bud som løsningen, men flere er i tvivl om, hvorvidt minoriteterne skal tvangsprede. Mange er klare over, at en tvungen spredning er i strid med de danske værdier om lighed, demokrati og frivillighed, men er ikke i stand til at formulere andre alternative løsningsmodeller. Spredning kommer til at stå som den eneste anvendelige model for integration, da den giver mulighed for at 'komme til at kende og forstå hinanden'. Så vidt så godt. Men som allerede demonstreret hos Rikke, betyder det ofte, at det er 'dem' der skal kende, forstå og indordne sig under 'os'. Rikke vil ikke have, at hendes datter finder sammen med en indvandrer, og hun vil heller ikke sende sit barn i en skole med mange 'fremmede' børn.

RIKKE: "...altså jeg bor i Danmark, og jeg har ikke valgt at sende mit barn i en fremmed skole. Det vil jeg ikke, altså det må jeg nok sige, det synes jeg at så bliver det for meget".

FINN: "...når han [barnet] kommer i den skolepligtige alder, så ville jeg være meget kritisk, når jeg skulle vælge skole, og jeg ville måske ikke tage den nærmeste skole".

INTERVIEWER: "Hvorfor ikke"?

FINN: Fordi koncentrationen af indvandrere er meget høj og øh, alt hvad jeg sådan ligesom har hørt og læst, nu er min kæreste også lærerstuderende, det er, at der er mange problemer i de indvandrerskoler, eller når der er mange indvandrere, og det er jo ikke fordi det som sådan er et problem at de er indvandrere, men det er et problem at så utrolig mange ressourcer af lærernes ressourcer bliver brugt på, at få de her indvandrerbørn op på niveau..."

FRANK: På spørgsmålet om, han vil have sit barn i skole med mange fra en anden kultur) "Der er det nok lidt igen med, at vi kommer til at skelne mellem hvad er det for nogle folk, fordi hvis det var en skole, hvor der var franskmænd, italienere, japanere, så ville man synes, at sådan en international skole, ville man synes det ville være utrolig lækkert, at ens barn kunne komme at få indblik i nogle kulturer, som man selv synes var smart. Mens hvis det var en skole, hvor der var mange muslimske børn så tror jeg, vi alle

sammen vi har vi ville sige ahr... lad os nu lige se, for der er jo ingen, der med skam siger mit barn går i international skole, men at et barn går ude i Gellerup i Århus på en skole, det er måske ikke det, man sådan, man siger som det mest positive, og heller ikke det man kan skrive i sin jobansøgning at man har gået, at man har læst i et internationalt miljø. Det ville nok ikke være helt det samme, så det hænger meget, eller kommer meget an på hvad det er for en type etnisk kultur”.

De tre respondenter bruger forskellige argumenter, men det retoriske mål er det samme: At legitimere deres uvilje mod at sende deres børn i en skole med mange fra en anden kultur. Rikke vil have en dansk skole, Finn bruger ressourcemangel som forklaring, og Frank vælger at fortælle om den generelle tendens, der fungerer som en undskyldning for den enkelte, dvs. for ham selv: Når situationen er sådan som den er, så er det svært at gøre det anderledes uanset hvor gerne man ville det.

Hvis man meget kort kan opsummere argumentationen omkring ghettoer og integration, ser det nogenlunde sådan ud: Selv om ghettoen betyder netværk og ressourcer og beskytter dem mod racisme, forhindrer den på den anden side integration og forskrækker danskere, som bliver bange for at møde minoriter. De skal derfor helst spredes, usynliggøres og absorberes. På den anden side er kulturforskellene for store til, at ‘vi’ danskere vil have noget med ‘dem’ at gøre, men i det mindste kan ‘vi’ omvende deres børn til at være danskere i det lange løb, hvis de ikke længere får muligheder for at opretholde deres kultur (i ghettoer). I mellemtiden skal de etniske minoriteter ‘bare’ finde sig i racismen og diskriminationen, som jo i grunden skyldes dem selv.

Minoriteter som objekter for majoritetssamfundets handlinger

Minoriteter i passive roller

Tankerne om spredning hænger tæt sammen med ‘vi’ og ‘dem’ -tænkningen. Det er ikke en grammatisk fejl, når jeg sætter et subjektivt stedord (vi) over for et objektivt stedord (dem). Sammenstillingen afspejler magtforholdet mellem minoriteterne og majoritetssamfundet i diskursen. Minoriteterne optræder yderst sjældent som aktive, evnedygtige personer eller grupper i spørgsmål om integration, sprogindlæring, spredning; kort sagt i debatten omkring minoritetspolitikken. I disse spørgsmål beskrives de så godt som altid, med meget få undtagelser, som nogen, der gøres noget ved.

JANNI: "Så tror jeg måske, man har gjort dem for synlige i og med at man har lavet ghettoer på den måde, man har gjort, ikk', for man kunne godt afhjælpe problemer lidt, og man kunne også ligesom åbne flere døre for dem, hvis man kunne tage dem, tage flere ud i mindre samfund ...hvis det er sådan at man bare lige kaster dem ud herinde i byen, så er det jo klart, at så ser man dem jo bare så.. og så bliver man vel også hurtigt urolig, og så har man også hørt, at de slagter duerne, og så er det alting, det kommer sådan frem, og der kommer alle mulige vandrehistorier i gang, og det kan umuligt være sundt for et image overhovedet, det kan det jo ikke".

BENTE: "...jeg har det sådan, problem og problem, ikk'. Jeg synes, man skal også passe på ikke at gøre problemerne større end de egentligt er ...der er nogle ting, som vi skal blive bedre til, og og hjælpe dem bedre til, ikk, men det er også lige så meget os selv der er skyld i mange af de ting".

LISBET: "...altså jeg synes da det er spændende at få nogle kulturer ind, altså jeg tror ikke at det er til skade for Danmark overhovedet, men jeg tror nok at man skal lære at forstå dem på en anden måde, ikk, og man skal også hjælpe dem til ligesom at tilpasse sig de forhold, der er kommet til, ikk"?

Stort set udtrykker alle tre respondenter en tolerant holdning over for, hvad andre vil beskrive som et stort problem (der er mange andre, der ikke viser lige så stor 'tolerance'). Til gengæld indgår 'de' overhovedet ikke som selvstændige individer, der måske selv har noget at skulle have sagt. Ifølge Bente opstår problemerne også fordi, 'vi' ikke gør nok eller gør det 'rigtigt'. Janni afviser fordomme og stereotyper som vandrehistorier, men refererer til deres synlighed som kilden til disse historier, ikke til dem, der har fordommene.

Minoriteter som ekstremister

De sjældne gange, der henvises til dem som aktive personer omkring minoritetspolitikken, beskrives de som ekstremister stillet over for racisterne, som den anden yderlighed med majoritetssamfundet som den neutrale og upartiske side i 'konflikten'. Således fratages majoritetssamfundet ansvaret for racismen og diskriminationen, som så reduceres til at være et spørgsmål om en lille gruppe rabiate. Enhver radikal kritik af de strukturer, der forårsager forskelsbehandling og racisme i samfundet, afvises og omdirigeres til de erklærede racister. Det svarer til, at medierne ofte sætter minoritetsrepræsentanter over for repræsentanter fra f.eks. Den Danske

Forening i en debat, hvor de tvinges til at forsvare sig selv mod angreb og kommer til at optræde som om de er den anden yderlighed af dikotomien, hvor journalisten, der selv er fra majoritetssamfundet kommer til at fungere som en slags 'dommer', som en uvildig instans. Spørgsmålet er så, om det er de ekstreme grupper, der er årsagen til f.eks. den systematiske diskrimination på arbejdsmarkedet, boligmarkedet, i skolen osv.

Der er også mange, der mener, at debatten om de etniske minoriteter dækker 'begge' sider, men i den 'almindelige' debat om minoritetspolitikken er det ikke minoriteterne selv, der tænkes på som 'den anden side'. Siderne kategoriseres som dem af majoritetssamfundet, der er 'for' 'indvandrere' og dem, der er 'imod'.

KIRSTEN: "Jeg synes faktisk, at Danmarks Radio har forholdt sig nogenlunde, rimeligt nøgternt i forhold til.. Men er det, med indslag synes jeg egentlig meget, sådan, fra begge sider, ikke.. altså, der er jo aldrig nogen der forhindrer Glistrup i at sige, hvad han vil sige, vel, men der er jo heller aldrig nogen der har forhindret, øh, Holger K. Nielsen i at sige, hvad han vil sige..."

Hvis minoritetsmedlemmer eller -repræsentanter ikke beskrives som ekstremister, bliver der som regel henvist til dem som sandhedsvidner om, hvad der ellers bliver sagt om essensen i deres kultur.

Minoriteterne får til gengæld aktive roller i to situationer: 1) Når majoritetssamfundets handlinger, der fører til diskrimination og racisme skal forklares og legitimeres, 2) og når folk med en anden etnisk baggrund begår kriminalitet.

Minoriteter i aktive roller

I den første situation optræder de etniske minoriteter som aktive subjekter, der gør ting, som fører til (naturlige) reaktioner fra majoritetssamfundets side. Deres handlinger er ofte kulturelt betingede og strider derfor mod de danske normer. Disse handlinger er med til at opretholde deres kultur og forhindrer således integrationen. De afføder reaktioner hos majoritetssamfundet, som i sine reaktioner af og til kommer i konflikt med sine egne værdier, for eksempel tilsidesættelsen af de mest elementære menneskerettigheder. Når de f.eks. udnytter 'vores familiesammenføringsystem, bliver vi nødt til at begrænse familiesammenføringer'.

EVA: "...jeg synes egentlig måske, at vi gør et stort stykke arbejde for indvandrere, det tror jeg egentlig på at vi gør, jeg tror det er et kæmpe arbejde, men jeg tror også at vi

langt hen ad vejen gør et stort stykke arbejde, hvor vi så en gang imellem støder panden mod en mur, fordi det vi har at tilbyde er dem for fremmed til at de kan acceptere det. Og så synes jeg, at problemerne kommer helt af sig selv”.

JOHANNES: “Jamen, vi får at vide, at vi skal tage godt imod dem, og det hele skal vi så betale for dem, og så laver de sådan et modtræk mod os, så bliver man træt af det”.

PIA: “...når vi trods alt stiller vores samfund til rådighed for dem, og da gør et forsøg på at hjælpe dem, at så burde de også, eh, for det første respektere os, respektere vores levevis, og især respektere de regler, som vi i hvert fald burde leve under, altså, at mange også har sort arbejde og snyder skattevæsnet, og eh, og eh, nasser på samfundet...”

SIMON: “...jeg mener, at man skulle være hård og simpelthen sætte nogle kompetente mennesker til at prøve, at, skal vi sige, rydde op i det der. Stille nogen krav til de mennesker, der bor i de store forsamlings. Giv dem en tidsfrist. Ja, og opfylder de ikke de krav, så må man begynde med at tage, skal vi sige, de værste, og det kunne så være dem, som laver noget kriminelt, fordi det sker selvfølgelig også. Ude i Ishøj for eksempel. Og sende dem et eller andet sted hen, hvor de eventuelt kom fra...”

Deres handlinger legitimerer således vores reaktioner såsom spredning, tvungen danskundervisning og udvisning. I forhold til kriminalitet, hvilket er det andet område, bliver minoritetsmedlemmer nu meget handlende personer.

Minoriteter og kriminalitet

Kriminalitet indgår som et af de hovedproblemer, der forbindes med de etniske minoriteter. De specifikke former for kriminalitet, der forbindes med minoriteterne er vold, narkohandel, jalousi- eller affektmord og skattesnyd. Igen er der mange, der begynder med at reflektere over, at der også er danskere, der begår kriminalitet, og at det ikke nødvendigvis er et minoritetsproblem. Men så snart det er sagt, nævnes kriminaliteten alligevel som et af problemerne i forbindelse med minoriteterne. Der er ikke entydige forklaringer på, hvorfor minoriteter menes at være kriminelle og hvad det betyder. Kritikken mod mediernes fokusering på de kriminelle blandt minoriteterne synes at have fået en vis effekt, idet flere mener, at problemet er overdrevet i medierne, mens andre forsøger at finde forklaringer på ‘deres’ kriminalitet, der gør det ‘forståeligt’ og ‘acceptabelt’ nok til at blive tolereret.

KIRSTEN: "...det har ikke noget med, med nationaliteten som sådan at gøre ...altså det var sådan noget mafiaagtigt noget, ikk', er mit indtryk. Jeg synes selvfølgelig, det er belastende, ikke, og det er belastende, når man har børn, at man kommer; at man får opbygget sådan et voldeligt samfund, for eksempel i de sammenhænge, men jeg synes ikke, det er anderledes end; jeg synes, det er lige så problematisk, at der er rockere eller der er.. grønjakker eller hvad de hedder, ikk', og alt sådan noget, ikk'".

LOTTE: "Vi har da også i vores kommune efterhånden nogle boligområder, hvor der er især drenge, som får sig etableret i grupper. Lejlighederne er jo ikke så store så.. og der er nok en tendens til, at der er flere børn i nogle af familierne generelt set i forhold til danske familier. Så hvor kan de der samles, måske nede på nogle gadehjørner her og der, og derved skaber de altså noget uro".

RIKKE: "...der er jo ikke nogle mennesker, der bare af lyst kommer og stikker en kniv i en anden. Det er noget man gør, fordi man har været udsat for nogle ting, tror jeg, har haft nogle grimme oplevelser ...det er ikke kun dem, det vil jeg også gerne sige, det er ikke kun dem, men det er klart, jeg tror en større procentdel af de folk, der kommer hertil, har levet under et pres og har en baggrund, der gør at de har nemmere ved at falde igennem".

METTE: "...jeg synes da, det er et stort problem, fordi de gør det ikke nemmere, altså, at, altså, der var for nylig en eller anden statistik i Politiken også, nemlig, hvor der var noget med, hvor mange procent af kriminaliteten, der bliver begået af, af udlændinge og, og, altså, det er jo meget uheldigt, altså fordi det gør det ikke nemmere at forsvare, hvorfor de skal være her. Men samtidig, så er det måske, altså andengenerations indvandrere, som har problemerne, ikke, altså, som godt vil være danske, men som, som samtidig gerne vil bevare deres egen.. kulturarv, der, altså så.. jeg tror da egentlig, jeg tror ikke, det er nemt..."

Præmissen bag hele forsøget på at 'undskylde' minoriteternes kriminalitet er antagelsen om, at der er et særligt problem med kriminalitet blandt minoriteterne. Sammenligningen med rockere og grønjakker bruges til at argumentere for, at det ikke er et spørgsmål om nationalitet, men denne kategorisering af grupper af de unge i samme boldgade som rockere og grønjakker tjener også til at konstruere dem som en kriminel gruppe på samme måde som dem, selv om der ofte kun er tale om grupper af unge, der ikke begår kriminalitet. Hvorimod rockere og grønjakker kan

forklares ud fra individuelle valg for gruppemedlemmerne, er det igen kulturen, der forklarer det hele:

KIRSTEN: "...hvis man egentlig skal sige, at der måske er noget, øh, noget bande-halløj i forbindelse med, med fremmedsprogethed, og sådan noget, ikk', så, så ville jeg forestille mig, at, at det må være utrolig problematisk at leve i et andet land og ikke have sine rødder, ikk', og det giver.. høj grad af frustration og håbløshed og.. manglende mod og.. mangel på livskvalitet og alle sådan nogle ting..."

HELLE: "Jamen, det er jo klart, at det man hører om i medierne, det er jo unge, der begår kriminalitet og sådan noget, og det skyldes jo nok, altså, de er simpelthen splittet, fordi hjemme, der skal de være på en måde, der skal de følge deres egen kultur og ude, og ude, skal de være danske, og samtidig med at de skal være danske så får de ikke lov at være det, fordi de bliver set ned på og mobbet og hvad der ellers må være af ting og sager".

Kriminalitet forbindes med ungdomsbander, og omvendt, hvor der er ungdomsbander er der kriminalitet. Ofte anses alene det, at de unge finder sammen i grupper, som problematisk og forskrækkende, selv om flere erkender, at racismen også er en af årsagerne til gruppedannelserne. Alligevel er der en tendens til at forklare ungdomsbander og kriminalitet med frustrationer og identitetsproblemer, der betragtes som et produkt af kulturforskellen. Som et særligt forklaringsselement indgår også minoriteternes manglende respekt for de danske love og straffesystem. Diskrimination vises tilbage til den manglende integration".

HOLGER: "Nå men, men jeg tror, at hvis man, at det kan blive et, at der kan blive endnu mere eh.. at de kan blive endnu mere sammenspiste, når de ikke bliver accepteret (uklart) vores samfund, de ikke føler de får nogle jobs, og de ikke rigtigt kan forstå deres egne forældre, og de heller ikke kan (uklart), så vil jeg da tro at de.. at de bare vil blive endnu mere, eh, flytte sammen i klikker og blive mere kriminelle".

Selv om diskriminationen trods alt nævnes som en af årsagerne til frustrationer, er der få respondenter, der foreslår foranstaltninger mod diskrimination. Som en konsekvens af kulturfikseringen foreslås der igen integration/assimilation som løsningen på problemerne.

HOLGER: "...hvis de var integrerede, så behøvede de jo ikke at danne kliker, altså det.. og går rundt.. de gør det nok mere af nød, fordi der ikke er nogle andre, der gider.. at have med dem at gøre".

Racismen og forskelsbehandlingen er således ikke længere racisternes eller majoritetssamfundets skyld, men et resultat af kultursammenstødet. Hele diskursen synes således at være bygget op omkring legitimering af forskelsbehandling og racisme, selv om de fleste interviewpersoner klart tager afstand fra racisme.

Racisme

Racisme indgår som et mere eller mindre fast emne i interviewene, men de racistiske holdninger kommer ikke frem i svarene omkring racisme. Tværtimod tager så godt som alle interviewpersoner på en eller anden måde afstand fra racismen i løbet af interviewet. Mange negative beskrivelser af de etniske minoriteter indledes enten med devisen, 'Jeg har ikke noget imod dem, men..' eller som Johannes udtrykker tydeligere: 'Jeg har ikke noget imod dem, hvis de opfører sig ordentligt', hvilket de så ikke gør, som det fremgår af beskrivelsen af 'problemerne'. En anden typisk måde at undskylde de negative ytringer er at sige: 'Det er ikke det, at de er indvandrere, men...'.

HEIDI: "...det var en eller anden pakistansk mafia (grin), som æh.. kørte alle de der kiosker og ud over det, så sendte de alle pengene hjem til Pakistan og så æh.. havde de folk til at arbejde sort i kioskerne, som ellers hævdede bistandshjælp og sådan noget kan jeg blive fuldstændig tosset over, men *jeg ville ikke blive mere tosset over det, end hvis det var Søren på hjørnet som..* som havde gjort det samme, ikk'. Men altså fordi det er pressen, eller man læser om det, ser fjernsyn og hører om det, dem, pakistanerne, der kører de der kiosker på den og den måde. Æh.. hvorfor det er sådan, det kan jeg jo ikke, det synes jeg, det kan jeg ikke svare på. *Jeg synes bare, at det er et problem*".

Hvis pakistanerne ikke opførte sig som de gør, ville hun ikke have noget imod dem. Søren står for sig selv, mens kioskejerne kommer til at repræsentere pakistanerne i Danmark. Inddragelsen af Søren har til formål at gendrive eventuelle beskyldninger om racisme. Denne ethosopbyggende semantiske strategi finder ofte sit udtryk i sætninger som: 'Der er også danskere, der gør det, men..'. Ellers får sådanne sætninger ikke indflydelse på den videre argumentation. Problemet beskrives dels som, at de udnytter det danske system, og dels som at de er med til at skabe og

provokere racismens fremgang. Racismen hviler ellers selv på den slags antagelser om bestemte gruppers måde at være på.

Racisme som normen

Ellers er der rigeligt med beretninger om racisme, når det er de andre, der kommer til at stå for racismen. Mange fortæller beredvilligt om, hvor mange gange de har hørt folk sige racistiske ting om de etniske minoriteter, som de tydeligvis tager afstand fra:

METTE: "...jeg havde en medstuderende på universitet, som en dag jeg var ude at køre i bil med hende, så sad hun pludselig og legede, hun skød på fremmedarbejderne, og jeg var dybt rystet og sagde, hvad laver du, altså, det var dog alligevel, altså, en pige, der var kommet rimelig langt og sådan nogen, jamen, de var bare nogle dumme svin og de skulle bare hjem og sådan noget, så.. synes jeg, man bliver dybt overrasket ..."

CARSTEN: "Jov, men du gider ikke at blive hængt ud af dine egne, dem du så kender og nogle kalder dem perkersvin og sådan noget, og så siger man ikke, hvad fanden gør du det for, man..."

Hvis man skal tro på historierne, er sådanne holdninger så udbredt, at de udgør nærmest normen frem for undtagelsen. Carsten siger det også tydeligt: Det er ikke dem, der kommer med racistiske udtryk, der bliver hængt ud, men dem, der modsiger de racistiske ytringer, der gør det.

Langt de fleste interviewpersoner mener, at de etniske minoriteter, især de unge, diskrimineres på arbejdsmarkedet på grund af efternavnet eller hudfarven. Nogle få respondenter forklarer det med minoriteternes manglende sprogfærdigheder:

HOLGER: "...jeg kan da godt forstå de firmaer, der ikke vil ansætte nogen, der ikke kan snakke dansk, altså det må jeg da indrømme..."

Men flere er klare over, at det ikke kun handler om sproget, da også de unge, der er født og opvokset i Danmark bliver diskrimineret.

LISE: "...jeg er sikker på, at hvis de har to lige kvalificerede, og den ene er dansk, så tager de ham.

INTERVIEWER: "Hvordan kan det være, tror du"?

LISE: "Jeg tror, det er for at undgå problemer med dem. At den ene er af en eller anden art, måske at de løber ind i en af de her forskellige ting, hvad de nu end hedder de her ting, de holder i deres kulturer og deres religioner, og så skal de have fri på et eller andet tidspunkt eller også så passer det dem ikke, hvad de har med på maden, men et eller andet altså småting, som sikkert.. og for at undgå bøvl med kolleger og sådan noget".

Meget af det, der kan siges om disse eksempler, bliver efterhånden en gentagelse, da næsten alle problemer i sidste instans bliver forklaret med minoriteternes baggrund. Sådan er det også her. Lise giver udtryk for en liberal holdning, der fordømmer forskelsbehandlingen, men konstruerer selv minoriteterne som problemet gennem typiske retoriske træk, som vi har set indtil nu. Hun definerer minoriteterne ved at afgrænse gruppen til muslimer, der gør bestemte ting på bestemte måder på grund af deres kultur og religion, også på arbejdspladsen. Hun afviser altså ikke selve definitionen af problemerne, men kun problemets antagne omfang (det er småting).

Det er efterhånden selvsagt, at den slags definitioner hænger tæt sammen med den essentialistiske kulturopfattelse, som menes at være grundlaget for sammenstødet og problemerne. Det gælder også racisme. Selv om de fleste klart tager afstand fra racisme, undskyldes racismen og forskelsbehandlingen enten direkte eller gennem argumentative strategier. Her er et håndpluk af dem:

SUZAN: "Altså i det store hele mener jeg, altså, jeg mener ikke det er racistisk, men alligevel, man kan ikke undgå, at der kommer nogle sammenstød, og det er, det tror jeg er ud fra f.eks. noget om uddannelse, og *de der unge mennesker altid kommer sidst i køen og når der skal deles arbejde ud, og de bliver frustrerede* og oplever jo, altså, jeg tror også det er en form for angst. At man bliver bange, og så er det; på mange af de der unge, der går sammen i grupper, for så går man sammen, så er det lidt sikrere at være en fem seks stykker, end hvis man er ene, og *så bliver man provokerende*, og så sker der det, det sker mange gange, at så har vi på den anden side mange unge danskere, som så går mod dem, og sådan nogle ting. Jeg tror egentlig ikke vi er racister, altså, det, det, *det opstår på nogle andre præmisser*, tror jeg omkring ...Altså vi havde en, det er nok den værste oplevelse, det var engang hendes far og hende selv [adoptivdatter fra Korea] var ude og skulle købe nogle pomfritter, eller sådan et eller andet, de stod så i køen, der sad så en mand og spiste ved et af bordene, og pludselig tager et afnavet kyllingebein og propper det ind i munden på hende, og siger nu må du skrubbe hjem til de varme lande, hvor de ikke får noget at spise, eller et eller andet. Der har været sådan *små ting* af den slags, ikk'".

PIA: "...hvis der ikke havde været så mange indvandrere i Danmark, er jeg ikke sikker på, at de [racisterne] havde fået så meget fodfæste, at de overhovedet havde eksisteret..."

BENT J.: "...jeg kan da godt til tider være utilfreds over, at man ikke kan skøjte folk, der begår kriminalitet, hurtigere ud af landet, øhm, ikke fordi jeg ikke synes alle skal være lige for loven, men dels fordi så synes jeg det krænker min retsbevidsthed, *hvis vi her i Danmark åbner op for nogen og de så misbruger de ting vi kan gøre her i samfundet*, dels fordi, at alle dem som begår, det er så måske flygtninge eller indvandrere der, begår narkokriminalitet, eller det kan være andre former for kriminalitet, *ødelægger det for alle mulige andre der bare bor her...*"

EVA: "Det er jo et forfærdeligt ord, og det er jo forfærdeligt, i det hele taget er racismen jo ganske rædselsfuldt og at vi dog ikke er blevet klogere fra krigens tid, det kan man jo spørge sig selv om hvordan det kan lade sig gøre, at der stadigvæk findes mennesker, der opretholder racismen, men jeg tror helt sikkert, og det kommer jo klart til udtryk altså at der findes racisme, og *hvis vi nu hører om død og ødelæggelse og overfald og det så viser sig, at det er indvandrere der står bag, jamen så blomstrer det jo op altså*, synes jeg, og det er også forfærdeligt, det er ganske forfærdeligt, og hvis de gør det på grund af deres religion, så synes jeg det er farligt, at de er her, det synes jeg virkeligt, *men der er jo også danskere, der begår mord og død og ødelæggelse*, dem ser man så måske på med lidt andre øjne, tror jeg".

HENRIK: (Om det etniske hierarki) "Der mener jeg det kommer an på det udviklingsstade de er på, hvor udviklede, hvor informative..."

Skylden for racismen tilskrives altså sjældent de sociale strukturer, der forårsager racismen og forskelsbehandlingen. Der er en tendens til at forklare racismens eksistens og opblomstring med hvad minoriteterne gør eller ikke gør. Sprogfærdigheder, uddannelses- og udviklingsniveau, manglende integration, synlighed og kriminalitet er de mest brugte forklaringer om kilden til racisme.

Integration som løsning på 'racismeproblemet'

Når ansvaret for racismen tilskrives minoriteterne selv, bliver løsningsforslagene også formuleret i overensstemmelse med denne konstruktion af problemet.

FRANK: "...men jeg tror nok, at hvis vi skal nå ret meget længere, så bliver man også

nødt til at tage nogle beslutninger og gøre nogle tiltag, som kan virke en lille smule, en lille smule hårde på nogle, hvor man måske godt kan få skudt lidt i skoene, at man ikke viser nok hensyn eller hvad man gør. Det, man skal tænke på, det er at det måske er den rigtige mulighed for at indvandrere og minoritetsgrupper, de bliver accepteret af den danske brede befolkning...”

LISE: “...det ville nok vække et ramaskrig at begynde at flytte dem rundt. Det kan jeg da godt forstå, men jeg tror bare, at på et eller andet tidspunkt, så.. der er jo allerede nu problemer med unge danskere overfor unge fremmede, og jeg tror altså ikke, at vi kan blive ved med at styre det. Det tror jeg ikke altså. Så jeg tror, de skal blandes ud bedre”.

NIELS: “...jeg synes ofte, det er ret let at tilbagevise sådan nogle irriterende kommentarer [de får i hoved og røv], men der ligger alligevel en eller anden form for.. behov for at kalde skylden over på en gruppe, som alligevel ikke kan forsvare sig.. eller hvad det nu er. Der er i hvert fald en eller anden grund til, at det emne dukker op rundt omkring over det hele ...en af mine holdninger er, at vi er nødt til at stille nogle krav til indvandrere, altså, at de selv har et ansvar for at lade sig integrere, lære dansk og sådan noget, men så må vi også give dem mulighederne for at leve op til det ansvar, så den er lidt dobbelt”.

MORTEN: (På spørgsmålet om problemer handler om manglende integration) “Ja, en væsentlig del af det tror jeg, fordi man kan sige strategisk politisk så vil interessen for at udpege folk, som Pia Kjærsgaard mente fik for meget i bistand, det ville falde til jorden hvis man måske kunne forstå, hvordan sammenhængen egentlig var. Jeg tror, at man på mange måder kunne tage tænderne ud af munden på den type af politikere”.

Integration betyder ofte i diskursen, at forskellene skal udjævnes og minoriteter skal blive så danske som muligt. Racisme handler om at kategorisere folk som overlegne og underlegne på baggrund af deres race, kultur eller religion. Når disse to præmisser er taget i betragtning, kan det virke mærkværdigt, at løsningen på racismeproblemet søges i at udjævne forskellene. Det er ofrene for racismen, der skal gemmes af vejen eller laves om på for at komme af med racismen, synes argumentationen at gå ud på.

Mere kendskab til hinanden er en anden version af spredningstankerne, da kendskab ofte betyder, at ‘de skal blande sig mere med danskere og lære noget om, hvordan vi gør tingene i Danmark’.

Positiv særbehandling

Der er flere, der foreslår positiv særbehandling som en løsning på diskrimination på arbejdsmarkedet, men der er også andre, der mener, at positiv særbehandling vil skabe endnu mere misundelse og racisme. Flere nævner politiet, som den konkrete institution hvor positiv særbehandling kunne finde sted. For eksempel Lotte:

LOTTE: "...jeg synes det er godt, at man er begyndt at snakke om, at man i politiet skal vi have nogle flere politibetjente, som kommer fra de etniske minoriteter, det synes jeg er glimrende..."

Racisme er ikke kun et spørgsmål om indhold, dvs., hvad der bliver sagt om etniske grupper. Det er også i høj grad et spørgsmål om, hvordan diskrimination retfærdiggøres i diskursen. I en af de tidligere ekstrakter beklager Lotte sig over, at de tyrkiske pædagoger først og fremmest føler sig som tyrkere og dernæst som pædagoger. Lad os nu se hvad hun gør, når hun selv skal ansætte pædagoger:

LOTTE: "Ja, nu er det faktisk mig selv, der ansætter dem, fordi jeg bruger dem som støttepædagoger, øhm.. og kun en enkelt af vores institutioner, der indtil nu har fastansat en inden for deres egen normering, og der har jeg ikke været med".

Der er tale om folk, der har en dansk pædagoguddannelse. Alligevel vil hun ikke ansætte dem som almindelige pædagoger, men kun bruge dem som støttepædagoger, dvs. som hjælp til de 'rigtige' pædagoger. Hun er selv først og fremmest interesseret i deres tyrkiskhed, ikke deres pædagogiske færdigheder. (For videre diskussion se den tidligere ekstrakt).

Racismen produceres i diskursen

Generelt viser disse eksempler, at folk udvikler forskellige retoriske strategier; de afviser racistiske og fordomsfulde ytringer, mens de samtidig forsvare eller forklarer hvorfor disse opstår, samtidig med de distancerer sig selv fra dem, der kan beskyldes for at være racistiske. Således bliver kritikken af racismen mobiliseret i en retorisk strategi, der har til formål at forsvare status quo, dvs. de strukturer, der producerer og opretholder den racistiske diskrimination.

Det betyder også, at racisme ikke så meget er et spørgsmål om de fordomsfulde ytringer. Hvis fordommene skal forstås som 'forvrængninger' af virkeligheden, vil problematikken om, hvad der er virkelighed igen presse sig igennem.

Eksempler viser også, at det er svært at kategorisere folk som ‘fordomsfulde’ og ‘tolerante’, selv om nogle er mere fordomsfulde eller mere tolerante end andre, da folk giver udtryk for både ‘fordomsfulde’ og ‘tolerante’ meninger. Der er også få interviewpersoner, der kan betegnes som racistiske i og med, at de intentionelt forsvarer magtforholdet, hvor de etniske minoriteter diskrimineres alene på grund af deres race eller kultur. Men der er mere til det end kategoriseringsspørgsmålet. Nogle er helt klart bedre til at bruge de retoriske muligheder for argumentation end andre, for at undgå beskyldninger om racisme, selv om de meget mere effektivt argumenterer for opretholdelsen af den racistiske diskrimination. Spørgsmålet er så: Hvem skal man kategorisere som ‘tolerante’ og hvem som ‘fordomsfulde’? Er folk, der argumenterer effektivt for opretholdelsen af status quo, samtidig med, at de præsenterer deres synspunkter i liberale og til tider anti-racistiske vendinger, mere tolerante end de andre, som ikke har de samme retoriske færdigheder?

Medierne

Kritik af mediernes behandling af minoriteterne

Langt de fleste nævner medierne, som den egentlige kilde til deres viden om de etniske minoriteter, ud over samtaler med venner og bekendte. Især de respondenter, der arbejder i de offentlige institutioner, taler om personlige erfaringer i forbindelse med deres arbejde. Men i forhold til de generelle emner såsom ‘bandedannelser’, kriminalitet, familiesammenføringer er det igen medierne, der henvises til. Til gengæld er respondenterne ikke passive modtagere af mediebudskaber. De fleste reflekterer over, hvad de læser eller hører i medierne.

TORBEN: “...så er pressen jo også meget hurtig til at skrive om, hvis der er unge indvandrerbander, jamen der er jo også unge danske bander altså, og de er garanteret ikke et hak bedre vel, men lige så snart, der er et eller andet opgør mellem forskellige indvandrergrupper eller en dansk gruppe og nogle indvandrergrupper, jamen så bliver fanden jo malet på væggen”.

MORTEN: “...den vinkel, man vælger at lægge på sådan en historie [hjemsendelse af en ung tamilsk pige], det får utrolig stor betydning for, hvordan folk tænker problemerne egentlig...”

Langt de fleste respondenter er skeptiske over mediernes dækning af de etniske

minoriteter. Der synes at være en generel enighed blandt interviewpersonerne om, at medierne er sensationsprægede og derfor puster de negative sider ved minoriteterne op. Flere noterer sig, at medierne fokuserer på negative begivenheder, når minoriteterne er indblandet i dem. *“De er ikke så nuancerede”, “De er et overdækket område i forhold til størrelsen af ‘problemet’”, “De fører hetz mod indvandrere”* er nogle af de synspunkter, der gentages hyppigt. *EB* og *B.T.* får de værste karakterer, mens især *DRs* dækning beskrives som mere balanceret og sober. Der er dog også en del der siger, at mediernes dækning mere eller mindre afspejler virkeligheden. På den anden side er der sjældent en sammenhæng mellem en kritik af mediernes dækning af minoriteterne og ens egen beskrivelse af minoriteternes væsen.

JESPER: (På spørgsmålet om hvorvidt der er en forskel mellem hans egne oplevelser og mediernes dækning) *“Ja, jeg synes tit, at.. altså jeg ved det ikke, vel? Men der må simpelthen stå for meget i medierne om de der indvandrere, unge indvandrergupper, som der er problemer med, fordi.. det er.. altså i Allerød, hvor jeg kommer fra, ikk’, der er det sådan set aldrig dem, som der har været problemer med tidligere, vel? Der har det bare været almindelige voldspsykopater, ikk’, sådan æh.. som ikke har været.. altså.. og der har været Lyngerockerne og sådan noget, som man tidli.. der er forsvundet nu, ikk’? Men.. altså de får.. de får ingen omtale overhovedet sådan noget der, vel? Der bliver da.. der er da slåskampe og bank og.. altså sådan noget, altså.. når nogen begynder at *skyde med geværer* på et eller andet værthus eller sådan noget, ikk’, så er det klart, så kommer det i avisen, ikk’. Men ikke hvis der er.. ikke hvis der er stor ballade med nogen, *der slår flasker i hovedet på andre*, og sådan noget..”*

Det er en almindelig kritik af medierne hos mange, men lad os nu se, hvordan han selv konstruerer ‘indvandrere’.

JESPER: *“...altså de er mere hidsige, ikke? Det er, som min lillebror sagde, altså hvis man først begynder at gøre noget ved nogen af dem, så kan man være sikker på, at *så kommer de med en pistol eller en kniv* eller et eller andet, så vil de slå én ihjel bagefter, ikk’? Altså jeg har prøvet at få nogen på.. eller at blive slået på af nogen danskere, ikk’, altså det er sådan.. jeg synes virkelig de.. altså det er jo.. det er nogen idioter, ikk’, men æh.. de er altså.. *de har aldrig trukket kniv, vel*”?*

Forskellen i beskrivelsen af danskere i de to ekstrakter opstår, fordi konstruktionen ‘danskere’ bruges kontekstafhængigt til at forklare forskellige aspekter af ‘indvand-

rerproblemet' i ekstrakterne.

De konkrete emner, der nævnes i forbindelse med mediedækningen, begrænser sig til, på den 'negative' side, 'afrikanernes narkohandel på Vesterbro', 'ungdomsbander og -vold, og i den forbindelse debatten om straffesystemets ineffektivitet over for de unge indvandrere', 'snyd med skat og moms', 'familieopgør', og på den 'positive' side 'diskrimination på arbejdsmarkedet'. Til forskel fra resultaterne af Togeby og Gaasholts undersøgelser, der viste, at folk hovedsageligt snakkede om 'bekvemmelighedsflygtninge' og 'familiesammenføringer' som store problemer, er der blandt vores interviewpersoner virkelig få, der nævner de to emner som et stort problem. Tværtimod er der flere, der beskriver flygtninge som folk, der flygter fra tortur og krig, mens der er delte meninger om familiesammenføringer, som i sammenhæng med integration beskrives som et problem, mens de i forbindelse med indvandring både beskrives som 'udnyttelse af systemet' og som et område, hvor der har været store stramninger.

Medieindflydelse

Det er ikke opgaven for denne delrapport at konkludere endeligt om medieindflydelsen på, hvordan folk taler om de etniske minoriteter, men allerede fra de foreliggende analyser er det muligt at pege på et par områder, hvor medieindflydelsen synes at være størst. Det er ikke i de fordomsfulde og stereotypiske ytringer, medieindflydelsen skal søges, dels fordi medierne sjældent udtrykker disse synspunkter eksplicit undtagen i læserbreve, og dels fordi det er svært at argumentere for, at det er medierne, der er kilden til fordomme og stereotyper, og ikke omvendt. Det er nemmere at få øje på medieindflydelsen på de områder, der enten ikke er blevet dækket af medierne før, eller hvor tidligere undersøgelser viser andre slags menings-tilkendegivelser, som det er tilfældet med flygtningeområdet. Især med hensyn til flygtninge synes i dag en anden definition at være trængt igennem. Diskrimination på arbejdsmarkedet træder heller ikke særlig meget frem i de tidligere undersøgelser, mens de fleste respondenter i vores undersøgelse inddrager diskriminationen mod især de unge i deres diskussioner om de forskellige emner som integration, vold, kriminalitet og racisme.

På den anden side er det også iøjnefaldende, at alternative vinklinger på 'problemernes karakter' er så godt som fraværende, på trods af folks skepsis over for mediernes dækning. Det er f.eks. yderst sjældent, at 'problemerne' anskues fra minoriteternes synsvinkel. 'Vi' og 'dem'-tænkningen præger stort set alle respondenterne, og den generelle tendens er, at 'dem' opfattes som et problem for 'os',

mens uenigheden opstår om 'problemerne' omfang og om, hvor tålelige problemerne er. Men minoriteter som selvstændige individer med individuelle tilpasningsstrategier og -ønsker optræder yderst sjældent i diskursen. Selv beskrivelser af minoriteternes 'positive' sider tager udgangspunkt i, 'hvad vi kan lære eller få ud af dem'. Historierne om racisme og diskrimination over for dem fra medierne bruges ofte til legitimering af diskriminationen gennem en række retoriske strategier, der gør brug af argumenter som 'lige muligheder' og 'til deres eget bedste', når vejen til 'lige muligheder' f.eks. foreslås at være 'bedre integration', 'tvungen sproglindlæring' eller 'tvungen spredning for deres eget bedste'. Der sættes ikke spørgsmålstegn ved de sociale og institutionelle strukturer, der producerer og opretholder diskriminationen, og eventuel kritik af disse strukturer placeres som ekstremisme. Når debatten og mediernes dækning i den forbindelse beskrives som åben og dækkende for 'begge sider', er det ikke minoriteterne eller deres repræsentanter, der tænkes på som en af 'siderne', men repræsentanter for majoritetssamfundet, der debatterer de etniske minoriteter.

5.6. Konklusion

I diskursanalysen betragtes eksemplerne ikke som illustrationer på data, men som data selv. I en almindelig holdningsundersøgelse bliver læseren normalt præsenteret for definitioner af kategorier, og nogle gange med eksempler herpå, men det er sjældent for den fortolkningsproces, der fører til de valgte kategorier frem for andre. Resultatet præsenteres i form af numeriske opsummeringer. Det giver en mening, hvis man accepterer udgangspunktet, at folk har konsistente holdninger, som de reproducerer på spørgsmål, og som derfor kan måles numerisk. Jeg har argumenteret for, at det er svært at identificere klare og konsistente holdninger, der kan indkodes i bestemte kategorier, da folk ofte har fragmentariske og til tider modsigende holdninger, som de formulerer alt efter hvilke retoriske effekter de skal bruges til. Meninger og repræsentationer eksisterer ikke som indre egenskaber i ord og begreber, men opstår i den diskursive proces. Derfor har jeg ikke forsøgt at konstruere indholdskategorier, som kan tælles, lægges sammen og trækkes fra. Denne tilgang skaber muligvis et indtryk af analysen som noget mindre struktureret, men det har sandsynligvis mere at gøre med den retoriske effektivitet af tal og tabeller, end med manglende strukturering.

Diskursanalysen er i sig selv en fortolkningsbaseret analyseform. Når tilgangen til diskursanalysen er baseret på en forståelse af meningsproduktion som et resultat af

den diskursive proces, frem for indhold og indholdskategorier, bliver det vigtigt at præsentere data i rigelige mængder for, at læseren selv kan vurdere analysens gyldighed i forhold til data.

Min tilgang til diskurs har været en konstruktivistisk tilgang. Det betyder, at sproget ikke er en simpel afspejling eller beskrivelse af realiteten, men at sprogbrugen selv aktivt konstruerer en version af den realitet, der findes uden for sprogets domæne. Det er vigtigt at huske, at næsten hele vores forståelse af den sociale virkelighed er baseret på de diskursive formationer, der kommunikerer gennem samtaler, aviser, fjernsyn, bøger osv. Der findes ikke en 'indvandrerproblematik' uden for de diskursivt konstruerede sfærer: I de officielle papirer, i mediernes beskrivelser og i vores samtaler med venner. Men den er ikke mindre virkelig af den grund. Den opfattes som en sandhed; en sandhed, der tages for givet og har været taget for givet i årtier. Der er et vandtæt forhold mellem den måde, vi taler om 'indvandrerproblematikken' på og den specifikke politik, der føres over for 'indvandrere'.

Denne del af rapporten har derfor haft til hensigt at undersøge, hvordan hele minoritetsspørgsmålet konstrueres gennem diskursen, og hvilke konsekvenser de versioner, der konstrueres, får for den måde, vi foreslår en politik på. I den forbindelse har jeg kigget efter både mønstre og variationer, som skaber bestemte effekter. Den overordnede effekt af diskursen er opretholdelsen af magtforholdet mellem de etniske minoriteter, som de diskriminerede, og majoritetssamfundet, som det dominerende. Denne effekt opnås ved i første omgang at konstruere 'de andre' som forskellige og underlegne i forhold til ens egen gruppe. I denne proces anvendes komplekse retoriske strategier. Først udskilles fårene fra bukkene ved at afgrænse definitionen af 'de andre', hvis kulturelle karakteristikker beskrives som traditionelle, religiøse, ulogiske og uforenelige med de eksisterende forhold, mens den dominerende gruppe i kontrast kommer til at stå for det moderne, det ikke-religiøse, det neutrale, det rationelle og det selvreflekterende, der taler med autoritet. Derefter generaliseres 'de andres' karakteristikker til at gælde både for de etniske minoriteter i det hele og for alle medlemmer af denne konstruerede gruppe, hvis individuelle autonomi minimeres. De retoriske effekter, konstruktionen sigter på, er der et mønster i: Ansvar for 'problemerne', også for de problemer, som de etniske minoriteter selv møder i deres hverdag, tilskrives minoriteterne selv; racismen og diskriminationen forklares med henvisning til minoriteternes anderledeshed og undskyldes og legitimeres således. I denne diskursive proces trækkes der på en række fortolknings- og referencerammer og holdninger, der ikke nødvendigvis er konsistente i forhold til hinanden, men får en mening i de sammenhænge, de bruges.

Racismen er ikke kun et spørgsmål om nedladende holdninger over for etniske grupper på baggrund af race- eller kulturforskelle. Racismen er de kulturelle, symbolske udtryk for et samfund, der er organiseret omkring systematisk diskrimination af de etniske minoritetsgrupper, der anses for at være majoritetsbefolkningen underlegen. Racismen i denne definition er ikke svær at spore i den danske diskurs om de etniske minoriteter. Af præcis samme grund er det svært at betegne de fleste interviewpersoner som racistiske: De har ikke konsistente holdninger, prædefinerede meninger og intentioner, der resolut kan defineres som racistiske. Som så meget andet i den populære kultur, eller det, der kaldes 'sund fornuft', er også holdninger og meninger fragmenterede og inkonsistente og bærer præg af indflydelse fra forskellige ideologier og filosofier. De racistiske meninger, eller rettere sagt repræsentationer og effekter, opstår i diskursen, der effektivt organiserer forskellige ideologiske holdninger og retoriske strategier til den ønskede retoriske effekt, nemlig oprettholdelsen af magtforholdet; de diskriminative praksisser og strukturer i samfundet. Det er ikke nødvendigvis cykelsmeden fra Nykøbing, der er bedst til det: Folk med en lang uddannelse med en meget større intellektuel kapacitet og retoriske færdigheder er langt bedre til at præsentere sig selv som liberale, og argumenterer ofte meget mere effektivt for forskelsbehandlingen uden at blive beskyldt for racisme. De sidstnævnte behøver ikke engang være indfødte medlemmer af majoritetssamfundet.

Hvem er så ulven: Cykelsmeden fra Nykøbing, der siger fordomsfulde ting om de etniske minoriteter, eller dem, der effektivt er i stand til at reproducere magtforholdene mellem minoriteter og majoritetssamfundet?

Svaret vil i høj grad også komme til at bestemme de fremtidige anti-racistiske strategier. Den mest effektive måde at bekæmpe den racistiske diskurs på er derfor ikke at producere 'fakta' mod 'fordomme', 'sandheder' mod 'løgne', men ved at fokusere på selve den diskursive proces for at identificere de strukturer, der legitimerer og reproducerer de racistiske effekter. Det er i denne proces, at man kan kortlægge brister, modsigelser og afsløre de fornuftige (common sense) præmisser, der tages for givet som historisk betingede ideologiske præmisser. Og det er netop i kortlægningen og afsløringen af disse, at der er spillerum for ændringer og omlægninger i argumentationen [13].

NOTER

1. De går faktisk ikke i de folkloristiske dragter, som man ser på turistbillederne som turistministeriet så omhyggeligt vælger at repræsentere landet med. Tøjet er 'traditionelt' i den betydning, at det ikke er sammensat på en 'moderne vestlig' måde, som bytyrkerne ellers klæder sig.

2. Det betyder også, at holdningsundersøgelser er ret problematiske, da de forudsætter, at folk har statiske holdninger, som de vil gentage næste gang, de bliver spurgt. Undersøgelser viser til gengæld, at folk godt kan give udtryk for forskellige, og til tider modsigende, holdninger om præcist det samme emne. Både eksperimenterende undersøgelser og opinionsundersøgelser for at måle 'framing effects' har demonstreret, at vinklingen af spørgsmålet og brugen af forskellige ord i samme spørgsmål i mange tilfælde resulterer i forskellige svar. Andre undersøgelser har også vist, at folk vurderer de politiske leders præstationer alt efter, hvilke politiske spørgsmål de kommer til at tænke på. Hvis de lige har set et tv-program om et bestemt emne (f.eks. den sociale politik), bliver dette emne afgørende for, hvad de synes om deres leder. (se Iyengar 1991, Zaller 1992). Iyengar demonstrerer, at episodisk vinkling af en tv-historie, f.eks. om fattigdom, får folk til at tilskrive ansvaret for fattigdommen den fattige selv, mens en tematisk vinkling fører til tilskrivning af ansvaret til samfundet eller de offentlige institutioner. Der findes en nyere, mere omfattende holdningsundersøgelse, der i vid udstrækning blev citeret i medierne om danskernes holdninger til de etniske minoriteter, af Lise Tøgeby og Øystein Gaasholt (1995). I denne undersøgelse konkluderer forfatterne, at *"de fleste danskere er hverken særlig tolerante eller særlig intolerante, men befinder sig i en gråzone i midten. Mange er afvisende over for yderligere indvandring, men mener på den anden side, at vi skal behandle de indvandrere og flygtninge, der allerede er her, på en anstændig måde"* (s.68). Virkeligheden er til gengæld mere indviklet end de 'simple' meningstilkendegivelser, som Tøgeby og Gaasholt har 'målt'. De havde i spørgeskemaet forskellige formuleringer, som folk kunne tilslutte sig såsom: *"Mange indvandrere er kommet til Danmark for at udnytte vores sociale system"*, og *"Indvandrerne har med deres skikke og vaner gjort vores kultur rigere"*. Problemet med denne tilgang er, at mange af respondenterne i vores undersøgelse giver udtryk for begge synspunkter afhængig af sammenhængen. Hvordan kan man så måle tolerancen hos den enkelte? Og de, der kan betegnes eller betegner sig selv som tolerante formulerer ofte deres tolerance på implicite præmisser, som i sig selv er diskriminerende eller racistiske. Er f.eks. Johannes, der siger *'Jeg har ikke noget imod dem, hvis de opfører sig ordenligt'*, tolerant eller racistisk? I det hele taget synes udgangspunktet for undersøgelsen at være problematisk, idet den undersøger danskernes tolerance over for 'indvandrere og flygtninge'. Udgangspunktet forudsætter, at 'indvandrere' er en ud-gruppe (dem), der enten skal tolereres eller ikke skal tolereres. Hvorfor forsøge at måle tolerance overhovedet?
3. Der blev skabt en spiral af panik, der udviklede sig både i medierne og hos dommerne i begyndelsen af 70erne i England. I den panikagtige stemning krævede flere og flere strammere lovgivning, og dommerne begyndte at tildele strammere straf til gaderøverier. I samme omgang blev gaderøverier også associeret med de unge sorte, så 'mugging' kom til at stå for den sorte ungdoms kriminalitet (se Hall et. al. 1978).
4. Ideologi betyder her en bestemt måde at opfatte verden på. Ellers bruger jeg begrebet som 'et system af fælles værdier, interesser og tænkemåder (repræsentationer) hos en givet social gruppe'. En ideologisk diskurs betyder derfor en diskurs, der argumenterer for opretholdelsen af en social gruppes interesser, dvs. magtforholdet.
5. For at undgå kognitivistiske associationer foretrækker Potter og Wetherell at bruge begrebet 'interpretative repertoire', som har den samme funktion som skemaer eller mentale billeder i den kognitivistiske tradition. Forskellen er, at folk ikke har konsistente 'interpretative repertoires' til at argumentere ud fra, men godt kan bruge forskellige repertoires i forskellige sammenhænge afhængig af formålet. Det betyder at folk ikke nødvendigvis har forhåndsbestemte og faste mentale billeder af grupper eller situationer, som de vurderer de enkelte emner ud fra. Derfor foretrækker Potter og Wetherell også begrebet 'konstruktion' om en fortolkningskategori frem for 'opfattelse' eller 'repræsentation'. Jeg oversætter begrebet 'interpretative repertoires' som 'fortolkningsrammer'.

6. De fleste reagerer på spørgsmål som 'Hvad synes du om indvandrerkultur'? ved at afvise, at der findes en sådan generel kategori som 'indvandrerkultur'. Når det er sagt, fortsætter de også ved at beskrive en 'indvandrerkultur' gennem en blanding af grove generaliseringer og eksklusioner (indvandregruppen defineres som muslimske indvandrere, mens andre, kristne indvandrere ekskluderes fra definitionen. Det interessante er, at også bosniske muslimer ekskluderes fra denne definition). Det sker igen afhængigt af emnet: Hvis det er familier eller integration, der tales om, er det muslimer, der er indvandrere, men hvis emnet er kriminalitet, bliver afrikanere også inkluderet i definitionen.
7. Gunnar Myrdal: "An American Dilemma". New York: Harper & Row (1949) citeret i Zaller (1992).
8. van Dijk, der har en kognitivistisk tilgang til diskursanalysen taler faktisk om et 'velordnet sæt af meninger' (1987, s.190). Han klassificerer derfor mediedækningen i 'positive' og 'negative' kategorier (1987, s.163). Jeg er ikke enig med denne klassifikation, da jeg ikke mener, at det positive eller det negative er iboende egenskaber af ordenes eller begrebernes indhold i diskursen.
9. Zaller bruger begrebet overvejelse i stedet for det typiske kognitive begreb 'skema', fordi han mener, at overvejelse betyder mere end bare kognitive billeder af situationer; de indeholder også vurderinger. For ham udgør enhver ny information om et emne en overvejelse.
10. Fra nu af er der mulighed for, at der opstår en forvirring omkring begreberne 'minoriteter' og 'indvandrere'. Jeg har indtil nu konsekvent brugt begrebet minoriteter eller de etniske minoriteter for at betegne de indvandrede grupper og deres efterkommere, og indvandrere, når det var de andre, der brugte ordet. Til gengæld betegner så godt som alle interviewpersoner dem som 'indvandrere'. Jeg vil blive ved med at bruge 'minoriteter', når det er mig, der betegner dem, men indvandrere, når jeg henviser til respondenternes brug. Valget af det ene eller det andet ord er ikke kun et spørgsmål om terminologi men om politik. Indvandrere er folk, der kommer udefra, og betragtes som nogle, der skal være taknemmelige over at være 'her', mens minoriteter er et mere inklusivt begreb, og betyder, at de er en del af samfundet.
11. Det sidste element, der indgår i konstruktionen af 'indvandrerulturen', strafsystemet i indvandrernes hjemlande, er åbenbart tilknyttet en dagsaktuel debat om emnet, siden referencer til strafsystemet ofte fremkommer i interviewene. Oven i købet refereres der tit til et bestemt indslag i TV-Avisen, hvor minoritetsmedlemmer selv nævner strafsystemet som et forklaringselement for problemer med minoritetsunge.
12. Multikulturalisme forstås normalt som en lovprisning af kulturel forskellighed og pluralisme, eller som en radikal kritik af magtforholdene. (Shohat og Stam 1994). På den anden side kritiseres multikulturalismen af andre for at ignorere og være med til at opretholde de strukturelle mekanismer, der producerer undertrykkelsen af minoritetsgrupperne. Ifølge dette argument præsenterer multikulturalismen diskriminationen som et problem, der opstår af kulturel tilbagestændighed og identitet, frem for som et socialt eller ressourceproblem. Jeg bruger begrebet kun som en erkendelse af den kulturelle mangfoldighed inden for et samfund.
13. Den mest effektive måde at bekæmpe racismen på vil være at bekæmpe selve klassificeringen af folk i etniske og nationale kategorier, men det vil være en større og vanskeligere opgave. For videre diskussion, se Hvenegård-Lassen (1996, s. 42-43).

Bilag 5. A: Interviewene og spørgsmålene

Interviewpersonerne er for det meste valgt blandt folk med mellemlange og professionelle uddannelser, der aldersmæssigt spænder fra starten af tyverne op til tresserne, med vægt på midtergruppen. Valget af denne gruppe, som kan defineres som mellemklasser, giver mulighed for at se på diskursen i det etablisement, der må antages at afspejle majoritetsdiskursen, da de er dem, der er de potentielle forbrugere af medierne. De fleste læser også dagblade og ser mindst en af de to landsdækkende kanalers nyhedsudsendelser. De har også adgang til den institutionelle diskurs i og med, at mange af dem arbejder i institutioner, der på en eller anden måde har med minoriteter at gøre.

Interviewene er foretaget hjemme hos respondenterne under afslappede omgivelser, som løst strukturerede samtaler. På en måde ville det være ideelt at kunne observere respondenterne i deres 'naturlige' omgivelser med venner og bekendte, hvor de taler fra hjertet. Hvorimod de fleste i en interviewsituation grundigt overvejer, hvad de skal sige for at undgå beskyldninger om fordomsfuldhed eller racisme (Leif: '... hvordan fanden skal man sige det der, øh, uden at.. at man kommer til at lyde (uklart) ..'). Til gengæld har dette også en fordel i forhold til den valgte tilgang. I en interviewsituation betragter folk som regel interviewerens som en modpart over for hvem de føler, at de skal retfærdiggøre deres synspunkter, eventuelle fordomme og racisme. De bliver presset til at anvende mange retoriske strategier for at opnå dette mål. Den ideologiske brug af diskursen kommer således tydeligere frem. På den anden side skinner racismen alligevel igennem hos dem, der kan betegnes som racistiske, selv om de er enormt forsigtige, som f.eks. når Pia bruger vendingen 'de virkelige negre og tyrkere' (a propos konstruktionen af tyrkere som en del af de sorte).

Interviewerne har desværre været for ivrige til at gå efter klare definitioner af forhåndsbestemte kategorier som integration, kultur, religion, medier osv. Spørgsmålene er derfor for det meste definitionsspørgsmål, der hindrer folk i at udfolde deres argumentation. Det gør også, at folk får lov til at tale på det abstrakte plan, hvor det ikke koster noget at formulere tolerante og liberale meninger, som ikke bliver prøvet af i forhold til deres liv. Så godt som alle snakker om spredning af minoriteter for at forhindre ghettodannelser, men næsten ingen får spørgsmålet om, hvad de ville synes om, at der f.eks. blev bygget et flygtningecenter i netop deres kvarter. Spørgsmålene begrænser også de emner, der tales om. Derfor bliver det svært at vurdere, om det er disse spørgsmål, der optager folk. Definitionerne tages som naturlige

kendsgerninger og et begreb som 'kulturkonflikt' tages for eksempel som en givet tilstand og der diskuteres videre på denne af begge sider accepterede præmis. På den anden side er emnerne defineret så løse som muligt, så respondenterne trods alt har mulighed for at konstruere deres version af emnerne.

Bilag 5. B: Udskrift af ekstrakterne

Interviewene er foretaget af studerende fra Sociologisk Institut på Københavns Universitet, Roskilde Universitets Center samt Aalborg Universitets Center. I udskrifterne er der desværre ikke en fælles standard for punktering, kommatering og andre tegn. Jeg har så vidt muligt ikke rørt meget ved punkteringen, men har forsøgt at standardisere de små pauser og afbrydelser med to punktummer (..). I mange tilfælde viser de talerens forsøg på at formulere sig på den 'rigtigste' måde for at undgå eventuelle beskyldninger.

Tre punktummer (...) betyder udeladelse. De mange udeladelser drejer sig om forholdsvis irrelevante passager, der ikke ville ændre meningen med den citerede tekst. Der er heller ikke en konsekvent udskrift for øh, øhm, æh, eh osv. Jeg har skrevet dem af som de forekommer i de oprindelige tekster. Mange steder er der ulogiske udeladelser af verbet (det er, at der mange problemer). Jeg har heller ikke rettet den slags uregelmæssigheder, da jeg ikke kunne finde ud af, om det var taleren der havde udeladt dem, eller om det var en fejl i udskrivningen.

Nedenstående liste over interviewpersonerne stammer fra det foreliggende skriftlige materiale. Af hensyn til respondenternes anonymitet er det ikke de rigtige navne, der er angivet her.

Samtlige interview transskriptioner vil være tilgængelige på biblioteket på Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Bilag 5. C: Liste over interviewpersoner

Navn	Alder	Beskæftigelse
Pia	21	læser Film- og medievidenskab på Københavns Universitet
Leif	i 30'erne	tømrer
Lisbet	i 30'erne	sygeplejerske
Holger	i 30'erne	landmålingsinspektør
Bente	30	socialpædagog
Jan	25	studerende
Tove	39	cand.mag. i engelsk
Hans	50	akademiker
Lise	32	lærer
Jesper	20-22	geologistuderende
Kirsten	45	psykolog
Leo	30	indretningsarkitekt
Mette	35	laborant/akademisk uddannelse
Henrik	30	brand - produktmanager
Heidi	25-30	sygeplejerske
Simon	39	kongreschef
Jette	35	ergoterapeut
Torben	30	arbejder i Unibank
Janni	21	teologistuderende
Mikkel	30-35	cand.scient.pol
Maria	40	sygeplejerske
Line	22	studerende, laborantskolen
Trine	47	hotelchef
Johannes	69	pensioneret gårdmand (Jylland)
Helle	26	uddannet korrespondent/Ålborg Universitet
Jens Peter	63	kommunalarbejder (Jylland)
Rikke	38	pædagog (Jylland)
Carsten	32	smed (Jylland)
Eva	37	lægesekretær (Århus)
Frank	25	cand.scient.adm./AF-voksenudd. (Ålborg)
Sonja	28	socialrådgiver (Ålborg)
Steen	32	nattevagt

Ingelise	35	ejer af blomsterforretning
Bent	45	cand.merc./Akademikernes A-kasse
Lotte	48	pædagogkonsulent
Niels	33	cand.merc./Unibank
Signe	31	ingeniør
Morten	28	studerende på RUC/kommunal forvaltning
Suzan	55	lærer
Brian	48	skoleinspektør
Irene	52	bibliotekar
Bent J.	30	journalist/TV2
Ida	33	læge
Finn	29	datalogistuderende
Claus	37	handelsskole/ansat i bank

Kapitel 6

Hovedkonklusioner set i et fremtidsperspektiv

6.1. Sammenfatning af resultater *Af koordinatoren*

I de foregående analyser af nyhedsstrømmen i public service-kanalerne og i en del af dagspressen, har vi kortlagt nogle synlige karakteristika ved typen af viden og oplysninger om de etniske minoriteter, som befolkningen i Danmark dagligt modtager fra den mest dominerende del af medierne. I kapitel 3 præsenteredes en analyse af public-service mediernes nyhedstekster om etniske minoriteter. I kapitel 4 præsenteredes en narrativ gennemgang af pressens dækning af etnisk (i bred forstand) stof. Og i foregående kapitel så vi, hvad man taler om, når man taler om minoriteter, og hvordan den øjeblikkelige diskurs om etniske minoriteter er hos - socialt set - velfungerende danskere.

Vi noterede, at i forhold til den trykte presse omtales minoriteterne sjældent i public service--nyhedskanalerne. Men når de omtales i nyhederne, enten som passive objekter i et nyhedstema eller som aktive aktører i nyhedshistorierne, er konteksten næsten altid negativ, og emnet fylder derfor meget i medieforbrugerens bevidsthed. Det er ikke alene selve negativiteten i episoderne eller udtalelserne, der er et problem, men de begrebslige repræsentationer, som forekommer i mange nyhedstekster, er hyppigt præget af nationalistiske "os og dem"-undertoner - langt fra en diskurs, som anerkender eller fremmer forståelsen for etnisk mangfoldighed i samfundet.

De etniske minoriteter tildeles en klar position i nyhedsdiskursen; de er uden for "vores" fællesskab - vi danskeres. *Måden*, medierne omtaler etniske minoriteter på samt det begrænsede og stereotype valg af emner og temaer i nyhedsstrømmen, reproducerer en social distance mellem minoritet og majoritet på det kognitive

niveau. Dette udtrykkes i den folkelige diskurs om minoriteter - hvad enten folk er positivt eller negativt indstillet over for tilstedeværelsen af minoriteter. Denne kommunikative proces fremmer ikke integrationen eller accepten af etnisk, religiøs eller kulturel mangfoldighed.

Medieforbrugernes fortolkning af mediers tekster kan aflæses ud fra samtaler med og skriftlige beretninger af medieforbrugerne. (Fairclough, 1995). Mediernes repræsentationer afspejler sig tydeligt blandt den del af befolkningen, som stort set ingen personlig kontakt har med minoriteter. De har en del forestillinger og meninger om, hvem de "fremmede" er, og hvad "problemet" er. Emner som ghettoer, narko, vold, muslimer, skoler og modersmål, anderledes kultur, integrationsproblemer, kriminalitet og andengenerations indvandrere præger disse interviewtekster, som en direkte afspejling af nyhedsdiskursen - også i situationer, hvor respondenterne er kritiske over for nyhedsmediernes behandling af indvander- og flygtningespørgsmålet. Selv om folk giver udtryk for forskellige holdninger til minoriteterne, er den overvejende "*latitude of opinion*" ret begrænset til de temaer og emner, som de modtager som nyhedsbudskaber. Undersøgelsen bekræfter dermed hypotesen om, at medierne har indflydelse på, *hvad* folk siger og mener om etniske minoriteter - og dermed på den etniske politiske konsensus i samfundet.

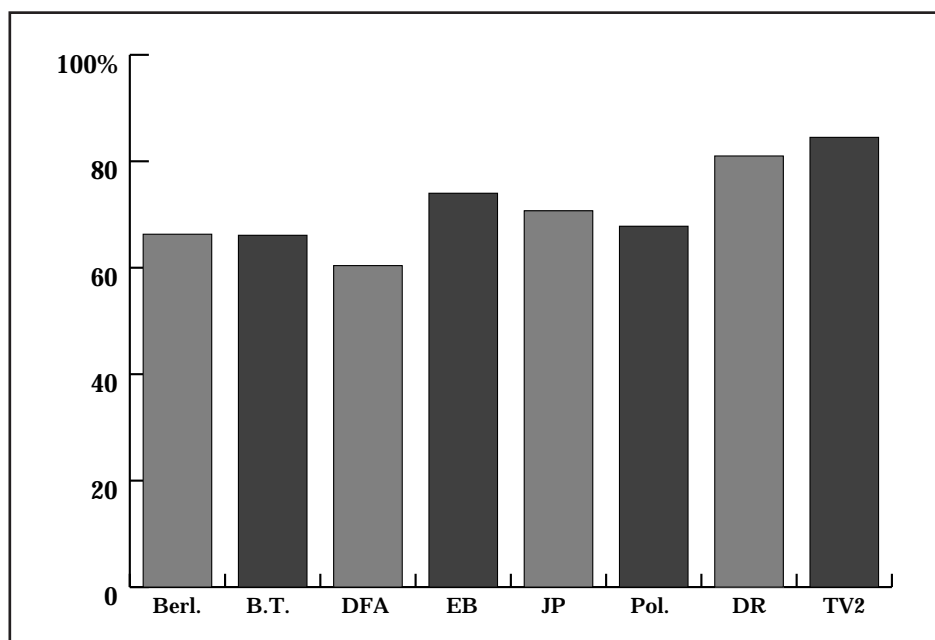
Den delvise diskursanalyse af nogle af nyhedsteksterne (i kapitel 3) har illustreret, at etnisk virkelighed bliver konstrueret ideologisk i diskursiv mediepraksis: F.eks. valg af bestemte sproglige formuleringer og identitets markører for medlemmer af etniske minoriteter, fravalg af nyhedsværdige emner og temaer, valg og fravalg af kilder, nedtoning af positive eller fremhævelse af negative perspektiver i nyhedsstrukturen, kulturalisering og etnificering af kriminalitet, *ujournalistisk* (dvs. uden kildekritik) formidling af racialiserede synspunkter; "positive self" og "negative others" præsentationer og induktive generaliseringer, som omtaler vidt forskellige etniske grupper som en homogen masse.

O'Connors narrative analyse af pressens artikler, debatindlæg og nyheder mm. bekræfter, at medierne præsenterer et skævt billede af etniske minoriteter. Indholdsanalysen af etnisk stof i pressen bevidner endvidere, at der ikke er nogen større forskel mellem medierne.

Det samlede billede fra tv og den trykte presse viser dog, at både *DRs TV-Avisen* og *TV2s Nyheder* procentvis spreder det meste negative stof om minoriteterne. *B.T.* og *EB* står nogenlunde på samme niveau, mens *DFA* (som nu kaldes *Aktuelt*) og *Politiken* er en smule bedre end de andre medier, hvad angår negativ fokusering på etniske minoriteter. Følgende figur (simplificeret fra O'Connors analyse, jvf. tabel

4.2.3) giver et generelt billede af det formidlede stof i de enkelte medier.

Figur 6.1.1. Negativ dækning (i %) i de enkelte medier. (1.09.-30.11.1996)

Som det fremgår af figuren, er medieomtalen om etniske forhold overvejende negativ selv om man tager højde for, at nyheder generelt handler om negative episoder og - ud over egentlige nyheder - inkluderer tekster og tale fra den "fri debat" i pressen, oplysende artikler mm., der udbredes i det offentlige rum. Majoritetens medlemmer, der har begrænset social interaktion med minoriteterne, *hører og læser om minoriteter hovedsageligt i negativ sammenhæng.*

Det er bemærkelsesværdigt, at de licensfinansierede nyhedskanaler er topscorere i spredningen af negative billeder af etniske minoriteter. Og de er samtidig også de mest effektive medier i forhold til pressen; dels fordi disse kanaler når til de fleste husstande i landet, og dels fordi tv-mediet i sig selv efterlader en større fornemmelse af virkelighed - især på de områder, hvor medieforbrugerne har begrænset adgang til alternative kilder. Viden og oplysninger om etniske minoriteter, og de lande eller kulturer som de kommer fra, er typisk sådan et område, hvor disse medier har større påvirkning.

Ydermere er det ikke alene antallet af negative historier, der bidrager til den negative konsensus, men, som det blev vist i kapitel 3, forstærkes de negative præsentationer af de negative episoder i selve måden, tv-nyhedernes tekster bliver struktureret på.

Yilmaz har analyseret den etniske diskurs, som fremkommer under samtale med først og fremmest den del af befolkningen, som antages at være de *aktive* medieforbrugere, der fortolker medieformidlede oplysninger kritisk.

Konklusionen er, at der foregår forskelsbehandling af samfundets medlemmer i tekst og tale - på folkeligt niveau og samfundsniveau - i medierne så vel som i de adspurgte medieforbrugeres beretninger om etniske forhold. Både i mediernes nyhedshistorier og i samtaler med medieforbrugerne er der et fælles mønster; blandt alle de indvandrede befolkninger er den overvejende fokus rettet mod nogle grupper af bestemt etnisk oprindelse. Pressen legitimerer tanker og ytringer, som rangordner mennesker efter deres etnicitet, tro eller kultur ved at udbrede dem i det offentlige rum som 'sund fornuft' og en 'naturlig' måde at snakke og skrive om "andre" i et frit demokratisk samfund. Sagt med andre ord har medierne hjulpet til at gøre racialiserede ytringer stuerene i 80'ernes og 90'ernes Danmark. (Schierup, 1995; Johannes Andersen i Aktuelt, 11.09.97). Medieorganisationer spiller også en aktiv rolle i den ideologiske konstruktion af etnisk virkelighed - ud over den diskursive praksis - gennem åbenlyse overtalelsesstrategier, f.eks. redaktionelle kampagner, *gatekeeping*, eller målrettet sortering af nyhedstof efter politisk effekt (Valuert og Båstrups research, kapitel 2), vilkårlige konstruktioner af subjektidentiteter, -positioner og -relationer i nyhedsdiskursen i henhold til de skiftende kontekster og situationer.

Den folkelige diskurs om de etniske forhold taler eller beskriver minoritetsgrupperne i samme temaer og termer, som forekommer i mediernes beretninger om den etniske situation - vel at mærke i et samfund, hvor 80% ikke får førstehåndsviden om minoriteterne. Det betyder dog ikke, at alle er enige med mediernes beretninger. Folk fortolker mediernes beretninger forskelligt. Det afgørende er, at mediernes dagsorden er ret tydelig, når man ser, *hvad* folk siger om minoriteterne, og hvilke *minoritetsgrupper* man snakker om. Det er interessant, at ikke én person i interviewpopulationen talte om f.eks. kinesere i løbet af de timelange interviews om etniske minoriteter.

I lighed med hvad en række andre europæiske undersøgelser viser, omtales minoriteterne også i Danmark kun i forbindelse med begrænsede og stereotype emner og temaer: Immigration, kriminalitet, vold og integrationsproblemer i f.eks.

skole, boligområde, arbejdsmarked, tro og kultur. Der sættes ofte et lighedstegn mellem begrebet indvandrer og muslim i mediernes repræsentationer, såvel som i den folkelige diskurs. Diskursen om de "andre" eller "fremmede" i forhold til "os" er konstrueret hovedsageligt på baggrund af reelle eller tilskrevne forskelle mellem kulturer. Den geografiske afstand mellem Danmark og de etniske minoriteters oprindelseslande spiller en mindre rolle i konstruktionen "de fremmede". Denne sociokulturelle udelukkelse af specifikke minoriteter fra fællesskabet opretholdes gennem kommunikationsprocesser på samfundsniveau - i tekst og tale i det offentlige rum.

Både analysen af de elektroniske medier og af pressen i bred forstand viser, at minoritetsmedlemmer, der stammer fra "elitenationer", har større chancer for at undslippe mediernes negative fokus og associationer til deres hudfarve, tro eller kultur. "Sorte" amerikanere er således mere privilegerede end "sorte" afrikanere, kinesere mere end sydasiater, og bosniske flygtninge foretrækkes frem for somaliere osv.

Nederst i denne rangordning, som den fremgår i faktuelle medietekster og i den folkelige diskurs, placeres indvandrede grupper fra muslimske nationer inklusive tyrkere og krigsflygtninge fra mellemøstlige områder og Afrika. Dette mønster gentager sig i den folkelige diskurs.

Den ennemæssige fokusering og indholdet såvel som hyppigheden af etniske nyheder, bekræfter hypotesen, at det ofte er et stereotypt syn på specifikke grupper af minoriteter, der bestemmer nyhedsselektionen, snarere end professionelle selektionskriterier. Det gælder også public service-kanalerne.

Det er mere interessant for medierne at gå efter historier, som opretholder diskursen om "andengenerations kriminalitet" end berette, f.eks. om et telegram fra det nationale nyhedsbureau, der ligger færdigproduceret på redaktionens bord og fortæller, at en forening af adoptivforældre i Århus fraråder at adoptere børn fra fjerntliggende asiatiske områder og Sydamerika på grund af racismefrygt. [1]

Den stereotype perspektivering i selektionsprocessen betyder dog ikke, at det er de samme temaer, journalisterne går efter, men snarere det, at journalisterne vanemæssigt fremstiller minoritets-relaterede emner, ligegyldig hvad de handler om, ud fra et grundsyn, der ser på minoriteter fra en "os" og "dem"-vinkel. Her er den evige konflikt enten udtalt i historien eller er implicit i repræsentationerne i den journalistiske tekst og dens overordnede semantik.

En tilsvarende mekanisme kan iagttages i nyhedsstrukturer - både i overskrift, i nedlægsformuleringer og i citater af nyhedsaktørerne. Som det blev vist i nogle

eksempler fra public service-nyhederne, ophører kildekritikken og inddragelsen af alternative vinklinger netop der, hvor et formidlet citat cementerer et fordomsfuldt syn på en bestemt gruppe af etnisk oprindelse. Når medlemmer fra minoriteter citeres som nyhedsaktører (som kommentator eller repræsentant for minoriteten) er deres rolle ofte begrænset til at være defensiv, og der stilles en del kritiske spørgsmål til deres udsagn.

Ved overhovedet at citere medlemmer fra etniske minoriteter i nyhedsteksterne, kan medierne opretholde den (falske) opfattelse, at de er demokratiske institutioner, hvori mindretallets stemme også bliver hørt. Men en nærlæsning af citationsmønstre og indhold afkræfter denne myte og bekræfter det forskningsresultat fra internationale undersøgelser, at ikke alle kilder har lige adgang til medierne. (Andersen, 1997; Hartley, 1995; Fowler, 1991; van Dijk, 1991a, 1988; Hall et al., 1978). Det er den *accessed voice* dvs. den privilegerede stemme (Hartley, 1995), der får lov til at formulere den egentlige definition på den etniske situation. Denne "stemme" kommer ikke fra medlemmer af etniske mindretal. Den kommer først og fremmest fra majoritetsmedlemmer fra samfundets elite; politikere, administratorer, politichefer, journalister, akademikere, embedsmænd/kvinder og talsmænd/kvinder af forskellige magtfulde organisationer. Det er deres (præ-)formuleringer, som også danner rammen for vinklingen af den etniske nyhed i redaktionerne. Derudover, som det næste led i processen, foregår der også en transformation af de oprindelige tekster fra elitens kilder til det produkt, som kommer i medierne som den egentlige nyhed. [2]. I denne fase af nyhedsproduktionen er det op til det enkelte redaktionsmedlems samvittighed, holdninger og professionalitet og - ikke mindst - til organisationens rutiner og interne kultur at afgøre det endelige produkts form og indhold. Man kan ikke hænge en enkelt journalist ud for bevidst eller ubevidst manipulation i nyhedsteksten. For, som Fairclough (1995) har påpeget, er en journalistisk tekst i høj grad en kollektiv produktion.

Den semantiske struktur i budskaberne i de overskrifter, som pressen tildeler debatartikler om den etniske situation, udtrykker overvejende, at skribenter fra minoriteterne er i en defensiv position, mens skribenter fra den politiske elite i de fleste tilfælde tildes en mere offensiv rolle. (Jvf. kap. 4). Konfliktperspektivet i mediediskursen om minoriteter er så omfattende, at tanken om de "fremmede" vanemæssigt henleder opmærksomheden til noget negativt hos mange mediebrugere. (Jvf. kap. 5).

Dette negative billede og denne stereotype præsentation af etniske forhold bliver ikke alene reproduceret i mediediskursen på grund af professionelle rutiner og insti-

tutionelle og organisatoriske strukturer i nyhedsproduktionen. Internationale undersøgelser har demonstreret, at medierne anvender diskursive strategier i produktionen af den konsensus om etniske minoriteter, som vedligeholder og legitimerer etniske uligheder. Dette kan gøres ved at berette om enkelte negative episoder som en proces, ved selektivt i forhold til konteksten at bruge etniske og religiøse prædikater, ved at kulturalisere vold og kriminalitet som et generisk og genetisk fænomen hos visse minoritetsgrupper, ved at tilbageholde nyhedshistorier, der afviger fra den konsensus, som medierne ellers formidler om etniske forhold, ved at latterliggøre minoritetsrepræsentanter, der protesterer mod forskelsbehandling o.lign.

Vores undersøgelse bekræfter, at denne mediepraksis også forekommer herhjemme både på et subtilt plan i den daglige nyhedsformidling, såvel som i mere åbenlyse kampagner rettet mod specifikke grupper af flygtninge, indvandrere og deres efterkommere.

Pga. de etniske minoriteters position som en socioøkonomisk marginaliseret gruppe, er deres interesser ikke repræsenteret i medierne - hverken på det journalistiske eller det politiske niveau. I dette klima har medierne "frit spil" til at danne den konsensus om etniske mindretal, som passer til deres økonomiske, politiske og ideologiske interesse.

Den komplette udelukkelse og marginalisering af etniske minoriteter på medieområdet, den manglende interetniske dialog i massekommunikationen samt den fordomsfulde diskurs om etnicitet i nyhedsmedierne står i vejen for en mere virkelighedsnær konsensus i samfundet, som kan bane vej for ligestilling af alle samfundets medlemmer uanset race, tro eller kultur.

Noter til konklusion

1. Dette er ikke et hypotetisk eksempel, men et faktisk telegram fra Ritzau (Søndag, 14.01.1996), som ikke blev omtalt i *DR TV-Avisen* kl. 18:30 eller i *TV2-Nyhederne* kl. 19:00. I 21:00 *TV-Avisen* blev den omtalt som et af de kortest mulige indslag (mindre end 30 sekunder) uden uddybning af racisme som et socialt fænomen. Eller som et alvorligt problem for de adopterede og "farvede" børn og deres forældre. Derimod var der i den samme nyhedsudsendelse et typisk indslag om "andengenerations kriminalitet", som varede mere end ca. 5 minutter.
2. F.eks. dens overskrift og indledning; sprog; layout og placering på et bestemt sted og under eventuelt bestemt rubrik og side af avisen; størrelse, valg af eventuelt ledsagende billeder, tegning og disses tekster; størrelse mm.

6.2. HVAD KAN DER GØRES? *af Ferruh Yilmaz*

Medierne og uddannelsesinstitutionerne er de vigtigste steder, hvor et samfunds selvopfattelse formes. Vores analyser af mediernes dækning af og folks måde at tale om de etniske minoriteter på viser, at majoritetssamfundets selvopfattelse i høj grad er baseret på et billede af Danmark som et etnisk homogent samfund. De etniske minoriteter opfattes og beskrives som 'fremmede' elementer, der helst skal tolereres og tilpasses denne diskursivt konstruerede homogenitet (i.e. integration).

Denne selvopfattelse er selvfølgelig tæt beslægtet med den danske nationale identitetsdannelsesproces, som ligger uden for undersøgelsens dækningsområde. Men nationale identiteter og et samfunds selvopfattelse er ikke absolutte størrelser, som er fastfrosne i fortiden. De bliver omformet, opdateret og reproduceret på ny både igennem uddannelsessystemet og massemedierne. Det er en vedvarende proces, og danskheden og den danske identitet bliver konstant defineret i forhold til de nye ydre påvirkninger. Som vores undersøgelse viser, bliver den danske nationale identitet i disse år opdateret og på ny defineret i modsætning til de etniske minoriteter. Det er en tosidet proces: Også de etniske minoriteter bliver konstrueret diskursivt ved at tilskrive dem bestemte egenskaber, som menes at betegne hele gruppen af ikke-vestlige indvandrere og deres efterkommere.

På baggrund af vores undersøgelse kan det konkluderes, at medierne er med til at fastholde et billede af det danske samfund som et etnisk homogent samfund til trods for den demografiske ændring, landet har gennemgået i de sidste 25-30 år. Denne ændring i befolkningssammensætningen har fundet vej til medierne næsten udelukkende som et problem for det danske samfunds forestilling om egen homogenitet.

Grundantagelserne og de argumenter, der bruges til fastholdelsen af en homogen selvopfattelse, udelukker og marginaliserer de nye borgere fra fælleskabet. Når medierne spiller en så stor rolle i denne proces, kan de også spille en lige så stor rolle i opbygningen af et harmonisk fungerende multi-etnisk samfund. Det første skridt i denne retning vil være afspejlingen af den multi-etniske virkelighed både i dækningen af de etniske minoriteter, og blandt selve journalisterne og andre presse- og programfolk. Disse skridt kommer dog ikke af sig selv. De kræver en politisk handling, en målrettet indsats inden for de medierelevante institutioner. Det kræver også, at debatten om mediernes rolle ikke begrænses til den snævre debat om ytringsfriheden. Debatten om medier og minoriteter drejer sig om meget andet end pressens ytringsfrihed; for eksempel om efteruddannelsen af mediefolk, og om en etnisk ligestillingspolitik også inden for medierne.

Det allerførste skridt kunne være en kortlægning af problemstillingerne og indgrebsmulighederne. Vi har ikke foretaget en tilbundsående undersøgelse af dette spørgsmål, men der kan allerede peges på nogle områder og muligheder ud fra den eksisterende viden og erfaringer.

Journalist- og medieuddannelserne: Journalistuddannelserne er et af de mest oplagte steder, hvor man fra politisk hold kunne igangsætte målrettede initiativer. Journalisthøjskolen har allerede kvoteordninger for det tyske mindretal, færinger og islændinge. En lignende ordning bør også være mulig for de andre etniske minoriteter. På universiteterne kan man bruge kvote 2-ordningen til at sluse flere unge med minoritetsbaggrund ind på uddannelserne.

Den anden søjle i forhold til journalistuddannelserne er selve undervisningen. Dækningen af de etniske minoriteter bør være et af de grundlæggende vidensområder inden for de praktisk orienterede journalist- og medieuddannelser, på samme måde som i andre lande, navnlig som i USA og England. Dette kræver også, at de etniske minoriteter bliver et respekteret og etableret forskningsområde inden for medieuddannelser.

Efteruddannelsen: De etniske minoriteter har været et meget nedprioriteret område for efteruddannelsen af journalisterne. Det hænger selvfølgelig sammen med, at området aldrig har været prestigegivende for journalister, der ønsker at komme videre i deres karriere. Det bliver stadigvæk betragtet som et af de 'bløde' stofområder inden for journalistikken. Den massive debat om de etniske minoriteter i de seneste år peger dog klart på et behov for fagligt kvalificerede journalister. Derfor bør dækningen af de etniske minoriteter opprioriteres i efteruddannelses tilbud. Det bør være en af hovedopgaverne for det for nyligt dannede Center for Journalistik og Efteruddannelse, der er i gang med at produktudvikle videreuddannelses tilbud.

De offentligt finansierede medieinstitutioner: DR og TV2: Man kan ikke gennem politisk tvang få dagspressen og andre 'privatejede' medievirksomheder til at gennemføre en mere ansvarlig programpolitik og en etnisk ligestillingspolitik. Anderledes forholder det sig med DR og TV2. Disse institutioner har en forpligtelse til at afspejle befolkningssammensætningen og det, der rører sig i hele befolkningen, især i deres programpolitik. En stadig fokusering på de etniske minoriteter som et problem for (majoritets)samfundet, kan ikke siges at leve op til den overordnede målsætning for disse institutioner. De har et politisk ansvar for at afspejle den multi-etniske virkelighed i deres programvirksomhed. Dette kan gøres både ved en større opmærksomhed i tilrettelæggelsen og præsentationen af programmerne, og ved en målrettet etnisk ligestillingspolitik. I den forbindelse kan der hentes mange erfaringer

hos BBC, der i en årrække har ført en bevidst program- og ligestillingspolitik i forhold til etniske minoriteter i England. I BBC varetages ligestillingspolitikken af 'Equal Opportunities Unit' og 'equal opportunities officers' i de enkelte programafdelinger, der igennem en række initiativer (særlige praktikordninger (mentor scheme), uddannelse, efteruddannelse, karrieretræning og rådgivning) prøver at få andelen af de etniske minoriteter i arbejdsstyrken op på 8% på alle niveauer inden for institutionen. Ud over ligestillingsbestrebelseerne tilbyder BBC Education en række kurser til programafdelingerne i, hvordan man dækker de etniske minoriteter uden at fremstille dem i stereotyper. BBC Education producerer også uddannelsesprogrammer for andre faggrupper som skolevæsenet, politiet, domstole og socialarbejdere. BBC organiserer også dramakonkurrencer for forfattere fra de etniske minoriteter, hvor vinderne får deres stykke filmatiseret.

Danmarks Radio har allerede et lignende uddannelsescenter, der både kan bruges til at forbedre kvaliteten af dækningen af de etniske minoriteter, og til at rekruttere programmedarbejdere med minoritetsbaggrund til programafdelinger i *DR*. Centret bruges allerede i dag til at efteruddanne unge programfolk uden forudsætninger for at varetage journalistiske jobs. De unge fra minoriteterne har endnu ikke været et særligt satningsområde i *DR*.

De andre medier: Det er svært at tvinge andre medier til at følge trop på disse områder, men en satsning på journalistuddannelserne og den journalistiske efteruddannelse vil afgjort få en indflydelse på dem. Ligestillingspolitikken kunne formuleres ud fra den generelle ligestillingspolitik på arbejdsmarkedet. Der findes bare ikke en sådan endnu. Der kunne dog tænkes 'gulerodsordninger' for særlige praktikpladser for journalistaspiranter med minoritetsbaggrund.

Journalistforbundet: Hvad der gælder for de øvrige medier, gælder også for Journalistforbundet. På linie med de andre medieorganisationer og institutioner har de etniske minoriteter været et ualmindeligt lavprioriteret område for Journalistforbundet. Det danske journalistforbund synes at være det mest passive forbund i hele Norden, hvad minoriteter angår. Journalisternes organisationer i de andre nordiske lande har allerede organiseret flere konferencer og seminarer, og har udgivet pjecer med anbefalinger til deres medlemmer. Dansk Journalistforbund har end ikke villet deltage i disse konferencer for slet ikke at tale om at lave pjecer, der peger på problemområder i det journalistiske arbejde og kommer med en række anbefalinger. På den anden side vil Journalistforbundet gerne spille en stor rolle i udviklingen af journalistfaget, og man bør følge sporet fra de andre journalistforbund både i Norden og Europa, og fra The International Federation of Journalists (IFJ), som har

udgivet flere håndbøger med konkrete forslag til, hvordan man kan forbedre faget, og hvordan man kan opnå ligestilling i medierne.

Medieudvalget: Der blev forspildt en enestående chance for at formulere en overordnet mediepolitik i forhold til de etniske minoriteter, da udvalget udgav sin mediepolitiske betænkning. Udvalget valgte ikke at diskutere problemerne omkring de etniske minoriteter, og nøjedes med at ridse lovgivningsmæssige aspekter af ytringsfriheden op, hvor man anbefalede bibeholdelsen af de hidtidige ordninger. Det er dog aldrig for sent med en målrettet politisk indsats rettet mod medierne: Regeringen kan altid nedsætte et udvalg med dét ene formål at kulegrave problemerne og mulighederne på medieområdet i forhold til de etniske minoriteter, eller også kunne det nye Nævn for Etnisk Ligestilling udstyres med midler til at påtage sig denne opgave.

Der synes, i alle grupper af samfundet, at være en generel enighed om, at medierne spiller en afgørende rolle i formidlingen af et bestemt billede af de etniske minoriteter. Der har været mange klager over mediernes behandling af minoriteterne, uden at det overhovedet har ført til et eneste konkret initiativ fra politisk side. Det danske samfund gennemgår store ændringer i disse år, positive som negative. På den negative side kan marginalisering af de etniske minoriteter, især den unge generation, nævnes som et af de største problemer. Konsekvenserne af denne marginaliseringsproces er begyndt at vise sig på Nørrebro, i Odense og i Århus. Fortsætter man marginaliseringspolitikken, som medierne i den grad er medvirkende til, vil de symptomer, der allerede ses i de større byer, utvivlsomt udvikle sig til mere omfattende uroligheder blandt de unge fra minoriteterne. Det behøver man ikke at være en profet for at forudsige: Det samme scenario har før udspillet sig i andre lande, specielt i England efter en lignende optakt. Det er ikke en naturlov, at scenerne skal gentage sig i Danmark, før man sætter ind mod marginaliseringen. Her hviler et stort ansvar på medierne, hvad enten de vil eller ej.

Bibliografi

- Altheide, David L. (1974): *Creating Reality: How TV News Distorts Events*. Sage, Beverly Hills.
- Altheide, David L. (1996): *Qualitative Media Analysis*. (Qualitative research methods series 38), Sage, Thousand Oaks.
- Anderson, Alison (1997): *Media, culture and the environment*. UCL Press, London.
- Bennet, Tony (1982): "Media, 'reality', signifikation" i Gurevitch, M; Bennet, T.; Cuuran, J. & Woollacott, J. (red): *Culture, society and the media*. Methuen, London.
- Barker, M. (1981): *The new racism*. Junction Books, London.
- Berelson, B. (1952): *Content Analysis in Communication Research*. Free Press, Glencoe, Ill.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1966): *Social Construction of Reality - a treatise in sociology of knowledge*. Allen Lane, London.
- Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Kegan Paul, London.
- Bourdieu, Pierre (1995/1984): *Sociology in Question*. Sage, London.
- Bourdon, Jerome (1995): "Foreigners on Prime Time or is Television Xenophobic?" i Frachon, C. & Vargaftig, M. (red): *European Television, Immigrants and The Ethnic Minorities*. John Libbey, London.
- Brune, Ylva (1995): *Immigrants, Refugees and The Swedes in Swedish Media*. Conference paper, Media & Xenophobia, 27-28 October, 1995, Hanaholmen, Esbo.
- Burr, Vivien (1995): *An Introduction to Social Constructionism*. Routledge, London.
- Castles, S., H. Booth & Tina Wallace (1984): *Here for Good: Western Europe's New Ethnic Minorities*. Pluto, London
- Chalaby, Jean K. (1996): *Beyond the prison-house of language: Discourse as Sociological Concept*. *The British journal of Sociology*, vol. 47, No. 4, December, 1996.
- Clausen, Bente (1996): *Pressen og de etniske minoriteter*. (Upubliceret rapport. Trykt i revideret version i Clausen, B. & Yilmaz, F. (1997): *Ytringsfrihed - uden ansvar*. Fairplay, København.
- Cottle, Simon (1992): "'Race', Racialisation and the Media". *Race Relations Abstracts*, vol 17:2, 1992, s. 3-57.
- Dahl, Henrik (1994): *Nogle kritiske spørgsmål til receptionsanalysen i Højbjerg*, Lennard (ed): *Reception af levende billeder*, Akademisk Forlag.
- Dansk Presse* nr. 4, april, 1994.
- Denzin, Norman (1978): *The Research Act in Sociology*. McGraw Hill, New York.
- Dindler, S. & Olesen, A. (1988): *Islam og muslimer i danske medier*. SHF, Aarhus Universitetsforlag, Århus.
- Dyhr, Lise (1996): *Det almene i det anderledes*. Ph.D. afhandling, Sundhedsvidenskabelig Fakultet, Københavns Universitet, København.
- Eriksen, T. Hylland (1994): *Nationalism and Ethnicity*. Routledge, London.
- Europarådets rapport: *Migrants, Ethnic Minorities and Media*. Document 7322, June 1995.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge.
- Fairclough, Norman (1995): *Media Discourse*, Edward Arnold, London.
- Foucault, Michel (1972): *The Archaeology of Knowledge*. Tavistock, London.

- Fowler, Roger (1996/ 1991): *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. Routledge, London.
- Galtung, J. & Ruge, M (1973): "Structuring and Selecting News" i Cohens, S. & Young, J. (red): *The Manufacture of News*. Constable, London.
- Garst, R.E. & Bernstein, T. M. (1982): *Headlines and Deadlines*. Columbia Univ. Press, N.Y.
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society*. Polity Press, Cambridge.
- Hall, Stuart, Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., Roberts, B. (1978): *Policing the Crisis - Mugging, the State, and Law and Order*. Macmillan, London.
- Hall, Stuart (1995): "The white of their eyes", i Dines, G. & Humez, J.M. (red): *Gender, Race and Class in Media: A Text Reader*. Sage, London.
- Hall, Stuart (1996): "Gramsci's relevance for the study of race and ethnicity" i Morley, David & Chen, Kuan-Hsing (red): *Stuart Hall: Critical Dialogue in Cultural Studies*. Routledge, London.
- Hall, Stuart (red) (1997): *Representation - Cultural representations and signifying practices, (Culture, Media & Identities)*. Sage, London.
- Hallin, D. C. (1994): *We keep America on the Top of the world: Television Journalism and the Public Sphere*. Routledge, London.
- Hammer, Ole (1988): "Sådan gør man en befolkningsgruppe synlig" i Dindler, S & Olesen, A. (red): *Islam og muslimer i de danske medier*, SHF, Aarhus Universitetsforlag, Århus.
- Hansen, C. S. (1992): *Rejs Hjem Din Hund. Om et Danmark i Racismens Skygge*, bind II, Kirkernes Raceprogram, Systeme, Herning.
- Hartley, John (1995/ 1982): *Understanding News*, Routledge, London.
- Hartmann, P & Husband, C. (1974a): *Racism & The Mass Media*, Davis Poynter, London.
- Hartmann, P & Husband, C. (1974b): "The mass media and the racial conflicts" i Cohen, S. & Young, J. (red): *Manufacture of News*, Constable, London.
- Hedman, Löwe, Öberg Kjell & Brune, Ylva (1985): *Invandrare i Tystnads Spiralen. Journalisten som verklighetens dramaturg*. En rapport från diskrimineringsutredning, Stockholm.
- Hjarnø, Jan (1996): *Racism, Community and Conflict. Settlement Patterns among the new ethnic minorities in Denmark*. Working Paper nr. 6. Danish Centre for Migration and Ethnic Studies, SUC, Esbjerg.
- Hjarnø, Jan og Torben Jensen (1996): *Diskriminering af unge med indvandrerbaggrund ved jobsøgning*. Sydjysk Universitetsforlag, Esbjerg.
- Hjarvard, Stig (1995): *Internationale TV-nyheder*, Akademisk Forlag, Århus.
- Horst, C. & Klebak S. (1977): *Fremmedarbejdernes viden om social- og sundhedsvæsenet*. Institut for Social Medicin, København.
- Hujanin, Taisto (1988): *The Role of Information in Realization of the Human Rights of the Migrant workers*. Joint Study, Conference Report, Lausanne, october 23-27.
- Husband, C. (1988): The Media And Refugees: "Communication and Human Rights in The Refugee's World". i Hujanen, T. (red): *The role of information in the realization of the human rights of migrant workers*. Final Conference of the Joint Study, Bureau Lausannois Pour Les Immigres, Lausanne.
- Hussain, M. (1991): "Forskning i etniske minoriteter gennem den etniske majoritetsforskere begrebsmæssige univers: Et metodologisk problem?" i *Dansk Sociologi* nr. 4, dec. 1991.
- Hussain, M; Bahar, A; Cavdar, I.; Serhin, S. (1993a): *Rapport om Massemedierne og de Etniske Minoriteter i Danmark*. Indvandrerrådet v/ Indenrigsministeriet, København.
- Hussain, M. (1993b): "Fejlopfattelse af islam i Vesten" i Skutnabb-Kangas, T.; Holmen, A. & Phillipson, R. (red): *Uddannelse af Minoriteter*. Danmarks Lærerhøjskole, København.
- Hvenegård-Lassen, Kirsten (1996): *Grænseland. Minoriteter, rettigheder og den nationale idé*. Det Danske Center for Menneskerettigheder. København.
- Indenrigsministeriets Integrationsudvalg: *Betænkning nr. 1337, 1997*, København.
- Iyengar, Shanto (1991): *Is Anyone Responsible? How television frames political issues*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Jakubowicz, Andrew (ed) (1994): *Racism Ethnicity and the Media*, Allen & Unwin, St. Leonards.
- Journalisten* nr. 5, marts, 1994.
- Journalisten* nr. 1, Januar, 1996.

- Jørgensen, Charlotte & Onsberg, Merete (1987): *Praktisk Argumentation*. Teknisk Forlag A/S København.
- Karllsson, Ingmar (1996): *Islam og Europa*. Det lille forlag, København.
- Khader, Naser (1996): *Ære og Skam*. Borgen, København.
- Klebak, S. & Horst, C. (1978): *Fremmedarbejderbørn/danske børn - lige vilkår?* Institut for Social Medicin, København.
- Kolehmainen, M. & Pietiläinen, J. (1995): *Codes of Ethics, Media and Intolerance*. Conference paper, North Against Xenophobia, The Finnish Union of Journalists, Esbo.
- Kress, Gunther (1985): *Ideological Structures in Discourse* i van Dijk, T.A.: *Handbook of Discourse Analysis*. Academic Press, London.
- Kuusela, Kristi (1992). "Muslim Mosques in Gothenborg: A case of cultural discrimination?" i Bacal, A.; Díaz, J.; Ratcliffe, P. (red): *Ethnic Discrimination; Comparative Perspectives*, Uppsala Universitet, Uppsala.
- Lutwak, Edward (1969): *Statistik - en praktisk håndbog*. Samleren, København.
- Layder, Derek (1997): *Modern Social Theory. Key debates and new directions*. UCL Press, London.
- Löwander, Birgitta (1993): *Reception of Racism in the Swedish Television*. Conference paper, XI Nordic Conference on Mass Communication Research, 8-11 august, 1993, Trondheim.
- Löwander, Birgitta (1997): *Rasism och antirasism på dagordningen - studier av televisionens nyhetsrapportering i början av 1990-talet*. Doktorafhandling, Sociologiska Institutionen, Umeå Universitet, Umeå.
- MacQuail, D. (1992): *Mass Communication Theory*. Sage, London.
- Manoff, R. K. & Schudson, Michael (red) (1986): *Reading the News*. Pantheon Books, New York.
- Medieudvalgets *betynkning om medierne i demokratiet*, nr. 1320/1996, Statsministeriet, København
- Miles, Robert (1979): *Racism*, Routledge, London.
- Morrison, Toni (1992): *Mørkespil - Hvidhed og den litterære fantasi*, Lindhardt og Ringhof, Viborg.
- Møller, Lars (1994): "Journalistikken puster til fremmedhadet" i *Dansk Presse* nr. 4, 1994. S. 18-21.
- Noelle-Nuemann, E. (1974): *Public Opinion and The Classical Tradition. A Re-evaluation*. *Public Opinion Quarterly*, vol. 43:2, s. 143-56.
- Nordenstreng, K. (1977): *Kommunikationsteori: om massmedierne og kundskapsprocessen i samhället*. Almqvist & Wiksell Förlag, Stockholm.
- Notkin, Arne (1995): "Forfulgt af Pressen" i Falkencrone, P.; Jacobsen, T.H.; Malmqvist, O. & Sørensen, P (red): *Pas På Pressen*. Dansk Folkeoplysnings Samråd, København.
- O'Connor, Tim (1990): "Tendents Beskrivelse", *Samspil*, nr.5:3, 1990.
- O'Connor, T & Quraishy, B. (1991): "Denmark: No Racism by Definition" i *Race & Class*, vol. 32:3, 1991, s. 114-19.
- Ottesen, Mai Heide (1993): *Os og Dem - gensidig tilpasning?*SFI, København.
- Potter, J & Wetherell, M. (1987): *Discourse and Social Psychology. Beyond attitudes and behaviour*. Sage, London.
- Potter, J & Wetherell, Margaret (1994): "Analysing Discourse" i Bryman, A. & Burgess, R. (red): *Analysing Qualitative Data*. Routledge, London.
- Potter, J & Wetherell, M. (1992): *Mapping the Language of Racism. Discourse and the legitimation of exploitation*. Harvester/Wheatshaf, London.
- Potter, Jonathan (1996): *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Sage, London.
- Priest, S. H. (1996): *Doing Media Research*, Sage, Thousand Oaks.
- Quraishy, B. (1989): "Racismens virkninger på unge muslimske indvandrere" i Dindler, S. & Olesen, A (red): *Muslimsk invandrerkultur i Danmark*. Aarhus Universitetsforlag, Århus.
- Retbøll, Torben (1991): *Massemedier og menneskerettigheder*. Klim, Århus.
- Rabinow, Paul (red) (1984): *The Foucault Reader. An Introduction to Foucault's Thought*, Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex.
- Romano, Carlin (1986): "The Grisly Truth about Bare Facts", i Manoff & Schudson et al: *Reading the News*, Pantheon Books, New York.
- Rosengren, K.E. (1986): *Media Linkages between Culture and Other Societal Systems*. Communication Year Book, vol. 9. Sage, London, s. 19-56.
- Rosengren, K.E. (1988): *The Study of Media Culture: Ideas, Actions, and Artifacts*. Lund Research Papers in The Sociology of Communication, Report no. 10, Lund.
- Rasmussen, A. Tove (1994): "Kvalitative mediesociologi: målsætninger og metoder" i Højberg, L. (red): *Reception af levende billeder*, Akademisk Forlag.

- Said, Edward (1981): *Covering Islam: How media and experts determine how we see the rest of the world*. Routledge London.
- Samspil*, nr. 5:3, 1990.
- Samspil*, nr. 8:13, 1996.
- Schierup, Carl-Ulrik (1994): *På Kulturens Slagmark - Mindretal og størretal taler om Danmark*. Sydjysk Universitetsforlag, Esbjerg.
- Schudson, M. (1978): *Discovering the News*. Basic Books, New York.
- Shohat, Ella & Robert Stam (1994): *Unthinking Eurocentrism. Multiculturalism and the Media*. Routledge, New York.
- Singh, E. & Morris, J. (1996): *Recommendations for broadcasting on fair portrayal of ethnic minorities in European societies*. B.B.C. Education, London.
- Sociologiens Fingeraftryk: en hvidbog om sociologi*. Dansk Sociologforening, København, 1990.
- SOS mod Racisme, Nyhedsbrev* nr. 49, november, 1995.
- Spectrum* nr. 2, januar, 1994.
- Togebj, Lise & Gaasholt, Øystein (1994): *I Syv Sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Politica, Århus.
- Togebj, L. (1997): *Er vi ved at vænne "os" til "dem"? Ændringer i danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. *Politica* 29:1. Februar, s. 70-88.
- Tonboe, J. C. (1997): "Sociologisk sans, moralsk forandring og princippet om kontrafaktisk fortolkning" i *Dansk Sociologi* nr. 2/8 årgang, s. 63-81.
- Tonkiss, Fran (1997): "Discourse Analysis" i Seale, C. (red): *Researching Society and Culture*. Sage, London.
- Toulmin, Stephen (1958): *The Uses of Argument*. Cambridge Univ. Press, London.
- Troyna, Barry (1981): *Public Awareness and The Media - a study on reporting on race*. Commission for Racial Equality, London.
- Udspil*, årgang 5, nr. 1, april 1997
- Ufer, Nils (1988): *Set fra Ishøj*. Informations Forlag, København.
- van Dijk, Teun A. (1983): *Minorities in the Media*, SUA, Amsterdam.
- van Dijk, Teun A. (1984): *Prejudice in Discourse*, John Benjamins Publishing Co. Amsterdam.
- van Dijk, T.A. (1987): *Communicating Racism. Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Sage, London.
- van Dijk, T.A. (1988a): *News Analysis. Case studies of international and national news in the press*. Lawrence Earlbaum, Hillsdale, New Jersey.
- van Dijk, T.A. (1988b): *News as Discourse*, Lawrence Earlbaum, Hillsdale, New Jersey.
- van Dijk, T.A. (1991a): *Racism and the Press*, Routledge, London.
- van Dijk, T.A. (1991b): "The interdisciplinary study of news as discourse" i Jensen, K. B. & Jankowski, N. W. (red): *A handbook of qualitative methodologies for mass communication research*, Routledge, London.
- van Dijk, T.A. (1993a): *Elite Discourse and Racism*. (Sage Series on Race and Ethnic Relations vol. 6), Sage, London.
- van Dijk, T.A. (1993b): "Principles of discourse analysis" i *Discourse and Society*, vol. 4 (2).
- van Dijk, T.A. (1994): "Discourse and Cognition in Society" i Crowley, D. & Mitchell, D. (red): *Communication Theory Today*, Polity Press, Cambridge.
- van Dijk, T.A. (ed) (1997): *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction*, vol I & II, Sage, London.
- van Dijk, T.A (1997): "Discourse as interaction in society" i van Dijk (red): *Discourse Studies*, vol 2, Sage, London.
- Vargaftig, Marion (1996): *Media and Cultural Pluralism in Europe*. CEIFO Publications 68, University of Stockholm, Stockholm.
- Verma, G. (1992): "Attitudes, Race Relations & Television" i Twichin, J. (ed): *The Black and White Media Book - Handbook for the study of racism and television*, Trentham Books, Staffordshire.
- Wilson II, C. C. & Gutiérrez, F. (1995): *Race, Multiculturalism & The Media*, Sage, Thousand Oaks.
- Würtz-Sørensen, Jørgen (1988): "Fjendebilleder" i Dindler, S. & Olesen, A. (red): *Islam og muslimer i de danske medier*, Aarhus Universitetsforlag, Århus.
- Würtz-Sørensen, Jørgen (1988): "Der kom en fremmed"; "Hvor dansk? Så dansk"; "Velkommen Mustafa?". Arbejdsrapport nr. 1, 11 og 17, Center for Kulturforskning, Aarhus Universitet, Århus.
- Würtz-Sørensen, Jørgen (1990): *Kultur møde/ Kulturkonfrontation*. Center for Kulturforskning, Aarhus Universitet, Århus.

- Zaller, John R. (1992): *The Nature and Origins of Mass Opinion*, Cambridge Univ. Press, London.
- Zhongdong, Pan & Gerald M. Kosicki (1996) i *Communication Research*, vol. 23, no. 2, April 1996, s. 147-78.
- Østergaard, Uffe (1992): *Europas ansigter*. Rosinante, København.
- Ålund, Aleksandra (1997): *Multikultungdom. Kön, Etnicitet, Identitet*. Studentlitteratur, Lund.